

4905

IN
EVAN-
GELIVM
MATTHAEI

D. ERASMI

ROT. PA-

RAPHRA-

SIS.

*

*aut ad nos summa h
sed inchoat opus cum
ex purga donec per
militur =*

*44
192*

H

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

LVGDVNI APVD SEB.

GRYPHIVM,

1544.

*Este libro es de guerra el padre prior
fray Rodrigo de Quintanilla de la
orden de San Domingo de Caliz*

ff
Expurgado en. Juan de Burgos
señor el exarigatorio de la
de 1707 por Comis. n. del S.º J.º
Real de la Lengua.

El Obispo de Salamanca
Abad de San Juan

IN VICTISSIMO CAESARI

SARI CAROLO, EIVS

nominis quinto, Des. Erasmus

Roterodamus

S. D.

AVDQVAQVAMignarus, CA-
ROLE Caesar invictissime, quanta religio,
quantaq; reuerentia debeat, quum omni-
bus sacris literis, quas nobis sancti Patres
diuini numinis afflatu prodiderunt: tum

praecipue ijs, quae nobis bona fide referunt, quae pater ille
coelestis ad totius orbis salutem per filium suum Iesum, uel
gessit, uel prolocutus est: simulq; conscius indignitatis
propriae, quum ante annos aliquot primum admolirer
manum epistolis Paulinis, paraphrasi explanandis (nam
id mihi tum ultro suggestit impetus animi) uidebar mihi
facinus aggredi uehementer audax & improbum, ac pe-
riculosa, quod aiunt, aleae: adeo ut posteaquam in uno
altero ue capite fecissem operis periculum, plane contra
etis uelis destiturus fuerim ab instituto cursu, ni me mi-
rus amicorum eruditorum consensus, uti pergerem per-
pulisset. Nec mihi licuit per horum efflagitationes con-
quiescere, donec quicquid esset apostolicarum epistola-
rum absoluissem, quum ipse non sumpsissem tractandas,
~~nisi eas, quae ultra controversiam omnem à Paulo con-~~
scriptae sunt. Non semper mihi prospere cessit amicorum
instigationibus obsequundasse. Sed hac tamen in re mihi
gratulatus sum eam audaciam expectatione fuisse felicio-
rem: tum auctori, cui minimum peperit inuidiae: tum euan-
gelicae philosophiae candidatis, qui mihi certatim gratias
agunt,

agunt, quod hac mea industria ad cognitionem aposto-
 licae sapientiae, uel excitati sint uel adiuti. Sed hac defun-
 ctus prouincia, non expectabam posthac unquam mihi
 rem fore cum hoc scripti genere. Et ecce R. D. Mat-
 theus Cardinalis Sedunensis, cuius hortatu perfeceram
 epistolas canonicas, quum illum è Vuormaciensi conci-
 lio reuersum salutandi gratia conuenissem Bruxella, pri-
 mo statim colloquio, uelut hoc meditatus incipit hortari,
 ut quod fecissem in epistolas apostolicas, idem facerem
 in euangelium Matthaei. Ego protinus excusare multa,
 plus satis audax fuisse facinus, quòd id tentassem in apo-
 stolicas literas: uiros quidè diuinos apostolos, sed tamen
 homines fuisse. Ceterum Christi maiestatem esse maio-
 rem, quàm ut in huius uerbis idem audere fas sit. Quòd si
 nos non submoueret operis maiestas, tamen argumèti na-
 turam refragari, nec admittere paraphrasten: non tan-
 tum ob hoc, quòd hic uariae sint personae, quibus dum ne-
 cessario attemperatur oratio, fit ut intra cancellos ar-
 ctissimos cohibeatur calamus: nimirum exclusus ab ea li-
 bertate, quam admittunt reliqua commentariorum gene-
 ra. Nam & paraphrasis commentarij genus est. Deinde
 quum bona pars Euangelij constet narratione rerù ge-
 starù, eaq; simplici ac plana, fortassis uidebitur hic para-
 phrastes nihil aliud quàm lucernã accendere in meridie,
 iuxta Græcorum prouerbium. Iam quum ueteres in alle-
 gorijs explicãdis, partim uariant, partim sic agant, ut mi-
 hi nonnunquam ludere uideãtur: nec mihi licuerit eas, ni-
 si sub persona uel Christi, uel Euangelistae referre, pa-
 lam est, in quãtis angustijs esse uersaturus. Omitto, quòd
 Christus quaedam ita locutus est, ut tum quũ diceret, in-
 telligi noluerit: quod genus est illud: Soluite templum
 hoc.

hoc, & in triduo ædificabo illud. Rursum de emendo gladio, de fermēto phariseorum uitando. Porro in eo sermone quo prædicit excidium urbis Hierosolymitanæ, finem huius mundi, & afflictiones olim apostolis euenturas, ita miscet ac temperat sermonē Iesus, ut mihi uideatur, non solum apostolis, sed nobis etiam obscurus esse uoluisse. Sunt rursus loca quædam mea sententia inexplicabilia, quorum est de peccato in spiritum sanctum nunquam remittendo: de die supremo, quem solus pater norit, etiam filio incognitum. Hic in commentarijs licet absq; periculo referre sententias diuersorum diuersas, licet ingenuè fateri locū tibi non liquere. At idē ius non est paraphrastæ. Præterea sunt quædam ita dicta, ut ad hæc quoque tempora pertineant, in quibus plurima sunt ab apostolicis institutis dissidentia. Hæc ut spiritu prophetico præscierint Euangelistæ, certe sub illorū persona non possunt narrari, nisi frigide & coacte. Mouebat & illud animum meum, si in solum Matthæum hoc operæ sumerem, fore protinus, qui idem efflagitarēt in cæteros Euangelistas. Quorum uoluntati si morem gererē, futurū ut mihi sæpius eadē essent repetenda, nimirum omnia in quibus inter se consentiunt Euangelistæ. Sin ex omnibus perpetuam quandam narrationis seriē contexerem, quum explicare dissonantes locos in Euangelistis nihil aliud sit, quàm in labyrintho quodam uersari, nō potuissem seruire perspicuitati paraphraseos. His et huiusmodi plurimis argumentis quū deprecarer delatam prouinciam, mihiq; uiderer habere causam bonā ac uincibilem: tamen ille uicit faciūdia, uicit autoritate, totius negocij periculum & aleam in sese recipiēs. Nec ausus sum diutius illius uiri reluctari consilio, cuius consilijs tua maiestas grauissimis

in rebus solet non illibēter obtemperare. Et tamen quum
 ego non planē recepissem negocium, sed tantū pollicitus
 essem aliquando conaturum me, si fortē procederet: ille
 Mediolanum se conferēs, meo nomine sponderat Ger-
 manis opus hac hyeme proditurum. Itaq; quum ipse Ba-
 sileam repeto, sic urgebar undique à Germanis meis, fla-
 gitatoribus non parum improbis, ut quo fidē illius ac me-
 am liberarem, opus menstruo ferme labore perfecerim.
 Utinam sit omnibus felix illius imperium ac meum obse-
 quium: & spero fore, si tua maiestas hoc munusculum sibi
 dicatū agnoscat. Sed hic fortasse dicet aliquis, qui te non
 alio titulo quā Cæsaris nouit, Quid hoc argumentū ad
 prophanum principem, quod magis conueniebat, abbatibus,
 aut episcopis, consecrare? Primum mihi uidetur apte
 datum, quicquid honestum offertur Christiano principi.
 Ad hæc cum nullus princeps tam prophanus sit, ut ab E-
 uangelij professione sit alienus, Cæsares in hoc unguntur
 & consecrantur, ut euangelicam religionem uel tuten-
 tur, uel sarciant, uel propagent. Itaque non doctor est
 Euangelij Cæsar, sed propugnator. fateor, sed interim
 par est nō ignorare quale sit, pro quo sumis arma. Porro
 cum tuum istum animū cōtemplor sic religioni pietatiq;
 deditum, ut episcopis & abbatibus ad pietatis studium
 uel regula possit esse, uel calcar: non mihi uisus sum ulli
 congruentius hoc munus dedicaturus, quā tuæ maiesta-
 ti. Proinde quod apte dicaturus eram Christiano princi-
 pi, aptius Cæsari, aptissime dico CAROLO. Minus a-
 pta deserunt, qui gemmas raras, qui feroces caballos, qui
 canes uenatorios, qui aulæ barbarica largiuntur. Iam
 cum Euangelistæ nulli non scripserint Euangelium, non
 uideo quo minus sit ab omnibus legendum. Et nos ita tra-
 ctauimus,

27

IN EVANGELI-

LIVM MATTHAEI PA-
RAPHRASIS, PER DES.
ERASMV M ROT.

I MORTALES tam arden-
tibus studijs amplectuntur librum
humana proditum industria: qui
uel tuenda sarcienda'ue valetudi-
nis rationem, uel augenda rei fa-
miliaris uiam, uel aliam aliquam
disciplinã ad terrena modo com-

moda conducibilem pollicetur: quanto flagrantioribus
studijs hic liber est ab omnibus excipiendus, cuius utili-
tas æquo pertinet ad omnes, nec humana commoda,
mox' que peritura promittit: sed cœlestem philosophiam
à cœlesti doctore Iesu Christo mortalium generi tradi-
tam docet, & huius admirabile præmium pollicetur, non
opes, non regnum, non uoluptates, sed ueram atque eter-
nam felicitatem: atque ad hanc expeditam ac facilem o-
mnibus uiam commōstrat: & autorem indicat, per quem
nulli non est parata salus, extra quem nulli est speran-
da salus. Quis autem est hominum, quem non excitet
tanti boni certa spes, quã tumuis barbarus sit aut idiota?
Hanc felicitatem profitetur Euangelij liber, quam nec
humanus conatus, nec laboriosa philosophorum indu-
stria, nec superstitiosa gentium religio, nec Mosæ leges
quibuslibet diligentibus obseruatio prestare potuerunt
ad plenum, deus omnium rerum & uisibilium & inuisi-
bilium conditor, seruator & moderator ac uindex olim
per

per omnium prophetarum ora, quos spiritu suo caelesti afflauerat, toti quidē orbi, sed peculiarius Iudaicae gēti, quae tum ecclesiae Christianae, mox per orbē uniuersum propagāda, gerebat imaginem, promisit: uarijs figurarum inuolucris, atque umbris designans, ac ueluti praeludens, quicquid nunc per filium suum Iesum Christum sublatis aenigmatis palam exhibuit mundo: qui sic huius gratuitae felicitatis nuncius fuit, dei patris nomine legatum agens in terris, ut idem esset & philosophiae salutiferae doctor: ipse exēplar, ipse praemij & pignus & sponsor et autor. Passus est enim deus arcano suo & humanis ingenijs inscrutabili consilio mortalium genus suae stirpis autorem primum ingenio referēs, & ad uitia procliue, diu falsis religiōibus, uarijsq; uitae uitijs, & improbis cupiditatibus inuolui, quò tempore hoc optatissimo, quod diuina sapientia rerum omnium moderatrix sibi praescripserat, uniuersi tanto magis sitientibus & consentientibus animis hanc uere salutiferam & efficacem philosophiam amplecterentur, posteaquam comperissent sese, neque per ea commoda praesidia que, quae mundus hic praecipua pollicetur, neque per tot philosophorum accurata dogmata, neq; per tot religionum species, neq; per Mosaisca legis anxiam obseruationē ad ueram pietatem ueramq; felicitatem potuisse pertingere, imò hoc magis inuolui uitijs & cupiditatibus, quò uehementius humanis freti praesidijs, contenderent ad innocentiam ac felicitatem. Proinde si Iudaei, quos maxime conueniebat amplecti quod toties promissum, tot seculis expectatum offertur, soli negligunt tantum bonum, quod gratis exponitur omnibus, malūtq; soli carere, quam habere cum ceteris commune, non est quod cuiquam impu-

tent

tent interitum suum, nisi suæ incredulitati. Illis potissi-
 mum hæc futura cecinerunt sacrorum uatū oracula. Illi
 cominus conspexerunt Christum edentem miracula, co-
 minus audire doctrinam euangelicam, illis primum an-
 nunciauimus regnum cœlorum. Cæterum quoscunque
 tædet uitæ prioris, quotquot amant ueram innocentiam,
 quicunq; desiderant ueram, solidam, & nunquam aufe-
 rendam felicitatem, hoc Euangelium, hoc est, optabile ac
 lætum nuncium, lætis & alacribus animis excipiant, siue
 Græci sint, siue Iudæi, siue Romani, siue Scythæ, siue
 Galli, siue Britanni. Vt deus non est tantum Iudæorum
 deus, sed ex æquo communis omnium, quemadmodum sol
 unus & idem est mundo communis: ita Iesus Christus
 huius filius omnibus seruādis uenit, omnibus mortuus est,
 omnibus resurrexit, omnibus ascēdit in cœlum, omnibus
 suum emisit spiritum nullum repellens, neq; ob generis,
 neque ob ætatis, sexus, conditionis aut uitæ discrimen.
 Semel per illius mortem in sacro lauacro demerguntur
 uniuersa peccata uitæ prioris, nec imputantur quamlibet
 atrocitas crimina, pro quibus dependendis innocens ille se-
 mel est mortuus, modo quod reliquum est ætatis, ad Chri-
 sti regulam, hoc est, euangelicam doctrinam exigatur.
 A baptismo cœsetur Christianus. Ad id præstandum ipse
 largietur gratuitam opem suam, qui perseuerantibus lar-
 gietur & præmia. Non exigit à quoquā onus legis Mo-
 saicæ, tantum adsit uiuida fides, que & prompte credat
 quod annunciat, & certa fiducia expectet quod pro-
 mittitur. Non præscribitur ei quicquid præscribit
 humana lex, sed tantum in Christi charitas. Et hæte-
 nus quidem uiua uoce tradidimus Euangelium optima
 fide

fide communicātes omnibus, quæ uidimus oculis nostris,
 quæ que audiimus auribus nostris. Cæterum quoniam
 periculum est, ne negotio latius in dies sese dilatante uel
 uariet narratio per multorum manus obambulans, uel
 apud aliquos minus inueniat fidei sermo, quàm liber, ad
 hæc, quo facilius permānet ad omnes scrip tura q̄ uox:
 summam totius negotij, quod satis est ad parandam salu
 tem, hoc uolumine complectar, natiuitatem, doctrinam,
 miracula, mortem ac resurrectionem. Ac primo quidem
 loco Iesu Christi genealogiam recensēbimus, exordium
 capientes nō à summo capite, sed à David & Abraham:
 uel quòd horum duorum memoria celeberrima pariter
 & gratiosissima sit apud Iudæos: siquidem Abraham
 gentis autore gloriantur in primis: & David rex tanto
 pere laudatus ore diuino, hoc magis insidet illorum men
 tibus, quòd huius recentior etiam sit memoria: uel quòd
 his duobus potissimum promissus sit ille tot seculis expe
 ctatus Christus, in Hebræorum oraculis, quibus summam
 habent fidem, etiam illi qui Christo repugnant. Siqui
 dem in libro Geneseos sic Abrahamæ loquitur deus, pro
 mittēs fore, ut ex ipsius stirpe nasceretur olim, cuius gra
 tuito beneficio non solum natio Iudæorum, uerumetiam
 omnes totius orbis populi, non per circuncisionem, quæ
 tum nondum erat nata, sed per fidem Euangelicam, in
 ius & charitatem filiorum asciti, cœlestis regni consor
 tium, unà cum Christo sortirentur. In semine, inquit,
 tuo, nimirum Iesu Christo, benedicentur omnes gentes.
 Porro David ita loquitur in psalmis mysticis: De fructu
 uentris tui ponam super sedem tuam. Id' que præcipue fa
 ciemus Iudæorum causa, ne ut est rebellis ac difficilis ad
 credendum natio, quum ex oraculorum autoritate, qui
 bus abun

bus abunde fidunt illi, persuasum habeant Messiam uen-
 turum fuisse promissum, tergiuersentur, causantes alium
 seruatorem expectandum, nec hunc esse quem illa pro-
 miserant. Siquidem illorum pleriq; quoniam terrenarum
 rerum cupiditatibus obcæcatos habent animos, pro suo
 carnali crasso' que affectu, non recte interpretantes ora-
 cula uatum, præpotentem quempiam ac magnificum re-
 gem sibi pollicebantur, qui copijs, armis, opibus, simili-
 busq; mundi huius præsijs inuictus, gentem suam ad
 diuitias, ad honores, ad imperium eueheret, orbem' que
 totum Hebræorum ditioni subigeret. At Christus quan-
 quàm est omnium rerum dominus, non ideo uenit in mun-
 dum, ut unicam gentem, ex qua iuxta corpus assumptum
 erat nasciturus, terrenis bonis locupletaret, sed ut o-
 mnes totius orbis nationes ad ueras opes, nec unquam
 interituras eueheret, easq; bonis cœlestibus in æternum
 bearet: patiendo, moriendo' que uinceret mortis tyran-
 nidem: beneficio subigeret inimicos, gladio spiritus iu-
 gularet monstra uitiorum, rebelles' que motus cupidita-
 tum: & expugnatis ijs, quæ pugnant aduersus spiritum
 dei, de suo conferret nobis iustitiam & innocentiam: de-
 nique ut spirituale regnum nobis armis spiritualibus uin-
 dicaret. At non habebunt isti posthac quod tergiuersen-
 tur, ubi uiderint in hoc, quem nos uenisse scimus, & præ-
 dicamus, omnia consentire, quæ sancti propheta spiritu
 cœlesti afflati in sacris libris ante tot secula de eo magno
 cōsensu prædixerant: genus, familiã, natiuitatis modũ, ui-
 tam, doctrinã, miracula, afflictiones, & ignominias, mor-
 tis genus, sepulturam, resurrectionẽ, ascensum in cœlũ,
 spiritũ sanctũ è cœlo demissum, prodigiosas apostolorũ
 linguas, gentium conuersionem, reliquaq; quæ post facta
 uidimus

uidimus, & quotidie fieri uidemus, per Christi nomen profitentes. Denique consentire & tempus ipsum, quo praedictus est aduenturus. Neque solum haec omnia praedicta sunt prophetarum oraculis, uerum etiam patriarcharum factis adumbrata. Haec quum illi teneant, si conferant cum his quae nos gesta nunciamus, intelligent se frustra expectare Messiam alium ab hoc quem nos praedicamus. Semel aduenit humilis & abiectus iuxta speciem humani corporis: sic enim illum uenturum praedixerat Esaias, sua morte liberaturus uniuersos a mortis tyrannide. Idem rursus adueniet in fine seculorum, non iam seruator, sed iudex omnium uiuorum ac mortuorum. Nunc ab illius beneficio nullus hominum excluditur, tunc illius iudicium nullus effugiet. Sed tunc laeti uidebunt iudicem aeterna praemia largientem, qui nunc mansuctum & exorabilem seruatorem non aspernantur. Hic est igitur unicus ac uerus ille Messias, cuius genealogia iuxta corpus humanum, quod nostra causa assumpserat, mox dicetur. Per hunc enim erat exoritura noua natio, non carnalis, sed spiritualis, quae non tam terras impleret, quam coelum, quaeque non humano semine, sed euangelica fide propagaretur caelesti semine sermonis diuini. Huius principem ac progenitorem mystico quodam typo representabat Abraham, qui nondum prodita lege circumcisionis, iustitiae laudem meruit, non apud homines, sed apud deum, nec ex obseruatione legis, sed ex sinceritate fidei, qua nihil addubitauit de promissis diuinis, quanquam naturae uires superarent. Et ob hanc fiduciam dictus est pater multarum gentium, quae ad illius exemplum crederent Euangelio Iesu Christi. Is iam ob senium defecto corpore, ex uxore item effoeta genuit promissum

Isaac

Abraham autem genuit.

Isaac, qui & ipse Christi typum gessit, ligna baiulās ad sacrificium, cui erat ipse destinatus. Isaac genuit Iacob, qui quum esset natu minor, tamē excluso fratre maiore, consecutus est hereditatem, iam tum typum gerens ecclesie è gentibus congregandæ, quæ Iudæis exclusis quotidiemagis ac magis inualescens, occupat Euangeliij gratiam, per fidē, qua Iudæi se per diffidentiam reddūt indignos. Sic enim loquitur deus: Iacob dilexi, & Esau odio habui. Et huius nominis mentio frequens est in prophetarum uaticinijs. Iacob genuit Iudam, qui tribui nomē dedit, è qua Christus prædictus est exoriturus, cuiusq; titulo promissa est noua lex euangelica. Sic enim loquitur Hieremias: Ecce dies ueniunt, dicit dominus, & disponam domui Iudæ & domui Iacob, testamentum nouum. Nec hunc solum genuit, quanquam hic potissimum merebatur in hoc catalogo recēseri, sed & alios undecim Iudæ fratres, qui singuli singulis tribubus Israëliticæ gentis indidere cognomina. Porro Iudas sustulit gemellos, Phares & Zaram, non ex uxore legitima, sed ex Thamar nuru sua, quæ primo nupserat Hec primogenito Iudæ: cui cū non præstaret Iudas quod receperat, uidelicet fore ut nuberet Sela fratri mariti defuncti, iuxta legis præscriptum, mulier nimiū prolis auida, sumpto meretricis habitu, uelataq; facie, dolo suffurata est concubitum Iudæ soceri sui: ac post arrabonis indicio, quem ab eo prius quàm coitum admitteret, sumpserat, geminam prole patri iam ad pœnam uocanti uindicauit. Res gesta non uacat crimine, sed tamen latens sub inhonesto tectorio mysterium ad Euangeliij negotium facit. Quem admodum & Phares ecclesie & synagoge gessit imaginem, qui fratrem porrecta manu prius ex uteri latebris exi

c

re par

re parātem anteuertit. Ex hoc natus est Esrom, ex Esrō natus est Aram, ex Aram Aminadab, ex Aminadab Naasson. Atq; ex hoc Salmon. Salmō sustulit Boos ex Rahab: quæ tametsi non esset Iudaicæ gentis, sed Cananææ, tamen ob seruatos exploratores à Iesu duce missos, prodi tamq; ciuitatem Hiericho, locum meruit in eorum catalogo, qui per fidem commendabiles redditi sunt deo, & exempta meretricio ordini, cooptata est & insita populo dei, nupta marito Iudaicæ gentis, iam tum adumbrans peccatores & gentes à cultu dei alienas, fidei merito Christo copulandas. Boos item filium habuit Obeth ex Moabitide Ruth, quæ & ipsa uelut abdicata patria, & affectibus corporeis, maluit inseri populo Iudæorū, hoc est, Christi doctrinā profitētium: uidelicet iam tum typis & umbris præludentibus, nullum hominum genus ab Euangelij consortio submouendum, modo fidem adferat, & animū ueræ pietatis auidum. Ex Obeth proditus est Iesse, idem dictus Isai, cuius nomē non tacet uaticiniū Esaia de Christo: Exhibit, inquit, uirga de radice Iesse. Ex hoc progenitus est Dauid ille deo charus, rex & idē propheta, cōditor urbis Hierosolymitanæ, nobilis interfecto Goliad: & ex humili pastore gregis ouilli, nutu dei cōsecratus rex Israëlitarum, submoto Saule rege impio. Ex huius stirpe tota gens Hebræorum expectabat exorturum Christum, quemadmodum prædictum erat à uiris afflatis deo. Atq; hic quoq; multis nominibus repræsentauit imaginem Christi nepotis sui. Dauid genuit Solomonem illum pacificum, ac templi dominici constructorem, genuit autem ex adamata Bethsabæe, quam Vria marito priore per dolum occiso, sibi matrimonio copularat, non absque scelere, si nihil spectes præter histo-

ric

ria superficiem, ac rursus non absque presagio futuri, si
 mysterium scrutaris. E' Solomone natus est Roboam, ex
 hoc Abias. Ex Abia prognatus est Afa, ex Afa Iosaphat,
 unde prodijt Ioram, atq; ex hoc Ozias. Ex Ozia natus
 est Ioatham, ex Ioatham Achas, ex Achas Ezechias, ex
 hoc Manasses, ex Manasse satus est Amon, ex Amon Ios-
 sias, ex Iosia Iechonias, reliquiq; Iechoniae fratres, sub
 id tēpus, quo Nabuchodonosor tyrānus, exusto templo,
 quod erat Hierosolymæ, regem ac populum Hebræum
 captiuum transtulit in Babylonem, figuris nimirum por-
 tendentibus, diaboli tyrannidem in genus humanum &
 libertatem Christi beneficio restitutam. In hoc rerum con-
 finio, cum iam ageretur de restituendo suis sacris ac se-
 dibus populo dei, Iechonias genuit Salathielem: Sala-
 thiel Zorobabelem, Zorobabel Abiud. Ex Abiud pro-
 ditus est Eliachim, ex Eliachim Azor, ex Azor Sadoch,
 ex hoc Achim, ex Achim Eliud, ex Eliud Eleasar, ex
 Eleazare Matthan, ex Matthan Iacob. Atque hic Ia-
 cob pater fuit Ioseph, cui nupsit Maria mater promis-
 si seruatoris omnium Iesu, quem Hebræi uocant Mes-
 siam, hoc est, Christum, siue unctum, quòd hic omnium
 rex, idem'que summus sacerdos solus deum patrem uic-
 tijs humanæ gentis offensum, sui corporis uictima placar-
 rit, ac depulsa mortis tyrannide, cœleste regnum omni-
 bus aperuerit. Nupsit autem pudica pudico, castissima
 casto, ex eadem tribu familia'que, uidelicet David, iuxta
 diuinæ legis præscriptum, ne quis hanc stirpis seriem
 nihil habere momenti putet ad declarandam originem
 Christi. Quòd si cui libebit etiam temporis rationem
 subducere, quod digestis hebdomadarum gradibus an-
 te tot annos descripsit Daniel, comperiet & hic proz-

phetarum præfagia, cum euentu rei consentire. Summa igitur totius genealogiæ cōstat tribus tesseradecadibus. Etenim si supputes ab Abraham patriarcha usq; ad Dauid regni florentis autorem, reperies generationes quatuordecim. Rursum si ab Dauid usq; ad regni deliquiū, hoc est, ad exiliū Babylonicum, reperies quatuordecim. Rursum si ab hoc tempore usq; ad Christum, nouæ generationis euāgelicæ, nouiq; regni principem & clausulā, reperies quatuordecim. Hactenus Christi genealogiā bona fide reddidimus, quo cōstet omnibus hunc ipsum esse, quem olim oracula prophetarū orbi promiserant, tot argumentis in unum consentientibus, ut casu gestum uideri Christi autē non possit: simulq; constet illum uerum fuisse hominē, qui generatio sic ex notis maioribus iuxta carnem genus duxerit. Sed quā erat. quam homo natus ex homine, qui in hoc uenerat, ut humanum genus sua morte redimeret, tamē haudquaquam natus est iuxta communē ac uulgatum nascentium morē. Decebat enim, ut qui uenerat è cœlis, qui uocabat ad cœlos, qui nihil nisi cœlestia docebat ac pollicebatur: deniq; qui post tot prophetas ac doctores in hoc legatus est, ut semel noua faceret omnia, uero quidem corpore, sed tamen nouo modo prodiret in mundum, & ita doceretur uera hominis natiuitas, ut tamen deo digna uideretur. At que hoc futurum prædixerat Esaias, ut quoniam homines ad ista uulgata naturæ miracula propter assuetudinem dormitabant, deus nouum miraculum ederet, idq; in terris, quo magis esset omnium mortaliū sensibus expositum. Natus est homo uerus, ac mortalis, sed idem deus & immortalis. Natus est homo ex homine, sed ex uirgine. Natus est ex progenie generis humani principis Adæ, sed absque labe. Natus est ex matrimonio, sed
ita,

ita ut opificium conceptus non fuerit mariti, sed spiritus sancti, qui modo nequaquam enarrabili de substantia uirginis illibatae, uelut in tēplo cœlesti numini sacro, peregit foetus inauditi formationem, huiusq; negocij dispēsationem ita temperauit admirabili consilio, ut rem incredibilem celaret impios, & pijs animis certissimis argumentis persuaderet, cuius nulla mortalis eloquētia fidē facere potuisset. Quum igitur è parentum arbitrio, sed hoc Quum esset rum animos moderante numine, sanctissima uirguncula, desponsata huic tanto mysterio ab æterno destinata, futura mater mater Iesu. Iesu, desponsa suæ tribus probato uiro, nomine Ioseph, cum eo domesticam ageret consuetudinem, priusquam connubialis congressus inter eos intercesserat: siue quia non est ad libidinem præceps uera probitas: siue quia sic deus ordinem huius negocij temperabat: deprehensa est esse grauida. Id enim arguebat & amanti, & minime stupido spōso, puellæ uterus in dies magis ac magis intumescens. Nec enim illa fugitabat sponsi sui conspectum, quasi sibi male conscia: nec aperiebat arcanum quod ab angelo didicerat, siue quia desperabat adhuc posse persuaderi, siue quia seruabat hoc deo, suo tempore patefaciendum. Certus igitur ac uerus erat conceptus, manifestis ac solitis indicijs sese prodēs, præsertim Ioseph, qui ob domesticum conuictum facilius obseruabat in sponsa sua corporis habitū. Verum is foetus non erat profectus è complexu uiri, quemadmodum reliquæ fœminæ solent iuxta communem naturæ legem concipere: sed à spiritu sancto, qui per Gabrielem angelum internuncium, cœlitus illapsus in sacratissimum templum uteri uirginei, paterni numinis inuisibili uirtute, sanctissimæ uirginis totum corpus & animum ceu complexu quodam obumbrante,

brante, citra ullum pudoris detrimentum gravidam reddiderat. Porro Ioseph, nondum gnarus tanti mysterij, cum indubitata cerneret argumenta conceptus in coniuge, sibiq; conscius esset, nihil sibi rei fuisse cum puella, unde gravida fieri posset, & tamen eos comperisset sponte mores, ut in eam non caderet adulterij certa suspicio: & alioqui uera probitas nec est prona ad suspicandum, nec praecepta ad uindicandum: suo cum animo ratione aliquam dispiciebat, qua simul & uxoris famae uitaeq; consuleret, ac negotium cuius ipse nullum exitum inuenire poterat, deo committeret. Ex arctissima familiaritate deprehenderat inculpatisimos puellae mores. Siquidem spiritus ille diuinus, qui totum eius animum occuparat, in ipsis oculis, ipsoq; uultu relucebat: ipso incessu, gestu, sermone undique sese prodebat. Coeleste quiddam in ea deprehenderat, & homine maius. Et tamen uidebat gravidam, & absuerat illa domo menses aliquot, dum inuisit cognatam Elizabeth: ad haec cogitabat, quanta esset eius aetatis, ac sexus infirmitas in caeteris puellis. Quas turbas hic excitasset alius maritus, praesertim amore exasperante zelotypiam, quo non alius animi morbus impotentior? Sed ad huius rei fide delectus erat testis Ioseph, ne quis causari posset Mariae partum, aut supposititium esse, aut adulterinum. Erat uir apud omnes notae spectataeq; probitatis ac prudentiae: ne quisquam suspicari posset illum uel esse tam insigniter improbum, ut uxoris leno sustineret esse, uel tam stultae patientiae, ut domi aleret curaretq; una cum puero, quam sciret adulteram. Nulli magis se uiuunt in lapsas uxores, quam qui ipsi multis adulterijs sunt obnoxij. Ioseph, ipse innocetissimus, adeo non rapitur ad ultionem, ut nec cum coniuge uerbis expostularit,

larit, ne qua mœstitudine uirginis animum obnubilaret. Tacitis animi curis secum æstuat, ac mite quoddam diuortij genus comminiscitur, quo sic ipse liberaretur à graui de cõtubernio, ne quid infamiæ periculi ue puellæ conflaret. Atque hætenus quidem passus est deus innocentissimum uirum distrahi perplexis consilijs. Id enim expediebat ad fidei certitudinem. Sed iam tempus erat ut his animi molestijs liberaretur, dignus uidelicet qui mysterij cõscius fieret, ob insignẽ erga uirginẽ deo dicatam reuerentiam, satisq; spectatam grauitatẽ in premendis animi sui curis, uisus idoneus, qui secretum nondum ob Iudæorum peruersam suspicionem euulgandum, bona fide contineret. Ecce Gabriel angelus, qui uirgini conceptũ admira Ioseph fili bilẽ nunciarat, multa cum luce apparens uigilanti, nimirum ob plusquam angelicam puritatem, huiusmodi uisionum non insolenti, Ioseph in somnis semet exhibet, ac per soporem etiam tale quiddam agitantem sic est affatus oraculi cœlestis interpres: Ioseph fili David, quæ torquet animum tuum humana suspicio? Quid æstuas? quid fluctuas? Aut quod meditare diuortium, aut cur ab ea uis distrahi, quæ tibi tanta charitate, simul & tribus & familie cognatione iuncta est? Non est alius spõsus ea uirgine dignus, nec illa est alteri destinata dei consilio, nisi tibi. Agnosce David autorem tui generis, cui promissum est olim, quod nunc incipit exhiberi. Totum diuinum est quod geritur. Non est quod metuas, ne quid labis tuo coniugio cõtrahat uxoris uterus, citra tuam operam intumescens. Suspicaris grauidam, & recte suspicaris. Sed non ideo submouenda à domestico conuictu, imò hoc magis tibi adiungenda est, quòd grauidam uides, cui diuino cõsilio in hoc ipsum datus es spõsus, ut in

c † poster

posterum testis esse possis foecundae uirginitatis, in uxore compertae: atq; illa interim tuo coiugio tuta sit aduersus Iudaeorum suspiciosam saeuitiam, quibus hoc mysterium nondum est aperiendum: neq; dignis adhuc, neq; capacibus. Tibi communicabitur, ne quid interim uxoris innocentia sese indignum patiatur. Nam foetus iste, quo uides coniugis uterum quotidianis auctibus intumescere, ut non est ex te, ita nec ab alio quoquam mortali. Angelus nunciavit, conciliator huius diuini complexus, pater obumbravit, spiritus sanctus praeparauit uterum: dei filius impleuit. Noua sunt omnia, quia noua proles nascetur. Caelo debetur, quod pariet tua sponsa, castior etiam futura, posteaquam pepererit. Pariet autem filium, non tibi, sed orbi. Huius tu pater interim diceris: & puellae custos eris potius, quam maritus. Nato puero tu ceu pater nomen impones: non quot tibi tuus suggesserit animus, sed quod ex re deus illi destinauit ante mundum. Vocabis autem Iesum, hoc est, seruatorem. Nam hic est ille tot seculis exoptatus et expectatus Messias, qui iuxta prophetarum oracula, liberaturus est populum suum uniuersum a peccatis suis: non uictimis pecudum, sed suo ipsius sanguine. Nec hoc tantum beneficium gratis dedisse contentus, purgatis a uitae prioris peccatis, conferet perfectam, & aeternam salutem. Neq; uero quicquam huius rei casu fortuito uel gestum est, sed consilio diuino. Quod enim tu factum est. nos factum narramus, hoc olim dominus ipse se facturum promiserat, loquens per os Esaiæ prophetae, paucis depingens huius conceptus & nouitatem inauditam, & fructum optabilem. Ecce, inquit, uirgo concipiet, & pariet. Habes nouitatem: quando enim unquam fando auditum, salua uirginitate, peperisse puellam: nunc fructum accipe.

accipe.

accipe. Et uocabitur, inquit, nomen eius Emanuel, quod Hebræis sonat, nobiscum deus. Siquidem hic unus populum suum deo reconciliabit, atq; ex infenso reddet propitium, ac uersans inter homines cumulatissimam dei beneficentiam illis effundet, ac tandem experti doctrinam efficacem, experti uim miraculorum, experti præsentem energiam ac robur & impetum diuini spiritus nouo more sese prodentis in his qui crediderint, merito clamabunt, Nobiscum deus. Si agnoscis uaticinium, & sanè agnoscis subservi mysterio, ac cela secretum. Hæc ubi dixisset summi dei nūcius, Ioseph expergefactus à somno, letus & alacer paruit oraculo, ponit cōsilia disidij, & arctius etiam adiungit sibi coniugem suam, ne qua disidij suspicio posset oriri cuiquam, iamq; sentiens eam totam dicatam cœlesti numini, ueneratur in ea diuinum mysterium: nec audeat attingere, quã sibi diuinitas unice uindicasset. Adest obsequio, abstinet à congressu maritali. Maturescit interim in sacro uirginis utero fœtus ille cœlestis, qui suo tempore prodiens ex matre uirgine, parentis integritatem non abstulit, sed consecrauit. Porro Ioseph, ut erat iussus ab angelo, hætenus patris gerens imaginem, nomen indidit puero Iesu, quum iuxta gentis morẽ octauo die circuncideretur.

C A P V T I I.

Hætenus uides, quàm multa congruant cum prophetarum oraculis. Ex his progenitoribus, ex ea tribu familiaq; natus est, unde illum propheta promiserat. Congruit & hebdomadarum supputatio, ad quam illum uenturum prædixit Daniel. Conuenit & natiuitatis nouitas, qua natus est ex uirgine, citra uirilem operam. Conuenit & nomen. Promissus erat seruator, expecta-

c s batur

batur servator: Iesus servatorem sonat. Quin et regio-
 nis, et oppidi nomen respondet fidei prophetarum. Natus
 est enim haud procul ab Hierosolyma, in oppidulo cui
 nomen Bethlehem, idque in regione Iudææ. Nam est et in
 Galilæa oppidum huic cognomine, nimirum in tribu Za-
 bulon. Natus est autem eo tempore quo regnum apud Iu-
 daeos obtinebat Herodes natione Idumæus, non Iudæus,
 ne cui dubium esset iam adesse tempus, quo nasciturus esset
 Messias: quod hoc multis antè seculis futurum prædixit
 Gen. 49. rat Iacob patriarcha: Non auferetur sceptrum de Iuda,
 et dux de femore eius, donec venerit ille qui mittendus est.
 Nimirum hic est ille sanctus sanctorum, ad cuius exortum
 cessare debuit omnis unctio Iudæorum. Nunc quam mi-
 ris consilijs paulatim innotuerit orbi, accipite. Voluit
 Ecce Magi enim omnibus esse perspicuus, qui venerat servandis om-
 ab Oriente. nibus: ut et bonis innotesceret ad salutem, et impijs
 adimeret omnem excusationem ignorantiae. Iudæis præ-
 cipue fuerat promissus: ex horum gente natus est: his pri-
 mum prædicatus est ab angelis canentibus, Gloria in ex-
 celsis deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis: pa-
 stores angelica voce docti, de nato puero, fidei primitias
 obtulerunt, ad natalitium infantuli præsepe. Secreto spi-
 ritus afflatu agnitus est ab Elisabeth, à Simeone, et An-
 na prophetissa. Ac primum quidem pauperibus et hu-
 milibus semet aperuit, in quibus sciebat esse pronam cre-
 dulitatem. Nec enim facile suscepturi erant humilem su-
 perbi, pauperem opulenti, modestum feroces, cœle-
 stem huius mundi cupiditatibus obnoxij. Quoniam au-
 tem non Iudæis tantum, sed et gentibus, imò cunctis
 mundi nationibus promissus erat, in ipso statim exor-
 dio voluit et his innotescere: quo declararet simul et illis
 oblatam

oblatam esse salutem, & horum exēplo Iudæos ad æmulationem credulitatis extimularet. Nec omnes eadem ratione pertraxit ad sui notitiã, sed singulos paulatim allexit rebus iam persuasis ac familiaribus. Iudæi prophetis habebant fidem, signis ac prodigijs commouebantur, atq; harum rerum illecebra pellexit eos. Persæ & Chaldæi multum tribuebant astris, ut huic philosophiæ potissimum dediti, è cuius peritia sibi mirabilem quendam orbis instauratorē promisserant. His igitur pueri natiuitatem non propheta, non angelus, sed noua quædã & admiranda stellæ species indicauit: nimirum stellam illam, quam prophetia Balam designarat exoriturã ex Iacob. Et publico rumore iam cognouerant hunc regem Iudæorum genti peculiariter esse promissum: non illum uulgarem quempiam, atq; ex numero cæterorum, sed insignē, & incomparabilem: cuius potentiam, sapientiam, ac bonitatem, humana maiorem, totus orbis esset experturus. Porro ut improbus data occasione fit improbior, & sapiens occasione præbita sapientior, Magi quidam (nam hoc nomine Persæ uocant philosophiæ professione suspiciendos) quo quod stella ueluti per somnium docuerat, cominus dicerent & exactius, nihil deterriti itineris magnitudine, Hierosolymam sese præuia stella conferunt: siue quòd illic agebãt scribæ & Pharisei, in lege ac prophetis eruditissimi: siue quòd intellexerant regem eum haud procul ab Hierosolymis nasciturum. Iam enim certi natũ esse, tantum sciscitantur, quis nam esset ille locus tam inclyto partu felix. Existimabant enim tanti principis natiuitatem non posse latere apud eos, qui nasciturũ tot seculis expectauerant: præsertim cum non solũ apud illos, uerumetiam ex illis natus esset. At nusquam serius
ac dif

ac difficilius innotescit Christus, quàm in urbibus opulētis, in aulis principum, & apud sapiētiae professione turgidos. Sed harum rerum imprudentes illi simpliciter ac palàm sciscitantur. Vbi, inquiūt, est ille, qui nuper natus est rex Iudæorum? Nos enim certo indicio natum illum cognouimus. Nam cum procul hinc ageremus in Oriēte, stellam eius admirabili specie uidimus. Vidimus stellā, & sensimus afflatum. Proinde quoniam scimus illum omnium bono nasci, nos licet alienigenæ sumus huc profecti, ut illum adoremus, nouoq; regi debitas honoris primitias exhibeamus: non ignari, felices futuros, qui illius numen habituri sunt propitium. Huiusmodi sermonem cum illi simpliciter apud quosuis effunderent, ilico rumor ad Herodem regem perlatus est, qui iam pridem eius nascituri famam horruerat, metuens, ne quando regno quod occupauerat alienigena, deturbaretur, si tantus princeps è Iudæorum stirpe extitisset. Siquidem Herodes nihil aliud quàm terrenum regnum somniabat, ignarus Christum aliud regni genus inuehere, quod ad uniuersos homines pertineret. Itaque postquàm natum audierat, quem metuerat nasciturum, & audierat à Magis, uiris & eruditione, & fortunæ strepitu nequaquam aspernandis, sanè conturbatus est animo, simul' que cum hoc tota ciuitas Hierosolymorum, alijs aliud metuentibus, aut sperantibus. Sed ita diuina sapientia temperauit affectus ac molitiones mortalium, ut & piorum simplicitas, & impiorum uesania, undiq; Christi gloriam illustraret, & fidei rerum incredibilium pondus adderet. Nec aliam ob causam stella uiae dux Magos Hierosolymā ingressuros ad tempus destituerat, nisi ut illorum percontatio diuulgaret rumorē nati pueri: nec proderet nati cunabula regi
sæui

ſeuituro. Itaque rex Herodes liuore & ira cæcus cum to-
 tus arderet in exitium nati pueri, tamẽ impiæ crudelitati
 pietatis ſpeciẽ prætexuit. Accerſit ad ſe ex ordine ſacer-
 dotum cunctos primores, ac ſcribas populi Iudaici, quo-
 rum hæc erat peculiaris profeſſio, ut ſi quid exoriretur
 rerum nouarũ, è prophetarum oraculis eſq; diuinis libris
 reſpõſa darent, quòd horum exactam ſcientiam profite-
 rentur: uidelicet ut & numerus & autoritas ad fidem cõ-
 duceret. ab his igitur conuocatis, rex hoc magis impius,
 quòd pietatem mentiretur, ſciſcitatus eſt, ubi nam naſci-
 turum Chriſtũ oracula promiſiſſent. At illi nõdum odio
 furẽtes in Chriſtum, quem non uiderant, ſimpliciter &
 incõtanter reſpondent, in Bethlehem Iudæ: ac ne parum
 ponderis haberet ipſorum autoritas, ecce in pomptu ha-
 bẽt uaticiniũ Micheæ propheta: Et tu Bethlehem terra **Micheæ 5.**
 Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te
 enim exorietur dux, qui regat populum meũ Iſraël. Atq;
 hæc tum reſponderunt ſacerdotes & ſcribæ, qui poſt tot
 miraculis coruſcantem, & omnibus bene facientem, cura-
 runt occidendum. Rex primum Magorum oratione non
 leuiter commotus, hoc reſponſo tam prompto prorsus **Tunc Hero-**
 exanimatus eſt: præſertim quum prophetia palàm polli des clàm uo-
 ceretur ducem Bethlehemiticum, qui regeret populum, **catis.**
 unde natus eſſet. Sacerdotibus itaque ac ſcribis dimiſſis,
 quibus ſeſe deſperabat poſſe imponere, clanculum, ne Iu-
 dæi dolum ſuſpicarentur, accerſit ad ſeſe Magos: & ſic
 communicata re, quaſi idem agerent utrique, diligenter
 percontatus eſt eos, quantum eſſet tẽporis, quòd illis pri-
 mum apparuiſſet ſtella, cuius indicio tantum itineris emẽ
 ſi ueniſſent Hieroſolymam: uidelicet hoc agens, ut cer-
 tius in unum caput ſeuiret crudelitas. Magi, ut non eſt
 ſuſpic

suspiciosa pietas, nihil illum celant, haudquaquam suspi-
 cantes eum esse tam immanem, ut in infantem uixdum na-
 tum saeuire uellet: neq; tam furiosum, ut se speraret huma-
 nis consilijs oppressurum, quod diuinitus ageretur. Indi-
 cato tempore, ille uicissim indicat locum, quẽ à scribis di-
 dicerat. Iamq; spe certa concepta, his duobus indicijs pue-
 rum posse deprehendi, Magos ultro ituros etiam suo no-
 mine mandatis onerat, adirent Bethlchem, summaq; dili-
 gentia uestigarent de puero: moxq; eo comperto, Hiero-
 solymam reuersi, se facerẽt totius negocij certiozem, cau-
 sam pratexens admodum piam & ab animis Magorum
 minimum abhorrẽtem: Vt & ego, inquit, eodem me con-
 feram, uosq; imitatus, adorem eum. Sibi primum uolebat
 innotescere puerum, ut eum prius tolleret è medio, quam
 populus Iudæus eum planè rescisset esse natum: Deo in-
 terim & hoc procurãte, ut incolumes redirẽt Magi, suis
 regionibus annunciaturi Christum. Alioqui ni spes hæc
 scelerato imposuisset, saeuiturus erat in magos ipsos, qui
 nuncium tam inauspicatum attulissent. Magorum pia
 simplicitas, audito rege, contendunt Bethlchem: quos
 in hoc stella quæ illos exciuerat, ad tempus destituit, ut
 barbari primi Christum annunciarent natum, quem Iu-
 dæi tot seculis expectatum post occiderũt. Sed hac parte
 diuini consilij functis, rursus aderat mirabilis illa stella,
 quæ sic illorum pietati seruebat, ut nõ solum Bethlehẽ,
 sed ipsum etiam tugurium humile, & ob hoc inuẽtu dif-
 ficile indicaret, atque adco ipsius pueri capiti imminens
 è propinquo, ceu digito demonstraret expetitum infan-
 tem. Hæc igitur ubi rursus apparere cœperat, omnem so-
 licitudinem ex animis illorum dissipulit: iamq; certa spe si-
 mul & gaudio pleni, neglectis hominum indicijs, cœle-
 stem

stem ducem sequuti, noui regis palatium uident, sordidū
 & abiectum tugurium, uile stabulum. Nihil commoue-
 tur his rebus syncera pietas. Ingressiuntur, reperiunt in-
 fantem, nihil à cæteris specie differentem: reperiunt ma-
 trem, nihil magnificum præ se ferentem. Paupertatem ac
 simplicitatē tota supellex testabatur. Magi qui non ado-
 rauerant Herodem, è solio regali strepitu iactantē sese,
 ad pueri uagientis cunas procumbunt, adorant proni nō
 dum fari potentem. Ne hac pietate contenti, depromunt
 è repositorijs suis destinata munera ex hisce rebus, qua-
 rum prouentu regio Persarum præcipue diues erat, au-
 rum, tus & myrrham, ne uiaticum deesset mox fugitu-
 ro. Atque his fidei primitijs gentes quæ procul aberant,
 Iudæos qui deo uidebantur proximi, præueniētes, Chri-
 stum sibi inaugurant, seseq; uicissim illi dedicant, triplici
 rerum genere, nouum sacrificium offerentes, iamq; ue-
 luti per ænigma, trinitatem illam ineffabilem profitētes,
 patris, filij, & spiritus sancti: simulq; in uno homine,
 mortalitatem, sacerdotium & regnum agnoscentes. Si-
 quidem Aurum regi conuenit, Tus sacerdoti, Myrrha
 morituro. Natus est mortalis, sacrificauit in cruce, uicit
 resurgens, regnat in cælis. Tot prodigia uiderāt Iudæi,
 & cognitū occiderūt: nihil præclari uidere Magi, quod
 ad oculos corporeos pertinet, & sibi gratulantur eam
 peregrinationem fuisse felicem. Cæterum quum secum Et responso
 agitarent, an redeundum esset ad Herodem, ut illius ani- accepto in
 mo satisfacerent, in somnis admoniti sunt oraculo di- som. ne redi.
 uino, ne se referrent ad Herodem. Id enim nec ipsis es-
 se tutum, nec puero, nec expedire tanto negotio, suis tem-
 poribus, & per partes orbi prouulgando. Illi nō segnes
 parent oraculo, ac diuersa uia reuersi sunt in patriam,
 apud

apud suos noui regis, noui praecones futuri. Iam magorū incolumitati consultū erat. Mox ut matris etiā ac pueri tranquillitati consuleretur, simulq; Herodis impietas, ita ut merebatur, magis ac magis exacerbaretur in gloriam Christi: idem caelestis nuncius, qui magos dimiserat, Ioseph apparuit in somnis, hortans eum, ut iam arcani conscius, matrem ac puerum clanculū subduceret in Aegyptum: uidelicet hoc agente consilio diuino, ut ea quoq; regio tota prodigiosis deorum cultibus dedita, dum profugo praebet hospitium, eius contactu commercioq; praepararetur ad aliquod primordium uerae pietatis. His itaque uerbis angelus affatus est Ioseph: Surge, & adiuncto tibi puero unā cum matre, clam fuge in Aegyptum, atque illic commorare, donec reuersus ad te, admonuero tempus esse huc remigrandi. Futurum est enim, ut Herodes nihil intētatum relinquat, quo perdat puerum. Non quòd difficile sit deo puerū subito extincto Herode seruare, si libeat: sed hic ordo negocij, magis conducit ad confirmandam fidem. Vult enim deus, ut tyranni furor suae gloriae seruiat. Nihil contatus Ioseph, assumptam puellam matrem ac puerum, nocte fugiens, subducit in Aegyptum, inibi commoraturus usque ad obitum Herodis. Neque uero hoc humano metu contigit, aut casu: his malis deus uoluit parari stabiliriq; regnum filij sui, quibus humanae res solent labefactari, ne quid sibi mundus uindicare possit in negocio diuino. Id quo magis credas, deus qui hoc fieri uoluit, multis retro seculis futurum praedixit per os Osee prophetae: Ex Aegypto, inquit, uocaui filium meum. Interea rex Herodes, postea quā ipsa re comperit Magos sibi dedisse uerba, iam impotens irae, abiecto furore, prorupit in manifestam insaniam

saniam, missisq; uesaniae suae ministris, occidit omnes infantes, & quotquot erant in ipsa Bethlehẽ, & quotquot erant in eius oppidi finibus, bimulos, aut hac aetate minores, sequutus tẽporis supputationẽ, quo Magi prædixerant sibi primum uisam esse pueri stellam. Dilatauit tempus crudelitas, dilatauit locum, pueros uniuersos complexa, putans hoc impio consilio satis sibi cautum esse, ne quã posset elabi, quem unum cupiebat extinctum. Sed frustra nititur astutia mortalium aduersus consilia diuina. His rebus parabatur exemplum quid essent ab impijs principibus passuri, qui credituri essent Euangelio: quid profecturi, qui fidem Euangelicam teneram adhuc, & impiorum animis gliscentem, crudelitate sua conarentur extinguere. Ob Christum interimi, seruari est. Herodi data erat occasio resipiscendi, non saeuicndi, nisi mentem illius regnandi cupiditas excæcasset. Sed dum ipse sibi suo uitio uertit omnia in materiam maioris insaniae: sua malicia dei iustitiam illustrauit, dum omnibus palam fit innoxios pueros immani crudelitate trucidatos, & ipsum horribili dignum exitio, quo postea perijt, fuisse. Porro ne quis addubitet hoc dispensatione diuini consilij sic euenisse, audite prophetae Hieremiae uaticinium, hoc praesagio mentis afflatæ iam factum cernentis, quod multis post seculis esset futurũ: Vox, inquit, in Rama est **Hier. 3.** audita, uox uehementer plorabunda, lugubris ac lamentabilis. Nimirum Rachel ea erat deplorans filios suos: nec admisit consolationẽ, propterea quòd essent omnes è medio sublati. Rachel quæ enixa Benjamin, hoc est, doloris filium, mox à partu perijt: sepulta est non procul à Bethlehem. unde propheta sub huius persona, matrũ luctum, suos filios ab Herode trucidatos deplorantium d expressit.

Defuncto au expressit. Interea posteaquam Herodem exitiū ipso diem Herode gnum sustulisset è medio, rursus angelus qui fugæ consilio dederat, apparens Ioseph in somnis, hortatur illum ut Aegypto relicta, puerum ac matrem eius reduceret in terrā Israëliticam. Iam enim extinctos esse eos, qui puerum uolebant extinctum. Atq; is prompte per omnia parens diuinæ uoluntati, uirginem matrem cum dulcissimo puero reuexit in regionē Israëliticam. His enim oportuit illū primū innotescere, ad quos præcipue missus erat, ne gens incredula haberet quod uel probabiliter suæ impietati prætexeret, negans illum esse Messiam suum, sed alium gentibus destinatum. Ut uero patriæ fines ingressus est Ioseph, atq; illic certo rumore cognouisset, quòd Archelaus Herodis defuncti filius, paterni regni dimidium sortitus, uice patris regnaret in Iudæa, ueritus ne filius, ut in regnum, ita & in crudelitatem paternam successisset, timuit eò proficisci: ac rursus oraculo angeli confirmatus, unde iam totus pendeat, secessit in partes Galilææ: quæ pars obuenerat Herodi tetrarchæ, fratri regis defuncti. Hic tuta omnia pollicente angelo inuitauit etiam patriæ charitas, simul hoc agente consilio diuino, ut per occasiones uarias Christus multis diuideretur, qui nulli non uenerat. Bethlehem huius partu gloriatur: Hierosolymæ exhibitus est, ac purificatus. Aegyptus tanto hospite felix erat. Habet Nazareth quod de tanto alumno gloriatur. Nam hic erat parentis Mariæ patria, in qua filium conceperat, uiculus humilis & obscurus Galilææ, cōtemptæ apud Iudæos regionis: sed hoc magis oportuna latebra puero aduersus Archelai seuitiam: & illud interim nos re ipsa docente deo, in his quæ diuina uoluntate geruntur, nihil opus esse huius mundi

Et ueniens habitauit.

mundi præsidijs, opibus, potentia, factionibus, generis claritudine. Imò hæc adiuncta, obscurant apud homines gloriam dei. Nam ne hoc quidem accidisse fortuito satis arguit, quod prophetia iam olim futurum prædixerat, quòd Messias ille Nazareus appellaretur: quod esse factum, uel ipse titulus indicat, quem Pilatus ignarus prophetiæ, cruci affigi iussit: Iesus Nazarenus, rex Iudæorum. Et hodie qui Christum profitentur, ab eo Nazaræi dicuntur à plerisque. Neq; uocabulum ipsum mysterio uacat. Nazareth Hebræis à flore nomen habet: quòd hic è uirgine conceptus sit, purissimus ille flosculus, omnis uirginitatis consecrator: quemadmodum Bethlehem, domum panis sonat Hebræis: ubi proditus est ille panis cœlestis, quem qui ederit, uiuet in æternum. Hic igitur annos aliquot uixit, uelut ignotus, cum matre & nutricio suo, cuius filius ab omnibus existimabatur, donec ad ætatē adultam progressus iam ipse sese doctrina, miraculis, morte & resurrectione mūdo proderet: Nulla interim re insignis, aut inter cæteros mortales eminens, nisi quòd omni probitatis genere donisq; cœlestibus sic in dies proficiebat, ut nemo non magnum aliquid ab eo puero expectaret. Legis etiam interim obseruantissimus, ne quam ansam daret maleuolis obtrectandi, sed per omnia satisfaceret omnibus. Maluit ad tempus obseruata lege ad perfectiora perducere Iudæos, quàm ea spreta animos illorum ab sese alienare. Semel duntaxat specimen sui præbuit Hierosolymis, annos natus duodecim: quum clam relictis parentibus, repertus est in templo, in medio doctorum sedens, audiens illos, ac uicissim sic interrogans, ut omnibus esset admiratiōi. Iam tū uidelicet gestiebat idoles ad ea, quorū gratia missus erat in mundum:

e z mundum:

mundum: sed ut hæc erat animi prompti laus, ita moderationis & obedientiæ erat exemplum, expectare tēpus à patre præscriptum.

CAPUT

III.

Nunc operæ precium est audire, quomodo tandem negotium hoc, cuius gratia uenerat, sit aggressus dominus noster Iesus Christus. Non ex improviso semet in gessit inopinantibus. Antè per anteambulonem Iohannem Zachariæ filium ipsis etiam Iudæis notum ac probatum, animos omnium præparari uoluit, quo sensim ac paulatim instillaretur mentibus hominum, quod semper erat credendū. Ergo quū appeteret tempus quo decretum erat æterno consilio, ut totus orbis per Christi doctrinā innouaretur: prodijt Ioānes, sacerdotis ac prophetissæ filius, post ipsius Christi testimonio plus quàm propheta iudicatus, qui ipso etiam exortu summam de se spem præbuerat. Prodiit autem non è regum aulis, aut è uulgato hominum coetu, sed ex eremo, ubi à puero uictam angelicam egerat, uictu facilimo parabiliq; contentus, amictus pallio è cameli pilis contexto, cinctus zona pellicea. Vestitui uictus respondebat. Uictitabat enim parabili comœatu, quem eremus suppeditabat, locustis ac melle syluestri. Hic cultus, hic uictus, talis locus decebat poenitentiae præconem. Cuius admirabilis sanctimonia, sic omnium animos obstupescerat, ut pleriq; suspicarentur hunc esse Christum: præsertim cū multis esset persuasum, alterum illum qui Messias putabatur, in turba Bethlehemiticorum infantium perisse. Atqui adeo non uindicabat gloriam alienam, ut Christo palam omnibus demonstrato, se negaret dignum, qui calciamentorum illius ligulas solueret. Nec is tamē suo pte impetu prodijt
ad

ad prædicandum, sed uoce diuina monitus iam adesse tempus agendi præconem. Siquidem haudquaquam fortuito, aut humana delegatione uenit ad hoc prædicandi munus, sed hic erat, de quo tot antè seculis uaticinatus fuerat Esaias, & quòd in eremo palàm ederet prædicatiõis suæ Esa. 40. uocem, & quòd animos hominum ad accipiendam Christi doctrinam præuius ipse præpararet: quodq; persuasa superioris uitæ pœnitentia, redderet eos capaces gratiæ Christi, peccata per baptismum suum cõdonaturi omnibus: quodq; subito mutatis rerum uicibus, qui antè turgebant inani iustitia legis Mosaicæ, stultaq; philosophia mûdi huius, deijcerentur: & qui antea propter imperitiã ac modestiam humiles, & abiecti uidebantur, atq; inutilis, per euangelicam doctrinam uegeti fierent, & opulenti bonis cœlestibus: quæq; per legis asperitatem difficilia uidebantur, & impedita, per fidem, & euangelicam gratiam expedita fierent ac facilia: quodq; salus hæc non Iudæis tantum, sed omnibus totius orbis nationibus aperiretur. Hæc omnia præcinuerat Esaias, certissimus domini propheta: uaticinium enim sic habet: Vox clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Omnis uallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Et erunt praua in directa, & aspera in uias planas, & uidebit omnis caro salutare dei. Iamq; rumor & aura quædam famæ secretò sparsa per multos de uenturo Messia, ad hæc conscientia malorum: nam eo seculo non fuit aliud inquinatius: postremo tacitus quidam afflatus effecerat, ut plerosq; suæ uitæ tæderet, ac desiderarent illum, cuius odor quidam ad eos ut nunq; peruenerat, qui subito mortalium omne genus esset innouaturus, & abolitis peccatis, ad iustitiæ regnũ uin-

d 3   dicaturus

dicaturus. Quum igitur ad Ioannem confluerent, non solum ex urbe Hierosolymorum, uerum etiam ex uniuersa Iudæa, præsertim hisce regionibus quæ Iordanē accolebant, occurrit & ipse Ioannes promptæ illorum uoluntati, & quod in eremo prædicauerat, idem densioribus iã turbis ad Iordanis ripas inculcabat, ut se per pœnitentiam uitæ superioris Messiae mox uenturo præpararent, & salutem allaturo se præberent sanabiles. Sanabilis autem est, qui morbum suum agnoscit & odit: iam enim instare, adeo & in proximo esse regnum cœlorum felicissimum quidem illud & exoptabile, sed in quod non pate-ret aditus, nisi puris ab his terrenis sordibus. Ad hanc uocem, in typum mox abolēdarum animi sordium, plurimi tingebantur in flumine Iordanis, damnantes ipsi uitam priorem, ac palam agnoscentes sua commissa. Sic enim uisum sapientiæ diuinæ, ut Ioannes qui erat confinium Mosaicæ legis iam desitura, & Euangelicæ gratiæ iam aduentantis, hoc signo præluderet, non ad abolenda peccata, quod proprie Christo seruabatur, sed ad præparandos hominū animos, quo capaciores essent beneficij mox sequuturi. Id factum est Tiberio Cæsare annum iã decimumquintum moderante Romanum imperium, Pontio Pilato huius nomine procurante Iudæam, Herode defuncti fratre, tetrarcha Galilææ, in qua commorabatur Christus, et huius fratre Philippo tetrarcha Ituræ, & Trachonitidis regionis, Lysania Abilinæ tetrarcha: sacerdotalis ordinis primas tenentibus Anna & Caipha. Itaque Iudæorum regione in tot principes distracta prodijt ille, qui cuncta uocaret ad unius principis ditionem. Ac primo quidem confluentibus ad se turbis, cum conspi-
ceret

ceret Ioannes nō parū multos Phariseos & Sadduceos uenire ad baptismum, nec ignoraret, quā hoc hominū genus esset elatum, ferox, ac sibi placens, ob insignem, ut putabant, Mosaicæ legis obseruationem, & patriarcharum merita, à quibus se gloriabantur oriundos. Nam hi uelut inuidentes & insidias struentes baptismo Ioannis tam celebri, subdolam legationem ad illum miserant in Bethabaram, nam ibi tum baptizabat Ioannes, percontantes, num ipse esset Christus: si esset, mox obiecturi, quòd Christus promissus esset de tribu Iuda, quū constaret Ioannem esse Leuiticæ tribus. Porro quum Ioannes ingenue fassus esset se non esse Christū, ac ne prophetam quidem aliquem ex priscis illis, quos illi redituros in mundum suspicabātur, rogare pergunt qua fronte per baptismum polliceretur remissionem peccatorum, quod proprie Christo seruabatur. Respondit plurimum interesse inter suum baptismum, quo tantum inuitaret ad resipiscentiam ac pœnitudinem uitæ prioris, & Christi baptismum mox sequuturum, quo condonarentur omnia peccata. Ex hoc igitur hominum genere quum multos uideret cum reliquis ad baptismum accurrere, acrioribus uerbis mordet illorum conscientias, quo magis ad pœnitentiam commouerentur. Astutum, inquit, ac malitiosum hominum genus, planeq; non hominum, sed uiperarum progenies, maiorū interfectores, insidiosi, malaq; mentis in omnes, quum hætenus uos apud homines sic iactaueritis titulo patrum opinione sanctimonie probatorum, falsaq; specie iustitiæ, atq; ita supinè regnaueritis, quasi Messias nunquam esset uenturus, quis uos submonuit, instare supplicium inuitabile, nisi ad pœnitentiæ remedium cum cæteris confugissetis? nunc

d   †   cum

cum his cupiatis baptizari ueluti peccatores, inter quos admirabilem quandam sanctimoniam speciem prae uobis ferbatis? Sensistis inanem fore fiduciam uestram, ni iam imminenti diuinae ultioni uos subduxissetis suffugio poenitentiae. Neque enim patrum merita, neque legis obseruatio liberat ab aeterno supplicio, sed sua quaeque uitae sinceritas commendet deo. Posteaquam igitur poenitet uos uitae prioris, posthac sic fructificate pijs affectibus et factis, ut testentur uos uere resipuisse. Haecenus ob crassitudinem hominum, nonnihil indultum est figuris et umbris, ut his cancellis circumsepta mortalium ad mala procliuitas coerceretur, ne posset in deteriora prolabi: haecenus dilatatis phylacterijs, in longum productis precibus, lotionibus, crebra mentione patris Abrahamae sanctissimi patriarchae, extruendis monumentis prophetarum, quorum posterius uultis uideri, parastis uobis apud homines aliquam sanctimoniam speciem. Posthac quoniam ad lucem euangelicam euanescent umbrae, ueris agendum erit, si uelit assequi salutem aeternam. Pro pristinis peccatis iam non exigitur a uobis holocaustum, aut sanguis pecudis. tantum adsit poenitentia non fucata, culpam ipse gratis condonabit. Porro qui sint fructus uerae poenitentiae, Messias ipse uos docebit, si dociles repererit. Interim ponite uanam fiduciam, neque sic uobis ipsis blandiamini: sancti sumus, est sancto patre prognati Abraham. Abraham iustus nihil proderit ex se prognatis, nisi laudatam illius fidem et obedientiam imitentur. Abrahamae promissa est benedictio, quae nunc instat. Sed ad hanc obtinendam, non satis est generis quamlibet arcta propinquitas. Quicumque diffisi deo mundi huius praesidijs nituntur, exciderunt a cognatione Abrahamae. Et posthac Abrahamae posterius

non

Filij sumus
Abrahamae.

non è sanguinis affinitate, sed è fidei synceritate censebuntur. Nec ideo desiderabit deus posteritatem Abrahamæ, cui promissam benedictionem persoluat, si uos ab Abrahamæ moribus desciueritis. Imò illud habete certum, si uos neglexeritis oblatam gratiam, deum uel ex hisce lapidibus posse suscitare filios suos amico Abrahamæ, uobis lōge potiores. Nec est quòd hæctenus dilatus Messiaæ aduentus uos reddat negligentes. Nam nunc urget extremum periculum, in acie nouacula res omnis sita est. Aut synceris animis adeundum est regnum cœlorum, aut accipiendum supplicium æternum. Adest præsens salus amplectentibus: adest pœna præsens & exitiũ immedicabile respuentibus. *Iam enim securis admota est arbori, non ramis aut trunco, sed radicibus, funditus & irreparabili uulnere succisura, nisi foetus deo dignos produxerit. Discrimen imminens & ugens, nullam admittit cessationem. Prosperandum est amputatis omnibus remoris. Adhuc uobis in manu est utrum uelitis amplecti. Non feriet securis, si uos subito mentem mutaueritis. In arbore naturali longum ac difficilimum est mutare succum, unde foetus saporem ducat. Hic sola uoluntate res peracta est. Sed ut accelerantibus communis est salus, ita cessantibus cõmune est periculum. Neminem neq; opes neq; generis nobilitas, neque sapientia liberabit posthac, quemadmodum hæctenus sibi pleriq; persuaserant. Omnis arbor quæ non attulerit fructum, non dico qualẽcunq;, sed insigniter bonum ac dignum regno cœlorum, exciditur, & in ignem conijcitur. Hæctenus tulit deus ac dissimulauit segnitiam hominum. Error & ignorantia non nihil ueniæ promerebantur. Ad naturæ legẽ obsurduerat genus humanum. Mofi lege non ita multum est profectum.*

Etum. Contemptæ sunt prophetarum minæ, non audita
 sunt somnia. Nunc is adest post quem nemo mittendus
 est. Cuius aduentus, ne quem opprimat, ego prænun-
 cius sum. Si uos uestri pœnituerit, si morbum agnoueri-
 tis, si medicum ardentibus uotis exceperitis, aderit ille
 uobis omnibus salutaris. Nec enim ipse sum ille, quem ex-
 pectatis. Baptizo quidem uos, sed in hoc tantum, ut re-
 sipiscentes, illi uos præbeatis dociles, ac sanabiles, ubi ue-
 nerit. Mox enim aderit, imò iam adest, qui ut me poste-
 rior est in ordine prædicandi, ita tanto me est modis omni-
 bus superior, ut ego quem uos aliquid esse creditis, pror-
 sus indignus sim, qui mancipium apud illū agam: hoc est,
 ut uel calciamenta illi baiulem, aut calciamentorum cor-
 rigiam soluam. Ego nihil aliud sum quàm præco, fide-
 lis quidem, & officio fungens, quod mihi iuxta prophe-
 tæ uaticinium deus iniunxit. Ille autor est, & omnem po-
 testatem secum adfert, seu peccata condonandi, seu uir-
 tutum omne genus conferendi. Ad illius doctrinam, ad il-
 lius baptismum omnes accurrite: siquidem ille uos bapti-
 zabit efficaci baptismo, non aqua tantum, sed spiritu &
 igni. Spiritu uos transformabit, igni rapiet ad cœlestia.
 A uobis nihil exiget nisi synceram, minimeq; fucatā pœ-
 nitudinem. Gratis uobis conferet sua bona, si uobis ex
 animo displicuerint uestra mala. Tantum absit fucus, a-
 pud illum nihil ualiturus. Nihil illum latet, neminem me-
 tuit. Seuero & inuitabili iudicio res agetur. Posthac ni-
 hil erit medium: aut ingenue boni sitis, oportet, aut in-
 genue mali. Nihil ille morabitur personatam sanctimo-
 niam. Habet uentilabrum in manu sua, perspicit etiam in-
 timos recessus animorū. Apud hunc aut paleæ sitis, oportet,
 aut purū triticum. Sed interim utrū esse uelitis, uobis
 partim

partim in manu esse uoluit. Frustra latebunt inter synce-
ra grana permixta palea. Exacte purgabit ille arcam
suam, ac triticum recondet in horreum suum, paleas au-
tem comburet igni inextinguibili. Aut igitur toto pe-
ctore conandum est ad summam uirtutem, ut mereami-
ni recipi in regnum aeternum: aut si dei bonitatem, quæ
nunc offertur, aspernati fueritis, hoc ipso pessimi sitis
oportet, quòd tantam salutem ultro delatam reijcitis,
meritoq; uestro, pro cœlesti præmio, æternis gehennæ
incendijs addicamini. His sanctissimi uiri uocibus adco-
mmoti sunt populares animi, ut complures qui hæcte-
nus legis obseruatione nixi fuerant, metu trepidi uene-
runt ad eum dicentes: Si res sic habet, quid igitur censes
nobis faciendum? At ille eos non ad legis ceremonias &
hominum constitutiunculas, quemadmodum solent pha-
risæi, sed ad officia charitatis hortabatur, dicens: Prima
uia placandi deum, est beneficentia gratuita in proxi-
mum. Qui uestitu abundat, impertiat nudo: qui cibus
abundat, communicet famelico. Accedebāt & publicani,
quod hominum genus abominantur Iudæi, quòd ferè uel
in gratiam principum, uel ad explendam auaritiã suam
populum expilare soleant. Rogant pauidi quid sibi cen-
seat agendum. Nec hos ille reijcit à baptismo: nec his
rursus indicit ut sua largirentur, quibus iam diu solenne
erat aliena rapere: sed ut aliquo gradu propius acce-
derent ad perfectam Christi doctrinam, edicit ne quid
exigant à populo, præter id quod à principe præscri-
ptum sit. Denique uenerunt & milites uiolentum & in-
fame genus hominum. Nec hos à se submouet, satis ipsa
re loquens Iudæis, Christum nullum omnino genus ho-
minum aspernaturum. Nihil hi confitentur, siquidem
hoc

hoc ipsum militem profiteri, est malorum lernam confiteri. Rogant quid sibi quoque det consilij. At ille tam rudes magis docet quid sit vitandum, quo minus essent mali, quam quid agendum, ut fieret absolute boni. Ne abutamini, inquit, armis uestris, quæ non nisi in hostes, idque imperatoris iussu, mouenda sunt: ne quem per vim pulsetis, aut concutiatis, quum in hoc conducti sitis, ut uestra opera sit tranquilla prouincia, ne ue abutamini uestra cum presidibus familiaritate, falso quempiam deferentes per calumniam, ut hinc turpe lucrum ad uos redeat. Postremo contenti stipendijs uestris, neminem fraudetis aut spolie tis. Siquidem in hoc dantur à principe salaria, ne sit aliena rapiendi necessitas. Sic ille leuioribus præceptis, ut erat cuiusque capacitas, omnes Christo uenturo præparabat, spiritu præuidens Christum, quæ oculis corporeis nondum uiderat. Itaque rumore uarijs modis per angelos, per pastores, per Magos, per Herodis crudelem sollicitudinem, per Zachariæ prophetiam, per Simonem, per Annam, paulatim et clanculum, sed multo maxime per apertum summaque cum autoritate coniunctum Ioannis patrocinium, iam late sparso, in diesque gliscente, sic ut mali quoque metu territi, sese ad denunciatum Christi aduentum componerent: nimirum tempus erat ut ipse prodiret in theatrum mundi, non iam alieno testimonio, sed suis ipsius uirtutibus sese declaraturus, qualis et quantus esset, et obscuraturus omnes homines, quorum testimonio fuerat antè commendatus. Reliquit igitur Iesus Galilæam, in qua hæctenus latuerat, et patris negocium acturus, maternam deserit Nazareth, ad Iordanem properat, ubi confertissimam turbam è diuersis Iudææ regionibus conflantem testem haberet eorum quæ dicerentur,

Tunc uenit Iesus à Galilæa.

Baptizatus
autem Iesus.

omnia fiam, oportet, ut omnes patri lucrifaciam. His au-
ditis Ioannes cum Iesu descendit in Iordanem, ac tinxit
eum. Ac species quidem exemplū habet salutare in Chri-
sto modestiæ, in Ioanne obediētiae, cæterum res atq; effe-
ctus planè præpostere cessit. Siquidem nos consecrat ba-
ptismus, ille baptismū consecrauit sacro sui corporis cō-
tactu. Simul autem ut ostenderet quid nobis agēdum esset
à baptismo, & quanta felicitas daretur per baptismum,
Iesus alacer ac properans ~~rebuti de peccato~~
~~egressus~~ egressus ab aqua, docens in lotionibus non esse cō-
morandum, nec ad eas subinde redeundum, iteratis pecca-
tis, sed semel abiectis ac sepultis in baptismo cōmissis ui-
tæ prioris, ad spiritalis uitæ munia festinandum: com-
positis genibus, & sublatis in cælum manibus, depreca-
tus est patrem, ut hoc negocium seruandī genus huma-
num, quod aggredereetur, omnibus felix ac faustum esse
uellet, isq; sua paterna autoritate commendaret filiū suū
orbi, ne parum grauis esset Ioannis autoritas, quāquam
hoc quoq; pro tempore profuit crassis & rudibus. Et ec-
ce palàm teste tāta hominum multitudine, pater asseruit
autoritatem filio suo. Cœli diffissi, prodigiosam quādam
lucem ostenderunt. Quin & Ioannes conspexit spiritum
cœlestē, uisibili specie columbæ, delabi è cœlo, & sacro
illius uertici insidentem. Vnde columba uenerat, oculis
cospicua, inde uenit & uox paterna, auribus omnium
insonans: Hic, inquiens, est ille filius meus unice dilectus:
delicium animi mei, & in quo mihi singulariter placeo,
ipsum audite meæ mentis interpretem, & meæ bonitatis
erga uos dispensatorem. Quoniam autem Iesus id tem-
poris adhuc ignotus erat multitudini, quæ de Ioanne ma-
gnifice sentiebat, ne uox quæ è sublimi missa, neminē cer-
to

to designabat sensibus, putaretur ad Ioannem pertinere: idcirco additum est cœlestis colubæ uisibile signum, quæ capiti insidens ceu digito demonstraret omnibus, ad quæ ea uox pertineret. Quo quidem signo & ipse Ioannes iam plenè cërtoq; monitus est, illum esse filium dei. Quod post palàm testificatus est, hoc signũ & antè sibi promissum à patre fuisse, quo citra dubitationem, in tanta hominũ turba dignosceret illũ, qui baptizaturus esset omnes spiritu & igni. Atq; his cæremonijs dominus Iesus declaratus & consecratus est magister noster, cuius Theologiam quisquis sequetur, is uere beatus erit.

C A P V T I I I I.

AC ne his quidẽ iactis exordijs statim profilit ad prædicãdum, licet cœlitus autoritate tradita, sed subito à turbarum oculis subducit sese in solitudinem, quòd secessus à populi commercio, & auget autoritatem, & acuit desiderium. Eos autem potissimum aggreditur spiritus ille instigator malorum, qui relictis mundi cupiditatibus puram ac cœlestem uitam meditantur. Hoc igitur tacite nos docens Iesus petit solitudinem. Idq; facit non hortatu cuiusquam, sed suo ipsius spiritu. Nam qui baptizatus est, iam exuit affectus carnales, & factus regeneratione spiritualis, spiritus sancti ducitur & agitur arbitrio. Non meminit Bethlehem, non repetit Nazareth, nõ redit ad matrem aut nutricium, sed impetu raptuq; spiritus, ueterum prophetarum exẽplo nemorum deserta petit. Vegetat animum tironis Christiani secessus: & aliquoties tutius est, se feris cõmittere quàm hominibus. Baptismus aufert omnia delicta uitæ superioris, sed ob hoc nemo tutus est ab insidijs satanæ, q̄ socorditer agit. Alio qui prauæ cupiditates meditantur repullulascere, præser-
tim

tim in rudibus, & nuper initiatis Christo, & improbus ille satanas, tã invidus humanæ salutis, quàm Christus est avidus, miris cuniculis & insidijs sollicitat ad defensionẽ, ut maiore tyrãnide possideat relapsum, quàm antea possederat suum. Aduersus hæc pericula Christus demõstrat tribus potissimũ rebus occurrendũ: crebris ac puris præcationibus, fuga turbae, fuga luxus, & abstinentia, non sine diligenti meditatione diuinarũ scripturarum, ne perniciem adferat ignaua solitudo. Et quoniam arduam hæc & angelicam uitam molientibus, potissimum diabolus solet insidias struere, Christus ipse uelut optimus doctor progressus in palæstram suos athletas docuit, quibus modis superãdus sit ille maliciosus, callidus ueterator: quãq; nihil possit aduersus sobrios ac uigilantes, totoq; pectore fidentes scripturis diuinis. Quin & hoc interim agebat dominus Iesus, ut ita paulatim hoc mysterium innotesceret mundo, ut satanas qui non ob aliud certum scire cupiebat, num hic esset filius dei, quem audierat hoc titulo à patre honoratum, nisi ut redemptionem humani generis impediret, sic in ancipiti teneretur, ut non antè certò nosset hunc esse Messiam, quàm suam tyrannidem subuersam cerneret. Simul & illud nos commonefacit Christus, neminem idoneum ad Euangelicam prædicationem, nisi qui iam sui periculo facto, firmus sit & ualidus aduersus omnes mundanas cupiditates, luxum, & huius comites, libidinem, ambitionem, auaritiam, & his consimiles animi morbos, quibus hostis simplicium

Et cum ieiunios uelut arietibus pulsat quatitq;. Quum igitur nasset quæ Christus in ediam ad quadragesimum usq; diem produxerat, draginta di. xisset, Heliam, ac Mosen referens, quod sic erat supra uires humanas, ut tamen ab hominibus factũ Iudæi crederent,

rent, tandem ut manifestam humanæ imbecillitatis speciem daret, non dissimulauit se famis molestiam sentire. Siquidem iuxta communem humani corporis naturam, humoris inopia stomachum molesto sensu cruciabat. Id ubi sensit insidiosus ille tētator, ac iam propè nihil aliud quàm hominem suspicans, licet admirabilē, hamum proiecit inanis gloriæ illecebra inescatum, quòd hinc maxime capiuntur, qui uidentur ad summa tendere: Si filius, inquit, es dei, quid opus est te fame cruciari? Dic potius ut hi lapides tibi uertantur in panes. Nutu tibi potes præstare quod desideras. Agnoscas eundem esse captatorem, qui primum illum Adam escæ lenocinio pellexit in mortem: sed posterior Adam spiritu cœlestis, dolosum insidiatorem sic elusit Christus, ut nec nomen filij dei recusaret, nec se fame uinci posse ut hominem quēlibet, demonstraret. Etenim ne sibi uindicaret autoritatem responsi, notissimam illi scripturam obijcit: Scriptum est, inquit, in Deuteronomio: Non ex solo pane uicturus est homo, sed ex omni sermone qui proficiscitur ex ore dei. Elusus ancipiti responso, iam & ipse sacræ scripturæ uerbis abutitur ad ledendum. Et quemadmodum principem humani generis parētem, ambitionis esca deceperat, pollicens illi æqualem cum dijs honorem & immortalitatem: simili machina dominum impetens, sustulit illum diabolus in sanctam ciuitatē, & impositum summo templi pinnaculo hortatus est, ut si uerè filius dei esset, è sublimi se præcipitem daret, id illi impune fore, quandoquidem ita promisisset ipse deus in psalmo mystico: Angelis suis mandaturus est de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. At dominus Iesus opposita scriptura tacite docet, quàm ille peruerse

e torque

torqueret sacrae scripturae sensum. E' diuerso, inquit, scriptum est in Deuteronomio: Non tētabis dominum deum tuum. Siquidem ad hoc hortatur scriptura, ut in necessitatibus ingruentibus bene speremus, auxilio diuino freti, non ut temere nosmetipsos in periculum præcipitemus. Piorum miracula non probantur accersendis periculis, sed depellēdis quæ aliunde acciderint. Nec enim pium est quenquam in flumen præcipitare, ut eo liberato uir magnus appareas, sed eū qui casu delapsus sit eripere. Nec quauis de causa, nec apud quo suis sunt edēda miracula. Apud Herodem cupidum harum rerū, ne loqui quidem dignatus est Iesus, tantum abest, ut in gratiam satanae uirtutis diuinae specimen edere uoluerit. Quoties id suadet afflata charitas, quoties id postulat gloria dei, tum exērenda est uis numinis. Iam quo suos doceret Christus, ne post unam aut alterā uictoriā securitati se traderēt, sed semper in excubijs agentes, sese præberent paratos ad omnes satanae assaultus, tertio passus est tētatoris improbitatem: qui sicuti priorem illum Adam ceperat esca curiositatis & auaritiæ, pollicens illi boni maliq; scientiam, & posteriorem aggreditur, & à templi pinaculo sublatum, in montem quendam uehemēter editum adduxit, unde liber undique & late patens prospectus, subiiceret oculis omnia regna mundi & admirandam cuiusq; gloriam strepitumq;. Nimirum expertus erat in cæteris hominibus, nihil esse tam impium ac nefariū, quod imperij causa non auderent. Porro quum deus sit omnium rerum autor & conditor, quæ in coelis sunt ac terris, nec in his ullum ius habeat diabolus, nisi si quid ab ipso uitiatum est, tamen perinde quasi dominus omnium, sic audet improbus loqui Christo: Hæc omnia tibi dabo, si procidens adora

adoraueris me. O' cecam impietatem, pollicetur aliena,
 & premium petit sceleratus spiritus, soli deo cōgruens.
 At Iesus qui hactenus suam cōtumeliam moderate tulit,
 non fert patris ignominiam. Abi, inquit, satana, longe
 aliud docet diuina scriptura, quàm tu suades. Illa ait:
 Dominum deū tuum adorabis, & illi soli seruiēs. His at=
 que alijs modis cū tentasset eum diabolus, semper exper=
 tus athletam inuictum aduersus omnes machinas, tandem
 reliquit eum: bis sua spe frustratus, primum quòd sensis=
 set insuperabilem, deinde quòd quum expiscatum uenis=
 set, num esset filius dei, aliquanto incertior dimitteretur
 quàm uenerat. Hunc conflictum tametsi deo duntaxat &
 angelis testibus gestum, post suis ignotum esse noluit
 dominus Iesus, ne nesciremus cum quàm improbo hoste
 nobis res esset, & quibus autoramētis ille sollicitaret in=
 cautos animos, nō ut desperaremus, sed ut uigilaremus.
 Vicit illum Christus, ut nobis ostenderet uinci posse, &
 uincendi rationem docuit. Deniq; nobis uicit, non sibi,
 per nos eundem uicturus, si modo promerebimur illum
 nobis habere præsentem. Audiet & à Christo per nos,
 Abi satana, metuetq; famulos eius, à quo uictus est. Por=
 rò quēadmodum in humana militia uices rerum sunt: &
 labores ocio, dura iucundis recreantur: & post diros con=
 flictus celebrantur epinicia: ita in Christi militia semper
 aspera lætorum uicissitudine mitigantur. Post toleratam
 impuri spiritus improbitatē mox adsunt angeli, & Chri=
 sto uictori subseruiunt. Hæc uidelicet rerum imago nos
 docet, ut in rebus tristibus, spe lætiorum fulciamus ani=
 mum, dei bonitate freti, qui sic moderatur omnia, ut ui=
 cissim & rebus asperis exerceat, probetq; militum suorū
 fortitudinem: & rursus solatio quopiam inuitet ad gra=
 tulatio

tulationem, & gratiarum actionem, qui Christianorum triumphus est, qui & in afflictionibus inuicti sunt praesidio dei, & si quid prosperitatis affulserit, id totum ascribunt bonitati munificentiaeque diuinae. Ita fit, ut nec saeuente fortuna deiciantur animo, nec rebus prosperioribus insolescant. Quum igitur Christo satis esset conciliatum

Audiens autem Iesus, *insolescant. Quum igitur Christo satis esset conciliatum*
autoritatis & opinionis, praesertim cum Ioannes illum ue-
luti tradens & comendans suis discipulis, digito demon-
straret ac diceret: Ecce agnus dei ecce qui tollit peccata
mundi: quum superato diabolo, totus afflatus esset spiritu
sancto, nihil restabat, nisi ut auspicianda praedicationi
tempus ac locus sumeretur. Ioannes nullum ediderat mi-
raculum sola poenitentiae praedicatione contentus: Chri-
stus illo praedicatione siluit, ne quid dissidij nasceretur inter
utriusque discipulos, ut adhuc erant rudes, & carnem sa-
pientes, humanis affectibus obnoxij. Porro boni doctoris
est, sese ad captum eorum quos instituit demittere. Ve-
rum tum demum aggreditur docendi negocium, ubi rumor
uulgasset Ioannem ab Herode tetrarcha fuisse coiectum
in uincula, nimirum ferentem praemium quod solent, qui
apud huius mundi principes audent liberius admonere,
maluntque salutaria dicere, quam iucunda. Admonuerat
enim tetrarcham de incesto coniugio, quo sibi Philippi
fratris uxorem adiunctam habebat. Et gaudent nonnun-
quam etiam mali principes habere domi uiros insigni
probitatis opinione celebres, & comendatos, non ut ho-
rum consilijs obtemperent, sed ut quod agunt ex animo
suo, ex eorum consilijs agere uideantur apud ignaram
plebem. Atque in alijs quidem rebus leuioribus frequen-
ter illius monitis parueraat: hic ubi praecipue conueniebat
obtemperare, ad impurae saltatriculae libidinem & tur-
pissimae

piſſimæ matris affectum, uirum optimum in carcerem de-
 truserat, ac deinde crudeliſſima nece tanti uiri, cõuiuium
 ſuum natalitium, & procerum ſuorum oculos funeſta-
 uit. Hoc igitur quum audiſſet Ieſus, non quòd metueret
 ipſe, ſed uti doceret ſuos, non eſſe ultro accerſendum pe-
 riculum, ſi liceat uitare commode, ſed quoties oppreſſit,
 fortiter eſſe negligendum: relicta Nazareth ſeceſſit in
 Galileam gentium, in qua Solomon uiginti quinque ci-
 uitates donauit Hiræ regi Tyrriorum, & contulit ſe in
 ciuitatem Capernaum, ob hoc dictam maritimam, quòd
 finitima ſit ſtagno Genazareth, in finibus Zabulon, &
 Neptalim, uidelicet duarum tribuum, in quarum priore
 eſt Galilea, in altera Galilea gentium cognominata,
 Chriſto iam tum ſub hac imagine, ceu minitante fore, ut
 Iudæis reſpuentibus, & affligentibus Euangelij præco-
 nes, ad gentes Euangelium deferretur. At ne quis hoc for-
 tuito ſic uſu ueniſſe putet, ſic fore iam olim prædixerat
 Eſaias, quum fatidico afflatus ſpiritu caneret: In terra Eſa. 9.
 Zabulon & terra Neptalim, quæ finitima eſt littori ma-
 rino, in Galilea quæ dicitur gentium, populus qui ante-
 hac habitabat in tenebris, uidit lucem magnam, & admi-
 rabilem, & ijs, qui antè uerſabantur in denſiſſima cali-
 gine, qualis eſt apud inferos, exorta lux eſt. Itaque quod
 ad tempus attinet, ubi deſijt Ioannes, incipit Chriſtus.
 Siquidem ad Euangelij clariſſimam lucem, euaneſcunt
 umbræ legis Moſaicæ. Hoc quod attinet ad legis typos
 & expreſſam Euangelio ueritatem: cæterum quod ad lo-
 cum pertinet, ad primam afflictionẽ ſancti præconis, ad
 gentium nomen itur, & lux quam Iudæi, cupiditatibus
 excæcati ferre non poterant, ad gentes idololatrias demi-
 gratura pingitur: ſed ſicut à conſinio non recedatur, ut

utrinq; possit audiri tuba uocis euangelicæ. Quanquam
 & alioqui non inutile theatrum erat ea regio, propter
 commoditatem portuum, & aliquot celebres ciuitates in
 littore sitas, quæ ob commercia negotiationum à longin-

Exinde coe= quis etiam frequentabantur. Nunc exordium prædicatio
 pit Iesus præ nis audiamus. Ut Ioanni successit, ne ab se alienaret,
 dicare.

quos illius admiratio iã totos occuparat, à nota & fami-
 liari illius doctrina rem auspiciatur, lactans interim infir-
 mos, ut post solidum illis cibũ proferat iam firmioribus.
 Hic nimirum est ordo doctorum, qui malunt prodesse au-
 ditoribus, quàm semet apud alios ostentare. Est autem
 Christi prædicatio non solũ mitior quàm Ioannis (nulla
 enim hïc securis aut uẽtilabri, aut ignis nunquam extin-
 guendi mentio) uerum multis beneficijs in omnes citra
 discrimen accurrentes commendata. Clamat igitur &
 Iesus, ueluti Ioannem referēs, Resipiscite, pœniteat uos
 uitæ prioris. Iam enim instat regnum cœlorũ, quod cum
 nulli sit claudendum, nullis tamen patebit, nisi puris, &
 cœlestia quærentibus, & quicquid est terrenarum cupi-
 ditatum amputantibus. Quid hac philosophia simpli-
 cius? Sua cuiq; mala displiceant, & gratis adsunt omni-
 bus bona cœlestia. Iam uerò tempus erat, ut ipse quoque
 Iesus chorum aliquem discipulorum colligeret, quos fa-
 miliares haberet testes omniũ quæ faceret ac diceret, &
 per quos alios deinceps doceret. Sed aduerte quales sibi
 delegerit, non philosophos, non phariseos, non sacerdo-
 tes, non opulentos. Noluit enim Euangelij gloriam ullis
 mundi præsijs inquinari. Sed quum ambularet iuxta
 lacum, quem diximus esse in confinio utriusq; Galilææ,
 conspexit duos fratres germanos, quorum alteri nomẽ
 erat Simon, qui idem dictus est Petrus, alteri nomen An-
 dreas,

Andreas, patri nomen erat Ioannes. Hi prius audito Ioanne, eius hortatu sequi cœperunt Iesum. Sed utroque relicto redierant ad artem, qua soliti sunt sibi parare cibum. Iamq; satagebant in suo negotio, mittentes rete in lacu. Ominis erat boni, primum iuuentus nouæ doctrinæ capacior: deinde fratrum concordia sese mutuo studio iuuantium: ad hæc ars innoxia, è publico lacu tenuem uictum parans: denique piscatio ipsa nouæ piscationis admonebat, non quæ lineis textis captaret pisces in cibum uentris, sed quæ reti sermonis euangelici captaret homines immerfos terrenis curis ad desiderium uitæ cœlestis. Itaque corporis intentos necessitati Iesus interpellans, Me, Venite post inquit, sequamini, & à me discetis artem, certe meliorem, me, & faciam quam à patre didicistis. Nec artem tamen deseretis, sed uos. in melius commutabitis. Siquidem efficiam posthac ut sitis piscatores hominum: ut qui nunc pisciculis insidiamini in perniciem, homines capiatis in salutem æternam. Agnouerunt uocem eius cui aliquando crediderant, & cuius humanitatem domestico colloquio fuerant experti: sed addita uoci energia perfecit, ut protinus ad uocem uocantis non solum obliuiscerentur piscium, uerûetiam retia ut erant relinquerent inibi, ac ne domesticis quidem salutatis, Iesum (ut illic ambulabat) sequerentur. Nihil adhuc præclari uiderant in Iesu, & tamen nihil contati, nec solliciti unde uictus in posterum suppeteret, simplici uerbo uocanti sese adiungunt comites, ne morte quidem diuellendi. Hinc aliquantulum progressus Iesus, conspiciatus est alios duos fratres, Iacobum & Ioannem filios Zebedæi. Magis etiam placuit fratrum & patris concordia. Omnes eadē habebat scapha, rem eandem molientes, nimirum quod Petrus & Andreas. Sed his in mora

c 4 erant

erant rupta longo usu retia, tenuitatis argumentum. In his igitur recōcinnandis ac sarcieendis uehementer intentos, interpellauit Iesus, uelut obiter præteriens, iussitq; uti sese sequerentur. Nec mora, simplicissimæ fiducia iuuenes, ilico relictis retibus, ac ne patris quidem memores, Iesu comitatu sese adiungunt. Sic illos formauerat Ioannis prædicatio, sic merebatur animi promptitudo, sic illos attraxit afflatus Christi, qui totus spirabat cæleste numen, quo plenus erat. Videtis exordia nostræ philosophiæ per quam uisum est deo seruare genus humanum uniuersum. Videtis pompam ac strepitum euangelicæ scholæ. Pauculis hisce piscatoribus idiotis, plebeijs, & pauperculis comitatus pauper ipse Iesus obambulabat per totam Galilæam, non iam in angulis aut in deserto, sed in frequentibus illorum synagogis, prædicans & annuncians adesse iam olim promissum regnum cælorum: non territans metu gehennæ, quemadmodum fecerat Ioannes, sed beneficijs gratuitis inuitans, & alliciens omnes. Etenim quocunque sese conferebat, gratis & citra discrimen medebatur omnibus omnium morbis: neque repellens quenquam quamlibet humilem ac plebeium, & eadē facilitate profligans omnem morbum quantumuis insanabilem: quo simul & miraculis potentiam suam declararet, humana maiorem, & beneficentia gratuita sibi conciliaret amorem omnium. Libentius enim illi credimus, quem amamus. Porro beneficijs conciliantur & feræ. Nullum autem beneficium diuinius, quam gratis restitutæ sanitatis. His rebus factum est, ut rumore per omnem Syriam sparso, plures etiam è longinquo deportarēt suos, uarijs morbis & cruciatibus obnoxios, ad hæc demoniacos, lunaticos, & paralyticos, quos

quos medici ferè aut non suscipiunt curãdos, aut frustra curare solent: nimirum artem superante malo. At Iesus non humanis pharmacis, sed uirtute cœlesti, qua poterat & mortuos excitare, nullo negotio sanabat omnes. Parum erat illi tollere morbos corporum, qui tollebat morbos animorum. Minimum erat illi remorari uitam corporis, qui uenerat omnibus largiturus uitam æternã. Confluxit igitur hinc atq; hinc ingens hominum turba, non solum è Galilæa gentium, in qua uersabatur, uerumetiam ex altera Galilæa, quæ erat ultra lacum, & regione quæ ob decem ciuitates, quas complectitur, Decapolis dicta est. Itẽ ex Hierosolymis, reliquaq; Iudæa, ac locis ultra Iordanem sitis. Ad beneficium affluunt omnes, quum est opus. Nouitatis admiratione pleriq; ducuntur. Nonnullos trahebat liuor, & insidiãdi libido. Omnes, quod quidem in ipso est, attrahit Iesus, sed pauci sunt idonei cœlesti philosophiæ, cuius tradendæ gratia potissimum uenerat. Populum cura corporis mouet, qui gaudet nouis spectaculis oculos pascere. Sed huiusmodi theatro non admodum delectatur is qui perfectã quærit, longeq; semota ab affectibus popularibus.

CAPUT V.

Iesus igitur conspiciens turbam in dies magis ac magis Videns autẽ
 Idensari, promiscuis hominum generibus, ueluti subdu Iesusturbas.
 cit sese ab humili loco, qui facile patebat quibuslibet: ac
 monte conscenso, iam cœlestis philosophiæ doctorem a-
 gere cœpit, ipsa loci celsitudine declarans, se nihil ple-
 beium aut humile traditurum, sed ardua cœlestiaq; o-
 mnia: simul Mosi referens exemplum, qui legem pro-
 diturus populo, montẽ ascendisse legitur. Ascendentem
 secuti sunt discipuli, quos sibi peculiariter delegerat, sic

e s

tamen

tamen ut turba non sit prohibita sequi, si quibus tantum ardoris ac roboris adfuisset. Itaque superato montis fastigio, consedit Iesus, non uti fessus, sed uelut ardua quaedam magisq; seria docturus, quæ attentum auditorem requirerent. Id ubi sensere discipuli, propius illum cinxerunt, ne quid illius sacræ doctrinæ posset effluere. Iesus igitur non ex Iarcae aureo solio, aut supercilioso philosophorum pulpito, aut arroganti phariseorum cathedra, sed ex herbido thoro, diuinam ac salutiferam illam suam philosophiã auspicaturus, uertit oculos non in turbam, sed in discipulos: & aperto sacro ore suo, euangelicæ doctrinæ nondum audita dogmata cœpit depromere, plurimum abhorrētia ab omnium opinione, qui mundo uidentur admodum sapere. Beatitudinem pollicentur omnes, qui se doctores sapientiæ profitentur. Beatitudinē expetunt omnes cuiuscunq; status sunt aut cōditionis. Sed quibus in rebus sita sit hominis felicitas, hinc multa inter philosophos controuersia, multus in uita mortalium error. Hic quoniam scopus est, & fundamētum totius sapientiæ, primum id explicat Iesus paradoxa docens, sed uerissima, & ideo miraculis præstruxit fidem sermoni incredibili, ut qui uirtutem ipsius experti essent efficacem in sanandis corporum morbis, considerēt & doctrinam esse ueracem, qua mederetur morbis animorum. Hæc tum audierunt discipuli pauci, & beatitudinem sunt amplexi. Audiant omnes: nam omnibus loquutus est, & omnes reddentur felices. Ex falsis opinionibus oriuntur omnia peccata uitæ. His igitur eximendis ante omnia studendum est. Quoniam perniciosissimus animorū morbus est ferocitas, & arrogantia, quæ non sinit hominem esse capacem ueræ doctrinæ: imò fons est unde ferè scatet

quic

quicquid est capitalium uitiorum: huic primum medetur Iesus: Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniam eorum Beati pauper est regnum caelorum. Quorum aures tulissent uocem tam res spiritu. inopinabilem, nisi post tot testimonia Ioannis, patris, columbae, postremo praesentibus signis fuisset autoritas commendata, & conciliata fides? Multos rei familiaris tenuitas, generis humilitas, conditionis obscuritas, fortunae aduersitas reddit abiectos & humiles, sibiq; displicentes. Sunt hi quidem uiciniores euangelicae beatitudini, si quò uocat fortuna, sequatur animo. Verum haec spirituum humilitas in affectu sita est, non in rebus extrarijs. Sed unde regnum huic, qui nihil arrogat sibi, qui cedit omnibus, qui sibi displicet, qui neminem protrudit aut laedit? Is enim propior asininae seruituti uidetur, quam regno. Hoc hominum genus ubique conculcatur, laeditur impune, uiuit abiectum & obscurum, egens, ac destitutum. Atqui uerum est quod dixit ueritas, horum tantum est regnum, sed caelorum. An tu regnare putas istos feroces ac uiolentos? Seruitutem seruiunt, multos patiuntur tyrannos. Discruciantur auaritia, ira, liuore, cupiditate uindictae, metu, spe. Vix uiuunt, tantum abest ut regnent. At qui liber est his curis omnibus, fretus innocentia sua, fretus deo, fretus premijs futuri seculi, tranquillo pectore contemnit ea, quae sunt huius mundi, & sequitur bona caelestia: non ne regnum obtinet longe pulchrius ac magnificentius regno tyrannorum? Non huic imperat libido, non auaritia, non liuor, non ira, non caeterae pestes animorum. Et armatus fide, quoties res postulat, imperat morbis, & fugiunt: imperat undis, & coquiescunt: imperat daemonibus, & emigrant. Tam potens est regnum animi, si bi diffidentis, ac deo fidentis, humanis diffisi praesidijs, & ex

Et ex caelo pendentis. Non diadema, non unguentum, non satellitium dant regnum. Hæc sunt quæ uere regem faciunt, ac deniq; ad cœlestis, æterniq; regni cōsortium euocant, ubi nulla iam erit rebellio. Regnum mundanum paratur uolentia, ferocia defenditur: hoc regnum parit modestia, tuetur et constabit humilitas. Mundus non iudicat regno gerendo idoneos, nisi qui generoso præditi spiritu ingentes tollunt animos: deus ad suum regnum eos potissimum euehit, qui se maxime deiiciunt. Pergit

Beati mites. Iesus, et addit huic simile paradoxo: Beati mites, quoniam hi possidebunt hæreditate terram. Qui nam sunt mites? qui nulli uim faciunt, qui læsi facile condonant iniuriam, qui malunt rem perdere, quàm contendere: qui pluris faciunt concordiam et animi tranquillitatē, quàm latifundium: quibus optabilior est quieta paupertas, quàm rixose diuitiæ. Sed hoc hominum genus solet suis agris deturbari, tantumq; abest ut aliena sibi parent, ut auitis etiam possessionibus pellantur. Sed hæc est noua dilatandæ possessionis ratio, ut plus impetret ab ultero largiētibus mansuetudo, quàm per fas nefasq; paret aliorum rapacitas. Immitis ac ferox dominus, nec hoc possidet quod habet: Placidus autē qui mauult sua cedere, quàm pro his digladiari, tot locis habet fundum, quot locis reperit amantes euangelicæ mansuetudinis. Inuisa est omnibus peruicacia: mansuetudini fauent et ethnici. Postremo, si perit possessio miti, damnum non est, sed ingens lucrum. Perijt ager, sed incolumi tranquillitate animi. Magno cum lucro uendit fundum, qui uitauit tumultum, et seruauit animi quietem. Postremo ut omnibus excludatur mitis, tanto certior est illi cœlestis terræ possessio, unde depelli non poterit. Mundus ut infelices deplorat, qui pulsi patria,

tria,

tria, solum uertere coguntur, sed Christus beatos pronun-
 ciat, qui ob Euangelium exulant, cœlo municipes a-
 scripti. Excussi sunt à iure ciuitatis unius, eiekti domo,
 profligati patria, sed euangelico uiro totus mundus pa-
 tria est, & pijs cœlum certissima domus est patriaq; se-
 curissima. Vulgo misera res est orbitas, adeo ut quidam
 orbati suis affectibus, puta uxore, parentibus, fratribus,
 aut liberis nonnunquam sibi manus adferant. Et ob hoc
 adhibentur amici, qui luctus acerbitatem consolatione
 leniant. Sed beati qui lugent ob amorem Euangelij, qui Beati qui lu-
 uel distrahuntur à suis affectibus, qui quos habent charis-
 simos uident ob Euangelicam iustitiam affligi trucidariq;
 qui spretis huius mundi uoluptatibus, in lacrymis,
 in uigilijs, in ieiunijs uitam transigunt: nam his spiritus ille
 cœlestis aderit, secretus consolator, qui temporarium lu-
 ctum inestimabili mētis gaudio pēsabit interim, mox ad
 æterna gaudia transferendis. Humana consolatio frequē-
 ter ægritudinem, dum mederi studet, exasperat: at spiri-
 tus ille uerus consolator, sic intus exhilarat animum sibi
 bene consciū, deq; futuræ uitæ præmijs certum, ut in a-
 trocissimis etiam corporum afflictionibus sibi gratulen-
 tur: tantum abest ut sibi uideantur infelices. Publica o-
 mnium opinione res est acerba fames, & egestas res est suriunt.
 uelis equisq; fugienda: neq; quisquā non eos beatos præ-
 dicat, qui rem familiarē luculenter auxerint, & consta-
 bilierint, ut liceat affatim frui. Sed nec opes quamlibet
 aggestæ saturant animum, neq; felicitas hominis uentris
 saturitate metienda est. Quos igitur Christus in hoc gene-
 re beatos pronun-
 ciat? Beati, inquit, qui esuriunt & siti-
 unt iustitiam. Leuiter appetenda sunt ista, quibus alitur
 ac fouetur corpus, in quorum cura uulgus tam misere tor-
 quetur

quetur. Et expletos nonnunquam magis cruciat saturitas, quàm fames cruciabat, & mox à saturitate recurrit sitis ac fames subinde sarcienda, & ista pijs paruo contentis, nec præter necessaria quicquam desiderantibus, uel non sollicitis ubiuis adsunt, eo nimirum suppeditante, qui pascit & pascerculos, & uestit lilia. Felices autem, qui famem & sitim hanc à rebus corporeis & perituris, transferunt ad expetendam iusticiam euangelicam, ubi semper est quod esuriatur, semper quod sitiatur, et beata satiety est. Et hoc ipsum beatitudinis pars est, esurire panem illum animi, de quo qui ederit, uiuet in æternum: sitire aquam illam uiuam, de qua qui biberit, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam. Vulgus existimat eos felices qui iuuantur aliena beneficentia, & subleuantur. **Beati misericordes.** At ego beatos pronuncio misericordes, qui pro charitate fraterna, alienam miseriam suam esse ducunt: qui proximi malis indolescunt: qui calamitatibus aliorum illacrymant: qui de suo pascunt egentem, uestiunt nudum, monent errantē, docent ignorantem, condonant peccanti: breuiter qui quicquid habent dotis, id alijs subleuandis ac refocillandis impendunt. Non enim is sumptum facit, sed lucrum. Siquidem misericors ac beneficus in proximum, sentiet deum erga se multo magis misericordem, ac benignius beneficum. Condonasti proximo delictum aliquod leuissimum, tibi deus condonabit omnia peccata. Remisisti fratri uindictam temporariam, tibi deus remittet pœnam æternam. Subleuasti tua pecunia fratris inopiam, tibi reddet deus opes suas cœlestes. Apud homines pauperescunt misericordes, dum largitione exhauriuntur facultates, sed apud deum locupletantur, dum exhausto scrinio,

nio,

nis, pectus pietatis fructibus cumulatur. Vulgus hominum infelices appellat orbatos oculis: & qui hoc sensu longe gratissimo carent, negant se uiuere, sed mortuorum similes, in tenebris agere. Tam suaui res uidetur oculis intueri lucem, & hoc pulcherrimum mundi theatrum contemplari. Quod si res tam optanda uidetur aspiciere solem oculis corporis, quanto felicius est oculis animi contueri deum, solis & omnium rerum conditorem? Vidistis exilientes gaudio, quibus adempta cecitate contigit intueri lucem, nec aliter sibi gratulari, quam si redissent ab inferis. Quanto beatiores, quibus adempta mentis caligine, datum est intus cernere deum, totius letitiae fontem, quem uidere summa est felicitas? Quod sol est puris oculis, hoc deus est puris mentibus. Quod pituita, aut squamae sunt oculis, hoc peccata sunt animis. Beati igitur, quibus cor est ab inquinamentis omnibus purum et illud di corde. Beati mun-
 batur: nam his dabitur, quod est omnibus huius mundi Beati paci-
 uoluptatibus optabilius, uidere deum. Vulgus mortalium fici.
 beatos iudicat, qui rebus ex animi sententia compositis, degunt in ocio, neque quenquam habent, qui sibi facessat negocium: at me iudice, beati sunt, qui postquam ipsi cupiditatum omnium rebellionem in animo suo compresserunt, student & inter alios dissidentes sarcire concordiam, non solum non ulciscuntur si quid laesi sunt a quoquam, uerum etiam ultro inuitantes ad pacem, a quibus sunt offensusi. Quod si cui durum uidetur, audiat premium: Quoniam tales filij dei uocabuntur. Quid honorabilius hoc elogio? imò quid beatius? Nec enim est inanis titulus. Qui filius sit, idem & haeres sit oportet. Sed nothum arguit morum dissimilitudo, germanum & gnesion patris imitatio. Deus gratis condonans omnia peccata, mortales
 omnes,

omnes, à quibus fuerat offensus, inuitat ad pacem, & amicitiam. Vltro se præbet propitium omnibus, qui resipiscunt. Is non agnoscet pro filijs suis, nisi qui tales se præbuerint aduersus fratres suos, qualem ipse se præbuit aduersus uniuersos. Patres carnales exhæredant filios, quibus non conuenit cum reliquis fratribus. Ita pater cœlestis abdicaturus est pacis osores, ac dissidiorum autores.

Beati qui
persecutio=
nem patiun=
tur.

Quoniam autem plures ubique sunt improbi, non potest cum omnibus constare pax, nisi tolerantia malorum. Piorum est omnibus modis adniti ne quod habeant dissidium cum ullis hominibus, siue boni sint, siue mali: omnes comitate, lenitate, beneficentia sunt, quoad fieri potest, ad amorem & concordiam inuitandi. Sed quorundam tanta est peruersitas, ut benefactis etiam iritentur, & affligant benemerentes, sæuiant in beneficos, seruare cupientes ducant pro hostibus. Hic si pax utrinque constare non potest, tamen illi interim ob pacis studium erunt beati, quum illos impij persequuntur non ob aliud, nisi ob iusticiam euangelicam, quæ nullum lædit, prodest omnibus. Siquidem hoc ipsum concitat illorū odiū, ob quod amare debuerant: nec ob aliud referunt iniurias, nisi cuius nomine debebant agere gratias. Dicit aliquis: Quis posset amare tales, qui pro beneficijs reponunt odium, & maleficia? Ardua res est, fateor, sed ingens est præmium. Quod autem præmium? Non querna laurea uel corolla, non bos aut hircus, aut aliud simile, quod in certaminibus humanis uictori tribuit mundus, sed regnum cœlorum. Ad hanc palæstram uos paretis oportet discipuli mei, si uos capiant euangelicæ felicitatis brauia. Non est quod uos terreat humana crudelitas. Nemo uos lædere poterit, si mordicus tenueritis iustitiã. Persecutio malorum

rum

rum non auferet innocentiam uestram, sed augebit beatitudinem. In medijs etiam malorum procellis uos beati eritis, cum uos diris execrationibus deuouerint, quum omni malorum genere impetierint, quum probrorū & criminum omne genus in uos torserint, idq; mentientes, non uestra culpa, sed odio mei: siquidē summa criminum erit esse Christianum: ne deplorate uos ipsos, ut afflictos, ut explosos, ut infames, quin potius ob hæc ipsa gaudete & exultate, quod quo magis illi seuerint persequendo, hoc magis uobis crescit, & accumulatur præmium uobis à patre repositum in cœlis. Illorum malum deus uertet in bonum uestrum, damna ab illis illata uertet in lucrum, ignominiam ab illis illatam uertet in æternam ueramq; gloriam, crimina probraq; ab illis falso intentata, uertet in titulos & elogia ueræ pietatis: execrationē illorum uertet in laudes & gratulationes, non solum apud eum, cui placuisse abunde satis est, etiam si toti mundo displiceatis, sed interim etiã apud homines. Nam ab impijs ob pietatem uituperari, laudari est: ab osoribus dei cruciari, coronari est. Non est affectanda apud homines gloria, sed hæc ultro uerã uirtutem solet comitari. Vultis exemplum promptum, & euidentis? Quid hodie prophetarum memoria sanctius, aut uenerabilius? Et tamen hos cum in uiuis agerēt, omni malorū genere sunt persecuti, quibus & uos pesquentur. Illos persecuti sunt odio patris, uos pesquentur odio mei. Fortia sunt hæc fateor, & humanam mediocritatē superãtia: sed insigne sit oportet, quod ui sua moueat, ac pertrahat mundum uniuersum, dilutis opinionibus ac uanis cupiditatibus obrutum. Quis enim istorū non horret corporis cruciatus? Quis non ad uitæ discrimen intentatum expaue-

f   scit

scit? Quis non exardescit in uindictæ cupiditatem, atrocibus conuitijs incitatus? Quis impune toleret famæ suæ labem præter meritum aspergi? At ego plus etiam exigo à uobis, ut ob hæc mala uobis beati uideamini: ut cæcis persecutoribus misericordiã impartiatís potius, quàm indignemini: ut male precantibus bene precemini, ut perniciem uobis molientibus, offeratis salutem æternam. Hanc sublimem & heroicam uirtutem non præstabitís, nisi huc per gradus illos, quos antè proposui, peruenieritis. Si tumorem animi prorsus abieceritis: si uindictæ cupiditatem expuleritis: si uoluptates omnes huius mundi spernentes uitam asperam amplectamini: si prorsus extincta rerum humanarum cupiditate, nihil magnopere sitietis præter iustitiam & pietatem: si sic fueritis affecti, ut omnium malis succurrere cupiatis, & omnium seruire commodis studeatis: si mentem habueritis ab omnibus uitijs prauisq; cupiditatibus puram ac sinceram, nec aliò spectantem, nec alio semet oblectantem, quàm deo. Si ipsi pacatis animis ubique studueritis alendæ sarcindæq; concordie, tum demum præstabitís hæc quæ cæteri mortales ne per somnium quidem adhuc possunt attingere. Sed tamen qui sanabiles erunt, qui mentis non omnino deploratæ, admirati tolerantiam simul & bonitatem uestrã, intelligent rem non esse fucatam, perspicient non esse uirium humanarum, uestroq; exemplo commoti uertentur ad meliorẽ frugem. Siquidem in hoc delegi uos paucos, ut non unam aut alteram ciuitatem, sed uniuersum mundum adducam ad cognitionem Euangelicæ sapientiæ. Viuidum & efficax sit oportet, quod totius humani generis uitæ, fluxarum rerum cupiditatibus ac stultis opinionibus dilutæ, con-
 diendæ

diendæ sufficiat. Vos enim in hoc delegi, non ut sitis me= Vos estis sal
 diocres aut tolerabiles, sed sitis sal terræ. Non opus est terræ.
 multo sale, sed efficaci, ut quicquid contigerit afficiat,
 & ex insipido reddat sapidum. Ingens est terra, & ta=
 men hoc quod habet salsitatis, habet à paululo salis ad=
 mixto. Et uidetis copiosum cibum, alioqui fatui dilutiq;
 saporis, paululo salis asperso condiri. Fieri non potest,
 quin in magna hominũ turba reperiantur mediocres ac
 uix etiam tolerabiles. At in apostolis, in episcopis, in do
 ctoribus, uiuidus ille, & perfectus Euangelicæ charita=
 tis uigor perseueret oportet. Alioqui si uestri quoq; mo
 res fuerint amore laudis, cupiditate pecuniarum, studio
 uoluptatum, libidine uindicandi, metu infamiæ, damno=
 rum, aut mortis infatuati, quid tandem erit reliquum,
 quo multitudinis insulsa uita condiatur? Ita futurum est,
 ut non solum alijs condiendis non sitis usui, uerum etiam
 ipsi ueniatis in extremum hominum contemptum, nequa
 quam præstantes hoc quod docetis. Quid enim est fatuo
 sale contemptius, cuius ne ad agrum quidem stercoran=
 dum ullus est usus: quippe sterilitatem etiam adferens, si
 admisceatur? Ita uos admirabuntur homines, etiam hi
 qui uobis per inuidiam & odiũ oblatrabant, si scenserint
 doctrinam uestram sapere uigorem euangelicum, si ui=
 derint uitam omnẽ doctrinæ respondere. Hac professione
 suscepta, aut magno usui omnibus sitis oportet, aut ma=
 gno malo omnibus: aut ingentem gloriam apud homines
 reportetis, aut insignem ignominiam. Est autem ignomi
 nia magis morte uitãda, quæ redundat in infamiã Euan=
 gelij. Sitis igitur undequaq; synceri, et insigniter integri,
 quo uestra puritate corrigatur multitudinis impuritas.
 Talis sit uita doctrinaq; uestra, ut omnibus intuẽtibus sit

dix regula' que recte uiuendi. Vnicus est sol huius mundi, sed is est tam efficaci copioso' que lumine, ut omnibus terram incolentibus è longinquo luceat. Sic uos in edito collocaui, ut quod loquimini, quod facitis, non possit non per uniuersum orbem dispergi. Si solem obducant nubes, unde lumen mortalibus? Si uestra doctrina caligabit erroribus, si uestra uita mundanis cupiditatibus erit offuscata, quæ res dispellet caliginem multitudinis? Cauendum igitur ne quid tenebrarum in uobis sit, ne quid stultitiæ. Non poteritis latere, etiam si maxime conemini. Cogitate uos in totius orbis teatro fabulam agere, quo sollicitudo uos acuat ad circumspectionem ac diligentiam. In uobis exiguus lapsus, fœdi criminis instar erit. Vos estis ueluti ciuitas in edito monte sita, longe lateq;

Non potest conspicua uiatoribus. Celari non potest, etiam si cupiat. ciuitas ab= Mons enim eminenti uertice, qui sustinet illam, red= scondi. dit eam, uelit nolit, omnibus conspicuam, ut iter mon= stret errantibus. Hæc est Euangelicæ doctrinæ natura, non sinit sui professores latere, quamuis ipsi famam hominum fugitantes quærât latebras. Quur autem abscondatur quod in hoc ipsum paratum est, ut ex æquo profit omnibus? Ideo sal adhibetur, ut condiat: Ideo sol datus est orbi, ut luceat: Ideo ciuitas in montis cacumine constructitur, ut omnibus sit conspicua: Ideo noctu lucernam accendant in ædibus, ut luceat omnibus qui in domo uersantur. Et ideo non condunt accensam sub modio, sed imponunt candelabro, quo lumen eius magis ad omnes perueniat, & unicus luminis usus, ad quàm plurimos manet. Sic non est uobis quidem affectandum, ut famam & opinionem paretis apud homines: tantum curate, ut lucem, quã in uobis accendi, ne obscuretis, & in candelabro quo

uos

uos collocaui perseueretis. Non potest non condire sal. Non potest non lucere lumen. Luceat igitur lux uestra, imo mea patrisq; cunctis mortalibus, ut cōtemplantes uitam uestram, unde quaq; puram, & inculpata planeq; cœlestem, glorificent patrem uestrum cœlestem, cui debetur omnis honos & gloria. Nihil enim ex omnibus bonis operibus aut miraculis quamlibet admirandis uobis uindicabitis, sed in illum omnem gloriam ac laudem transferetis, à quo proficiscitur, quicquid apud homines cum laude geritur. Vestrum erit interim nihil aliud habere curæ, quam ut delegato munere, gnauiter, bonaq; fide fungamini. Præmium ille suo tempore persoluet abunde magnum, cuius gloriæ militatis. Hæc noua præcepta quum auditis, quæ nec Moses tradidit, nec propheta docuerunt: nolite suspicari me simile quiddam adferre, quale solent pharisæi, sic additamentis suis, & humanis constitutiunculis suis aggrauantes legem, ut quod illius est præcipuum, negligant aboleantq;. Nequaquam in hoc ueni, quo uel legem reddam dilutiore, uel abrogem nouis præceptis. Quin potius ideo ueni, ut legem absol-uam ac perficiam. Nihil enim illa præcipit, quod hæcenus à me non obseruatum queri possint. Quòd si luce prodita cedunt umbræ, si iam factis ipsis præsto, quod propheta futurum prædixerāt, nihil legi derogatur, sed potius accedit perfectio. Habuit illa tempus suum, habuit honorem suum. Illa typis quibusdam adumbravit, quod nunc orbi representatur. Illa cæremonijs & præceptis carnalibus ceu cancellis quibusdam circūsepsit cupiditates hominum, ne impune prolaberetur in omne flagitiū, quo capaciores essent Euangelicæ doctrinæ: nunc quod perfectum est expromitur. Illa carnalis licet & crassa hæ-

Et nus profuit, ut homines peccatum suum agnoscerent,
 nunc absq; ceremonijs datur gratia, quæ peccata diluat.
 Non magis igitur illa læditur, quàm si pictæ imagini re-
 gis, rex ipse uiuus succedens, omnium oculos in se defle-
 etat: aut si puer imbecillus, progressu temporis grande-
 scat in uirum adultum: aut si frondibus & folijs succe-
 dat fructus maturus: aut si lunam & stellas, sol exoriens
 obscuret. Quod illa promisit, nunc exhibetur: quod prædi-
 xit, geritur: quod adumbravit, omniũ oculis exponitur.
 Quod prestare conata est, nec potuit, nunc ad plenum
 præstatur. Lux hæc promittitur omnibus, sed ita tamen,
 ut Iudæi non habeant quod de nobis querantur. Primum
 illis oblata est Euangelij gratia, nec eo minus habituri
 sunt, si quod habent, habeant cum plurimis cõmune. Il-
 lud habetote certum, adeò non facimus irritam legẽ qua
 pharisæi gloriantur, ut ex ea ne minimum quidem elemẽ-
 torum iota, imò ne apiculus quidem sit ex uniuersa lege
 periturus, usq; adeo nihil in ea scriptum est quod non sit
 perficiendum. Stultum autẽ sit expectare futurum, quod
 iam præsens sit: insanum sit, sic umbris delectari, ut res
 ueras asperneris: sic hæerere imperfectis, ut perfecta sper-
 nas: sic amplecti carnalia, ut spiritualia fastidias, sic ter-
 renis affixum esse, uti negligas cœlestia. Apud Iudæos
 contemptus habetur, parumque legis obseruans, qui
 quicquam eorum præterit, quæ pharisæi de suo addide-
 runt, præscribentes lotiones manuum, urceorum ac uas-
 sorum, & tamen hæc additamenta usque adeo nihil con-
 ferunt ad perfectionem legis, ut frequenter abducant ab
 eius obseruatione. At in regno cœlorum, quod est longe
 perfectius, qui soluerit uel unum ex his præceptis mi-
 nimis quæ nunc addo præscriptis Mosaicæ legis, quum
 tamen

Amen dico
 uobis.

Qui ergo
 soluerit unũ

tamen doceat obseruandum, quod ipse per imbecillitatem non prestat, minimus, & cōtemptissimus habebitur, adeo ut ni profecerit ad meliora, prorsus excludendus sit ab Euangelico contubernio. Cæterum quisquis docuerit hæc minuta non esse negligenda, quæ procul arcent ab ijs, quæ uetat lex, & quod docet præstiterit, is demum admirandus, & magnus habebitur in regno cœlorum. Et tamen in synagoga summates habentur, qui negligunt huiusmodi, satis esse putantes, quòd nihil horum committant, quæ lex puniri iussit, quum interim in prauis animi cupiditatibus sibi ignoscant. Hæc uidelicet est eorum iustitia, quos pœnæ metus deterret à maleficijs. Cæterum quos charitas, quos spiritus ille cœlestis impellit ad perfectiora, procul & ultro se submouent ab omni confinio maleficiorum. Et adeo non ledunt quenquam, ut nec male uelint cuiquam. Vt autem intelligatis quantum intersit inter Iudæum & Christi Nisi abundantianum, inter Mosi discipulum & meum, illud affirmo uerit iustitia. uobis, si præstiteritis quicquid præscribit lex, quicquid præstant pharisæi, qui nunc habentur, ac sibi uidetur absolutæ cuiusdã iustitiæ, & si nihil adieceritis perfectius, adeo nõ eritis magni in hac professione, ut ne aditus quidem dandus sit in regno cœlorum. Tantum enim præcellit hæc professio, ut qui illic primas tenent, ijs hic ne postremus quidem sit locus. Agedum quo magis perspicuum fiat quantum adijciamus iustitiæ pharisaicæ: quamq; nostra non pugnent cum legis præceptis, sed ea potius adiuuent: rem exẽplis aliquot cõferamus. Audistis quod maioribus olim sit præceptũ: Nõ occides. Quòd si quis occiderit, conuictus & iudicatus dabit pœnas. Hactenus igitur legi uidetur fecisse satis, qui neminẽ occiderit, et legis mi-

nas effugit. Is uidelicet, & uir iustus & innocēs, recipie

Omnis qui tur in synagogam. Nunc audite quantum ego adijciam. irascitur fra

Siquidem illud affirmo uobis, quisquis uel irascitur fra-
tri suo, obnoxius erit iudicio. Professionis sublimitas ex-
aggerat culpam, ut quod in ueteri lege sit homicidium,
hoc in noua sit impotens animi motus ad uindictam. Pri-
mus enim ad homicidium gradus est irasci. Nondum ille
quidem perfecit homicidium, sed tamen iam tendere coe-
pit ad homicidium. Itaque iam nunc graue facinus ad-
misit apud deum iudicē, qui fratri male uoluit. Quòd ni-
mox represserit animum efferuescentem, sed ira impo-
tens erumpat in uocem, quæ nullo quidem certo conui-

Qui dixer. tio percutiat fratrem, sed tamen eum manifesto contem-
fratri suo ra ptus iudicio contristet: ueluti si dicat Racha, aut simile
cha.

quiddam, quod animi maleuolentiam declaret: iam ut
propior homicidio, non solum obnoxius erit iudicio, da-
turus pœnam leuiorem, sed tamen Iudaico homicidio
parem, uerumetiam concilio, grauius etiam condemnan-
dus. porrò si rebellis animi motus huc proruperit, ut fra-
trem suum manifesto iam certoq; conuicio percutiat, ut
fatuum, aut aliud simile appellet, iam grauissimæ pœnæ
erit obnoxius, nimirum gehennæ. Tot modis plectitur,
qui nondum progressus est usq; ad homicidiū. Sed homi-
cidio confinis est, quisquis excidit à charitate fraterna.
Nondum exemit gladium, sed percussit animo, quisquis
iratus male uoluit. Percussit lingua, quisquis iratus cõui-
cium dixit, fortassis & occisurus, ni pœnā metueret. Itaq;
lex euangelica, quæ punit etiam iracūdum, non aduersa
tur præcepto legis, Non occides, sed longius arcet ac
submouet ab eo, qd' lex puniri iubet. Tutior est ab homi-
cidio, quisquis irā & odiū penitus exemit ex animo, qua
quidem

quidem ex radice pullulant homicidia. Quisquis igitur sibi pararit charitatē euangelicam, quæ bene uult etiam maleuolentibus, quæ beneficio pensat iniuriam, nihil eget Mosaicæ legis minis, ad uitandum homicidium. Odij extrema linea est occidere, charitatis extrema linea est, etiam occidenti bene uelle. Atque apud Iudæos qui= Si ergo of= dem pius ac religiosus uidetur, qui male cogitans fra= fers munus. tri suo munus aliquod defert ad altare, quum deo nullū sacrificium sit acceptum absq; fraterna concordia. Vo= bis igitur prima debet esse cura pacis & mutue concor= diæ. Quòd si autem, ut est humanæ naturæ imbecillitas, inciderit offensæ nonnihil inter fratres, rebus omnibus omiſſis date operam ut sarciatur concordia: adeo ut si forte iam adornes offerre deo munus aliquod altari uici nus, atque inibi uenerit in mentem tibi parum conuenire cum fratre tuo, siue quòd is te offenderit, siue quòd offen sa quæpiam mutua contristarit amicitiam, ne conteris, ne differas, sed apud ipsam aram relicto munere, domū properes, efficias que ut ante omnia sarciatur tibi cum fratre amicitie dulcedo. Eo confecto, redibis ad altare, peracturus sacrificium tuum. Adeo deo nullum dona= rium gratius, quàm consensus hominum. Ex dilato mu= nere nihil ille damni patitur: ex rescissa concordia, mul= tum imminet utrisque periculi. Siquidem offensæ dila= tæ gignunt odium, ex odio gignitur homicidium. At deo nullum est gratum obsequium, quod non commendet cha= ritas. Quòd si mihi dixeris, Ego nihil commerui, prior ille redeat in gratiam, unde nata est offensæ, non audiam. Qui iubetur & inimicum diligere, non grauabitur sar= cire gratiam, licet aliena culpa rescissam. Vltro cōdona noxam, & fratrem hoc mœrore subleua, qui te sibi puta=

f s bat

bat iratum. Non experieris deum tibi propitium, nisi proximus senserit te sibi propitium. Nulla erit apud deum muneris tui gratia, nisi tibi cōstiterit cum fratre gra-

Esto consensu. Si apud deum tanti est hominum concordia, ut patiens cū ad-
uersario. tiatur interim se fraudari munere parato, modo illa sar-
 ciatur, quanto iustius est hominem, cuius interest, rei suæ dispendio pacem & amicitiam redimere? Sed forsitan adeo quis reperietur iniquus, ut iniurius ultro in ius trahat, negotium etiam exhibiturus, ni te deprædetur. Iamq; accensis utrinque animis, paratur dica, curritur ad iudices. Quæris, quid hîc faciam? Num legibus meum ius persequar? Si me audies, in uia properabis cū aduersario tuo rem componere, uel æquis, uel iniquis conditionibus. Quantumuis iniquis conditionibus cum illo transigeris, tamen lucrum feceris. Peribit numorum aliquid, sed seruata est res longè preciosissima, pax & amicitia: seruata est animi tranquillitas, quam puta uel uniuersis facultatibus emptam, paruo emptam esse. Seruiendum erat aduocatis, & notarijs, sursum ac deorsum assidue cursitandum. Ambicndus fauor iudicum. Multa & faciēda & ferēda, indigna te. Et quum tempore nihil sit preciosius, cogita quantū huic fuerit insumēdum. Vide igitur, quā non aspernandum lucrum feceris, celeritate finiendæ litis, quum iudiciorum interim incertus sit exitus. Neq; enim semper superior discedit, cui causa melior: siquidē periculum est, ne aduersarius uictor tradat te iudici, iudex tradat ministro publico, per quem ducaris in carcerem. Quò si semel coniectus fueris, iam adempta facultate componendæ rei cum aduersario, non solum lucrifeceris corporis afflictionem & ignominiam, uerumetiam non liberaberis, donec ad assē uniuersam resoluas summā,
 quam

quam petebat aduersarius, quã minoris licuerit cum illo transigere, mitiore adhuc, & minus iritato. Sic in sarcien da amicitia, noli esse morosus expensor, uter magis sit in culpa. Tantum hoc age, uel de iure tuo cõcedēs aliquid, ut incolumis sit concordia. Hactenus exemplum contuli mus, de charitate & odio, in quorum altero radix est to tius pietatis Euangelicæ, in altero pestis. Sed homicidio Non moecha proximum est adulteriũ, nec ulla charitas arctior, quàm beris. matrimonij. Cõferamus igitur et hac de re quid lex præ ceperit uestris maioribus, et quantũ nos adiiciamus. Illis nihil aliud dictum est in tabulis, quàm, Non committes adulterium, si cõmiseris, lapidaberis à populo. Itaq; san ctus & integer habitus est apud Iudæos hactenus, quis quis sua contentus, abstinuit ab uxore aliena. Sed ad le gem euangelicam, quam ego defero, non solum cõmittit adulterium, qui coniugem alterius stupro uiolat, & cor pus corpore complectitur, uerumetiam qui oculis parũ pudicis intuetur alienam. Vt enim homicidio uicinus est, qui fratri suo irascitur, ita tendit ad adulterium, cuius iam animus est impudicus, cuius oculi sunt adulteri. Non habet maritus, quur te ad pœnam adulterij uocet, sed ha bet deus quur te damnet adulterij, apud quem commisit flagitium, qui uoluit. Quod igitur in homicidijs est ira sci, hoc in adulterijs est concupiscere: quod illic est dice re racha aut fatue, hoc hĩc est oculos pascere, & horum illecebris alienæ cõiugis animum ad impudicitiam solici tare. Verum hic dicet homo carnalis: Quis queat non ani mo saltem concupiscere quod amat? Imò quis ambit uxo rem alterius, cum suo periculo, cumq; mariti iniuria, qui sic est affectus animo, ut non solum nolit innoxium quen quam ledere, sed etiam ijs, à quibus læsus est, beneficium pro

pro maleficio studeat reponere? Non possunt, inquit, oculus tuus dexter capere iacturam pietatis. Imò nullum corporis mēbrum tam debet esse charum homini, quin præstet amputare, quàm huius occasione, quicquam ueris animi bonis decedere. Sic properandum est ad fastigium Evangelicæ perfectionis, ut quicquid obstiterit huc eunti, protinus sit abijciendum, quantumuis dulce, quātumuis amabile. Lucrum est, cuiusuis rei iactura parare margaritum Evangelicæ charitatis. Proinde si fortè huc properanti, obstaculo fuerit oculus tuus dexter, noli cogitare quod res chara sit oculus, sed cogita à quanto preciosiore re remoretur: nihilquē contatus effodias oculum remorantē, & eo abiectō, propera, quò cœperas. Vbi totus homo de capite periclitatur, præstabilius est unius mēbri iactura, totius reliqui corporis salutem redimere. Posthac luscus uiues. Quid tum postea? An non optabilius est luscum agere uitam, quàm occidi neutro oculorum effosso? Nullum mēbrū charius, aut ad plures usus magis necessariū, quàm dextra manus. Quis hoc negat? Et tamē ea si remoretur ad hæc ardua properantem, unde pendet totius hominis salus, amputa remoratricem dextram, & abiectō onere expeditus eò, quò cœperas, propera. In hoc discrimine conducibilius est unius membri, quamuis chari fecisse iacturam, quàm toto corpore ruere in exitium gehennæ. Hoc si probant homines, quum non aliud est periculum, quàm corporis, quanto magis id faciendum, quoties animi simul & corporis discrimen uertitur? Verum hæc docendi gratia per similitudinem à nobis dicta sunt. Neque enim hoc sentio, cōsultum esse, ut quisquam sibi ipsi mēbrum aliquod corporis amputet. Neque enim membrorum

rum

Et si dextra manus.

rum natura mala est, sed abusus est damnandus. de membris animi loquor. Habet enim & animus sua membra noxia, quæ pius sit quàm occyſime recidere. Amputato corporis membro, præter cruciatum hoc additur damni, quòd portionem semel amputatam, nunquam liceat restituere. At amputatis animi membris noxijs, quod genus, odium, ira, libido, ambitio, auaritia, non solum non est mutilus animus, sed absolutior etiam est amputatis prodigiosis & noxijs partibus. Ac breuem amputandi molestiam, perpetua consequitur uoluptas. Dicam explanatius, quò magis quid uelim intelligatis. Affectus mēbra sunt animi. Sunt autem affectus quidam qui suapte natura ducant ad impietatem, quod genus sunt, ira, odium, liuor, appetentia rei alienæ. Horum si quid pullulare cœperit in animo, statim est excidendum. Sic enim & facilius, & tutius amputatur nascens malum. Sunt rursus affectus per se neutiquam mali, sed tamen qui per occasionem aliquoties abducant ab eo quod est optimum. Quod genus sunt, amor patriæ, affectus in uxorem, liberos, ac parentes, aut alioqui cognatos & amicos, cura famæ. Hæc mēbra si subserviunt ad perfectionem Euangelicam properanti, nō est cur amputes. Neq; enim mea doctrina pugnat cum naturalibus affectibus, sed naturam suæ puritati restituit. Porrò si casus incidere rit, ut parentis aut uxoris aut liberorum affectus per occasionem te remoretur à studio pietatis Euangelicæ, & ad mundum retrahat, amputa noxiam pietatem. Quemadmodū qui noxias amputat cogitationes, non cor ipsum execat unde nascuntur, sed prauas cupiditates: ita qui alienam uxorem iam aspiciere cœpit, casto affectu, quo sororem aspicit aut filiam, bene effodit noxium oculum, ut succederet

succederet columbinus: & qui manu qua solet alios spoliare, iam laborat ut subueniat aliorum inopia, bene amputauit rapacem dextram, ut succederet benefica. Age

Dictum est iam & aliud exemplum conseramus. Lex Mosaica per autem, qui mittit, ut maritus offensus aliquo coniugis uitio dimittat cunq; dimise eam suo arbitrato: modo dimissæ det libellum repudij, rit uxorem. per quem illa possit alteri nubere, & priori marito ius adimatur repetendi quam abiecit. Proinde legisatis fecit uir, qui quauis de causa repudiarit uxorem: modo libellum dederit abeunti: nec ille uelut adulter iudicabitur, nec hanc quisquam ut adulteram notabit. Et quamquam lex optabat inter coniugatos amicitiam & cõcordiam esse perpetuam, tamen conscia duricie cordis Iudaici, ne quid committeretur sceleratius, indulisit diuortium, puta ne ueneficium aut homicidium perpetraretur. At ego uolo sanctius, & inuolatus esse matrimonium, inter nouæ legis professores. Quisquis enim dimiserit uxore suam, nisi fortè adulterã: ~~in unam uxorem esse desit,~~ ~~que se si fuerit altera dicit:~~ cogit illam ad adulterium. Si quidẽ si nupsit alteri, non marito nubet, sed adultero. Atque is qui sic repudiatam duxerit, non uxorem ducit, sed adulteram. Nihil horum punit lex Mosaica, sed tamẽ damnat lex euangelica. Neque tamen hæc pugnat cum illa. Nam Mosaica laxauit ius repudij maritis, ne sceleratius seuirẽt in uxores inuisas, & tamen licẽtiam astrinxit libello repudij, ne uel clanculum id possent, uel temere dimissas reposcerẽt, quoties libuisset. Nec est ausa plus exigere in cõiugio, quia non est ausa præcipere quæ nos supra docuimus. Nam uir euangelica præditus mansuetudine, facile aut corriget mores uxoris, aut feret. Quando autem quæret dissidium cum uxore, qui pacem habet

etiam

etiam cum inimicis? Quando molietur exitiū uxori, qui nec læsus irascitur, nec offensus male uult cuiquam? Aut quomodo non feret uxorem domestica consuetudine iunctam, qui tolerat etiam inimicum occidētem? Quòd si lex hoc agit, ut sanctum sit coniugium: neq; passim concessa diuortia: nos legē non soluimus, sed adiuuamus, qui nullum uolumus esse diuortium, excepta causa stupri, quæ pugnat cum ipsa natura matrimonij. Siquidē ad hoc inductum est coniugium, ut mulier semel addicta marito, uni gignat, & uni obsequatur. Porrò iā diuertit à marito, quæ sui copiam alteri fecerit. Proinde inter Christianos coniuges, nec graues incident offēse, nec ob leues, uel ille, uel illa quæret diuortium, sed protinus alteri reconciliabitur, si quid per humanam imbecillitatem inciderit. Audite iam & aliud. Nihil aliud a diis traditum maioribus, nisi ne peierarent, sed si quid iurassent, id prædictū est antestarent, ueluti iam obnoxij deo, non tantū homini. Apud Iudæos igitur non punitur nisi periurium. Caterum qui non interposito iurciurando fallit proximum, apud synagogam impunitus est. At hunc condēnit ac punit lex euangelica, quæ quò tutiores sitis à periurio. Neq; per deum, neq; per ea quæ uulgò uidentur minus habere religionis: hoc est, neq; per cœlum, quoniam thronus est dei: neq; per terram, quia scabellum est pedum eius: neq; per Hierosolymam, quia ciuitas est magni regis: nimirum illius, qui condidit & gubernat uniuersa. Neq; quem admodum barbari iurāt, per caput alterius, in quod tibi nullum est ius, sed deo sacrum est, qui ut uoluit condidit omnia: quum tu nec unum pilum queas ex nigro facere albū, aut ex albo nigrū. Quoniam autē omnia deo cōditi
tori

Et dente plecteretur, qui alteri dentem excussisset. Propterea quod si iniuriæ uindicta permissa fuisset animo læsi, frequenter accideret, ut pro dente excusso uitam adimeret. Lex igitur hoc agebat, ne longius æquo procederet ultio. At ego legem hanc non abrogo, sed confirmo. Siquidem illud doceo uos, pro quamlibet atrocibus iniurijs, nullam omnino uindictam esse reposcendam, nec ullum maledictum maledicto, nec damnum damno, nec iniuriam iniuria retaliandam, adeo ut si quis alapam impigerit in maxillam, quæ quidem contumelia uulgo uidetur intolerabilis, tantum absit ut illi regeras alapam, ut alteram potius maxillam illi cædendam præbeas, in alijsq; duplicatam iniuriã perpeti, quàm referre talionem. Quod si quis trahat in ius ut tunicam adimat, adeo non est cum illo contendendum, ut citius illi pallium etiam ultro cedas. Rursum si quis importunus conctur adigere te, ut ipsum ad mille passus comiteris aliquò, bis mille potius cum illo ambules, quàm cum eo contentionem suscipias. Hac comitate tolerantiaq; fiet ut nec is qui propesus est ad ledendum, exasperetur ad atrociora: et tu citius à molestia libereris, quàm si malum malo propagetur, et ex paruo reddatur magnum, ex uno multiplex: nec animi tranquillitatẽ amittas, et fortassis ex inimico tibi reddes amicum tua bonitate. Rem arduam agitis. Ad hæc omnistudio contendendum est, contemptis interim hisce rebus leuioribus, quibus alij mortales, uel parandis augendisq;, uel uitandis totam uitam impendunt, quibus illud interim usu uenit, ut dum hæc uenantur, excidant à bonis cœlestibus: nec hic suauiter uiuant: ipsi sibi molestijs molestias accumulantes, uarijsq; simultatibus et odijs semet inuoluentes. Harum rerum contemptu, quæ nec si

g.

adsint

adsint pios, nec si desint, impios faciunt, uos & odium
 redimetis, & amorem ac beneuolentiam uobis compara-
 bitis, & doctrinae uestrae conciliabitis fidem & autori-
 tatem. Itaque si quis tibi molestus est ob uestem, uas, aut
 aliud simile, cuius auidus est, ut abs te auferat, potius
 quam alijs uijs tibi struat insidias, da flagitanti, simul &
 illum deuincturus beneficio, & te molestia liberaturus.
 Rursum si quis pecuniam abs te petit mutuo, ne grauere
 dare, etiam si nihil inde sit ad te rediturum: non solum ex
 usura, sed ne sorte quidem. Nam qui mutuum dat ad u-
 suram, non tam impartit sua, quam uenatur aliena. Et
 quur graueris ei dare mutuo, fortassis ad te nunquam re-
 diturum, cui debebas & dono dare, quod tibi supererat,
 & illi deerat? Ita uestro exemplo discent homines haec
 esse prorsus negligenda, quorum gratia ipsi nihil non &
 patiuntur, & faciunt. Accipite iam & illud ~~quod~~
 quod habetur in lege ~~quod~~, Diliges, inquit, proxi-
 mum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Beneuolen-
 tiam exigit, sed erga beneuolos ac benemeritos: ceterum
 permittit male uelle his qui non ledunt. Videtis quam
 huic praeepto non derogem, sed quantum adijciam. Si-
 quidem ego non contentus mutua in amicos beneuolen-
 tia, illud a uobis meae doctrinae sectatoribus exigo, ut di-
 ligatis & inimicos: & his qui uos odio prosequuntur, non
 solum non respondeatis odio mutuo, uerum etiam benefi-
 cijs ad amorem prouocetis. Quod si illi fuerint usq; adeo
 efferati, ut beneficio uestro nolint uti, sed sine fine uos
 impetant, & maledictis, ac malefactis incessant: uos ta-
 men in medijs afflictionibus, adeo non mutetis animum
 uestrum, ut pro illis rogetis etiam deum, quo resipiscant.
 Hac bonitate utentes erga uniuersos & bonos & malos,
 declarate

declarabitis uos esse nō degeneres filios patris cœlestis, qui cupiens omnes seruari, tam multa bona largitur dignis & indignis. Patitur enim solem suum esse communem, & his à quibus colitur, & his à quibus contemnitur: ac pluuiam suam patitur utilem esse iustis pariter & iniustis: malos suo beneficio prouocans, ut resipiscant: bonos excitans, ut gratias agant. Similitudo morum uos asseret patri cœlesti, & ab eo profectam credēt uestram doctrinam, si conspexerint in uobis illius insignem bonitatem. Alioqui si diligitis diligentes: si benefacitis bene de uobis meritis: si bene uultis beneuolis, crimen effugistis, non promerulistis laudem. Non referre beneficium, ingratitude est, etiam apud ethnicos & publicanos execrabilis: quorum institutū infame est etiam apud uulgus. Naturæ est, non euangelicæ uirtutis redamare amātem. Et si uos comes et affabiles præbueritis, erga cognatos, aut populares uestros tantum, ceteros uelut alienos, nec salutatione dignemini, quid eximiū facitis? Non ne idem faciunt ethnici? Vulgaria sunt ista, quæ non arguunt bonos, sed homines tantum. Neq; possunt uideri præclara, quæ cadunt & in malos. Vos igitur uolo perfectos esse, & admirabili quadam luce bonitatis referre patrem cœlestem: qui quū sit omnipotens, tamē sua bonitate prodest omnibus, nihil à quoquam expectans mercedis. Mitis & clemēs est erga uniuersos, quū possit ilico, si uelit, ulcisci.

C A P I T V L U M VI.

Ostēdi quibus rebus oporteat uos excellere iustitiam scribarum & pharisæorum, si uelitis esse mei discipuli. Nunc ostendam in his, quæ uobis uidētur cum illis esse communia, quid sit uitandum. Est enim tacita quædam pestis, quæ uerē uitiat omnia pharisæorum benefa-

Et, sicut apud deum nullam omnino laudem promerentur. Res est sancta, beneficentia subleuare egentes: res pia est, puris precibus cum deo colloqui: res est religiosa ieiunium: atque harum rerum ostentatione pharisaei sibi vindicant opinionem eximia cuiusdam sanctimoniae apud homines, quum deo displiceant, qui non faciem intuetur, sed cor. Itaque merito displiceant, quia cor habent inani gloria uitiatum. Auram populi uenantur potius, quam bonam conscientiam apud deum: & dum hic captant inane praemium, frustrantur eo quod solum erat expetendum. Haec pestis per cuniculos quosdam irrepes, clanculum insidiatur etiam ijs, qui in uirtutis stadio aliquo usque progressi uidentur. Vos igitur hac in parte cautos ac circumspectos esse uolo, ne quum erit aliquid piorum operum praestandum, ideo malitis apud homines facere, quam soli, ut ab illis conspecti laudem & gloriam humanam uenemini. Semper benefaciendum, siue uideant homines, siue non uideant. Semper enim uos intuetur deus, a quo praemium expectatis. Alioqui si ex benefactis laudem captatis apud homines, praemium amittitis apud patrem coelestem. Non est semper celandum bonum opus, sed non est agenda fabula conspectibus humanis, uelut histriones è proscenio saltantes fabulam, quibus nihil aliud studio est, quam ut oculis & auribus populi placeant. Atqui non potest semper optima sequi, qui semet ad uulgi iudicia accommodat. Sic enim est obseruandum hominibus, ut illos ad uestros mores pelliceatis, non ut uos ad illorum mores degeneretis. Veram uirtutem ultro sequitur sua laus, etiam quum fugitur. At ea demum uera laus est, quum contingit non ambita, nec affectata. Atque hoc ipsum quod gloria nascitur ex benefactis, totum est deo

deo transcribendum. Illi displicebitis, simul atque uobis placebitis, uindicantes uobis quod totum illius est munificentiae. Ergo quisquis es euangelicae legis sectator, cum tua largitate subleuare paras pauperum inopiam, noli facere quod solent hypocritae: nimirum homines histrionum & fucati personatiq; qui quum uideantur liberales, ac misericordes, animo & auari sunt & crudeles. Nihil enim illos commouet calamitas proximorum, sed auidi gloriae, paululo pecuniae mercantur auram popularem: nihil omnino daturi, si soli conspiciant fratrem uel fame morientem. Itaque quoties aliquid largiuntur pauperibus, non quaerunt solitudinem, sed prodeunt in conciliabulis hominum & uicis, nec aliter quam fabulam aeturi, tubae cantu multitudinem ad spectaculum euocant, simul & miseris exprobrantes suam calamitatem, & sibi stultissimam quandam gloriam uenantes ab hominibus. Vultis audire quid proficiant? Vt cunque applauserit populus, apud deum perdidit mercedem benefacti sui, qui pium opus ex animi sincero affectu metitur. Qui ad gloriam dedit beneficium, uendit, non largitus est. Te uero tantum oportet abesse ab istorum affectu, ut quum confers beneficium, ne sinistra quidem sciat quid faciat dextera tua: & adeo non desideres hominum spectatorem, ut si fieri possit, nec ipse scias te facere, quod recte facis: ac uelut oblitus facti tui, nec imputes homini quod benefeceris, nec tibi hoc nomine placeas quod dederis, sed tantum in sinu gaudeas quod refocillatus sit egenus. Quid tum si nesciant homines, imò si ne ipse quidem qui iuuatur, norit autorem beneficii? Tibi satis est quod testem habes patrem, cuius oculos nihil omnino fugit. Is tibi reponet premium, etiamsi ab homine nihil redeat

Cum ergo facis elemosynam.

*gratiæ. Similiter autem quum precamini deum, ne sequa-
 mini morem hypocritarum, qui stare gaudent in concilia-
 bulis hominum, & in angulis platearum, quoties pre-
 cantur: non ob aliud, nisi ut conspiciantur ab homini-
 bus, à quibus sanctimoniæ laudem aucupantur. Placeant
 sibi, placeant alijs, huiusmodi gloriosis precationibus:
 illud affirmo uobis, iam habent præmium suum, nimirum
 hoc quod captabant. Quid autem inanius hac mercede?
 Et ob fucatam falsamq; gloriolam sese frustrantur ipsi
 tam felici præmio, quod deus erat repensurus, si precum
 suarum puram ac synceram uictimam ipsius oculis obtu-
 lissent? Tu contra facito. Quum precaris, fugito turbam:
 ingredi secretum cubiculi tui, & oclusis foribus, in
 abdito exprime corã patre synceras preces tuas. Satis
 est, quòd illum habes spectatorem tuæ pietatis, cui nihil
 occultum. Is tibi mercedem reddet æternam. Atque hæc
 docēdi gratia crassioribus exemplis proposui: non enim
 nephas est aliquando largiri beneficium testibus homini-
 bus, aut orare in frequentia multorum: sed tum nescit
 tua sinistra, quid faciat dextra, quum opus charitatis,
 nullo humanæ uanitatis affectu uitiatur. Tunc abditus es
 in cubiculo tuo, quum ea synceritate mentis deum allo-
 queris, quasi nullus hominum te uideret. Qui in cœtu
 multorum orat, nihilo segnius, imò fortasse uehementius
 oraturus, si solus esset, is orat in abdito cubiculo. Neque
 enim dextera & sinistra aut cubiculi secretum in rebus
 sunt, sed in affectibus. Quin & illud uobis erit fugien-
 dum inter precandum. Affectus est, qui mouet deum, non
 strepitus labiorum: neque refert quàm proluxa, quàm uo-
 calis sit precatio, sed quàm ardens ac syncerus affectus.
 Procul igitur absit à uobis exemplum ethnicorum, qui
 proluxas*

prolixas ac uerbosas preces, ueluti uerbis cōceptis
 recensent: perinde quasi nihil sint impetraturi, nisi uer=
 bosissima loquacitate deum fatigarint, identidem incul=
 cantes eadem, ac uerbosa recensione præscribentes quid
 uelint, & quando, quomodoq; sibi præstari uelint quod
 optant, quum sæpe precentur noxia. Optima petenda
 sunt à deo, non omnia: & crebro potius orandum, quàm
 diu: & intente magis, quàm prolixè: postremo animo
 magis quàm uoce: neque uerbis gentium more præscri=
 ptis, sed quantum suggerit animi calor & raptus in
 deum. Amat quidem rogari pater, non ut doceatur ora=
 tione prolixa, quid postulet uestra necessitas, sed ut ex=
 citetur uestra pietate ad præstandum, quod non meren=
 tur accipere segnes, & oscitantes: alioqui nouit ille quid
 uestra postulet necessitas, etiam antè quàm rogetur. Er=
 go quemadmodum uita, sic & precatio discernat uos ab
 ethnicis. Quòd si uobis formam præscribi uultis euange=
 licæ precationis, accipite dignam, qua ueri synceriq; fi=
 lij, fraterna charitate concordēs, patrem cœlestem o=
 mnibus ex æquo communem compelletis: à quo tametsi
 uobis suppetunt omnia, tamen ea potissimum petenda
 sunt, quæ conferunt ad uitam cœlestem. Nam cætera uel
 sua sponte uelut auctarium uotis suorum adiiciet, ut est
 benignissimus. Cuius gloria non oportet quicquam uo=
 bis esse antiquius, cui debetur omnis gloria in cœlis &
 in terris. Ad cuius regnum pertinere, est diaboli uicisse
 tyrannidem: cuius uoluntati subijci, regnare est. A cu=
 ius gratuita largitate uenit, quicquid animos hominum
 alit uegetatq; ad euangelicam perfectionem. Sed non au=
 diet uos nisi concordēs, neq; facile constabit concordia,
 nisi mutuas offensas, sine quibus nō agitur hominū uita,

quamuis ad perfecta tendentium, inuicem condonetis. Atq; hac concordia sic eritis paterno praesidio tuti aduersus improbum illum tētatorem, si uigilantes eritis, & assidue optimi patris opem aduersum pessimum implore tis. Itaq; frustra compellarit patrem hac formula, quam traditurus sum, is qui non est huius cōtubernij: qui deum nec ueretur, nec amat: qui sibi uiuit: qui suae gloriae seruit magis quam dei: qui mundanis opibus & regno inhiat: qui mauult assequi grata animo suo, quam quae placita sunt deo: qui terrena sectatur potius, quam aeterna: qui corporalibus commodis posthabet animi dotes: qui dissidium habet cum fratre: qui per luxū & uoluptates socorditer agit aduersus insidias satanae. Nam formula sic habet: Pater noster, qui nos semel infeliciter genitos ex Adam, rursum caelo genuisti: ubi nobis a terrenis rebus subuehendis, regnum & haereditatē aeternam parasti, ipse in caelis agere dictus: quòd quum impleas omnia, nihil habes fecis aut infirmitatis terrena: fac ut per nos, tuo beneficio, puros & integros, inter homines fiat inclytum & gloriosum nomen tuum. Non enim est nostra gloria, quum tui muneris sit, quicquid a nobis rectè geritur. Aboleatur tyrānis satana, ut in dies magis ac magis inuale scat regnum tuum, quod non opibus aut satellitio, sed modestia, pudicitia, lenitate, tolerantia, fide, charitate constat, ut profligatis uitijs unā cum malis cupiditatibus, uim suam exerant inter homines tuae uirtutes coelestes: fiatq; tandem, ut quēadmodum in caelis pacata sunt omnia, nec est ulla creatura quae non obediat tuis iussis, ita in terris nemo sit, qui non obtemperet tuae sanctissimae uolūtati, cunctis, quantum patitur imbecillitas humanae naturae, iam hoc meditantibus, quod perfectè continget

Pater no-
ster.

get in futura uita. Ale pater, quod genuisti: prospice nobis, ne nos deficiat panis ille tuus doctrinae coelestis, ut eo quotidie sumpto, confirmemur, & adulescamus, uegetiq; reddamur ad tua iussa perficienda, ac ne quando nostris delictis offensus, alienes animum tuum à nobis, sed pro tua clementia ignosce nobis delicta, quæ per infirmitatem in te committimus, ut tecum pacem habeamus: quemadmodum & nos inter nos inuicem condonantes, si quid alius in alium deliquit, mutuam alimus concordiam. Te propicio nihil timemus, & concordia fulti firmiores sumus aduersus hostem communem Cui quæsumus, ne tuos tradas tentandos, si fieri potest. Nouimus enim illius maliciam, nouimus improbitatem & uersutiam. Quòd si patieris nos incidere in tentationem, ut explores animi nostri constantiam, tu pater optime libera nos ab illo pessimo. Hæc uota tua bonitas rata uelit esse. Videte igitur, Amen. hæc breuis precatio quàm multa complectitur, ut perfectus sit oportet, quisquis hanc recte pronunciauerit, hoc est, qui sic ore pronunciet, ut animus & affectus respondeat. Primum docet uos totos non aliunde perdere, quàm à patre coelesti, cui debetis quòd estis conditi: cui debetis quòd estis à peccatis redempti: cui debetis quicquid habetis uirtutum. Pater uocatur, ut clementem ac benignum intelligatis. In coelis esse dicitur, ut illuc sustollatis animos uestros, neglectis bonis terrenis. Vestrum appellatis, ne quis sibi proprium aliquid uindicet, quum ex unius beneficentia proficiscatur omnibus quicquid habet. Et hac in parte est regum & seruorum æqualitas. Illius gloriam tantum optatis, ne quisquam in terris ulla ex re quicquam laudis ascribat sibi, unde nasci solet insolentia animiq; tumor. Optatis ut ille regnet, ut illi obtemperetur,

peretur, non uobis. Illius enim uirtutes sunt, quæ per uos operantur. Illius doctrina est, quam ex me tradetis hominibus. Nec satis est in illius bonis persistere, nisi quotidie proficiatis in melius, & ob hoc postulatis ab eo panem illum admirabilem, quem quotidie uult peti, quoniam quotidie largitur: & ab ipso uult peti, ut memineritis ab illo proficisci bona omnia. Denique quo magis caueatis, ne quando excidatis à charitate patris tam benigni: commonet uos illius improbi satanæ, qui nunquam non insidiatur pijs, ut eos in suam retrahat tyrannidem. Proinde priusquam hac prece patrem compelletis, uobiscum expendite, an uere cupiatis hoc quod petitis, & num idonei sitis, quos pater ista precantes audiat. Sed illud in primis excutite, an cum proximis habeatis concordiam. Talem experiemini patrem erga uos, quales uos proximus experitur erga se. Nō agnoscet pro filio, cui non conuenit cum fratre. Si remiseritis hominibus in uos delinquentibus, remittet & pater uester cœlestis, quod in ipsum deliquistis. Quòd si uos eritis duri & implacabiles erga ceteros homines, nec pater uester condonabit uobis peccata uestra. Non uis ignoscere conseruo tuo, in quem tu uicissim aliquando peccasti: & postulas à deo ut tibi condonet tuum admissum, quicum nulla tibi potest esse pensatio delicti mutui? Habetis quantum oporteat uestram eleemosynam abesse ab eleemosynis pharisæorū, & preces uestras à precibus illorum. Nunc audite quantum oporteat & ieiunia uestra distare ab illorum ieiunijs, si uelitis esse grata patri, uobis fru-

Cum autem gisera. Nec enim ieiunium deo commendat abstinentia ieiunatis, no cibi, sed affectus purus animi, soli deo placere gestientis. lite fieri. Proinde uos quoties pietas hortabitur ad ieiunādum, ne

uelitis

uelitis imitari quosdam non ieiunatores, sed ieiunij simulatores, frontis tristitia ieiunij personam præ se ferentes, quum re ipsa non hoc agant, ob quod ieiunium debet adhiberi, nimirum uel ob placandum deum, uel ob corporis castigationem, quo liberior sit animus sacris rebus uacaturus: sed hoc fūco laudē inanem captant apud homines, quibus deo contempto, fabulam hanc agunt. In hoc enim ad pallorē & tristitiam obnubilant facies suas, quo uel ipso corporis habitu conspicuū sit hominibus eos ieiunare. Illud habetote certum, nihil est quod ob ista benefacta mercedem expectent à deo. Iam enim habent præmium suum, hoc assequuti, quod aucupabantur ieiunio. Tu uero quoties ieiunas, dissimula magis ieiunium, & uncto capite lotaq; facie lætitiā præ te feras, ne te sentiāt homines ieiunare. Neque putes infrugiferum esse ieiunium, quod latet homines. Tibi satis est, quòd pater tuus uidet, cui nihil est occultum. Et is qui cernit in occulto, pro inani laude mortalium solidam mercedem reponet tibi. Neq; rursus hæc dico, quòd impium sit aliquos habere tui ieiunij cōscios, sed quòd animus debeat ab affectione laudis abhorrere. Tunc nemo mortalium uidet te ieiunātem, quando tu non in hoc ieiunas, ut à quoquam uidearis. Tunc solus deus uidet te ieiunantem, quando ieiunas hoc animo, ut nihilo minus libenter sis ieiunaturus, etiam si nemo uideret mortalium. Hæc uulgus hominum non animaduertēs, dum uisibilia quædam apud homines præmiola uenatur, sese frustratur inuisibili ueroq; bono, quod pro recte factis largitur deus. Idem accidit ijs, Nolite thesaurizare. qui magna sollicitudine sibi congerunt, ac recondunt o= saurizare. pes, easq; ne perdant, defodiunt in terra: atqui hoc ipsum est eas pdere. Qui recte erogauit diuitias suas, is dcmū in tuto

tuto collocavit. Alio qui quod defoderis, nec tibi est usus, tineisq; ærugini & furibus obnoxium est, ut iam hinc ad te nihil redeat, præter calamitosam parandi, seruandiq; sollicitudinem. Ista nec anxie, nec immodice paranda sunt uobis: & parata, aut forte obiecta, facile sunt elargienda, si quis egeat: aut certe in hoc dispensanda, ut naturæ necessitati subueniatur, non ut luxui, animi uel morbo seruiatur. Et tamen in hoc studium pleriq; mortales, omnes curas suas conferunt, quasi paupertas miseros efficiat, diuitiæ felices. Dumq; sectantur hæc falsa bona, moxq; suos dominos relictura, relinquunt æterna bona, quæ uere felices reddunt, & eripi non possunt. Vos contra toto studio properantes ad optima, perfectaq; quo uere diuites efficiamini, recondite uobis thesauros in cælis, quorum custodia uos non cruciet anxia sollicitudine. Neq; enim opes eiusmodi demolitur ærugo, tinea uel fures effodiunt, ac suffurantur, quibus casibus opes humane sunt obnoxie. Ista opes apud patrem depositas, ipse uobis seruabit tuto, nec animus uester sordidis curis depressus, hærebit humi, sed neglectis his humilioribus ac fluxis rebus ad cœlestia rapietur. Siquidem ubi thesaurus est hominis, quem unice amat, ibi & cor erit. Nihil igitur sublime cogitant, qui cõgestas opes defossas habent in terra. Ipsi quidem huc & illuc obambulant, tamen animus habitat in fouea, cui credita est pecunia. Quod si corruptus est animus uel inanis gloriæ, uel auaritiæ morbo: totum quod geritur, uitiosum sit, oportet. Primum enim est perspicere quid sit potissimum expetendum, & quid uere præstet id quod petimus. Porro quod est in do-

Si oculus tuus lucerna, quod est oculus in corpore, id est animus in homine. Si lux animi non est uitiata caligine falsarum opinionum,

Si oculus tuus lucerna, quod est oculus in corpore, id est animus in homine. Si lux animi non est uitiata caligine falsarum opinionum,

pinionum malorumq; cupiditatum: si mentis oculus non aliò dirigit aciem, quam ad uerum scopum, quicquid agitur in uita gratum deo est, nihilq; non conducit ad cumulum felicitatis: quemadmodum si domus habeat insignem lucernam, nusquam impingitur. Si oculus tuus purus est & integer, lucet membris omnibus, nec ulla pars impingit, aut errat, nimirum oculo duce. Contrà si oculus corporis tui fuerit uitiatus, nullum membrum recte suo fungitur officio. Nihil enim recte iudicatur ea parte nostri uitiata, per quam unã iudicamus. Proinde si ea pars, quæ in te est data uice luminis, uersa sit in tenebras, quanta erit caligo reliquarum partiũ, quæ ex se lumẽ non habet? Si ratio cupiditatibus est excæcata, & id iudicat esse felix quod est calamitosum: id iudicat in primis expetendum quod uel contemnendũ, uel neglectui habendum, in quas tenebras totum hominẽ rapiet ambitio, libido, auaritia, stultitia, ira, liuor, odium, reliquæq; perturbationes animi, quæ suapte natura caliginem habent? Sit igitur purus ac syncerus oculus uester, ut spectet optima: sit & simplex, ut hæc uel sola uel potissimum spectet. Ne uero Nemo potest putetis istos audiendos, qui se deo & hominibus, qui se test duobus terræ cœloq; partientes, ita sequuntur æterna, ut tamen dom. ser. hæc temporaria nolint contemnere. Nihil enim aliud efficiunt, nisi quod dum utrunque captant, neutro potiuntur. Hæc philosophia sicut ingentia præmia pollicetur, ita totum requirit hominem. Inter homines non reperies duos tam commodis moribus, ut idem seruus possit duobus satisfacere. Ita fit ut alter sit deserendus, aut neutri fiet satis. Quòd si domini sint inter sese diuersis moribus, ac similitate quapiam graui dissidentes, necesse est ut seruus, si uelit alteri probari, alterum illum non deserat solum,

solum, sed alteri adherens oderit etiam quem deseruit. Quod si rursus ab hoc uelit ad alterum deficere: in hunc unum amorem & obsequium omne transferat oportet, neglecto eo quem reliquit. Qui uero sic inter se pugnant, ut deus & mammona? Quomodo unus duobus seruiet, quibus imperent tam diuersa? Deus imperat, ut tua largiaris egenti: mammona iubet, ut per fas nefasque rapias aliena. Deus imperat, ut consulas fratri tuo periclitanti: mammona iubet ut tibi uiuas. Deus imperat sobrietatem, mammona luxum docet. Frustra igitur uobis blandiemini, si creditis fieri posse, quod fieri non potest, ut simul & deo seruiatis, & mammonae. Eius quisque seruus est, cui uehementer est addictus. Videtis quam totos possideant opes eos, qui tanto tumultu illas parant, tanta sollicitudine tuentur, ac seruant, tanto cruciatu amittunt. Quid non ob has patiuntur, quid non faciunt? Huic seruitio qui se mancipauit, non potest esse seruus dei. Totum ille requirit hominem, nec patitur tam sordidi foedique domini consortium, nec fert seruum dimidiatum, & cum hoste communem. Sed diuitum uulgus auaritiae morbum excusare solet praetextu necessitatis humanae. Fami, inquiunt, & nuditati consulitur his rebus. Ita loquuntur, qui non pedent toti a deo, sed suis fidunt praesidijs. Ego uolo uos hac quoque sollicitudine uacare, ne quid ea cura uos auocet a studio rerum meliorum. Minimis contenta est naturae necessitas, & undelibet facile suppetit, quod talibus, quales meos esse uolo, satis sit. Aut enim succurret obuia liberalitas bonorum, aut opera manuarum suppeditabit, quod necessitati medeatur. Postremo si nihil horum, pater non destituet suos. Totis animis inhiantibus ad caelestia, uel non sollicitis haec leuiora adijciet, qui

qui maiora largitur. Nolite itaque reponere in longum
 tempus: nolite discruciarī solitudine de parandis cibis,
 sine quibus non uiuitur: de parando uestitu, quo tegitur
 corpus, & frigoris iniuria defenditur. Nonne uita res
 est preciosior quā cibis? Nonne corpus res est precio-
 sior uestimēto? Hæc tanto meliora qui dedit, & dedit nō
 sollicitis, an grauabitur uilioribus hisce rebus alere tue-
 riq; quod dedit? Si quæritis exemplum, uertite oculos ad **Respicite uo-**
 animantia reliqua, quæ uestra gratia cōdidit, is qui con- **latilia cœli.**
 didit omnia. An quicquam suo uictu destituit eorū quæ
 condidit? Considerate uolucres cœli. Non serunt, non
 metunt, non recondunt in horrea, de futuro sollicitæ: ui-
 uunt in diem uocantes omni solitudine: quod obuium
 datur sumunt cum alacritate. Et tamen pater uester cœle-
 stis omnibus illis cibū suppeditat. Et uos destituet, quos
 tanto pluris facit quā auiculas? Quod si uos illi curæ
 estis, sicut utiq; estis, nonne superuacua est uestra soli- **Quis autem**
 citudo? Si destituat ille, quid uobis proderit uestra solici **cogitans.**
 tudo? Ut corpus dedit suo arbitratu, ita & uictum dabit
 suo arbitratu. Vultis uidere quā sit inutilis animi soli-
 citudo, de rebus huiusmodi? Quis est hominū, qui quam-
 uis magna solitudine, possit unum cubitum addere mo-
 dulo corporis sui? Sed cuiusque corpus ipso ne cogitan-
 te quidem statis auctibus crescit usque ad præscriptam
 à deo magnitudinem. Siue curam abijciat, nihilo bre-
 uius habebis corpus, siue cura distorquearis, nihilo ha-
 bebis procerius. Proinde qui te non sollicito facit ut cor-
 pus tuū augeat ac roboretur, idem prospiciet de uictu
 citra tuam solitudinem, quæ te à cura rerum earum a-
 uocat, quæ sine nostra solitudine non parātur. Proinde
 stultum est anxie metuere, ne uobis desit pabulum, quum
 uideatis

uideatis hoc a vobis ultro suppetere. Iam ne vos sollicitos habeat providentia uestiendi corpus, contemplantur lilia, quæ nulla hominum cura nascuntur & crescunt in agris, non laborant, non nent. Quis autem illis de uestitu, ut ipsi uisum est, prospicit? Quis nisi pater cœlestis? Et ita prospicit, ut nec Solomon rex opulentissimus ac splendidissimus unquam sic amictus fuerit, etiam quum maxime strepitum diuitiarum suarum ostentaret, quemadmodum unumquodlibet ex his contemptis neglectisq; lilijs, non quæ in hortis, quibus nonnihil humanæ curæ tribuitur, sed in pratis sponte proueniunt. Nihil enim tam elegans præstare potest hominum cura, quam præstat

Si enim fœnum agri.

ipsa naturæ providentia. Quod si pater uester herbam uilem, moxq; perituram, quæq; hodie nitet in agris, cras demessa & arefacta, in clibanum mittenda, tanto nitore uestit: quur uos adeo parum illi fiditis, ut uobis quibus tanto præstantiora contulit, quosq; immortalitati condidit, ac peculiariter in sui nominis gloriam parauit, putetis defutura uestimenta, quæ uobis qualiacunq; non ad ornatum, sed ad necessitatem quærenda sunt? Proinde qui patrem habetis deum, tanta benignitate prospicientem etiam auiculis, prospicientem flosculis & herbis, quarum illæ ratione carent, hæ nec sentiunt: quum uideatis illum uos tanti facere, ut corpori mira providentia composito, animam indiderit rationalem, & angelicis mentibus similem: ut filiorum titulo dignetur: ut uos ex omnibus delegerit sua gratuita charitate, quorum sycera uita castaq; doctrina notus & gloriosus fiat apud uniuersum mortalium genus, quod ad æternæ uitæ hereditatem destinauit: abijcite istam humilium & sordidarum res

Nolite ergo temerè solliciti esse, rû sollicitudinē, ut anxij trepidiq; dicatis, Quid edemus,

aut

aut quid bibemus, aut quo uestiemur? Ethnicorum istæ uoces sunt, non Christianorum: siquidem illi aut deum esse non credunt, aut non credunt agere curam mortalium. Neque didicerunt aliam esse potiore uitam, ad quam omnis cura sit dirigenda. Itaque dei præsijs diffisi, & in his quæ corporis sunt felicitatem hominis constituentibus, magna solitudine parant, quæ ad uictum uestitumq; aut reliqua corporis commoda faciunt. Gestunt gaudio, cum hæc obtigerint: exanimantur metu, quum his imminet periculum: discruciantur mœrore, ac nonnunquam ad laqueum currunt, cum hæc eripiuntur. Ac per has curas affixi rebus perituris, nec hic uiuunt suauiter, nec ad cœlestium bonorum studium possunt animum erigere. Quis est inter homines pater tam impius, ut liberis suis non prospiciat de rebus ad uitam necessarijs? Vos patrem habetis tam diuitem, tam benignum, tam prouidum, ut omnibus sufficiat, ut omnia locupletet, ut nihil quamlibet minutum aut contemptum destituat, & metuitis ne filijs suis non suppeditet ista, sine quibus non uiuitur? Hanc curam in illū transferte: nouit his omnibus uobis opus esse. Nec enim tā durus est, ut suum agētibus negocium necessaria subtrahat. Sed dicet aliquis, Quid igitur? An nō parabimus opera manuarum, quo nos, uxore, liberosq; nostros alamus? quo pauperū inopiam subleuemus? Maxime, sed absq; solitudine. Siquidē uulgus conduplicat suam miseriam, simul & laborans corpore & animo sollicitū. Serunt, sed anxij, ne non proueniat, quod serunt: metūt, sed anxij, ne miles aut prædo prius auferat quod demessum est, quàm condatur in horreum. Cōdunt in granariū, sed anxij, ne pestis aliqua uitiet frumētum, aut ne incendium exortum perdat. Postremo quoniam

h ad

ad copiam spectant, non ad presentem necessitatem, & in longinquum congerunt, quasi certum sit illos diu ui-
 cturos, & nihil unquam satis est. Vos itaque si res ita
 poscet, laborate, sed absque sollicitudine. Si obtingit si-
 ne fraude, & absque negotio pecunia, accipite, sed sic,
 ut eius cura nihil uos remoretur ab Euangelij negocio.
 Maius enim quiddam agitis, quàm ut leuium & fluxa-
 rum rerum cura conueniat auocari. Prima cura sit eius
 boni, ad quod ista collata nullius sunt momenti. Instau-
 randū est regnum dei, hoc est, doctrina Euangelica per
 quam pertingitur ad coelestem hereditatem. Huius uos
 praecones & adiutores delegi: & ostendi quàm eximijs
 uirtutibus sit opus ad hoc negotium obeundum, ut inimi-
 cos diligatis, & salutem optetis his qui uobis moliun-
 tur exitium. Hæc quia summa sunt, nec uobis sine uestra
 sollicitudine contingent à patre, primum uobis quæreda
 sunt: reliqua leuiora, quæ pertinent ad huius uitæ neces-
 sitatem, pater optimus ultro uobis non sollicitis uelut au-
 ctarium adijciet: ut utroq; nomine gratias agatis illius
 munificentiae, & quòd illa summa uobis adnitentibus
 præstiterit, & hæc citra uestram sollicitudinē adiecerit.
 Non uult uos grauari curis, quæ faciunt afflictiores, me-
 liores non faciunt. Et hoc negotium quod suscipitis tam
 arduum est, ut totum animum, ut expeditum, ut uac-
 cum reliquis curis desideret. Quare uelut in diem uiuen-
 tes presentibus rebus contenti, nolite discrucari cura
 futuri, quemadmodum facit hominum uulgus, sibi con-
 duplicantium afflictionem, dum & de presenti necessita-
 te satagunt, nihil non facientes, & futuri metu distor-
 quentur. Quod hodiernus dies obtulit, accipite cum
 gratiarum actione. Quid crastinus dies sit allaturus, ipsi
 curandum

curandum relinquit. Si quid adferet boni, non pendibitis spe: si quid mali, non praeuenietis afflictionem metu futuri mali. Habet haec uita suas afflictiones, quas nihil est necesse metu cōduplicari. Satis enim est eas ferre, quā adsunt, ut non etiam timor nobis praesentes reddat antequam accedant. Tempus ista uoluit ac defert in uita mortalium, laeta tristibus miscens, quae tamen omnia uobis uertentur in bonum, si quicquid inciderit, boni consulētes, totos uos possideat cura regni caelestis.

CAPUT VII.

Est & aliud in quo uelim uos procul abesse à moribus scribarū & pharisaeorum. Siquidem illi cum sibi care. **Nolite iudicari.** ignoscant in grauissimis peccatis, tamen erga fratrem peccantem iudices agunt inclementissimos, etiam ea calumniantes quae recta sunt, sinistre interpretantes quae sunt dubia, exaggerantes quae leuia sunt: denique si quem uiderint in aliquod grauius crimen prolapsum, magis hoc agentes, ut perdant, quam ut sanent. Atque hinc quoque iustitiae famam sibi uenantur, quod magno supercilio seuiant in lapsus alienos, quum id faciant nec amore proximorum, quos extinctos malunt quam correctos, & traductos potius quam emendatos: nec odio uitiorum, quum ipsi suis uitijs longe grauioribus indulgeant. Vestra uero iudicia, si qua sunt, sapere debēt euangelicam charitatem: quae facile condonat: quae non temere suspicatur de quoquam: quae quicquid anceps est, in bonum potius quam in malum interpretatur: quae multa lenitate sua tolerat: quae mederi mauult, quam punire: quae suae infirmitatis conscia talem se praebet iudicem in commissis alienis, quales uelit alios experiri erga se peccantem. Postremo non sumit sibi supercilium in
 h 2 obiurgandis

Nolite iudicare.

obiurgandis malis aliorum, si sibi sit cōscia similium aut etiam maiorum, se sibi prius censorem ac iudicem adhibens, quàm alterum increpet aut admoneat. Atq; interim usu uenit illis superciliosis, ut iniqui iudicij exēplum in ipsos autores recidat, & alios uicissim experiantur suæ uitæ cēsores tales, quales in alienam egerint Nolite ergo uos sic alios iudicare, ne simili modo iudicemini ab alijs. Alioqui fiet, ut quale iudiciū exercueritis in alios, tale uicissim alijs in uos exerccant: quāq; mēsurā mēsi fueritis alijs, alijs uicissim metiantur uobis. Vt enim officium inuitat officium, clementia clementiam, ita calumnia calumniam, sēuitia sēuitiam. Qui male loquitur de proximo, peius audiet. Nulli enim atrocius sēuiunt in quamlibet leues lapsus proximi, quàm qui ipsi madēt uitijs longe grauioribus. Hic traducit fratrem, quòd ueste discincta utatur, quum ipse totus madeat liuore: ille nihil non dicit in fratrem, quòd uictus imbecillitate carnis, concubina sit usus, quum ipse totus seruiat auaritiæ, & ambitioni. Alius execratur fratrem, quòd bibit paulo largius, quum ipse tot homicidia, tot ueneficia gerat in pectore, adeo cæcutiens ad sua tubera, qui ad uerruculā alienam est oculatissimus. Quod autem est istud præposterum iudicium? In suis quisq; malis debet esse iudex acerrimus, in alienis mitior: ad sua quenq; uitia decet esse oculatū, in alienis non perinde curiosum. Et sibi quisq; primum debet esse medicus, priusquam alteri manus admoueat. Tu uero quur uides festucam in oculo fratris, quum trabē, quæ est in oculo tuo, non uideas? Aut qua frōte dicis fratri tuo, sine eijciam festucam ex oculo tuo, quum interim ipse gestes trabē in oculis proprijs? Hypocrita, qui non ex tuis bonis, sed ex alienis malis sanctimonie laudē uenaris

naris apud homines, prius eijce trabem ex oculo tuo, ac deinde puro iam ac purgato oculo tuo, dispicias, num qua sit festuca, quam eijcias ex oculo fratris. Ut oculo iudicamus ea quæ sunt corporis, ita animo iudicamus ea quæ sunt animi. Proinde uitio careat oportet illud, quo uitium alienum iudicamus. Et seipsum prius docuerit oportet, qui suscipit alios docendi prouinciam: & sui iudex sit oportet, qui parat in alios pronuciare: & sibi monitor sit oportet, qui uelit alios admonere. Atque hæc quidem potissimum ad eos pertinent, qui populi curam gerunt. Quanquam autem uolo uos esse promptos ad bene merendum de omnibus, tolerantes erga eos qui uos afficiunt iniuria: simplices & candidos erga eos qui labuntur humana infirmitate: deniq; & erga peruersos tales, ut malitis eos corrigi, quàm extingui: nolim tamen euangelicæ sapientiæ mysteria, sine delectu prodignis & indignis. Etenim si Iudæi tanti faciunt sua sacra, ut ab his arceant canes animal impurum: si diuites tanti faciunt suos uniones, ut non proijciant eos porcis, alio qui insani habendi, si id faciant: uos qui possidetis ea quæ uere sancta sunt, quæq; superant omnes baccas quâlibet preciosas, caute ne opes euangelicas proijciatis indignis. Canes enim sunt, qui toto pectore dediti prophanis rebus, abhorrēt ab ijs, quæ sapiūt sanctimoniam. Sues sunt, qui toti immersi uoluptatibus obscœnis, execrantur puram castamq; Euangelij doctrinam. Canibus putria cadauera & foetidus uomitus iucundior est omnibus condimentis & aromatis: sus coenum mauult quàm gemmas. His igitur qui sic palàm præ se ferunt contemptū sanioris doctrinæ, ut nulla spes fructus uideatur, non oportet ingerere secreta doctrinæ cœlestis, ne prouocati

h 3 per

per occasionem, sceleratiores etiam euadant quàm antè fuerant, & idem eueniat, quod cuēturum sit, si quis margaritas porcis obijciat, aut canibus id quod sanctum est. Nam canes non solum non reuerentur rem sacram, uerum etiam iritati iactu, insilient in nos, ac dilacrabunt dentibus: & sues preciosos lapillos, ceu rudera pedibus suis conculcabunt. Ita nec canis re sancta fit sanctior, sed rem sanctam prophanat: & sus non fit ornator gemmis, sed illarum puritatem conspurcat. Sic homines deploratae malitiæ doctrinam sacram, ut stultam irident, ubi cognorint, & ut impiam calumniantur: ac negotium factum sunt ijs qui tradiderunt. Auidis igitur, aut certe sanabilibus communicanda est euangelica philosophia. Nec statim credenda sunt omnia omnibus, sed ut quisque specimen sui profectus præbuerit, ita sunt abstrusiora quædã aperienda. Hæc eximia bona, ut non sunt à uobis comunicanda quibuslibet, ita non contingunt à deo patre se-

Petite & dabitur uobis. non negat hæc, sed studiose quæretibus: non arcet ab hoc thesauro, sed improbe pulsantes. Petite igitur à patre, non gemas aut aurum, sed has ueras & inestimabiles opes animi: petite inquam, & quod petitis dabitur. Quærite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis. Diues ac benignus est pater uester: nulli negat, nulli inuidet opes suas, sed agnoscere uult earum precium. Non agnoscit autem qui segniter optat. Quisquis igitur ut par est petit, accipit: quisquis auide scrutatur, inuenit: quisquis instanter pulsarit fores, huic aperietur. Porro recte petit, qui petit salutaris, qui petit cū fiducia: recte quærit, qui quærit infatigabili studio: recte pulsat, qui pijs operibus diuinam bonitatem sollicitat. Quod si non protinus accipitis quod petitur

titur

titur, ne diffidite tamen de benignitate patris uestri. Dabit quum opus erit, & quantum opus erit, si modo perseueraueritis. Non enim minus exorabilis est deus erga filios suos, quam homo pater erga liberos suos. Quis enim est inter uos pater tam inhumanus, ut si filius petat rem utilem, puta panem, non illi det quod petit, sed pro pane lapidem porrigat? Aut si piscem petierit obsonij loco, pro pisce serpentem illi porrigat? Vtiq; negaturus, si lapidem, aut serpentem, aut alioqui rem noxiam peteret. Vos igitur natura procliuēs ad malum, atq; etiam alijs in rebus mali plerunq; , tamen hac in parte, non uirtute, sed nature impulsu seruatis pietatem, ut noueritis utilia dare liberis uestris, quanto magis id faciet pater uester cœlestis natura bonus? An is non dabit uobis filijs suis sua bona, si benignitatem ipsius flagrantibus ac pertinacibus uotis sollicitaueritis? Porro quod ad uitæ consuetudinem attinet, *Omnia ergo quæcunque uultis.* quæ mutuis officijs, & iniurijs inuicem aut leditur aut iuuatur, quoniam prolixum sit de singulis præcipere, dabo formam generalem, cuius uis sit omnibus à natura insita. Nemo sanus sibi non bene cupit: sed uulgus hominum sic est amans sui, ut alienis malis suis consulat cōmodis. Vobis non itidem faciendum, sed quales optaretis alios esse in uos, tales uos ipsos præstate in alios. Nemo cum ignorantia tenetur, non cupit doceri: nemo cum labitur, non cupit amāter, ac secreto moneri potius quam traduci: nemo quum eget, non uelit sibi subueniri: nemo uelit obtrectari famæ suæ, nemo fraudari. Ex hoc igitur sensu communi qui nulli mortalium non est inditus, quisq; sumat sibi consilium, qualis esse debeat erga proximum suum. Quod sibi fieri nolit, ne faciat alteri: quod sibi fieri gaudeat, præstet in alterum. Hoc est compedium & summa

h * omnium

omnium quæ docet lex & propheta: quos si aut non uacat, aut per inscitiam literarum non potest aliquis euoluere, certe nemo non habet doni regulam ad quam dirigat actus suos, modo rationi quam cupiditatibus obtem-

Intrate per perare malit. Hæc si uidentur ardua ijs, qui diligunt angustam por hunc mundum, si uidetis maximam hominum partem diuersa sequi, ne quid animum uestrum commouerit. Optima quæque difficiles habent aditus. Vos spectate magis quò ducat hæc uia, quam accommodum habeat ingressum. Fingite duas esse portas, alteram arctam, ad quam non sit aditus nisi per angustam uiam, sed quæ mox ducat ad uitam æternam. Alteram latam ac patentem, ad quam spatiosa uia præbeat omnibus aditum, sed quæ mox ducat in exitium æternum. Vos ergo intrate per angustam portam, malitisq; cum paucis tendere ad uitam æternam, quam cum multis ad perditionem æternam. Siquidem spatiosa uia, quoniam neminem arctat legibus pietatis, quoniam his rebus adblanditur, quæ delectant sensus corporis, quæ blandiuntur animi cupiditatibus, facile plurimos ad sese pellicit, sed ad breue tempus delinitos, per amplam portam transmittit in calamitates inenarrabiles, & falsis bonis deceptos, tradit ueris malis. Quam uero angusta est porta, quam arcta est uia quæ ducit ad uitam? Nihil enim ostentat quod blandiatur carni: multis aspera est: quæ molesta sunt etiam nature, protinus obijcit, paupertatē, ieiunia, uigilias, tolerantiam iniuriarum, castitatem, sobrietatem. Hæc porta non capit huius mundi gloria turgidos, hæc non capit fastu elatos, hæc nō capit luxu distentos, hæc nō capit diuitiarū sarcinis onustos, hæc nō capit reliquas huius mūdi copias secū trahētes. Nō recipit nisi nudos, & ab omnibus

huius.

huius mundi cupiditatibus expeditos, ac uelut exutis corporibus in spiritum extenuatos: unde fit, ut à paucis inueniatur, quòd non cernatur, nisi purgatis oculis, quibus perspicua sunt bona spiritualia. Sed ab istis qui libidine, luxu, fastu, auaritia, reliquisque cupiditatibus ludunt, attendite à falsis prophetis. dentes, ac risum insanum ridentes, tendunt in exitium, uobis non est periculum: siquidem illos sequi, non error est, sed insania: magis cauendum est ab his, qui uobis se iungunt, speciem habentes pietatis, cum sint pietatis hostes. Deum patrē, euāgelicam doctrinam, regnum cœlorum habent in ore, cultus est uilis, ora pallēt ieiunio, corpus habent attenuatum macie, orant prolixè, largiuntur pauperibus, crudiunt populum, & interpretantur sacros libros: atque harum rerum imagine personati, ueniunt ad uos uelut ouilla pelle tecti, quum intus sint lupi rapaces, & euangelici gregis laniatores. Nihil sit negotij lupum ab oue dignoscere, si uterque suam edat uocem, si uterque sua pelle tectus ueniat. Quid autem facias, ubi lupus ouillo uellere, ouilla uoce ouem simulās, irrepserit in ouile, non ut ouis fiat, sed ut crudelius oues laniet? Mutat uocē lupus, & Christi nomen profitetur: profitetur euangelicam doctrinam, sed ut incautis aspergat hæreseos suæ uenena. Simulat opera pietatis, quo magis aliorum simplicitate ad suas cupiditates abutatur. Ab his igitur diligenter est cauendum uobis quos delegi gregis mei custodes ac pastores. Facile deprehendetis simulationis præstigiū, si propius inspexeritis, non titulum & uestem, sed ipsa facta, quæ produnt animum insyncerum. Nam etiamsi bene docent, tamen hoc ipsum quod docent, non præstant. Est suus cuique arbori peculiaris foetus, qui sapore prodit radicem. Si uitam & mores attentius obser-

h s ues

ues, reperies illos sibi placentes, suis commodis ubique
 seruientes, elatos, uindices, inuidos, obrectatores, glo-
 riæ sitiētes: nonnunquam & uentri deditos, & omnino
 suum negotium agentes potius, quàm gregis aut euange-
 lij. Ostendi qui sint fructus arboris euangelicæ: nimirum
 animus alienus ab omni fastu: animus lenis, & minime
 appetens uindictæ: animus contemptor omnium uolu-
 ptatum huius mundi: animus contemptor opum, & si-
 tiens, esuriens que pietatis euangelicæ: animus promptus
 & expositus ad benemerendum de omnibus: animus pu-
 rus ab omnibus cupiditatibus, nec aliò spectans, quàm ad
 deum: animus nihil afflictionũ recusans, modo prouehat
 doctrinam euangelicā: animus nihil mercedis expectans
 in hoc mundo pro suis benefactis, neque gloriam, neque
 uoluptatem, neque diuitias: animus qui bene uelit etiam
 maleuolis, qui bene mereatur etiam de male merentibus.
 Hos fructus qui uerè præstat ipsa re, is demum est arbor
 euangelica. Proinde qui se iactant prophetas, & hoc ti-
 tulo se uenditant: qui cultu religioso se fingunt oues,
 quum affectu sint lupi, ab his fructibus sunt æstimandi.
 Nolite spectare frondes & corticem. Hæc sæpe commu-
 nia sunt agrestibus cum mitibus: salubribus cum pestife-
 ris: foetus gustatus idicat, qualis sit arboris succus. Quòd
 si uideritis in his auaritiam, arrogantiam, liuorem, ulci-
 scendi libidinem, fucum, aliá que id genus, quæ uelut ex
 diametro pugnant cum fructibus euangelicæ mentis, no-
 lite putare ex ijsaë arboribus aliquid boni fructus pro-
 Nūquid col diturum. Quis enim sic insanit inter homines, ut de spi-
 ligunt de spi nis colligat uuas, aut de tribulis ficus? hoc est, ex asperis
 nis uuas. & immitibus fruticibus, fructus suauissimos? Itidem fit
 inter homines. Arbor uere bona & succũ mitem gerens
 in ra

in radice mentis, edit bonos fructus. Contrà arbor uere
 mala, quibuscunque sit folijs, quocunque cortice, tamen
 fructus edit malos. Nec possunt hæc inuerti, natura ui-
 delicet repugnante. Neque enim qui sincero est animo,
 potest non factis exprimere sinceritatem affectus sui: ne
 que rursus qui uitiato est animo, potest ea præstare fa-
 ctis, quæ uerè bonum arguunt. Tametsi præstigijs ac
 specie sanctimonie nonnunquam imponit incautis ho-
 minibus, certe deo non potest imponere. Proinde qui fu-
 cate boni sunt, dent operam, ut omisso fuce fiant boni.
 Potest enim inter homines ex arbore mala fieri bona.
 Quod si perseuerauerit in peruersa simulatione, metuat
 ne hoc patiatur à uindice deo, quod arbor infrugifera
 patitur ab agricola suo. Quid autè patitur? Exciditur,
 & in ignem conijcitur. Sic quisquis in regno dei aut nul-
 lum affert fructum, aut fructum edit indignum sua pro-
 fessione, nisi resipuerit, in ignem æternum abijcietur. Hoc
 igitur indicio dignoscetis eos, nimirum ex ipsis fructibus:
 quos si malos in eis deprehenderitis, submouebitis à cu-
 ra gregis, ~~et non admixti, ne habeatis~~
~~in gregibus, sed ut caueatis ne gregi noceant admixti.~~
 sed ut caueatis ne gregi noceant admixti. Nihil est enim
 perniciosius impietate, cui sanctimonie falsa species fidem
 addit & autoritatem. Non omnis qui me uerbis duntaxat **Non omnis**
 profitetur, dignus habebitur regno cœlorum. Neq; enim **qui dicit mi-**
 titulus Christianum facit, sed uita: neque protinus eos **hi Domine,**
 pro discipulis agnoscam, qui mihi religiosi uerbis dixe **domine.**
 rint, Domine, domine, quum re ipsa longe alijs dominis ser-
 uiant, mamonæ, uentri, ambitoni. Quos igitur dignabor
 regno cœlorum? qui uerè repudium miserunt terrenis cu-
 piditatibus, & ex animo obtemperant uoluntati patris mei,
 qui in

Multi dicēt proderit nomen meum his, qui spiritu factis que meis ca-
 mibi. ruerint, in illo die quum non iam humano iudicio, quod
 sæpe fallitur, sed diuino, pro suis cuique meritis præmia
 designabuntur, & separabuntur oues ab hœdis: ut nec
 illa sint eis profutura, quæ nunc inter mortales diuinum
 quiddam & homine maius præ se ferunt. Tum enim ui-
 dentes iam æternam uitam paratam his, qui doctrinam
 euangelicam sequuti, se declararunt ueros esse discipu-
 los meos: rursus æternum supplicium his, qui ab horum
 consortio semouebuntur, multi metu territi uenient, &
 agnosci iam cupient apud deum, quum apud homines si-
 mulauerint præcipuos quosdam & eximios discipulos
 Christi, Euangelij que præcones, dicentq; mihi: Domine,
 domine, nõ agnoscis famulos tuos? Non ne per tuum no-
 men futura prædiximus? Non ne per tuum nomen dæmo-
 nia profligauimus? Non ne per tuum nomen uenena mor-
 bosq; pepulimus? Non ne per tuum nomen alia prodi-
 giosa quædam ac stupenda multa fecimus, atq; his factis
 nomen tuum illustrauimus? Tot argumētis docuimus nos
 esse tuos, & nunc non agnoscis? Tunc audiēt ex me tale
 responsum: Profecto nunquam agnouit uos, ne tum quidē
 quum ista faceretis. Audio Domine, domine, sed fidelium
 seruorum animum nunquam sensi in uobis. Audio mul-
 tam mentionem nominis mei, sed spiritum meum nunquã
 expertus sum in uobis. Audio miracula p nomē meū ge-
 sta, sed nõ audio fructus illos proprios & peculiare, per
 quos uere Christi discipulus agnoscitur. Proinde quan-
 do nec tum uerè mei fuistis, quum meo nomine uos uen-
 ditabatis inter homines, sed sub simulata profectiōe mei,
 seruistis

seruistis diabolo, discedite nunc à me, & accedite illi, cuius spiritum hausistis, cuius uoluntati obtēperastis. Quocunq; titulo fuerint, quicunque operati sunt iniustitiam, non erunt consortes regni mei. Sed quemadmodum fructus arboris non potest esse generosi saporis, nisi radix succū habeat generosum: ita structura, quamuis foris magnifica, & in altum surgēs, firma non erit, nisi firmo solidoq; fundamento nitatur. Qui meum hauserit spiritum, hoc est, syncerum affectum, non alio spectantem quam ad dei gloriam, is est arbor bonæ radicis. Ita qui non innititur inanibus huius mundi rebus, sed ueris animi bonis, atque in his constanter perseuerat, is sapienter ædificat ædificiū nunquam ruiturum. Proinde quisquis audit sermones meos, nec audit tantū, sed in intimos affectus suos demittit, ut factis exprimat quod didicit: hunc similem aio uiro prouido, prudentiq;: qui quo solidum ac firmum ædificium struat, ante omnia dispicit sibi solidum, & immobile fundamentum, cui credat substruccionem, aduersus omnes iniurias tempestatum duraturam. Nam tranquillo quidem cœlo, quoduis ædificium facile consistit: cæterum hyems arguit soliditatem structuræ. Iam pluuie uis ingruens illam pulsata, iam aucta imbribus flumina magno impetu illam quatiunt, iam uētorum impetus illam oppugnat, & tamen tot modis pulsata, consistit immobilis. Quur ita? Quia solido nititur fundamento. Prouiderat hæc exoritura ædificator: & ideo imposuit illā solido saxo, cuius præsidio nihil illos insultus metueret. Rursus quisquis audit sermones meos, & audit tantum, nec eos transfundit in affectus suos, nec hos exprimit factis: similis est ædificatori parū prouido, qui non prouidens tempestates uenturas, ædificium suum collocat super are

per are

per hanc nam, uidelicet fluidum, minime que fidele fundamentum. Post irruit pluuiæ uis, irruit torrentium impetus, irruit uentorum procella: domus que à fundamentis conuulsa soluitur, magnoq; fragore concidit. Quur ita? quia splendida quidem in speciem erat structura, uerum nitebatur inutili fundamento. Prima sit igitur cura fundamenti. Ieiunia, eleemosynæ, preces, sordidus uestitus, denique miracula, sunt quidem instar splendidi ædificij: cæterum si animus ista gerentis spectat inanem hominũ laudem, si quæstum, si uoluptatẽ, corruent omnia, si quando ingruerit uehemens tentationum procella. Cæterum cuius affectus fixus est in doctrina promissis que euangelicis, à solo deo præmium expectans recte factorum, is aduersus omnes malorum iniurias, aduersus impiorum atrocissimas persecutiones, aduersus hæreticorum insidias, & insultus, denique aduersus omnes machinas sathanæ, aduersus mortem ipsam stabit inconcussus, & infractus usque ad diem illum, quum perseuerantia uictrix malorum, suam feret coronã. Hos sermones quum finisset Iesus, admirabantur turbæ nouum hoc doctrine genus. Nihil enim huiusmodi audierãt ex scribis, aut pharisæis, qui si quid addere solent legi Mosaicæ, quo se redderent admirabiles populo, dilutas quasdã constitutiunculas solent adferre, de lauandis ante cibum manibus, de lauando corpore, si quis à foro domum redisset, de lauandis poculis, de decimis persolucendis, ex prouëtumethæ & rutæ. Nihil huiusmodi docebat Iesus, sed quum miraculis testatus esset, quid posset factis, talem item sese declarabat in doctrina, cum autoritate uctans quod lex indulserat, & exigens quod lex non exegerat. Lex indulserat repudium, quacunque de causa: Iesus interdixit omne repudium

dium

dium, nisi intercesserit adulteriū. ~~_____~~,
~~_____~~ Iesus exigebat, ut nec irasceretur fratri,
 ut facile declararet se non esse legis interpretē tantum,
 sed dominum: non ministrum, sed autorem. Postremo ui-
 gor quidam doctrinæ perfectæ, ac genuina quædam ue-
 ritatis uis afflabat docilem ac simplicem multitudinem:
 nihil expertam simile in suis scribis ac pharisæis.

C A P V T

V I I I.

HAec igitur sublimia locutus in monte Iesus, non qui-
 buslibet, sed præcipuè discipulis suis, & his qui
 spiritus alacritate potuerant illos consequi: rursus de-
 mittit sese ad humilitatem promiscuæ turbæ, quæ mul-
 tos habebat segnes, debiles, claudos, & ægrotos, qui
 corporalibus etiam beneficijs alliciendi erant ad studium
 rerum cœlestium. Atque in his sanandis, hoc ipsum age-
 batur per imaginem, quod per doctrinam agebat sanan-
 dis animi morbis. Vtraque res alteri conciliabat fidem
 atq; autoritatem. Libentius illi credimus quem amamus,
 & beneficijs conciliatur amor. Ac facile pondus apud
 nos habet illius oratio, quem conspiciamus in factis tam
 esse potentem. Ergo quum Iesus relicto monte uenisset
 in planiciem, hinc atque hinc uariæ hominum cateruæ
 ad illum confluebant: quo miracula per eum edenda, plu-
 res haberent testes. Numeroso igitur theatro congrega- Et ecce le-
 to, ecce prodit quidam miraculi præbiturus occasionem, prosus ue-
 simulq; typo quodam docturus eos, qui lepra laborarēt niens.
 animorum, unde, & qua fide deberent remedium petere.
 Prodit enim quidā lepra corpus habens infectum. Is mor-
 bus apud Iudæos cum primis habebatur abominabilis, et
 maior esse creditur, quàm ut arte medicorum tolli possit.
 Huius morbi iudicium ueluti sacri sacerdotibus erat dele-
 gatum

gatum: ac miris uarijsq; observationibus explorabant, num uera lepra corpus alicuius teneretur. Damnatis nefas erat admisceri cœtibus hominum: nec fas erat inquinatum hoc morbo corpus contingere. Hic igitur damnatus à sacerdotibus, certa que lepra impurus, ausus est uenire ad purificatorem omnium Iesum. Pudorem adimebat salutis amor, fiduciam addebat Iesu iam in omnes spectata benignitas. Spem faciebant tot aliorum exempla, qui sani domum redierant. Itaque quum prouolutus ad genua, Iesum adorasset: Domine, inquit, si uis, potes me mundare. Quid hic facturus erat superbus pharisæus, aut sacerdos Mosaicus? Abominatus fuisset hominem impurum, ac ne colloquio quidem dignatus fuisset. At Iesus boni pastoris imaginem exhibens, delectatus hominis fide, cum tanta modestia coniuncta, qui non ausus sit petere ut mundaretur, nisi uellet ipse, qui nouit quid cuique expediat: sed tamen non dubitabat posse, si uellet: nõ auersatus est impurum, sed porrecta manu tetigit eum, hac sanè in parte neglecta lege, quod ad literam attinet. Et adiecit sermonem, quo simul & uoluntatis bonitatem, & potentiae suæ magnitudinem declararet. Quãdoquidem, inquit, credis me posse, si uelim, uolo, mūdus esto. Simulq; cum dicto, mutata cute, reliquit eum morbus, teste populo. Sub hæc Iesus, quo maior esset fides miraculo, simulq; eriperetur ansa sacerdotibus calumniandi, quòd sibi uindicaret autoritatem iudicandi de lepra: & ad se trahere cuperet lucrum, quod ex mūdatis à lepra soleat ad ipsos redire, dicit illi: Vide interim ne cui te prædices esse purum à lepra. Neque enim tuum est iudicare de teipso, nec ego mihi sumo quod est sacerdotum. Prius igitur adito sacerdotem, illiq; temet ostende, & si te pronunciauerit esse

rit esse mundū, qui antea pronūciauerat esse leprosum, tum offeres munus, quod Moses iussit offerri ab his, qui bus contigisset à lepra mundari: ne post & te calumniemur, qui te turbæ admiscueris: & me, qui non potuerim ueram præstare sanitatem. Munus enim ab illis acceptum uelut à puro, redarguet illos, si post cœperint odio mei calumniari, quod factū est. Etenim si leprosus antè non erat, quur te summouerunt à castris? Si nunc purus non es, quur abs te ceperunt munus solenne, uelut à purgato? Voluit autem Iesus testem esse populum, quantum leproso profuisset sua fides, quamq; nullo negotio, uerbo morbū omnem abstulisset, ut eadem fide audirent doctrinam ipsius, qua sanarentur à morbis animorum. Ergo postquam Iudæos factō docuisset, synceritate fidei facillimam esse uiam ad salutē: ita mox in Centurione docet, ne gentibus quidem esse præclusam, si modo fides adsit Euangelio digna. Quum enim ingressus esset Capernaum: id oppidum est haud procul à stagno Genezareth, in confinio Zabulon & Neptalim: adiit illum Centurio quidam: quod hominū genus duobus nominibus execrabantur Iudæi: primum, quòd ferè sint incircuncisi, & à lege Mosaica alieni: deinde quòd uitæ genus infame sit uulgo. At nec hunc auersatus est optimus Iesus, qui uenerat sanandis omnibus. Rogat hunc Centurio, dicens, Domine, est mihi famulus domi, quem unice charum habeo, ueluti fidum & utilem ministerijs, is iam totus inutilis lecto affixus est paralysi: & non solum mihi non potest esse usui, sed etiam grauitè discruciat tur ipse morbo sæuissimo, iam morti proximus. Est autem & hoc morbi genus ut periculosum ac molestum, ita non temere cedens arti curæq; medicorum. Iesus delectatus

i tus

tus hominis fide, qui non dubitaret ipsum & absenti uerbo mederi posse, quo magis redderet omnibus perspicuam insignem uiri fiduciam cum summa mentis humilitate con-
 Domine non iunctam, respondit, Ipse ueniam, & sanabo eum. Ad haec sum dignus. Centurio: Domine, Iudaeus non sum, Centurio sum, duplici ei nomine Iudaeis abominandus, & ob haec indignus, cuius tu tectum subeas, meo'que contubernio contamineris. Nihil opus est corporis tui praesentia, tantum uerbo iube, & quae tua potestas est, protinus sanabitur famulus meus. Habes angelos, quibus huiusmodi munera delegates. Ex meipso coniecturam facio. Habeo praefectum cui subditus sum: eius iussis obtempero: nec est necesse ut ipse per sese obeat omnia. Satis est illi delegasse cum auctoritate. Rursus habeo milites meae potestati subditos, per quos obo, quae meipso parum sunt digna. Tantum iubeo, & illi iussis obtemperant. Huic iubeo ut eat aliquo, & abit: alteri ut ueniat, & uenit. Rursus seruo meo, in quem mihi priuatum ius est, dico, fac hoc aut illud, & nihil contatus facit quod iussus est. Si mihi peccatori et abiecto homuntioni sic obediunt mei, quanto magis tuis iussis obediunt tui? His auditis miratus est Iesus, non quod ignoraret hominis fidem, sed ut omnibus admirabilem redderet, & conuersus ad Iudaeos qui sequebantur, eisque Non inueni uelut exprobrans incredulitatem suam, dixit: Illud affirmo tantam fidem uobis, haecenus non inueni tantum fidei in populo in Israe'l. meo Israe'litico, quantum in hoc alienigena, qui nec prophetas nouit, nec nostram doctrinam accepit, nec miracula uidit. Vos uobis placetis, quod sitis filij patriarcharum, quos deus amauit: quod sitis populus deo peculiaris, cui salus haec praecipue promissa uidetur. Verum illud affirmo uobis: futurum est ut multi ueniant undique
 ex

ex remotissimis orbis partibus, quos uos ut alienigenas abominamini, per fidem irrumpentes, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cœlorum: hosq; uestri patres ob fidem euāgelicam, pro legitimis filijs agnoscent, & adhibebunt suæ mensæ, consortes æternæ felicitatis. Contra filij regni, qui iuxta carnis cognationem genus ducunt ex Abraham, Isaac & Iacob, ob incredulitatem non solum non recipientur ad felix illud conuiuium, sed expellentur in tenebras externas, qui lucem oblatam cernere prius noluerint. Ibi dabunt pœnas diffidentiae suæ flentes, ac stridentes dentibus: sero iam intelligētes, à quanta beatitudine per suam maliciam exciderint: & dolorem acuet liuor, quum uidebunt alienigenas ad felicitatem & honorem ipsis promissum admissos. Hæc ubi Iudæis dixit Iesus, quo sermoni fidem astrueret miraculo, uersus ad Centurionem ait: Vade, & sicut credidisti, fiat tibi: nimirum declarans sanitatem non tribui, nec generi, nec alijs meritis, sed soli fidei, quam in plerisque Iudæis desiderabat. Dictum sequuta res. Siquidem compertum est eodem tempore subito Centurionis famulum fuisse morbo liberatum, ne quis suspicari posset, casu aut medicorum ope factum. Nam ut nemo subito liberatur à lepra, iuxta naturæ cursum: ita nec paralysis quenquam subito relinquit. His atque alijs quibusdā prodigijs editis subduxit se paulisper à turba Iesus, Et cum uenisset ingressus est domum Simoni Petro & Andreae fratri nisset Iesus. communē. Comitati sunt Iacobus & Ioannes. Ibi cognouit Petri socrum febricitantem tam ualida teneri, ut lecto decubere: rogatus ut eam sanaret, nihil cōtatus, apprehensa manu mulieris, erexit eam, et cōtinuo tota febris abiit, uigor et alacritas redijt, sic ut ministraret illis cibū capiētibus.

Adeo nullum sui uestigium febris in ea reliquit, quū eos, quos medicorum ars restituit, multo tēpore languor ac fastidiū teneat à morbo. Quum uero iam appeteret nox, cōfertissima turba sese ad fores adglomerarat: expectās ut cibo sumpto rediret ad beneficia. Prodeūti obtulerūt innumeros uarijs morborum generibus obnoxios, atq; etiam demoniacos. Ille spiritibus eiectis & morbis propulsatis sanabat omnes, hīc quoque suo nomini respondēs. Nulla erat tam foeda, tamq; horribilis morbi species, quam auersaretur Iesus. Nulla tam uehemens aut insanabilis, quæ non statim ad iussum illius relinqueret hominem. Dicto sanabat omnes, gratis sanabat omnes, iam hoc agens in tollendis promiscue morbis corporū, quod acturus erat in tollendis peccatis, quæ sunt multo atrociores animorū morbi. Nimirum in hoc uenerat in mundum: & hoc erat quod Esaias multis retro seculis, de illo futurū prædixerat: Nostras infirmitates ipse ultro in se transtulit, & morbos nostros ipse portauit. Quum uidisset autem Iesus, ne sanatis quidē ægrotis, nec ingruēte nocte, iam enim occiderat sol, abire turbā, sed magis ac magis undique condensari: præcepit discipulis, ut appararent nauim transmissuro lacū, quo uel sic à turbis liberaretur. Hoc audito, cæteri quidem abibant domum.

Et accedens Cæterum scriba quidam importunior sequutus est Iesum unus scriba, ad ripam euntem, cupiens in numerum discipulorum illius recipi: quem uiderat à turbis tanti fieri ob potentiam in miraculis edendis: non ut illius doctrinam uitamque sequeretur, sed ut ex eius miraculis sibi gloriam & quæstum compararet. Hic igitur aggressus Iesum dixit: Magister sequar te, quocunque ieris. Vox erat digna futuro discipulo, si uoci respondisset animus.

mus.

mus. Vltro se ingessit, & ad omnia semet obtulit, neque quicquam moræ prætexuit. At Iesus nec importunitatem hominis repulit, nec animum insyncerum exprobrauit: sed tacite admonuit, nec illum sibi fore discipulum idoneum, nec se illi magistrum accommodum: quòd quisquis huius mundi cōmoda spectaret, stulte se illi adiungeret, qui nec opes, nec gloriam, nec regnum huius mundi uel haberet uel quæreret: sed summam paupertatem, summam ignominiam, summam afflictionem amplecteretur: adeo ut nec illi suppeterent quæ uolucris & bestijs non deessent. Vulpes, inquit, tametsi domos non habent, tamen cauos habent effossos, quibus abdant sese. Volucres in aëre uagantes, tamen nidulos habent uice domicilij, in quibus conquiescant. At filius hominis adeo destitutus est omnibus huius mundi præsijs, ut nihil usquam habeat, ubi uel caput suum reclinet. Talis magister si cui placet, me si uolet sequatur: sed affectu sequatur, non tantum uestigijs pedum. Sic ille sibi conscius abstinuit. Rursum hoc audito, quidam ex eorum numero, qui iam esse cœperant in numero discipulorum, commotus imbecillitate humana, quum audisset extremam paupertatem Christi, quærens ansam aliquo prætextu elabendi à disciplina Iesu: Domine, inquit, prius quàm totus te sequar quocunque ieris, sine prius, domum reuersus sepe mitte me priam patrem meum. Causa quidem in speciem erat pia, sed Iesus docere uolens omnia posthabenda negotio salutis æternæ, atque hic omnem moram esse periculosam: non passus est iuuenem bonæ mentis, sed imbecillem, sub pietatis prætextu testamentarijs negocijs implicari: & dum hæreditati uilissimæ consulit, excidere ab hæreditate cœlesti. Imò, inquit, nihil iam tibi cum patre mortuo,

tuo, qui te dedicasti uitæ cœlesti. Non deerunt qui sepe-
liant patrem tuū. Sine ut mortui sepeliant mortuos suos,
& terræ mandent, qui terrena diligunt: mortuum info-
diant terræ, qui uiui mortui sunt atque etiam sepulti. Ho-
minibus illi uiuunt, deo mortui sunt. Tu cura ut uiuas,
& à mortuorum consortio seiungere, si uere uis uiuere.

Et ascenden-
te eo in nauim
culam.

Quum igitur Iesus dimissa turba nauim ingressus esset,
comitantibus ipsum discipulis, inter nauigandum repen-
tè coorta tempestate, sic commotus est lacus, ut fluctus
nauim operirent. Iesus interea dormiebat capite innixus
cervicali, quodam anigmate depingens quantum immi-
neat periculi rebus humanis, quoties ij dormiunt huius
mundi commodis deliniti, qui uices Christi susceperunt.
Sed in his tempestatibus, unde petendum sit auxilium,
docent discipuli. Siquidem ij metu exanimati, Christum
uellicant, expergefaciunt. Domine, inquiunt, serua nos,
perimus. ~~Quia enim non tantum se-
cunt, nec credunt sese tutos esse, nisi illo uigilante.~~ Pro-
inde Iesus uolens eos aduersus omnes quamuis atrocium
malorum insultus, intrepidus & inuictus reddere, tan-
tam illorum formidinem increpans, Quid, inquit, sic ti-
metis homines exiguæ fiducia? Vos tot conspectis mira-
culis auditaq; doctrina mea, non oportebat ulla re ter-
reri, quasi uos usquam destituat auxilium dei, si modo
uos non defecerit fiducia, quam nondum in uobis tan-
tam uideo, quantam oportet. Sic admonitis discipulis suis
Iesus surrexit, & ut ostēderet sese elementorum omniū
dominum, increpuit uentos ac mare, continuoq; tempe-
stas illa conquieuit, & sequuta est mira tranquillitas,
quo magis esset perspicuum hæc non geri uiribus huma-
nis, sed uirtute diuina. Nihil enim surdus aut impotētius
mari

mari commoto, & tamen ad domini iussum repente uer-
 sum est in summam tranquillitatem. Porro discipuli, cæte-
 riq; qui erant in nauī, rem tam prodigiosam uehemen-
 ter admirati, dixerunt: Quis est tantus? Nam omnino
 præfert quiddam homine maius: quando quidem non so-
 lum morbi ac dæmones, uerum etiam uenti ac mare iussis
 eius obtemperant. Hac autem imagine nos docuit opti-
 mus dominus Iesus, ut quoties in nos sæuierint tētationū
 aut persecutionū procellæ, non aliunde petamus auxiliū,
 quàm ab ipso. Tumultus omnis uertetur in tranquilla-
 tem, si modo ille in nobis uigilauerit. Quum igitur trans
 misso lacu Iesus uenisset in regionem Gerasenorum, ecce
 maioris prodigij materia obijcitur. Occurrerunt duo pes-
 simis dæmonijs multum iam temporis obnoxij, qui aut
 uagabantur per loca deserta, aut sese continebant illic in
 sepulchris mortuorum, quæ solent extrui iuxta uiam pu-
 blicam. Horum erat tanta sæuitia, ut nullis catenis cohibe-
 ri possent, sed disruptis omnibus uinculis, insilirent in-
 uiatores, sic ut nemini tutum esset illac iter facere. Nul-
 lus illos audebat ad Iesum adducere, quemadmodum de
 nonnullis factum recensui, sed hos inuitos attraxit taci-
 ta uirtus Iesu. Cruciabantur impij spiritus, nec ferebant
 uim diuinam, adeo ut sibi male conscij, sentirent nouum
 quendam & occultum cruciatum: etiam priusquam illis
 loqueretur Iesus, metuerent ne iam instaret ille dies, quo
 relegarentur in profunda tartari, supplicijs æternis affi-
 cendi, neque posthac sincerentur hominibus esse molesti.
 Cruciatu igitur ac metus, ab inuitis extorsit uocem te-
 stem diuinæ uirtutis in Christo. Vociferabantur itaq; per
 ora miserorum: Quid, inquiunt, tibi nobiscum est rei, Ie-
 su fili dei? Num ideo huc uenisti, ut ante tempus nos tor-
 queas?

quædas? Scimus quæ nos maneat pro meritis calamitas, sed sine nos saltē temporis moram lucrifacere. Nimum mature nobis ueniet ille dies. Dilationē petimus, non ab-
solutionē. Haud procul ab eo loco, quo hæc gerebantur, pascebat ingens grex porcorum. Dæmones igitur sen-
tientes se se uehementer urgeri uirtute diuina, ne sine no-

Mitte nos xa abirent (tanta erat malicia) deprecabātur Iesum dicē
in gregē por- Si prorsus non pateris nos in hoc manere domicilio,
corum. saltē permitte, ut hinc demigremus in porcos, animal im-

mundum & abominandum. Hoc simulatque permisisset
illis Iesus, cui satis erat humanæ salutis consulere, demon-
num multitudo continuo demigrauit in gregem porco-
rum. Et ecce protinus totus ille grex correptus furore è
monte per præcipitium ferebatur in lacum, atq; illic in-
terijt in aquis. Hoc passus est Iesus, simul ut ostenderet
insignem dæmonum maliciam, & occasionem præberet
dilatan- di rumore miraculi. Siquidem pastores uiso hoc
horrendo spectaculo territi fugerunt, & ingressi ciuita-
tem Gadaram renunciauerunt ciuibus, quicquid uiderāt,
quid accidisset dæmoniacis, quibus contigerat sanitas,
iam fama cognitis, & quid accidisset gregi porcorum.
Ad hunc rumorē tota ciuitas Gadarenorū animo conster-
nata, exijt in occursum Iesu, metuens ne ad se ueniret. Vi-
derunt porcos extinctos, uiderunt duos homines ex nu-
dis iam uestitos, ex phreneticis sanos, ex rabidis quietos,
adeo ut sederent ad pedes Iesu, agnoscētes autorem suæ
salutis: sed quoniam erant crassi maliq; , magis metuebāt
uirtutem Iesu, quàm amabant bonitatem, ac pluris facie-
bant iacturam porcorum, quàm salutē hominum: adiere
Iesum, & rogarunt eum, ut excederet à finibus ipsorum:
qui si pernouissent eū, obnixè rogassent ut uenire digna-
retur

retur in fines ipsorū, hoc facturū in animis illorū, quod in duobus fecerat demoniacis. Qualis enim esset illorū uita, porci declarāt, quos demones hominum uicarios sibi postularunt. Nihil igitur illos docuit Iesus, terruisse contentus. Nos tamē hac imagine docuit, nullam esse pestem animorum tam sēuam, ut sit desperanda salus, si cōtingat ad Iesum accedere. Sunt enim quaedam cupiditates, adeo effrēnes, impotentes, & indomitæ, ut eum quē occuparint, ad ueneficium, ad homicidiū, ad parricidium, aliāq; facinora non nominanda adigant, nonnunquam & huc impellant uesaniæ, ut ipse sibi manus adferat. His nulla mortalis ratio mederi potest, solus Iesus sanitatem dare potest, si dignabitur ad illos accedere. Nec desperandum: dignabitur, si modo illi uicissim occurrent.

C A P V T I X.

Iesus igitur nolens sanctum dare canibus, neque margaritas obijcere porcis, conscensa naui rursus traiecit lacū, ac reuersus est in ciuitatē suā, nimirum Capernaū: siquidem hic habebat domicilium id tēporis. Quum igitur esset ingressus domum, confluebant ad illum multi, inter quos erant & legis doctores è Galilæa, Iudæa, & Hierosolyma, docebat que eos sedens, assidentibus scribis ac doctoribus. Cum autem tanta uis hominum conflueret, ut iam domus esset angusta, ac ne uestibulum quidem ei paralyticus capax esset immensæ multitudinis, quidam adducebant cum quendam tam uehementi paralyti detentum, ut à quatuor baiulis unā cum lecto decumbens deportaretur, cadauer hominis uerius quā homo. Proinde quum scirent intus esse Iesum, nec præ turba daretur aditus, cōscenderunt tectum, ac submotis tegulis, per hiatum funibus demiserunt grabatum unā cū paralytico, ante pedes Iesu.

i s

Iesus

Iesus non offensus hac importunitate baiulorum, sed potius approbans ardorem fidei, quanquam oportuit non minorem esse fidem a groti, qui sic demitti se uel iussit, uel passus sit, conuersus ad decumbentem, ut circumstantibus fidem etiam atque etiam commendaret: Bono, inquit, animo esto fili, remittuntur tibi peccata tua: prius eam partem morbo liberans, unde corporis morbus erat profectus. Et tamen inaudita mansuetudine filium appellat, hominem utraque sui portione calamitosum, tacite pharisæis & scribis supercilium & arrogantiam exprobrans. Turbis autem silentibus & admirantibus, scribæ nonnulli, qui meminerant in sacris scripturis sic loqui deum, Ego sum qui deleo peccata hominum: quum in tanta frequētia fauentium, non auderent palam obmurmurare, taciti loquebantur apud sese: Hic blasphemus est in deum, qui quum homo sit, dei potestatem sibi uindicat. Iesus autem qui remittendis peccatis diuinam potentiam suam subindicarat scribis, etiam peculiari signo declarat eandem: demonstrans sese non latere quid quisque cogitet. Ergo respondens ad ea quæ illi tacita secum cogitatione loquebantur ait: Quur inuidentes benefactis male cogitatis in cordibus uestris? An quia morbus animi

Quid est non cernitur oculis corporeis, uti nec salus, suspicamini me falsò mihi sumere, & alijs polliceri, quod præstare non queam? Sed utrum uobis uidetur facilius, dicere peccatis obnoxio, quod modo dixi, Remittuntur tibi peccata: an dicere paralytico, quem totum uidetis obstrictum morbo, Surge et ambula? Ut igitur ex ijs, quæ uidetis, credatis & illa uera quæ nō uidetis, & filio hominis utrunque æque esse procliue, & morbum dicto tollere, & peccata condonare, dabo signum omniū sensibus conspicuū.

Quòd

Quòd si uideretis hæc uerba, quæ nũc dicturus sum, non esse inania, sed habere uim præsentem, nolite dubitare filio hominis esse potestatem remittendi peccata in terris, idq; nõ sacrificijs aut holocaustis, sed simplici uerbo. Simulq; conuersus ad paralyticum, dixit: Surge tolle grabatum tuum, atque abi in domum tuam, ut ij qui te nouerunt ægrotũ, ac salutem desperabant, uideant te sic esse subito factum ualidum, ut non solum pedibus tuis ingredi possis, qui paulò antè à quatuor baiulis portabaris, uerumetiam mutatis rerum uicibus lectulum tuum gestare, quum te gestarit hæctenus. Nec mora, res illico uocem est consequuta. Surgit paralyticus, & sublato in humeros lectulo abit in domum suam lõge alia pompa, quàm paulò antè fuerat exportatus. Hoc tam euidentis miraculum cum uidissent turbæ, planeq; intelligerent rem non esse potestatis humanæ, sed diuinæ, glorificauerũt deum, qui talem potestatem dedisset hominibus in terris, affirmãtes se nihil unquam tale uidisse gestum ab his, qui inter Iudeos pro summis uiris habebãtur. Scribis autem sic erat impositum silentium, ut magis etiam exacerbarentur inuidia, nimirum magis quærentibus suam gloriam, quàm gloriam dei, qua per Iesum in dies illucescẽte, se uidebãt obscurari. Quemadmodum enim sol obscurat lucernam, ita diuina gloria obscurat, & euanescere cogit inanẽ hominũ gloriam. Sed horum liuor non in aliud profecit, nisi quòd Christi gloriam obsistendo reddidit illustriorem. Nouit enim deus etiam malitia mortalium ad suam abuti gloriam. Iesus igitur ut cederet inuidiæ scribarũ, digressus illinc, repetijt lacum, ubi turbam undequaq; confluentem docebat. Porro quum præteriret teloneum, conspexit inde Iesum. Ixit illic publicanũ quendã sedẽtem Matthæum nomine, sus.

qui

qui idem dictus est Levi, filium Alphæi. Est autē hoc hominum genus, quoniam artem exercent sordidi quæstus, & uolentæ rapacitatis, multis modis infame, præsertim apud Iudæos. At Iesus, qui prius Simonē & Andream, Ioānem & Iacobum humili quidē, sed tamē licito quæstu uocarat ad se, ut palam faceret se nullum omnino genus hominū fastidire, modo se cōuertat ad meliora, Matthæum ad se uocat, ac sequi iussit. Ille nihil contatus, sed relictis rationibus imperfectis, relicto quæstu, sequi cœpit Iesum subito ex publicano factus discipulus. Habebat enim Iesu uox energiā quandam admirabilē: relucebat & in uultu uis quædam occulta, qua quos uolebat, non aliter ad se trahebat, quàm magnes ferrum. Deinde rogauit Matthæus Iesum, ut in ædibus suis conuiuium agere dignaretur. Nec hoc grauatus est Iesus, ut suos doceret, nec impiorum consortium esse uitandum, si spes sit illos nostra consuetudine fore castigatiores. Porro Matthæus ex his quæ tum illi suppetebāt, affatim exhibebat magnificum & amplum conuiuium, ad quod adhibebat multos sui ordinis homines, publicanos & peccatores, quos exemplo sermone'que suo pertraxerat in admirationem & amorem Iesu. Cum his igitur ut uidere discumbentem Iesum unā cum discipulis suis, pharisæi, captantes undique calumniandi materiam, ipsum quidem non audent interpellare, ne quod nolent audirent, discipulos ab eo conantur auertere. Quare, inquiunt, magister uester, cui uos hæretis ut eximie sancto, cōuiuium agit cum publicanis & peccatoribus, quos nos ut abominandos uitamus? Pares autem cum paribus facile congregantur: & tales ferè reddimur, quales sunt ij, quibus cum uiuimus. Hunc sermonem cum excepisset Iesus, pro discipulis

Quare cum
publicanis
& pec.

pulis adhuc infirmis patronum agit: docens Euangelij præcones non inquinari cōuictu peccatorū, quibus cum non alio animo agunt aliquando consuetudinem, nisi ut illos allecētent ad bonam frugem. Atqui publicanos, qui uulgo peccatores habētur, pharisæi uitant, non ne malis illorum inquinentur, sed ut ipsi cum sint publicanis detiores, apud homines habeantur sancti. Cæterum qui sanctimoniam habent euangelicam, non ideo cōsuetudinem expetunt peccatorum, ut ab illis auferant emolumentum, sed ut illos locupletent pietate: nec alio studio subeunt illorum tecta, quàm boni medici subeunt ædes ægrotorum. Nusquam enim decet fidum medicum uersari crebrius, quàm apud eos, quibus opus est medicorum opo. Itaque uersus ad pharisæos, qui sibi iusti uidebantur, cum essent prioribus uitijs infecti, Ideo, inquit, uersor cum publicanis & peccatoribus, quia medicus sum animorum, & salutem hominū sitio. Quorsum autem at tinet uersari cum iustis, quales uos uobis uidemini, cum illis medico non sit opus? Iis opus est medico, qui male ualent, & his utilis est medicus, qui morbum suum agnoscunt, seq; præbent sanabiles. Hos igitur fastidire non est sanctimonia, sed supercilium: & his succurrere sacrificium est deo longe gratius, quàm ullum sacrificij genus, quod offertur in templo. Hoc uos latere non debuit, qui tenetis scripturas, in quibus ita loquitur deus, Misericordiam uolo potius quàm uictimam. Idem apud Esaiam auersatur hostias uestras, officium misericordiæ nusquam auersatur. Hoc si nondum animaduertistis, ite & discite quid hic sermo dei sibi uelit, ac deinde si uideatur, calumniâmini factum meum, quod non pugnat cum lege uestra, sed respondet uoluntati diuinæ. Quur au-

tem

tem fugiam consuetudinem peccatorum, qui in hoc uenerim, ut tales inuitem ad pœnitentiam uitæ prioris? Multi sibi iusti uidentur, ab his si me subduco, non debent indignari, non enim egent ope nostra: & superuacaneum, imò contumelia sit eos uocare ad pœnitentiam, qui nihil habent pœnitendum. Hoc sermone Iesus perstrinxit, & quodammodo derisit, arrogans supercilium phariseorū, qui sibi iusti uiderentur, quum non essent. Post hæc discipuli quidam Ioannis, qui quodam humano affectu subinuidebant Iesu, de magistro suo Ioāne, ueluti de præstantiore gloriantes, iuncti phariseis adeunt Iesum, nec uerentur illum in os calumniari, quòd nimis indulgenter haberet suos discipulos, minus que seuerè institueret quàm Ioannes suos, quum arctiorem quandam disciplinam uideretur polliceri. Duabus autem rebus pharisei potissimum captabant apud populum opinionē sanctimonie,

Quare nos ieiunijs, ac precationibus. Rogant itaque Iesum, **Quare**
& pharisei nos discipuli Ioannis & pharisei, frequēter ieiunamus,
ieiū. ac precamur ex institutione maiorū, qui docuerunt preces ieiunio commendari, discipuli tui nō ieiunant æque? Ad hæc manifestam calumniam, quoniam ipsum petebat, non discipulos, Iesus humanissime respondit, sic ut nec Ioannis taxaret institutionē, nec aliorum ieiunia simpliciter damnaret, sed tantum ostenderet indulgentiam, qua in suos uteretur, non esse negligentie, sed artificij, quo paulatim illos adduceret ad maiora: ueluti quum prudēs literator, & peritus artifex formandæ pueritiæ, primam ac teneram ætatem, non statim deterret rebus asperioribus, sed blandimentis allectat ad difficiliora, ac responsionis occasionem mutuatur ab ipsius Ioannis testimonio. Is enim de Iesu testificans, apud eos qui suspicabantur

bantur ipsum esse Christum: Qui habet, inquit, sponsam,
 sponsus est, amicus autem eius astat, ac uehementer gau-
 det, quòd audiat uocem sponsi: Iesum indicans esse spon-
 sum, quem Psalmi uaticinium promiserat tanquam spon-
 sum processurũ de thalamo suo, se nihil aliud quàm spon-
 si amicum. Hunc igitur Ioannis sermonem Iesus illis re-
 uocans in memoriam, ait: Nam filij qui in recentis spon-
 si thalamo uersantur, ubi leta esse decet omnia, possunt
 Iudaico, tristiq; ieiunio torqueri, præsertim quum spon-
 sum habeãt præsentem? Nolite interim eis inuidere hãc
 lætitiã, non diu duraturã. Sinite illos hac indulgen-
 tia leniter ac suauiter duci ad perfectiora. Habent nunc
 sponsum, & in hoc sunt toti, non uacat illis ieiunare: &
 teneriores sunt, quàm ut ferre possint. Grandescunt inte-
 rim, & ueniet tempus quum ab illis auferetur sponsus,
 tunc firmiores non solũ ieiunabunt ultro, sed asperiori-
 bus etiam ferendis erunt pares. Iudæi summam religionis
 collocant in crebris ieiunijs ac precationibus prolixis.
 Hæc ut damnanda non sunt, si non ad inanẽ gloriam, sed
 ad pietatem adhibeãtur, ita fortiora quædam ac magis ar-
 dua spectat euangelica doctrina, ad quæ meos paulatim
 formo, singoq; Proinde non conuenit mihi instituẽdi ra-
 tio cum Ioanne. Nouum est quod doceo, & nouæ doctri-
 næ noua cõuenit institutio. Non oportet præceptorẽ es-
 se præproperum: suo tempore res iudicabit, utrius disci-
 puli fortius fuerint instituti. Non oportet uetera misceri
 nouis. Nullus enim assuit ueteri uestimẽto particulã pan-
 tit commissu-
 ni noui rudisq;. Siquidẽ hac uia nõ solũ non sarcitur ue-
 ram.
 stimẽti ueteris plaga, uerum etiã non cohærete nouo pan-
 no cum uetere, fit maior ac deformior hiatus. Neq; qui sa-
 piunt,

piunt, uinum nouum credunt utribus uetustis. Alioqui duplex sequitur incōmodum, dum & uinum effunditur, & utres disrupti pereunt. Quin potius uinum nouum infundunt nouis utribus, qui ferant uim uini, nec disiliant efferuescente musto. Itaq; fit ut & utres sint incolumes, & uinū. Ego meos totos nouos esse uolo, eosq; mihi sic paulatim fingo, ut olim fortes ac firmi queant euāgelicæ doctrinæ uim perferre. Ioannes uetustis utribus non est ausus aliud, quàm uetus uinum committere: ieiunium & huiusmodi, quæ multum absunt ab his, quæ præstanda sunt uiris euangelicis. Ego meæ doctrinæ mustū non credo, nisi nouis uasculis. Hæc loquente Iesu, adiit eum quidam synagogæ præfectus, nomine Iairus, & accidēs supplex ad genua Iesu adorabat eum, ac maiorē in modum deprecans & obtestans, ait: Filia mea unica, annos nata duodecim, iam agebat animam, quum domo discederem, ac uereor ne iam mortua sit: ueni obsecro & impone illi manum, ut conualescat, ac uiuat. Iesus ut erat expositus ad bene faciendū omnibus, qui cum simplici fiducia postulabant aliquid, siue pauperes essent, siue diuites, siue Iudæi, siue exteri: illico surgens sequutus est Iairum, properantem domum, si forte filiam adhuc spirantem offenderet. Iesum discipuli sequebantur, ac turba densissima.

**Ecce mulier
quæ sang.**

Ecce autem inter eundum alterius occasio miraculi. Admiscuerat se confertæ hominum multitudini mulier quædam duodecim iam annos obnoxia profluuio sanguinis, quæ facultates suas omnes insumpserat in medicos, neq; quenquam inuenit, qui malo posset mederi. Itaq; bis erat misera, posteaquam malæ ualetudini accesserat inopia. Hæc quum summam fiduciam animo concepisset de Iesu, ob morbi fœditatem non audebat tot testibus appellare Iesum.

Iesum. Itaq; ueluti suffuratura beneficiū, clanculum accessit à tergo, ac tetigit fimbriam uestimēti eius. Sic enim sibi persuaserat, si uel extremam uestis illius oram attigerero, salutem adipiscar. Ac mox attacta ueste, sistebatur profluuium, sensitq; mulier restitutam corporis sanitatē. At Iesus nolens latere tam insigne fidei exemplū, simulq; docens non esse celandam dei gloriam, ut eliceret beneficij confessionem, conuersus ad turbam, Quis, inquit, me tetigit? Negantibus cunctis, tamen aliquis, inquit, me tetigit. Nam sentio uim à me profectam. Hic Petrus reliquiq; discipuli, non intelligentes quid sibi uellet Iesus: Domine, inquiunt, uides confertam turbam undiq; prementem te, & rogas, quis te tetigerit, quum à tam multis tangaris? Porro quum Iesus quasi ignarus à quo contactus esset, circumspiceret uelut oculis quærens quis fuisset ille furtiuus attactor, mulier sola sibi cōscia, quum uideret se non latuisse Iesum, excusso pudore timens ac tremens procidit ad pedes Iesu, & confessa est rem, ut habebat, omnem: & quo morbo laborasset, & quot annos laborasset, & ut omnes facultates frustra profudisset in medicos, & ut sibi persuasisset, solo fimbriæ contactu posse sanari, & ut mox à cōtactu sensisset perfectam corporis sanitatem. Hæc Christus teste turba prædicari uoluit, non ut pudefaceret mulierculā, aut sibi laudem apud homines uindicaret: sed ut hoc exēplo doceret omnes, quantum ualeret firma fiducia, ac mulieris exemplo confirmaret fidem archisynagogi, quam intelligebat nonnihil uacillare, simulq; pharisæis suam exprobraret incredulitatem. Itaq; mulierem trepidam, ac metuentem, ne iratus Iesus suum beneficium repeteret, consolatus est, dicens, Bono animo esto filia. Tua fiducia tibi peperit san-

k

nitatem

nitatem. Vade cum pace, tranquilloq; ac securo animo. Volo ut hoc beneficium tibi sit perpetuum, licet suffurata sis à nobis. Dum hæc loqueretur Iesus, ueniunt quidam ab ædibus præfecti synagoga, nunciantes ei iam mortuam esse filiã, nec esse causam quur pergat esse molestus Iesu. Siquidem illi nihil aliud credebãt esse Iesum, quàm medicum aliquem insignem, qui uiuæ quidem salutem dare posset arte sua, mortuæ uitam reddere nõ posset. Et idcirco superuacancum esse iudicabant, ad exanimem iam accersere medicum quamlibet egregium. Iesus uidens ad hunc nuncium uehementer esse consternatum animo patrem puellæ, consolatus est illum, dicens: Ne trepida, tu modo fidem habe, puellam fore saluam, & erit salua. In te situm est, ualeat filia. Quumq; iam uentum esset ad domum præfecti synagoga, non passus est Iesus ingredi turbam, neq; reliquos discipulos, præter Petrum, Iacobum & Ioannem, cumq; his patrem, ac matrem puellæ. Flebant autem omnes cognati & amici, atq; ex gentis more percutiebant corpora sua, lugentes illam, & eiulantes, qualia stultissime fieri solent in funeribus diuitum ac potentium. Iesus iussit illos à luctu desistere, puellam enim non esse mortuam, sed dormire. Illud nimirum sentiens, puellam alijs quidem esse mortuam, à quibus excitari non posset: sibi dormire tantum, cui facilius esset illã excitare à morte, quàm alijs esset à somno. Hæc cum non intelligerent familiares, & amici præfecti, deridebant Iesum, uidelicet certo scientes illam esse mortuam, quum ipsi moriẽtem uidissent. Quum igitur expulisset turbam lugentem à funere, ipse assumpto patre ac matre puellæ, ingressus est conclaue ubi iacebat cadauer puellæ. Iesus autem apprehensa manu uirginis,

ginis, Puella, inquit, surge. Simulq; cum dicto surrexit puella & ambulabat, quo certior esset fides miraculi. Nō enim solum uitam reddidit subito, sed & uires & alacritatem. Quumq; puellæ parentes ingens stupor haberet, præcepit illis, ac uehemēter obtestatus est, ne cui dicerēt quod factum esset. Simul ut ipse uitaret suspicionem affectatæ gloriæ (hoc enim potissimum agendum erat apud synagogæ primores, qui nihil non faciebant ad laudem humanam emerendam) simul ut illi maiore cum fide prædicarent quod gestum erat, si tacere iussi, tamen pharisæis suis, & synagogæ proceribus rē gestam quam uiderant denarrarent. Nouerat enim humanum ingenium, & hoc in bonum aliorum uoluit abuti. Iussit autem digrediēs, ut daretur cibus puellæ, uidelicet medicū agens, ac dissimulans apud alios miraculum, quanquam & hoc cessit ad prodigij confirmandam fidem. Ergo cum relictis ædibus archisynagogi Iesus repeteret domum suam, *Et transeunte inde Iesu.* sequuti sunt illum duo cæci, qui rumore miraculorum acceperant, atq; ex eo conceperant spem adipiscendæ sanitatis, præsertim cum audissent illius beneficentiam nulli nō patere, quantumuis humili. Sed cum Iesum nec cerne re possent, nec adire, tamen ingenti clamore, quem sanitatis amor, & ardor fiduciæ exprimebat, procul appellāt Iesum, ac precibus addentes blandimētum, Miserece, inquit, nostri fili David. Iesus in uia nihil illis respondit, differēs beneficium, ut esset euidentius miraculum: semper hoc agēs, ut Iudæos ad credulitatem prouocaret, ac pharisæis suam incredulitatem multis modis exprobraret rebus ipsis. Confusus est Centurio, confisa est mulier, confisi sunt qui portabant paralyticum: & illi diffidebāt, atq; etiam inuidebant. Porro cum uentum esset in ædeis Iesu,

k 2 admissi

admissi sunt cæci, qui pertinaci spe fuerant sequuti. Tunc Iesus alijs exemplū parans, prius ab eis stipulatus est fiducia: Creditis, inquit, me posse præstare uobis quod petitis? At illi incōtanter, Credimus, inquiūt, domine. Tum Iesus manu contactis illorum oculis: Vti creditis, inquit, ita fiat uobis: non sibi uindicās redditi luminis officium, sed ipsorum fiducia imputans, uidelicet declarans incredulitatem præcipue nos indignos reddere beneficentia diuina, alioqui nulli non exposita promptaq; . Mox ut loquutus est Iesus, aperti sunt oculi cæcorū sic, ut clare uiderent. Hic Iesus nos admonere uolens per imaginem, tametsi gloria suapte spōte comitatur recte factum, tamen à nobis fugiendam esse potius quàm affectandam: uehementer interminatus est cæcis, ne quisquam factum hoc rescisceret. At illi gestientes noua felicitate, tanto magis sparsērunt famā Iesu per uniuersam illam regionem, apud omnes, quos habebant pristinae cæcitatē testes. Cæcis egressis, oblatus est alius longe miserrimus, qui obnoxius erat dæmonio, quod illi linguæ usum adimebat, ut homo nec mentis esset compos, ut salutē optaret, nec linguæ, ut postularet. Hic igitur, quoniam aliena fiducia habebat opus, oblatus est Iesu. Ille nihil contactus eiecit dæmonium, & protinus locutus est, qui mutus fuerat. Turbæ demirantes tantam celeritatē miraculorum, æque paratam in omni quamlibet immedicabiliū malorum genere, dicebant inter sese, Nullus unquam exortus est in gente Israëlitica, qui tam multa prodigia, tam facile patraret. Contrà pharisæi, iam in dies gliscente liuore cæci, quum quæ gerebātur in oculis omnium, inficiari non possent, tamen ut animos multitudinis, illum suspicientis, ab eo alienarent, calumniantur illum eijcere dæmonia;

non

Egressis autem illis.

non uirtute diuina, sed ope Beelzebub, demoniorū principis. Qua calumnia quid esse poterat dementius? quasi demon exigat demonem, aut quasi Beelzebub hostis humani generis, conferret mortuis uitam, egrotis sanitatē, cæcis uisum, mutis linguam. Ab illis hæc mala proficiuntur, plerunque, quæ Iesus sua bonitate, misertus hominum, tollebat, huiusmodi corporalibus beneficijs, quæ sensibus ipsis percipiebantur, præparans eos ad capacitatem beneficiorum spiritualium. Sed huiusmodi malicioſis calumnijs, adeo non est offensus clementiſſimus Iesus, ut tanto magis consuleret omnium ſaluti, quòd uideret Phariseos, quorum partes erant populi ſaluti cõſulere, adeo nihil opis adferre, ut aliorum bonis etiam inuide-
rent. Iesus itaque tanquam bonus paſtor, obambulabat per omnes ciuitates ac uicos, animis ſimul & corporibus omnium mederi ſtudens, in conuenticulis illorum docens & annuncians regnum cœlorum, in quod non recipiuntur, niſi qui uacant omnibus animi morbis, & obiter ſanās omne morbi genus, omnemq; ſpeciem malæ ualitudinis. Porro quum Iesus uideret turbas undiquaque confluentes, & in dies frequentiores, iam auidas ſalutis, ac doctrinæ melioris, ſimulq; conſideraret ſacerdotes, phariſeos, & ſcribas, unde populus hæctenus pepererat, omnia potius agere, quàm ut ſeruarent populum, totosq; ſeruire gloriæ ſuæ, nõ dei, ſeruire lucro ſuo, ſeruire uentri, uoluptatibusq; ſuis, in quibus ſi quid eſſet religionis, hoc ipſum eſſe fucatum, ac ſimulatum, ut officeret etiam ad ueram religionem: populum rudem quidem eſſe, & crasſum, ſed tamen eſſe ſanabile, quando quidem in corpore ſanandus ſimplici fiducia ſequebatur, ac dabat gloriam deo, & doctrinam euangelicam, tametsi

nondum intelligeret, tamen non auersabatur. Contra Phariseos, & scribas, quum tenerent prophetas, & scripta legis, tamen obcæcatos mundanis cupiditatibus, obluetari etiam euangelicæ doctrinæ, tactus est optimus pastor affectu misericordiæ, quòd conspiceret illos similes ouibus palatibus, dissipatis, ac destitutis, quæ pastore carent, sed temere uagantur huc & illuc. Considerans igitur in Phariseis lupos agētibus non pastores, nullam esse spem gregis, iamq; populum miraculis utcunq; praparatam ad accipiendam doctrinam euangelicam, dixit discipulis suis, quos iam aliquā multos collegerat: Messis quidem multa est. quidem multam uideo, cæterum operarios admodū paucos. Rumor Euangelij quaquā uersum sparsus est. Excitatus est ardor plurimorum, qui maturi uidentur audiendæ euangelicæ philosophiæ. Sed ubi sunt, qui suscipiant prædicandi docendiq; negociū? Vbi qui pure sincereq; doceant, neq; gloriam humanam, neque quæstum affectantes, sed ea sinceritate tradētes, qua me uidetis tradere? Certe non oportet negligere tantam hominum multitudinem, iam flagrantem studio cœlestis doctrinæ. Quid igitur superest, nisi ut rogetis dominum messis, ut operarios etiam cessantes ac detrectantes extrudat in messem suam? Urget enim occasio, nec est tuta contatio. Scio uobis esse gratius herere mihi, sed tempus est, ut & uos aliquod uestri specimen præbeat, & quod à nobis accepistis, in aliorum salutem incipiat expromere.

CAPUT X.

Et conuocatis duodecim. **I**Taque consenso monte iussit adesse discipulos suos, qui ceu peculiare ipsum affectabantur. Ex his instituit duodecim præcipuos, quibus ut eruditioribus, ac firmitioribus docendi munus cum autoritate delegarat, ut ad exemplar

exemplar, quod in præceptore conspexerant, alius alibi docerent populum. Ac ne doctrina piscatorum, idiotarum & humilium illico contemneretur, dedit & illis potestatem aduersus omnes spiritus impuros, ut illos uerbo eijcerent, ac morbi genus omne, & omne corporis uitium sanarent: ut quicquid Christus ipsis testibus gesserat nomine patris ac suo, id illi facerent nomine Iesu Christi, cuius gerebant uices. Sic enim ingressus erat Iesus, ut sanandis morbis grauibus & immedicabilibus, quo non aliud beneficium uidetur hominibus diuinius, alliceret rudes ad ea, quæ sunt animi. Cæterum ne quis pseudapostolos pro ueris apostolis amplectatur, duodecim apostolorum, quos ipse Christus instituit, nomina sunt hæc. Primo loco Simon, Ioannis filius, qui idem dictus est Petrus, autem apostolus unam cum fratre Andrea: nam hos hominum primos uocauit. Secundo Iacobus Zebedæi filius, cum Ioanne fratre ipsius. Tertio Philippus, & Bartholomæus. Quarto Thomas, cui cognomen Didymus, & Matthæus publicanus. Quinto Iacobus Alphæi filius, unam cum Iuda Iacobi fratre, equi idem Lebbæus, siue Thaddæus dictus. Sexto Simon Cananæus, qui & Zelotes, unam cum Iuda Iscariote, qui postea prodidit dominum suum. Per huiusmodi legatos, Christus aggressus est orbem uniuersum innouare ad philosophiam euangelicam, pauperes, rudes, humiles, piscatores, peccatores, & obscuros: ne quid in hac laude sibi mundus uindicaret, si per eruditos, potentes, opulentos, nobiles, rem cælestem fuisset auspiciatus. Nunc operæpretium est audire, quid illis mandauerit, quo uel uiatice suos legatos instruxerit. Ac primum quidem In uiam gentem præscribit eis prædicandi limites, uetatque ne Iudæam transiitum ne abiegressi, conferant sese uel ad gentes finitimas, uel in ciuitates.

k 4

uitates

uitates Samaritanorum, quos abominabantur Iudæi: non quòd Iesus ullum hominum genus abominandum duxerit, sed ne uideretur offensus iniurijs pharisæorum uindictæ gratia suos ablegasse ad exteros, ne uel Iudæis daret ansam causandi se spretos fuisse, sibiq; gētes ac Samaritanos fuisse prælatos: simulq; quoniam sciebat Iudæos maxime rebellaturos Euāgelio, noluit illis quicquam excusationis esse reliquum, sed omnibus esse perspicuū, eos suapte peruersitate submotos à regno dei, & gentes sua simplici credulitate fuisse receptas. Ab illis igitur, inquit, interim abstinete, sed potius ite ad oues perditas gentis Israëliticæ, ut resipiscant ad salutem. Nec enim omnes pharisaica sunt malicia. Sunt & inter hos oues, simpliciter & per ignorantiam errantes, quæ doctæ monitæq; facile resipiscant, ac uocem audient boni pastoris. Cete-

Euntes autē rum sic auspicabimini prædicationem, quemadmodum à prædicatōe di me factum uidetis. Non enim statim expedit rudibus aperire secretiora mysteria. Prius præparandi sunt, ut sint perfectioris doctrinæ capaces. Primum igitur nihil aliud prædicatōe, quàm adesse regnum cœlorum, ut resipiscentes à uita ueteri, se præparent nouæ. Primus enim iusticiæ gradus est abstinere à peccatis: & primus ad sanitatem gradus est agnoscere morbum. Porro ne desit fides, & obscuris doctoribus, & noua docentibus, miraculis edendis doctrinæ fidem astruite, quemadmodum uidistis à me factum. Sanate egrotos, excitare mortuos, munda-
te leprosos, eijcite demones. Hæc quanquam sunt maxima, tamen uobis ex me suppetent, & apud omnes conciliabunt fauorem, & autoritatem. Primum enim alliciendi sunt imbecilles. Vos tantum caute, ne his uel ad inanem gloriam, uel ad quæstum abutamini. Ut gratis accepistis

pistis à me, ita gratis date. Ne uel minima gloria, quaestus'ue suspicione, contaminetis euangelicum munus. Ita demum uos uere magnos iudicabunt homines, si conspexerint tãta potestate prãditos, nec intumescere fastu, nec tangi cupiditate lucri, eaq; fortiter contemnere, pro quibus uulgus hominum nihil non & facit, & patitur. Volo uos expeditos hanc obire legationem, nullis onustos sarcinis, nulla sollicitudine obstrictos, quo toti uacetis delegatæ functioni. Cœlestia docetis, nolite curare terrena. Viaticum habetis dignũ uestra prædicatione, quæ nihil humile docet. Proinde iter ingressuri, ne zonas uestras oneretis auro argento'ue. Imò ne peram quidem, ueluti penuarium quoddam uobiscum circũferatis, neq; tunicas binas, ne calciamenta quidem aut baculum. Satis armatus est hic, qui gladio sermonis euangelici fuerit accinctus. Nec est quod solliciti cogitetis, unde nudis suppetent necessaria. Vos modo curate munus delegatum. Ista ultro suppetent uobis à patre cœlesti. Illius agitis negocium. Non sinet operarios fraudari mercede sua. In diem & secundum naturam uiuentibus, facile suppedatur necessitas. Nec deerunt qui sponte suppeditent, talia patrantibus, ac talia docentibus. Ita fiet, ut nec uos huiusmodi curis torqueamini, quæ & minuunt autoritatem uestram, & suspitioni reddant obnoxios, nec ij quos docetis, ingrati sint erga eos, à quibus longe maiora accipiunt. Nec uos cuiquam eritis molesti exigẽdo, nec quisquam uobis imputabit suum beneficium, quod tanto melioribus rebus commutauit uerius quàm dedit. Nec enim opus est, ut diuertatis in diuersoria meritoria, sed in quacunq; ciuitatem, aut uicum ingressi fueritis, primum inquirete, num quis sit illic probitate uitæ commendatus,

k s &

Et avidus regni cœlestis, cui mundus hic tædio sit, qui
 pijs querimonijs subinde suspiret promissum Messiam,
 qui simplicitate morum, qui beneficentia in pauperes, ma-
 ioris etiam profectus spem de se præbeat. Is enim futurus
 est uobis idoneus hospes, et uos illi uicissim hospites gra-
 tissimi. Huiusmodi cum repertus erit, in eius aedes diuer-
 tite, non putantes hospitium, donec Euangelij negocium
 hortabitur in aliam demigrare ciuitatem. Neque enim
 opus erit, neq; decorum uobis, subinde mutare hospitem,
 quasi uel leues sitis, uel appetentes mensæ lautioris.
 Quæuis domus, quiuis uictus sufficere debet uiris euan-
 gelicis. Sitis autem moribus commodis ac facilibus, ut nec
 fastuosi, nec aduantes uideamini. Vbi domũ eritis ingres-
 si, priores salutate, dicentes: Pax huic domui. nõ erit ina-
 nis uestra precatio. Etenim si domus fuerit digna hac pre-
 catione, statim et incontanter eam recipiet: sin aduersabi-
 tur, nihil uobis peribit de salutatione uestra. Quod enim
 aspernantur illi, redibit ad uos. Atque adeo nolim uos
 esse cuiquam supplices, aut aduantes ob res necessarias,
 ut si qua domus uos grauetur excipere, aut si qua ciuitas
 uos grauetur hospites, nec admittant ultro oblatam euan-
 gelicam salutem, uelim uos relictã domo quam salutastis,
 relicturos et ciuitatem, quam intrastis, progressos in pla-
 teas etiam puluerem excutere de pedibus uestris, palam
 testificãtes uos adeo nihil terreni commodi uenari ab his
 qui reijciunt Euangelium dei, ut ne puluerem quidem ui-
 lissimum, qui pedibus hæsit, uelitis uobis imputari. Hic
 mementote non esse dandum sanctum canibus, neq; mar-
 garitas obijciendas porcis. Tantum illud ingerite ingra-
 tis, uelint, nolint, instare regnum dei, magno bono eo-
 rum qui receperint, summo malo eorũ, qui fuerint asper-
 nati.

nati. Viderint illi, qui reijciunt sermonem euangelicum. Væ ciuitati illi, in qua nullus inuenietur, quem suæ uitæ pœniteat, quiq; uelit fieri melior. Illud affirmo uobis, in die iudicij mitius agetur cum regione Sodomorum, & Gomorrhæ, quàm cum illa ciuitate, licet Israëlitica. Quo maior est clementia dei tot miraculis, tot beneficijs prouocantis illos ad pœnitentiam, hoc grauius punientur, si reiecerint. Sed istos deo puniendos relinquit, uos aduersus omnes iniurias seruate mansuetudinem, & ita uermitto uos sitis omnibus prodesse bonis, ut nec à malis laceßiti, resecut oues. ratis iniuriam. Satis est uobis ijs rebus instructos esse, quibus possitis de omnibus benemereri. Aduersus hominum iniurias uolo uos prorsus inermes esse, nec alio uincere præsidio, quàm tolerantia. Poteram alioqui uos reddere formidabiles, ac metuendos, sed non hoc expedit Euangelio. Nec enim uolentia uolentiam, iniuria iniuriam, superbia superbiam extinguit, sed mansuetudo, lenitas, placabilitas. Scio phariseos & homines huius mundi præsidijs feroces, multa dira molituros in uos: sed aduersus hæc omnia, non alius obijciendus est clypeus, quàm patientia. Nec est quod metuatis, mittimini uelut oues inermes, simplices, innoxij, in medium luporum, sed à me mittimini. Nolim uos quoq; malis illorum iritados uerti in lupos, sed hoc modis omnibus agere, ut lupi uestra lenitate deliniti, uertantur in oues. Non est magnum ulcisci malos, sed illorum animos in bonum uertere, maximum est ac difficilimum, Proinde duo quædam copuletis oportet, serpentis prudentiam, cum columbæ simplicitate. Columbina simplicitas præstabit, ut de omnibus benemereri cupiētes, neminem ledatis, ne prouocati quidem. Serpentina prudētia, ne quam ansam illis præbeatis
calumni

calumniandi doctrinam. Hoc est caput uestrae legationis, ut Euāgelium penetret in animos omnium. Nihil igitur à uobis committendum est, quod probabili specie possit cuiusquam animum ab euangelica doctrina reddere alieniorē. Excitabit uestra doctrina magnos in orbe tumultus, quo magis cauēdum, ne quid uestra culpa natum uideri possit. Non poterit autem, si uos gratis communicantes omnibus bona uestra, erga malos etiam seruetis mansuetudinem, ac benemerendi studium. Cum huiusmo-

Cauete autē di igitur hominibus, imò lupis uerius, cautius est agēdum ab hominibus. Et iam nunc animus aduersus omne malorum genus præ-

parandus, ne quid uos cōturbent, quum inciderint. Futurum est enim olim, ut pertrahant uos, tanquam maleficos, in concilia sua, et in cōciliabulis suis quasi scelerosos flagris uos cādēt, qui etiam ut reipublicae subuersores, producemini ad praesides ac reges, nō ob uestra merita, sed mea tantum causa. Atq; hæc omnia quum prohibere liceat, fieri patiar, ut omnibus testatum sit ac perspicuum illos suo pte uitio perire, qui tot miraculis, qui tot beneficijs, qui tam obuia doctrina qui uestra simplicitate, lenitateq; prouocati, tam odiose reiecerint salutem oblatam. Quum igitur ad tam multos pauci, ad tam potētes infirmi et inermes, ad tam eruditos idiotæ producemini, ne uelitis esse solliciti, quomodo causam uestram sitis acturi, iudiciorum, legum foriq; rudes, et imperiti. Nolim hic quoq; uos ad ea cōfugere praesidia, quibus hominū uulgus in iudicijs solet uincere. Adhibēt peritum et bene linguacem patronum, adulātur iudicibus, supplices se prouoluūt ad genua, fauores redimūt pecunia. Absint hæc à uobis. Tantum prodite uocati, iussi respondete, ne meritò uos arguāt cōtumaciæ, sed responde-

de

dete simpliciter ac fortiter, nō oratione meditata, sed quæ
 fortitudinem præ se ferat, cum prudētia, modestiaq; cō=
 iunctam. Vt uictus uobis citra sollicitudinem uestram
 ubiq; suppetet, ita suppedabitur & oratio. Hanc an=
 xie meditari, non est eius, qui totus pendet ab auxilio di=
 uino. Etiam nihil præmeditatis dabitur in tempore ora=
 tio, non ornata, sed prudēs & efficax, dignaq; Euange=
 lio. Non est humanum negocium, quod geritis, sed diui=
 num, cuius uos non autores estis, sed organa. Nec enim
 uos illic loquimini, sed spiritus patris uestri loquetur
 per ora uestra. Huius igitur præsidio fretos, nō oportet
 ullis malorum procellis commoueri. Tātis enim tumulti=
 bus mundus insurget aduersus doctrinam meam, ut fra=
 ter oblitus germanæ charitatis, fratrem adacturus sit in ter=
 mortem: ut pater oblitus pietatis naturalis, filium accer=
 sat capitis: ut filius abiecta omni reuerentia, cooriatur
 aduersus patrem ac matrem, eosq; morte afficiat, à qui=
 bus initiū uitæ sumpserat. Quid multis? Omnibus inuisi=
 reddemini, propter odium nominis mei. Non feret enim
 hic mūdus, ambitione, superbia, auaritia, libidine, cæte=
 risq; terrenis cupiditatibus, undiq; corruptissimus, doctri=
 nam cœlestem, nimirum aduersantem studijs ipsius. Et
 atrocius crimē erit esse Christianum, quàm parricidam,
 aut ueneficum. Has turbas per homines impios excitabit
 diabolus aduersus Euangelium meum, sed nolite diffide=
 re, uincet diuina sapiētia & satanæ technas, & maliciā
 humanam: uos modo fortibus & infractis animis per=
 tendite negocium uobis delegatum. Nam qui inter hæc
 mala perseuerauerit usq; in finem, hic saluus erit. neq;
 enim oportet ullis terroribus fractos Euāgelij negociū
 relinquere. Nihil est omnino periculi, nisi uos deficiat
 animus

animus Euangelio dignus. Sed ut uobis non est prouocanda malorum saeuitia, nec accersenda persecutio, nec uiribus repugnandum: ita dum adhuc recens est Euangelij prædicatio, concedo uobis, ut fuga declinare periculum liceat, non solum ut uos sitis incolumes, uerum etiam ut hac occasione latius spargatur rumor euangelicæ doctrinæ. Proinde si quando uos impetent in hac ciuitate, date locum insania, & fugite in aliam: tantum abest ut statim ad iniuriam persecutionis desistatis ab euangelico negotio. Tantum hoc nunc agendum est, ut per omnem Palestinam spargatur Euangelij fama. Ad hoc etiã profuerit persecutor, si non sinet uos eodem in loco sedere diutius. Erit olim tempus, quum non erit fuga declinanda persecutio. Nunc breue tempus est, & properandum est. In proximo est enim regnum dei. Illud confirmo uobis, priusquam perambulaueritis omnes ciuitates Iudææ, iam filius hominis se proferet, & aderit uobis

Nō est discipulus periclitantibus. In hoc exemplum uobis edetur, quanta pulus supra toleranda sint Euangelij præconibus. Quæ quidē omnia, magistram. uel hoc nomine uobis debēt tolerabilia uideri, quod me uidistis, nullum non probri, & afflictionis genus perpeffum. Non est discipulus potior suo magistro, nec seruus melior domino suo. Hoc abunde satis est discipulo, si magistro suo æquetur: hoc debet sufficere seruo, si contingant paria cum domino. Si me patrem familiars, tam indignis contumelijs affecerunt, ut spurcissimo conuitio Beelzebub appellarint, & filio dei nomen imposuerint impurissimi demonis: quid mirum, si idem audebunt in seruos familiæ? Scio graue malum uideri infamiam, ac morte propemodum acerbius: sed laus est, non infamia, quæ ob Euangelium infertur ab impijs. Dicent uos esse magos,

magos, maleficos, scditiosos, sed hæc ignominia post uer-
 tetur in gloriam. Elucescet tandem orbi uestra synceri-
 tas, quam omnes laudibus uehent, execrantes eos, qui uos
 falsa fœdarant infamia. Diu pressa laus, maiori cum luce
 solet erumpere. Nihil est tectum, quod tempus non rete-
 gat, & nihil occultum, quod non aliquando sciatur. Vos
 tantum hoc agite, ut laude digna geratis, non ut laudem
 affectetis. Non est igitur quur infamiae metu deterreami-
 ni, quo minus libere prædicetis Euangelium regni. Nihil
 habet pudendum, aut celandum. Imò etiam si quid à me **Quod dico**
 auditis in tenebris, uos prædicate clara in luce: & si quid uobis in te-
 uobis dixerim in aurem, uos prædicate de tectis: nostra nebris.
 doctrina fucos nescit: uult in lucem omnium proferri,
 neq; cuiusquam ueretur conscientiam. Sed erunt fortasse
 qui contemnant infamiam, cæteraq; mala, mortem uero
 quis posset contemnere? Istos uero iure timeretis, si to-
 tum hominem possent occidere: uos autẽ, qui nostis cor-
 pus uilissimam esse partem hominis, animam, quæ potior
 est hominis portio, nequaquam ab istis lædi posse, quan-
 tumuis sæuiant, non est quod illos metuatis. Magis læde-
 rent, si non occiderent sibi obsequentes, quàm si occidant
 contempti. Ostendam uobis qui magis sit metuendus: cum
 metuite, qui ut totum hominem condidit, ita potest to-
 tum hominem eterno damnatum exitio tradere gehænæ.
 Quanquam corpus quod ad tempus extinguit tyrannus,
 non omnino perit: reddetur enim in resurrectione longè
 melius, sed idem. Hactenus igitur corpus duntaxat peri-
 clitatur, si constanter obtemperantes iussis meis contin-
 gat occidi. Cæterum si iussis illorum obtemperantes dese-
 ratis Euangelij negocium, iam non corpus solum perit,
 quod etiã si nullus occidat, tamẽ cõmuni naturæ lege mo-
 riatur

riatur oportet, uerumetiam anima tradetur æternis incendijs. Quid autem refert, utrum persecutor auferat uitam, an morbus alius uel casus? Certe gloriosius est ob Euangelium mortem oppetere. Quæ quanquam est uiolenta, non tamen ueniet ante diem: quodcumq; ueniet, non ueniet absq; prouidentia diuina. Vnde fit, ut si contemni uitare, non possitis. Non patietur deus uos occidi, nisi quum maxime uobis expediet mori. Quare hæc quoq; formidinem omnem ex animis propellite. Deus hoc quoq; curabit, cui non esset difficile immortalitatem largiri, nisi maius esset, mortem contemnere, quam effugere. Quid uilius passeribus, quorum par emitur asse, nummo minimo? Et tam immensus est passerum ubique numerus, & tamen passeres asse ne unus quidem ex illis perit in terra, nisi uoluntate perueniunt. missuq; patris uestri. An igitur metuitis, ne uos quos ex omnibus delegit ad hoc negocium, passurus sit ante tempus interire, quos adeo non negligit, ut etiam omnes capituli uestri pilos habeat numeratos? Quod si uos multo pluris estis patri passeribus innumeris, non est quod metuat, ne quid in uos possint homines secus quam illi uisus est, qui uestri iugem agit curam. Huic igitur uitæ mortisq; uestre curam relinquite, nec ullo metu malorum, quæ possint homines hominibus inferre, deterreamini à publica professione mei nominis, quamlibet inuisi mundo. Quisquis enim contemptis hominum probris, me dominum ac magistrum professus fuerit in hac uita, hunc & ego agnoscam famulum ac discipulum coram patre meo cœlesti. Contrà quem mei puduerit apud homines, meq; negauerit, hunc & ego negaturus sum apud patrem meum, qui est in cœlis. Non est autem hæc delicata professio: nõ enim me profitetur, nisi qui uita quoq; declarat se

se credere dictis meis. Porro abnegauit, qui sic uiuit, ut quicquam anteponat mihi. Quid igitur lucri sit, si quis hic metu falsæ ignominia, quæ nec diuturna futura sit, nec prorsus ignominia sit, nisi apud ignaros ac stultos homines, quum apud deum uera sit gloria, perdat egregiam illam & æternam laudem, apud patrem & angelos patris? Lucrum est ista negligere, & omnibus contemptis ad æternum properare præmium. Hoc suo tempore reddetur pro meritis: interim bona præmij pars est, bona cõscientia. Non est diluta res, nec facilis Euangelij promissio. Præmia quidem ingentia, sed ad hæc pertinacibus animi studijs grassandum est: non contingent ociosis ac cessantibus. Violenta manu sunt asserenda. An putatis, ueni pacem quod uenerim, ut in terris seram pacem inter homines? Longe secus habet. imò non ueni ut seram pacem & concordiam, sed gladium & bellum etiam intestinum ac domesticum, non modo ciuile. Quum enim euangelica doctrina plerisque sit inuisa futura, & hæc tam ardens sui studium requirat, ut oporteat omnes humanos affectus quantumuis impotentes cedere: fieri non potest, quin magna dissidia inter coniunctissimos etiam exoriantur: dum & hi, qui mundum deamant, citius sæuiant in sibi charissimos, quàm uitia quibus assueuerunt relinquãt: & quos semel attigit ardor euãgelicæ charitatis, nullis affectibus se patientur auelli ab eo, quod cœperunt amplecti. Sed felix dissidium, quod sincera prouehit, putria resecat: felix gladius, qui noxias cupiditates omnes ab animo recidit. Hic tumultus mihi imputetur, non uobis, qui dato pharmaco, corpus omne perturbarim: sed ita, ut qui beligerantur aduersus affectus suos, hoc est, naturæ fœdere iunctissimos, odio nominis mei, sibi debeãt imputare, non

l mihi

mibi. Nam ipsos æmulari licebat, quos persequuntur. Omnibus offero salutem. Quam si amplectantur omnes, nullum erit dissidium. Per se quidem Euangelium res est pacifica, sed aliorum uitio concitatur seditio. Ut pharmacum per se res est salutifera, sed interim in corpore mouet tumultum, dum consulit omnium membrorum tranquillitati. Verum expedit amputari noxia, quo magis inter puros constet uera sancta; concordia. Hunc igitur gladium defero in terram, qui dirimat concordiam inter filium & patrem: qui dissecet nature coniunctissimum uinculum, inter filiam & matrem: qui distrahat concordiam inter socrum & nurum. Nullus est nature aut amicitie nexus tam tenax, quæ hic gladius non queat dirumpere. Quos domestica consuetudo fecerat homini coniunctissimos, hos Euangelij gladius inimicitia subita diuellet. Sed hætenus constabit hoc bellum, ut qui stant à nobis, contemnant tantum hostes: non lædant autem, quod quidem in ipsis est, seruent etiam si queant. Et hætenus con-

Qui amat sistet contemptus, non ut fastidiant, sed ut modeste red-
patrem aut dita ratione non obtemperent iussis impijs. Vobis danda
matrem. est opera modis omnibus, ne per uos turbetur communis
 reipublicæ status: ne desitis officio, quod filius patri, quod filia matri, quod frater fratri, quod maritus uxori, quod affinis affini, quod amicus amico, quod familiaris familiari debet ex lege nature. Non enim abrogo nature legem, sed perficio. Publicis magistratibus in omnibus obtemperandum est, nisi quum præscribunt impia. uocant in ius, eundum est: exigunt rationem, reddenda est: sin iubeant immolare simulacris, si imperent cessare à prædicando nomine meo, nequaquam est obtemperandum. Nec sunt tamen conuitijs iritandi, sed sobriè reddenda est

est ratio, quur magis deceat obtemperare omnium principi deo, quàm humanæ potestati. Aequum enim esse, ut præscripta dei, præscriptis hominum præponderent. Quòd si præscribant iniqua, sed quæ non faciant impios, si quis obtemperet, tolerandi sunt, ne prouocati sæuiant. Quòd genus sunt, si uestem aut pecuniam auferant præter ius: si conijciant in carcerem, si flagris cadant. Hæc enim adeo non auferunt pietatem, ut per occasionem augeant, & illustrent uirtutem euangelicam. Itidem parenti si quid opus est etiam ethnico, & ab euangelio alieno, præstandum est officium pietatis. Verum si parentis auctoritas auocet ab Euangelio, magis obtemperandum est patri coelesti, quàm terreno. Nec tamen pater est aspectu spernendus, sed blandè reuerenterq; monendus, ne repugnet deo. Ad hunc modum & cum cæteris agendum, quibus ex natura, more uel ciuili debemus officium humanitatis. Dicet aliquis, durum est huiusmodi affectus uincere, quos natura nobis penitus inseuit. Sed tales requirit Euangelij professio, fortes ac masculos, quiq; nullis affectibus dimoueantur à coelesti negotio. Hanc uiam me uidebitis ingredi: eadem me sequatur oportet, qui se uelit haberi in numero discipulorum meorum. Filius qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus. Rursum pater, qui filium aut filiam amat plus quàm me, non est me dignus. Amat autem plus quàm me, si dum illi obsequitur, mea præcepta negligit. Impia pietas est, sic indulgere parentibus hominibus, ut deum parentem offendas. Et ne uideatur esse nimium, dei uoluntatem præferre omnibus humanis affectibus, quum nihil sit homini uita charius, nisi quis hanc quoque contemnat Euangelij gratia, & semper paratus ad omne mortis ac supplicij

genus, tollat crucem suam, & sequatur me quotidie, non est me præceptore dignus discipulus. Quemadmodum e-

Qui inuenit nim præposterus amor parētis aut filij, odium est uerius, animā suam, quā amor, quum utrique sit noxius: ita præpostera cura seruādaē uitæ, uerum est exitium uitæ. Seruauit uitam, qui bene perdidit: perdidit, qui male seruauit. Qui deserto Euangelio, & abnegato me, placauit iudicem, effugit carcerem, effugit crucem, euasit mortem, quum uideatur hominibus lucrifecisse uitam, uerè iacturam uitæ facit. Rursus qui constanter adherens Euangelio, fortiter sese periculis omnibus ac mortibus obijcit, uidetur hominibus subire uitæ dispendium, quum is demū uitam lucrifecerit. Non perit anima, quum ob Euangelij professionem occiditur, sed in æternum seruatur: uerè perit, si breuem in corpore moram impietate depeciscitur: quanquam ne uiuit quidem in corpore, quæ uiuit inuisa

Qui recipit deo. Nec est periculum, ne, si contingat à parentibus, cognatis, affinibus & amicis destitui, non sint qui te tectum ac uictum suppeditent. Dotes quibus uos instruo, uestraq; sinceritas, uobis ubique parabit domos, parentes, filios, cognatos, & amicos. Tot enim habebitis fratres ac filios, quot habebitis discipulos. Ut nunquam defuturi sunt, qui uos aspernentur & persequantur: ita nusquam non erunt, qui uos sincero refocillent affectu. Atque ut illos uobis non ulciscantibus, sed bene precantibus, olim grauissime puniet deus, qui se spretū interpretatur, quum uos spernimini: ita his pro uobis, etiam si nihil referatis gratiæ, mercedem amplissimam reponet. Non enim uobis, sed sibi uult imputari deus, siquid officij fuerit in uos collocatum Euangelij respectu. Quisquis enim uos recipit, me recipit: cuius nomine legatione

ne

ne fungimini: & qui me recipit, recipit patrem, à quo missus sum, & cuius ago negocium. Is igitur ut diues est pariter ac benignus, pro quamlibet leui beneficio in uos collocato, præmium amplissimum remetitur, ut beneficium suum in uos non insumpserint, sed foenerauerint: & multò plus gratiæ debeat, qui dedit, quàm qui accepit. Siquidem ingens lucrum est, spirituales ac perpetuas opes, corporali temporario que beneficio commutasse. Qui recipit prophetam non ob aliud, nisi quòd propheta est, nisi quòd à me missus, prædicat diuinam uoluntatem, ac diuina promissa, is prophetae mercedem accipiet: nimirum factus & ipse propheta. Et qui iustum recipiet, non quia cognatus sit, aut ob alium quempiam affectum humanum: sed hoc tantum nomine, quòd iustus sit, iuxta regulam euangelicam, iusti mercedem accipiet, nimirum factus & ipse iustus. An non feliciter commutauit, qui communicauit hospitium, & lucrifecit innocentiam? Ab hoc lucro nec fortunæ tenuitas quenquam arcebit. Hic enim affectus dantis aestimatur in ratione præmij, non doni precium. Imò qui uel aquæ frigida poculum dederit: non dicam mihi, sed unicuilibet ex his minimis, tantum ob hoc, quòd meus sit discipulus, pro certo dico uobis, non frustrabitur mercede sua: fiet enim & ipse discipulus meus. Quis autem usque adeo tenuis est, ut non possit sitienti porrigere aquam frigidam? Ut autem non refert quantum sit quod datur, sed quo affectu, cuius uel nomine detur: ita non refert quantum sit ille, cui præstatur officium: hoc satis est, quòd est meus discipulus, ut mihi possit imputari pro magno beneficio.

Vbi mandatis huiusmodi Iesus suos discipulos ad prædicationem euangelicam instruxisset, relictis illis, quo semoti à præceptore, sui periculum facerent, reliquit montem, ut & ipse pro sua portione, prædicaret Euangelium in ciuitatibus Iudæorum. Quumq; passim editis miraculis doctrinaq; mirabili in dies magis ac magis increbresceret fama Iesu per uniuersam Iudæam, & in regionibus Iordani finitimis, ubi prius prædicarat Ioannes, ac baptizarat Iesum: discipuli Ioannis iandudum subinuentes gloriæ Iesu, de quo nihil adhuc eximium sentiebant, quum de Ioanne nescio quid homine maius suspicarentur, renunciarunt Ioanni in carcere, quantus esset successus omnium, quæ gerebantur per illum, quem paulò antè tinxerat in Iordane, cuiq; testimonium præbuerat apud populum. Porro Ioannes uir absolutæ sanctimonie, gaudens euenire iam, quod ipse prædixerat, suam opinionem, quæ re maior erat, decrescere, Iesu famam in dies inclarescere, sentiensq; discipulorū suorum subinuidos affectus, ut illorum infirmitati mederetur, & ab se alienatos Iesu uelut in manum traderet, misit duos ex illis delectos ad Iesum, qui suis uerbis hæc illi referrēt: Tu ne es ille Messias, qui dicebatur aduenturus, an non es, quem esse prædixeram, & adhuc alium expectamus? Hæc faciebat Ioannes, non quòd ipse adhuc dubitaret, sed ut confirmaret suorum animos, & immodicam de se suspicionē cum fide aboleret. Etenim si ipse negasset se Christum esse, & repetisset quod sæpe iam dixerat Iesum esse Messiam, discipuli modestiæ tribuissent: & hoc magnificentius de illo sensuri, quò magis sese deiecisset. Sciebat autem Iesum ipsum melius huic imbecillitati medicat

Ioannes au-
tem cum au-
disset.

dicaturum. Adcunt illi Iesum, & renunciant, quæ mandarat Ioannes. Iesus autem non ignarus certius esse testimonium, quod à factis proficiscitur, quàm quod à uerbis: præsertim si quis ipse sibi sit testis: nihil quidem respondit primum, sed in illorum conspectu multis editis prodigijs, nouis & inauditis, sanans ægrotos, profligans impuros spiritus, restituens debiles, cæcorum oculos aperiens, ait illis, Nihil opus est ut de me qui sim pronunciem. Tantum ite & renunciate Ioanni, quæ uestris oculis uidistis, quæ uestris auribus audistis. Cæci recipiunt uisum, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, demoniaci liberantur, mortui reuiuiscunt: denique iuxta uaticinium Esaia, pauperes & humiles amplectuntur lætum salutis æternæ nuncium, quem feroces & arrogantes aspernantur. Hæc inquam facta satis loquentur, qui sim. Beatus autem est, cuius animo successus tantus Euangelij non præbuerit occasionem mali. Hoc adiecit Iesus, modeste subtaxans inuidiam discipulorum Ioannis, sed sic, ut nec apud turbam pudefcerent, sed taciti secum agnoscerent uitium suum: temperato modis omnibus responso, ut & ipse fugeret arrogantia suspicionem, & maiorem fidem faceret discipulis, & illorum affectioni mederetur potius, quàm traduceret. Illis igitur digressis, conuersus ad turbam, ne quid suspicarentur de Ioanne, quod illo parum esset dignum, existimantes eum hæc percontatum sibi dubitanti, ac non potius discipulorum imbecillitati sanandæ, cœpit amplissime Ioannis laudes deprædicare: sic tamen, ut illi Messia laudem non ascribat, sed proximam duntaxat: & tamē pondus arroget illius de se testimonio. Expediebat enim, ut populus quàm optime sentiret de Ioanne, qui tam præclarè testificatus

l 4 fuerat

fuerat de Iesu, quòd esset filius dei, quòd esset agnus qui tolleret peccata mudi: quòd esset is qui baptizaturus esset igni & spiritu. Nec enim in talem uirum cadebat suspicio uanitatis, quasi falso prius Christum predicasset: aut inconstantiae, quasi post mutatus, coepisset de Christo dubitare: Ne cui, inquit, obrepat suspicio leuitatis de Ioanne. Alioqui si talis uisus est uobis, qui leuium hominum more mutet sententiam: & quod prius affirmauit, post uocet in dubium: cuius spectaculi gratia, sic dudum confluebatis in desertum? An ut uideretis arundinem agitari uentis? Talis enim fuisset, si nunc à se ipso dissentiret, suiq; dissimilis esset factus. Sed ab hac suspicione facile illum uindicat perpetua uitae totius austeritas. Quid inquam uisuri concurrebatis tum in desertum? Num hominem holosericis uestitum? Hoc spectaculum non conueniebat eremo. Siquidem qui uestiuntur lineis & holosericis, in palatijs regum sunt, quibus luxus uitaeq; deliciae conueniunt. Atque inter hos locus est inconstantiae, locus est adulationi. Qui locustis uictitat & melle syluestri: qui pilis cameli tegitur: qui coriacea zona cingitur, in hunc non cadit huiusmodi suspicio. Nec aulae regiae familiaritas potuit illius institutum uertere. Illum adulari nescisse, carcer arguit. Sed magnum aliquod spectaculum fuerit oportet, quod uos tam frequentes protraxerit in desertum. Quid igitur ueniebatis spectatum? Num prophetam aliquem? Nam hi solent ferè in desertis uitam agere. Hic certe non estis frustrati spe uestra. Vidistis enim non solum prophetam, sed praestantius quiddam propheta. Hic est enim de quo uaticinatus est olim Malachias, quòd praecursor esset Messiae iam aduentantis, ut non solum in longum illum oraculo promitteret, sed etiã de proximo

mo

mo digito posset ostendere. Vaticinium sic habet, Ecce, Malach. 3. inquit, mitto angelum meum ante conspectum tuum, qui tibi mox uenturo uiam pręparet. Illud uobis affirmo, tantam esse Ioannis pręstantiam, ut inter uniuersos, quos ulla fœmina produxit in lucem, nemo sit illo maior. At tamen is, qui nunc in Euangelij prędicatione multis habetur minor, solus est illo maior. Neque enim ille Messiam ambiguis uaticinijs promisit olim uēturum, sed iam uenientem ostendit, & regnum cœlorum iam adesse prędicauit. Hactenus expectabatur doctrina cœlestis, quam patriarcharum typi, quam uatū oracula per ænigmata quaedam promiserant. Nunc Ioannes sic excitauit animos multorum ad Euangelicę doctrinę studium, ut ab exordio prędicationis illius, usq; ad hunc diem, ad hanc fidei uiolentiam perumpant etiam peccatores & ethnici, & uolentibus nolentibus nobis ui diripiant. Nolunt diutius excludi, nolunt diutius in umbris, & ænigmatibus uetustę legis detineri, sentientes adesse lucem euangelicę ueritatis, iamq; adesse rē, in superioribus libris adumbratam, nec aliam prophetiam expectandam de Messia uenturo. Siquidem omnes typi, quibus lex designarat Omnes enim Messiam uenturum, omnia uaticinia prophetarum, quę prophætę et promittebant Messiam uenturum, simul atq; uenit Ioannes, desierūt rem futuram promittere. Stulte enim expectatur quod adest. Nihil superest, nisi ut quod iuxta uatū oracula nunc præsens offertur, ardētibus studijs rapiatur. Atq; ut planè uideatis, posthac non esse uobis alium prophetam, qui Messiam uobis annunciet adfuturum, Ioannes ille est, quem Malachias, sub Helie nomine, quem uictus ac uestitus austeritate, quem libertate in arguendis regibus retulit, uenturum esse prędixit, ante
l s
quam

quàm ueniret Messias. Hunc igitur si recipitis, credite iam adesse Messiam tot seculis expectatum: uidistis illius uitam, audistis testimonium, audistis quid & ipse loquar uobis. Si cui sunt aures, ut admittat ueritatem, audiat. Si quis obturarit aures suas, sibi imputet exitium suum. A nobis nihil omissum, quod ad mouendos animos omnium facit. Et tamen uideo multos tam pertinaciter incredulos esse, ut nec austeritate Ioannis territi, nec mea ciuilitate, beneficentiâq; deliniti, recipiant, quod tot iam seculis ex fide prophetarum expectarunt. Qualẽ esse dicam hanc generationem? Aut qua similitudine possem illam adumbrare? Similis uidetur pueris sedentibus in foro, qui sic uulgata cantione procul acclamant sodalibus suis: Tibijs cecinimus uobis læta, nec saltastis: lugubria cecinimus uobis, nec planxistis. Diuersis uijs idem tentatum est à nobis. Neutra profectum est apud quosdam incredulos, ac morosos. Ioannes ueluti lugubri cantu nationem hanc excitaturus ad pœnitentiam, prodijt insignis austeritate uitæ, ieiunans, & abstinens ab omnibus delicijs ciborum, abstemius, & aquæ potor. Et sunt qui dicant, dæmonium habet, tantum abest ut imitentur. Prodiit filius hominis, ueluti tiliarum lætiore cantu nationem hanc excitaturus ad amorem cœlestis doctrinæ: quoq; plures alliceret comitate sua, non abdit se in desertum, nec utitur uestitu insigniter aspero, nec cibus insigniter austeris: sed omnibus semet accommodans, nec ullius aspernans cõsortium, uescitur quibuslibet, & bibit quod apponitur: & rursum inueniunt quod calumnientur, dicentes: Ecce homo uorax, ac uinolentus, amicus publicanorum, & peccatorum. Qui non commouentur austeritate, solent blandimentis & comitate uinci. At ista natio ad

tio ad

tio ad omnem occasionē fit deterior . Nullum remedium
 sibi non uertit in materiam maioris morbi. Sed quo plu= Et iustificata
 ribus modis prouocata est ad salutem , hoc omnibus erit est sapientia
 euidentiū, eam suapte malicia perisse: ac dei sapiētia, cui in filijs suis.
 ius hæc consilio geruntur omnia, iustitiæ laudem feret a=
 pud filios suos, quum uiderint eos qui magni iustiꝫ; uide
 bantur apud homines , ob incredulitatē suam repulsos à
 regno cœlorū: cōtrā peccatores, publicanos, meretrices,
 ethnicos, humiles, & abiectos, ob fidei promptitudinem
 admissos ad salutem æternam. Hic Iesus ueluti demiratus
 inuincibilem quorundam maliciam , cœpit ad aliorum Tunc cœpit
 terrorem exprobrare ciuitatibus, quæ quum in his plura exprobrare
 miracula prodidisset, & homines sanasset, tam multa do= ciuitatibus.
 cuisset, tamē ad pœnitentiā uitæ prioris compunctæ non
 sint. Væ, inquit, tibi Corozaim, uæ tibi Bethsaida: quia si
 prodigia quæ sunt in uobis edita , uisa fuissent in Tyro
 aut Sidone , quas ciuitates uos ut ethnicas & impias exe
 cramini, iam dudum cōpuncti, in cilicio & cinere pecca=
 torum suorum agerent pœnitentiā: & interim uobis pla
 cetis , quòd Israëlitici generis sitis : quòd non immolatis
 idolis : quòd non tam palàm ac licenter indulgetis luxui:
 quòd unum deum colitis: quòd Abrahæ filij sitis: quòd le=
 gem & prophetas habetis : imò nisi resipueritis, hæc o=
 mnia cedent uobis in cumulum damnationis . Illud enim
 affirmo uobis, in die diuini iudicij, quum non ex opinio=
 ne, sed ex merito, quisq; æstimabitur à deo, mitius agetur
 cum Tyro & Sidone, quàm uobiscum . Leuius punien=
 tur, quia non perinde atque uos fuerunt ad pœnitentiā
 prouocata. Et tu Capernaū, quæ nunc tibi placens in cœ
 los usq; tollis animos, tunc ad inferos usq; derahêris. Ti=
 bi plaudis, tanquam iustitiæ cultrici: & Sodome cultores
 abomi

abominaris, qui olim horrendo supplicio scelerum suorum dedere poenas: in die iudicij & horum damnatio mitior erit, quam tui. Nam si Sodomis edita fuissent ea miracula, quae prodita sunt in te, poenitentia placassent deum offensum, ciuitates extarent in hodiernum usque diem.

Confiteor tibi pater.

Cum autem essent ad Iesum reuersi à praedicatione discipuli, lætiq; retulissent illi negocium successisse, ille docens nos, deo tribuendum, quicquid à nobis cum laude geritur, sublatis in caelum oculis dixit: Gratias ago tibi pater, qui dominus es caeli & terrae, cuiusq; sapientia reguntur uniuersa, quod hanc caelestem philosophiam caelesti sapientiae prudentiaq; mundanae persuasionem turgidos elatosq;, & eam aperuisti pusillis, humilibus & iuxta mundi aestimationem stultis. Profecto sic est pater, quia sic uisum est tuae benignitati: quo doceres tibi non placere feroces, & suae iustitiae suaeq; prudentiae fidentes: & eos esse magnos apud te, ob simplicitatem fidei, quos mundus habet pro stultis & abiectis. Sic placitum tuo diuino consilio, damnare sapientiam humanam, & per humilitatem euangelicae doctrinae bonos ad te pertrahere. Ac mox uersus ad circumstantes, Horum, inquit, omnium bonorum pater est autor, à quo mihi tradita sunt omnia. Illum meq; nosse, uera felicitas est. Sed non insinuat sese, nisi placidis ac modestis animis. Haec arcana quaedam est & mundo incognita philosophia. Nemo nouit filium, nisi pater: nemo nouit patrem, nisi filius, & cui uoluerit filius patefacere: non patefacit autem superbis & elatis. Nihil agit doctrina, nihil agunt miracula, nisi secretus accesserit afflatus. Sed hoc non dignamur nisi eos, qui prorsus diffisi suis praesidijs totos sese credunt bonitati diuinae. Qui sibi uidentur sapientes, indigni sunt hac sapientia. Qui sibi

uidentur

uidentur diuites, non admittuntur ad has opes. Qui sibi uidentur nobiles ac potentes, non recipiuntur ad hæc adyta. Qui sibi uidentur iusti, non sunt capaces iustitiæ diuinæ. Hic Iesus animo contemplans quanta esset generis humani calamitas: alios premi paupertate, rursus alios me grauius etiam distorqueri cura diuitiarum: alios affligi qui laborat. morbis, alios senio: hos discruciarum amore, illos etiã grauius odio torqueri: multos uarijs falsarum opinionũ iner rare labyrinthis: plerosq; scelerum consciẽtia nunquam non intus affligi: nec esse qui pastorem ageret fidum & efficacem, quum essent innumeri, qui fastu gererẽt sacerdotes, qui Rabi nomine se uenditarẽt, qui decimas exigere rent, misericordia cõmotus inuitat omnes ad se, omnibus solatium ac remediũ pollicens ultro, si modo simplici syn ceroq; pectore sese adeant, & excusso iugo mundi longe miserrimo molestissimoq; iugum euãgelicæ doctrinæ re cipiant. Venite, inquit, ad me, quotquot afflictionibus, curis, aut uitiorum conscientia laboratis, quotquot ma lorum sarcina de grauamini, ego uos refocillabo: ego ad uersus omne malorum genus impartiam solatium. Nec o pes, nec honores, nec uoluptates huius mudi præstant ue ram animi tranquillitatẽ: nec philosophia mundi huius, nec phariseorum religio, liberat à molestis curis. Habet mundus suum iugum, prima specie blandum, sed reuera molestum, & asperum. Illud in primis excutite, mox ad me currite, lubentes, & alacres iugo meo colla uestra submittite. Ex me discite, quæ res sola uereq; tranquil let animum, & quo fonte nascatur totus iste mortalium tumultus. Nimirum hic est elatus ac ferox animus, sibi fi dens, deo parum fidens. Hinc scatet ambitio, studium pe cuniæ, uindictæ libido, simultas, liuor, bella, seditiones, impietate

impietates in deum: quibus rebus quid esse potest tumultuosius, aut quid turbulentius? Quòd si uultis semel ab omnibus malis liberari, fontem illorum tollite, accipite doctrinam meam, imitemini uitam meam. Discite ex me, quòd mitis sum, & corde minime elato. Quid possim, miraculis declarauit, & tamen nec opes, nec honorem affecto, neq; quicquam omnino ambio eorum quæ apud mundum magna ac præclara uidentur. Neminem quamuis humilem aut peccatorem fastidio. Non regero conuitia, non reprecor male precantibus: non referio ferientem. Totus ex patris nutu pendeo. Ille poenas exiget ab improbis: ille præmia reponet benefactis: illi cedo totã gloriam: illi committo omnẽ sollicitudinem. Ego simpliciter illius uoluntati per omnia morem gerens, quod in me est, studeo mereri de omnibus, nocere nemini. Hoc solum si à me didiceritis, sentietis considerare miseros istos tumultus, quibus nunc sine fine iactamini, parietisq; quietem & tranquillitatẽ animis uestris, quæ uos etiam in medijs malorum circumfremementium procellis comitabitur. Mitis ac mansuetus animus, fons est omnis tranquillitatis humanae. Tantum fidẽtes colla submitтите. Non est quod metuatis iugum meum. Durum & graue uidetur incredulis, sed ijs qui toto pectore fidunt bonitati diuinæ, qui cõceperunt ignem charitatis euangelicæ, molle & commodum est iugum meum, leuis est sarcina mea. Siquidem illud reddit suaue certa spes præmiorum, hanc leuem efficit amor ineffabilis in deum. Quid autem non dulce amanti, si mens bene sibi conscia, & omni sollicitudine uacans, si certa fiducia de præmijs æternæ uitæ? Quid exorietur, quod talem animum conturbet, aut commoueat?

Caput

QUODAM autem die, cum Iesus iter faceret per segetes, ac discipuli, stimulante fame præcedentes dominum, uellerent spicas, ac manibus confricantes ederent grana, pharisæi captantes undiq; calumniandi materiam, dixerunt illi: Non uides quid faciant discipuli tui, uiolantes sabbatum? Cur igitur illos non prohibes, facientes sabbato, quod facere fas non est? Hic Iesus ita patrocina- tus est discipulis suis, ut tamē ipsum non possent crimina- ri, uelut autorem uiolandi sabbati: simulq; docet consti- tutiões huiusmodi cessare debere, quoties necessitas, aut insignis quædam utilitas inciderit. Sabbatum enim, & ieiunia, similiaq; non esse instituta in perniciem hominis, sed in salutem. Pharisæis igitur ut legis peritis, exem- plum obiecit ex lege, non cuiuslibet hominis, sed eius, quem ipsi habebant in primis probatum & culpatum. Quid, inquit, calumniamini discipulos meos, quòd re pa- rabili succurrerunt fami? An non legistis David sanctissi- mum necessitate adactum maius quiddam ausum esse, qui quum fugiens Saulem uenisset in urbem Nobe, comedit panes sacros, quos propositionis uocant, nec ipse tantū, sed & comites ipsius ac famuli? Nefas est ex his panibus cuiquam uesci, præterquàm sacerdotibus, ac leuitis: sed quum fame periclitaretur, nec sacerdos ueritus hos illi prodere, nec David ueritus ueluti prophanos attingere uesciq;. Si probatis quod fecit Abimelech sacerdos: si non damnatis quod fecit propheta David, quur meos ob- rem multo leuiorem calumniamini? Quantulum enim est hoc operis, spicas obuias uellere, & granis confrictu palmarum erutis uesci? Quid quòd ipsa lex alicubi iubet uiolari sabbatum? Siquidem sacerdotes in tēplo, dum in
sabbato

sabbato iugulant pecudes, & lanienam quandam exercent: dum congerunt struem lignorum, dum incendunt, dum detrahunt pellem, dum secant, dum coquunt, non ne prophanant sabbatum? Lex non sinit quicquam operis fieri, & has operas tam sordidas sacerdotes sacri, in loco sacro exercent in sabbato. Hæc scitis fieri, & probatis hoc nomine, quòd ad usum templi faciant. Si tanta est autoritas templi, ut quòd operis illi impenditur, non violet sabbatum, illud dico uobis, hic esse maiorem templo. Huic qui ministrat, eos magis oportebat esse excusatos à uiolati sabbati crimine. Si non prophanant sabbatum qui laborant in sacrificijs Mosaicis, multo magis excusandi sunt qui seruiunt Euangelio, qua non alia uictima deo gratior. Qui sabbatum instituit, idẽ potest & sabbatum tollere: & qui sabbatum instituit, hominis gratia instituit, non contrà sabbati causa condidit homi-

Dominus nem. Acquum est igitur ut obseruatio sabbati cedat homini enim est finis utilitati, non ut homo sabbati causa pereat. Si tantius hominis tum tribuitur sacrificio, ut qui illi seruit, impune violet etiã sabbati, sabbatum, quur non & illum habetis excusatum, qui necessario beneficio subleuat proximum in sabbato? Quãdo quidem hoc sacrificium deus sibi fatetur esse pluris, quã si quis immolet pecudem. Ait enim per Osee prophetam: Misericordiam uolo, & non sacrificium, & scientiam dei plusquam holocaustum. Vos legis peritiam profitemini, & tamẽ hoc in lege scriptũ est, quod si uere intelligeretis, nunquam ob rem leuem, & nulli noxiã, culpassetis inculpabiles. Sunt enim quaedam instituta, non quòd per se bona sint aut mala, sed quòd aliquo modo conducãt ad pietatẽ, nec tam præstant sanctimoniã quã significãt: quod genus sunt, cibi genus, uestis color
aut

aut forma, materia'ue, ~~in mundo, sicut~~. Harum rerum
 nō oportet adeo superstitiose tenaces esse, ut ob has quis
 uel omittat, quæ per se, semperq; bona sunt, aut faciat
 quæ per se, semperq; sunt mala. Adulterium, homicidium
 obrectatio, liuor, nullo non die mala sunt, ac nefaria. Et
 tamen qui Pharisæica religione sunt, minus abhorrēt ab
 his, quam à uiolando sabbato. Subuenire proximo egen-
 ti, nullo non die pium & sanctum est, & tamen pharisæi
 sabbati seruandi prætextu patiebantur affligi proximū.
 Hanc superstitionem perniciosissimam Iesus Christus stu-
 duit penitus ex animis suorum eximere. Proinde quo
 magis perspicuo exemplo idem inculcaret animis omni-
 um, digressus hoc loco, reuersus est in synagogam eo-
 rum, habiturus eos testes, quos sciebat huic morbo po-
 tissimum obnoxios. Et ecce statim illic sese offert occa-
 sio miraculi: aderat enim in turba quidam dextram ha-
 bens mancam, & arefactam. Porrò pharisæi uenantes
 honestam ansam accusandi Iesum, obseruabant eum, an
 sanaturus esset hominem in sabbato, qui paulò antè fue-
 rat apostolis patrocinator in crimine sabbati uiolati. Ie-
 sus autem uolens omnibus palàm facere, calumniam ille-
 rum non ex religione proficisci, sed ex inuidia, iussit ho-
 minem, cui manus erat manca, prodire in medium, quo
 uitium esset omnibus conspicuum, & uel misericordia
 commouerentur erga calamitosum, qui membrum omnium
 maxime necessarium pauperi, mortuum & inutile circū-
 ferebat. At priusquam sanaret hominē, non in sciis, quid
 cogitarēt pharisæi, percontatus est eos, dicens, Virum fas
 est sabbatis sanare hominem? Et utrum tolerabilius est
 apud uos, benefacere homini an male, seruare hominē an
 perdere? Perdit enim qui quū seruare possit, non seruat.

m

At

At illi simul obticuerunt, ne uel crudelcs uideretur populo, si nefas esse pronunciaſſent, homini calamitoſo ſubuenire ſabbatis, uel anſam perderent accuſandi, ſi reſponſiſſent licere. Tacentibus autem illis, Ieſus ipſe collato exemplo ſoluebat nodum quaſtionis. Quis, inquit, inter uos reperietur tam religioſus obſeruator ſabbati, ut ſi contingat unã ex ouibus ſuis ſabbato delapſam in foueã periclitari, non protinus admoueat illi manum ut extrahat eam? Si tantũ apud uos ualet auaritia, ut malitis uiolare ſabbatũ, quã unam pecudẽ interire rebus ueſtris, quanto magis hoc debet impetrare charitas, ut proximum, qui longe melior eſt oue, ſubleuetis die ſabbati? Palãm eſt igitur, etiam uobis iudicibus fas eſſe beneficio iuuare proximum ſabbato. Ceterum quum Ieſus ne his quidem uerbis ſentiret illorũ inuidiam miteſcere, nec hominis miſerandi conſpectu, nec ratione tam euidenti commoueri, circumferens oculos ſuos, indignabundus, & indoleſcens de tanta cecitate cordis illorum, uerſus ad eum qui manum habebat aridam, & contractam, Protende, Exeũtes autem phariſei. inquit, manum tuam: ſimulq; cum dicto, protendit manum ſanam, & agilem, non minus quã erat altera. Hoc tam inſigni factõ, in rabiẽ acti phariſei, quum uiderent hanc anſam ſibi ereptam accuſandi Ieſum, digreſſi à ſynagoga, relicta que turba, quã intelligebãt eſſe propenſiore ſtudio in Ieſum, cum Herodianis, qui & ipſi cõmercium habebant cum diſcipulis Ioannis ſubinuidenti- bus gloriae Ieſu, clãm iniere conſilium, qua uia Ieſum tollerent è medio. Iam aderat homicidij uolũtas, nec quicquam deerat præter occaſionem idoneam. Ieſus autẽ non ignarus, quid molirentur, ſubduxit ſeſe ab eo loco, ne furentibus anſam aliquam dediſſe uideretur ad extrema ueniendi

ueniendi. Poterat illos odio se retundere, poterat miraculis obruere, poterat & perdere, sed ostēdere uolēs euangelicam mansuetudinē, cessit illorum furori, si forte mitescerent aut resipiscerēt, & haftenus illis cessit, ut nihilo secius alijs in locis, turbis confertis sese comitantibus, impartiret doctrinam coelestem, & quotquot offerebantur aegroti, aut alioqui calamitosi, sanaret. Nondum enim uenerat tempus illius: nondum satis erat proditum Euangelium. Cessit igitur, non uti sibi consulere, sed ut illis subtraheret occasionem impij facinoris, simulq; moneret euāgelicam philosophiam non terroribus, non conuitijs, aut contentionibus esse defendendam aduersus rebelles, sed mansuetudine. Praecepit igitur turbis assuetantibus, ne se facerent palam, & latius increbrescente rumore, pharisaei magis ac magis accenderentur. Neque enim hoc casu factum est, sed ita futurum iam olim praedictum erat per prophetam Esaiam, apud quem pater filij sui uictoriam mansuetudine partam, ac salutem euangelicam, ob satis omnibus spectatam Iudaeorum pertinaciam ad gentes delatam, describit his uerbis: Ecce, Esa. 42. inquit, filius meus, quem praeceteris elegi: ecce dilectus meus, in quo sibi complacuit anima mea. Impar-tiam illi spiritum meum mansuetum ac lenem, & huius instinctu iudicium annuntiabit, non solum Israëlitico populo, uerū etiam omnibus gentibus. Non hoc aget per tumultum, aut uim. Non enim litigabit, neq; uociferabitur aduersus contentiosos. Neque quisquam audiet uocē illius in plateis, quod solent qui lingua belligerentur. Dabit locum inuincibili maliciæ, sed omnes conabitur ad salutem adducere. Nec malis dabit occasionem immedicabilis exitij, sed seruabit omnes, si quā fortē se uertant ad
m 2 meliora

meliora. Non aspernabitur imbecilles, non aspernabitur infirmos. In quibus erit aliquid bonæ spei reliquum: hos fouebit potius quàm opprimet. Arūdinem quassatam nō confringet, & linum fumigans nō extinguet, donec progressu tēporis per se uincat ueritas, eoq; sua culpa prorupcrit uesania impiorum, ut omnes intelligant illos merito repulsos & abicctos. Tunc gētes amplectētur illius doctrinam à Iudæis spretam, & in eo collocabunt spem

Tunc obla- suam, cui Iudæi fidere recusarūt. Euenit interim, ut inter tus est ei dæ- multos quos sanabat, offerrent Iesu quendam obnoxium monium ha- noxio dæmonio, quod misero simul oculos & linguam bens.

ademerat. Iesus imperauit, ut abiret dæmonium. Abijt, & ilico totus restitutus est ille ter miser, sic ut & uideret & loqueretur. Ad rem arduam stupecebat multitudo, iamq; suspicantes illum esse Messiam, loquebantur inter sese: Num hic est ille filius David, quem promittunt prophætæ? Hanc populi uocē cum audissent pharisæi, Iesum quidem ipsum non aggrediuntur, à quo semper discedebant inferiores, sed multitudinis animos conantur ab illius admiratione diuertere. Nō potest, inquiunt, hic esse filius ille David, quemadmodum uos suspicamini. Siquidem ille ueniet suffultus potestate diuina. Hic non eijcit dæmones præsidio dei, cum sit impius, & sabbatorū uiolator, uorax, ac uinosus, & sodalis publicanorum, sed præsidio Beelzebub principis dæmoniorum. Iesus autem tametsi uocem illorum non audierat, tamen sciens, quid & cogitarent, & apud alios loquerentur, conuersus ad pharisæos, sic temperat responsum suum, ut illorum insanum conuitium manifestissima ratione refellat, nec tamen in illos regerat contumeliam, sed potius amanter inuitat ad salutem amplectendam: Omne regnum, inquit

quit, intestino dissidio diuisum, intereat oportet. Et omnis domus intestina discordia secum pugnans, concidat oportet. Quòd si satanas satanam, & demon daemone[m] expellit, quomodo durabit regnum illius? Quomodo autem consentaneum est, ut cum omnes daemones sint hostes hominum, nec aliud sitiant, quàm illorum exitium, quorum saluti miserè inuident, nunc adeo faueant eorum saluti, ut hac de causa demon pugnet cum daemone? Iam si ego uirtute praesidioq; Beelzebub eijcio daemonia, isti mei discipuli, filij uestri, quos agnoscitis, cuius praesidio daemones eijciunt? Eijciunt enim & illi, nec illos interim calumniamini, me unum calumniamini. Et tamen illi ut eijciant, à me potestatem habent. Itaque fieri non potest, ut illi uirtute dei profligent daemonia, ego praesidio Beelzebub, quum isti per meum nomen id faciant. Et ideo possunt homines idiotæ tanta, quia simpliciter credunt me uirtute dei profligare daemonia. Proinde horum pia credulitas, uestram damnabit incredulitatem, qui calumniari mauultis, quum liceat imitari. Quòd si res ipsa clamitat, me non praesidio daemone[m], sed uirtute dei pellere daemones, dubitare non debetis amplius, quin aduenerit ille filius David, & regnũ dei, quũ uideatis ad inuocationem mei nominis, factam ab ijs qui profitentur Euangelium, euanescere uires aduersariorũ. Ut igitur daemonum inter ipsos est cõcordia ad perdendum omnes, ita mihi, qui in hoc ueni, ut seruẽ omnes, cum illorũ cohorte nulla est concordia, sed capitale dissidium. Haectenus Beelzebub tyrannidẽ exercuit in homines peccatis obnoxios, malisq; cupiditatibus addictos, ego sublati hominũ peccatis Beelzebub principẽ, cum suo satellitio protero, & quos ille per iniustitiã possidebat, per in-

Aut quomodo potest quisquam.

nocentiam deo uindico. Viribus, non pacto res geritur. Sentiunt illi & fatentur adesse potestatem, cui cogantur cedere. Alioqui quâ fieri potest, ut aliquis ingrediatur arcem uiri potentis, ac supellectilem illius diripiat, nisi prius potentem dominum superatum cōiecerit in uincula? Tum uero coërcito eo, qui poterat obsistere, populabitur domum uniuersam, ac uelut prædam auferet. Mundus domus est Beelzebub. In hoc quoniam totus seruebat ambitioni, luxui, libidini, auaritia, iræ, liuori, cæterisque cupiditatibus noxijs, per quas ille potens est, regnū quoddam sibi uindicabat. Ego ut uir fortior ingressus sum illius regnum, eoq; superato, quod ille iniuste possidebat, uero principi assero. Nihil igitur inter nos conuenit. Diuersi principes sunt, diuersa regna, nullo foedere concilianda. Qui uult inseri regno dei, à regno Beelzebub se subducat oportet, cumq; illo belligeretur in castris meis. Nemo potest cum deo pacē habere, nisi bellum habeat cum diabolo. Ego dei partes sequor, non Beelzebub. Proinde qui nō est in castris meis, is hostis & aduersarius est meus. Et qui me nō adiuuat in colligēdo, is aduersatur dispergendo. Videte ut meliori parti uos adiungatis. Consultius est in regno dei salutem perennem assequi, quàm in regno diaboli mortem æternam accersere. Desinite seruire peccatis, & nullum ius in uos habebit diabolus. Ab illo transfugas recipiet deus in regni sui consortium, nec pœnitentibus ac resipiscentibus imputabit uitæ superioris commissa quamlibet enormia. Tan-

Omne peccatum ne quis excæcatus inuidia, malitiâq; peruersus, aduersus suam ipsius consciētiam aduersetur gloriæ dei, & sphemiam. quū oculis cernat uirtutē diuinā manifestis signis et prodigijs sese mūdo prodere, tribuat ea spiritui Beelzebub.

Proinde

Proinde illud affirmo uobis, quicquid commissum fuerit facto dicto ue, cōdonabitur hominibus, modo resipiscāt. Facile cōdonat deus, quod aliquo pacto ueniale facit humane naturæ infirmitas. Cæterum si quis conuitium dixerit in spiritum dei, cuius manifestam uim uidet ex ipsis factis, is uix inueniet ueniam. Et quisquis conuitium dixerit in filium hominis, quem ob infirmitatem carnis cōtemnit, condonabitur illi, quòd error & ignorātia mixta facinori, excludit peruersam ac destinatam malitiam. At qui conuitium dixerit in spiritum sanctum, uix nanciscetur ueniam, uel in hoc seculo, uel in futuro. Hoc autem dixit Iesus deterrens pharisæos ab obstinata peruersitate, quòd quum cernerent & intelligerent ea, quæ gerebat, non posse geri, nisi per spiritum ac uirtutem dei, tamen inuidia moti repugnabant gloriæ dei, & illius miracula maluerunt ascribere Beelzebub, cuius spiritum dicebant in Christo uim suam exerere. Quum, inquit, iuxta Aut facite communem etiam sensum è fructu dignoscatur arbor, nam & fru- arborem bo- quur uos arborem calumniāmini, quum fructum non ap- Etū eius bo- probare non possitis? Miracula quæ facio, subleuāt mise- num. rias hominum, neminem lædunt: nec adhibentur ad inanem ostentationem, aut quæstum, sed ad beneficentiam & opitulationem. Hoc esse bonum, nemo potest inficias ire, gratis benemereri de afflictis. Quur igitur, quod per se bonū est, dicitis à Beelzebub proficisci, qui uestro quoque iudicio totus malus est? Si uultis latere cecitatē animi uestri, consistentia loquamini oportet: nūc ne cohæret quidem iuxta communem hominum sensum quæ dicitis. Aut igitur facite arborem bonam, & fructum eius bo- num: aut facite arborem malam, & fructum eius malū. Aut fateamini me spiritu bono agi, qui fateamini opera mea

esse bona. Aut opera dicite mala, ut probabile fiat quod dicitis, me spiritum habere mali Beelzebub. Quod si facta mea talia sunt, ut non possitis non fateri bona, nolite quae bona sunt, auctori malo tribuere. Progenies uiperarum, ex malis maioribus orti mali, ex uobis ipsis coniecturam facite. Nonne uos quales estis, talia loquimini, & opera uestra declarant, quem habeatis spiritum? Inuidentes gloriae dei, calumniamini spiritum illius. Vnde fructus isti tam pestilentes, nisi ex mala arbore? Ut enim fieri non potest, ut arbor agrestis fructus edat mites, ut arbor uenena- ti succi poma ferat salubria: ita qui uos potestis bene loqui, cum sitis mali? Ut enim ex succo radicis fructus trahit saporem, ita ex eo quod reconditum est in corde, nascitur oratio. Ut bonus homo, de bono thesauro cordis, profert bona: ita malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala. Quorum cor oppleuit pietas, oppleuit charitas, uerba loquuntur resipientia quod est in corde. Quorum cor oppleuit inuidia, superbia, & auaritia, talem edunt orationem, quae reddat ore cordis affectum.

Quoniam Non solum è factis, uerumetiam ex uerbis apud deum
omne uerbum estimabuntur homines. Mala cogitatio soli cogitanti pe-
ociosum. stiferum est: at ratio mala, cordis uenenum transfundit in
 multos. Coercenda est itaque lingua, non solum à bla-
 sphemijs insanis, à conuictijs & iurgijs, ab obrectationi-
 bus & turpiloquio, sed ab omnibus prorsus, quae nullam
 adferunt utilitatem honestam. Imò dico uobis, non solum
 pro turpiloquio, sed etiam pro quouis uerbo superuaca-
 neo, friuolo, & inutili quod dixerint homines, reddituri
 sunt rationem in die iudicij. Etenim illic uerba quoque pro
 factis imputabuntur. Ex uerbis tuis aut iustus pronuncie-
 ris, si bona prodierint ex bono corde: aut ut iniustus conde-
 mnaberis

mnaberis, si mala ex malo corde prodierint. Et hic agnoscite perfectam iustitiam regni cœlorum, superantem legis Mosaicæ iustitiam. Siquidem illa modo punit manifestam blasphemiam in deum: hic punietur & conuitium in proximū, nec solum perniciosum dictum, uerumetiam otiosum & inane. Onus enim arboris est, nō fructus, qui nulli est usui: & hoc ipso noxius est, quia sine fructu audientis, tempus & aures occupat, quum in hoc data sit lingua, ut ea profimus nobis & proximo, ut que hoc organo celebremus gloriam dei. His auditis scribæ quidam & pharisæi, dissimulato animi furore, blandioribus uerbis aggrediuntur Iesum, ueluti iam illi credituri, si in gratiam ipsorum miraculum aliquod ederet, ipsis, se que dignum, qui sibi uindicaret spiritum dei, & qui semper haberet in ore patrem cœlestem. Magister, inquiunt, nos qui plebcij nō sumus, sed eruditi, cupimus ex te uidere signum aliquod eximium è cœlo proficiscens, quod te declaret deo charum esse, teq; quod facis, illius uirtute facere. At Iesus sciens subdolam illorum cogitationem, & obstinatam maliciam, qui non in aliud poscerent signum, nisi ut hinc quoque nouam calumniandi sumerent occasionem, præsertim quum facilius sit calumniari, quæ de cœlo ostenduntur, quàm ea, quæ coràm cernuntur oculis, audiuntur auribus, tanguntur manibus: non ferens tantam peruersitatē, respondit uelut auersus ab illis, & apud semet indignans: O nationem, inquit, malam & adulterinam, quæ se gloriatur habere patrem deum, quæ se iactat de progenitore Abraham, quum eos potius referat, qui derelicto deo coluerunt uitulum aureum: qui seditionē mouerunt aduersus Moysen: qui obmurmurauerunt in deserto: qui prophetas occiderūt, quū se declaret

m s   patrem

patrem habere Beelzebub, cuius spiritu plena, rebellat aduersus spiritum dei. Sed non dabitur ei signum de cœlo, quod calumniatur, & quo est indigna, quum tota terræ sit affixa: sed aliquādo dabitur ei signum è terra, quo conuincatur, & si cōuerti nolit, pereat. Admiratur Ionæ prophætæ miraculum, qui absorptus à bellua maris, post triduū redditus est uiuus. Hoc & illis sat erit signi, si quæ sua malitia occiderunt, uideant, uirtute diuina reuiuiscere. Hoc miraculum illis propediē exhibebitur calumniaturis. Quemadmodum enim Ionas ultro se in mortem tradidit, & exceptus est à bellua marina, fuit que in uentre illius tribus diebus, et tribus noctibus, mox desperatus ab omnibus, auxilio dei redditus est uiuus: ita filius hominis triduo ac trinoctio futurus est mortuus in corde terræ. Hoc ænigmate Iesus indicabat mortem ac sepulturam suam, ac mox resurrectionem à mortuis. Ac subiecit, quòd Niniuitis fuit Ionas, hoc ego sum uobis. Ille denūciauit illis imminere uindictam diuinā & excidium urbis, ni resipiscerent, ego idem uobis omnibus denuncio. Sed Niniitæ, quos præ uobis ut ethnicos, & idololatrias contemnitis, surgent in iudicio diuino, uosq; declarabunt meritò damnatos, si ad ipsos conferamini. Siquidem illi quanquam erāt scelerosi, tamē ad prophætæ minas expauefacti deiecerunt sese ad pœnitētiam. Et ecce hic est Ionas maior, qui uobis frustra prædicat. Niniuitæ gens erat à dei cultu aliena, Ionas ignotus, et humilis ad eos uenit. Nullus illum commendarat, aut aduentum illius prædixerat, nulla edebat miracula, neminem beneficio sibi conciliabat, nihil magni promittebat. Tantum cōminabatur exitium, neq; diutius quàm triduo prædicabat. Ego promissus prophetarum oraculis, toties commendatus testi-

monio

monio Ioannis, testimonio patris, popularis uester, & ex iisdem ortus maioribus, quibus uos gloriamini: tanto iam tempore doceo uos, tot miraculis testificor, non esse uanam doctrinam: tam multos gratuitis beneficijs meis adiuui, & non intono sæuas minas, sed ultro polliceor remissionem omnium peccatorũ: offero regni cœlestis æternam felicitatem, & dicor habere spiritum Beelzebub: appetor capitalibus insidijs, tantum abest ut flectamini ad pœnitentiam. Quin & regina Saba exorietur in iudicio, in probrum & condemnationẽ huius generationis, quòd ad rumorem è longinquo allatũ, relicto regno, patriaq; sua, tam lōgo itinere profecta sit ad regem Solomonem, non metu aliquo commota, sed tantum auiditate sapiẽtiæ. Nec adijt solũ, sed & ingentia munera secum attulit. Et ecce hoc in loco est, qui Solomone sit maior. Quid enim simile gessit Solomon, qualia me uidetis gerentem, aut quid simile docuit Solomon? Et ultro ad uos deferentem euangelicam doctrinam, per quam seruemini, omni cõtumeliarum genere afficitis, atrociora etiam in super molientes in beneficium. Sed quo maioribus ostẽtis ac beneficijs prouocati estis ad pœnitentiam, hoc atrocior uos manet pœna, nisi maturẽ resipueritis. Porrò quid esset illis euẽturum, & in quantam cœcitatem deuẽtura esset gēs Israëlitica, & quibus calamitatibus afficienda à principibus Romanis, & quomodo per orbem exulatura, reiecta, contempta que ab omnibus nationibus, Iesus enigmatate quodam indicare maluit, quàm explicare. Adhibet autem similitudinẽ hominis demonio malo obnoxij, qui postquã semel liberatus & suæ mēti redditus est, postea sua culpa demone reuerso lōge grauius laborat, q̃ prius laborabat. Cum spiritus, inquit, immũdus exierit ab homine

Cum autem
immũdus spi
ritus.

mine, exul hospitio ueteri, obambulat per loca arentia, steriliaq; quærens ubi requiescat, nec inuenit. Tunc ait secum, Reuertar in domum meam unde exiui: ubi uenit, offendit eam ornata, purgataq; , sed uacua hospite. Tunc uidens esse locum, nec ab alio quoquam occupatam, non contentus ipse remigrare solus, asciscit septem alios spiritus deteriores se, simulq; ingressi domum habitant ibi. Fitq; ut homo grauius discrucietur, quam antea discruciabatur. Sic eueniet huic nationi pessimæ. Hac imagine Iesus notabat pertinacem malitiam Israëliticæ gentis, subinde relabentis ad suos mores. Seruiebat olim uitijs & cupiditatibus dæmoniacis. Per legem ac prophetas utcunq; liberata est, sed subinde rediens ad ingenium. Redibat ad idola, sacrificabat in lucis, occidebat prophetas. Emendabatur a afflictionibus, per Pharaonē in Aegypto, per Nabuchodonosor in Babylone, alijsq; uarijs calamitatibus. Tandem à filio dei tot modis prouocata, non solum renouauit, uerumetiam multis partibus superauit omnem impietatem maiorum suorum, non solum omni genere contumeliarum afficiens innoxium ac beneficium, uerumetiam ad crucem adigens falsis criminibus. Vnde prodigiosa quædam cæcitas, & septuplo miserabilior, quam fuerit maiorum, cepit animos illorū, & ob id exitiū illos manet longè atrocius, quam hactenus passi sunt.

Adhuc collo
quente.

Quum hæc loqueretur populo, uenit mater Iesu comitata consobrinis aliquot illius, qui cupiebant illum conuenire. Cum autem non possent adire illum, ob turbam confertam, & obsidentem fores domus, uoce quasi per manus tradita, quidā interpellans sermonē Iesu, renunciavit illi adesse pro foribus matrem & fratres ipsius, qui postularent colloquium. Iesus autem offensus hac importunitate, si

tc, si

te, simulq; docere uolens, minimum esse tribuendum tali-
 bus affectibus, quoties negocium agitur euangelicū, plu-
 ris autē faciendam cognationem animorum, quā corporum,
 quæ uirtute, non sanguinis propinquitate concilia-
 tur, quæ' que longè patet latius, respondit interpellanti:
 Quenam est mater mea, & qui sunt fratres mei? Cœlesti
 negotio occupatus, nō agnosco matrē, aut fratres, carnis
 affinitate cōiunctos, forsitan animis alienos. Ac porrecta
 manu in discipulos suos, qui iuxta sedentes, auidē tacitiq;
 combibebant doctrinā salutiferam: Si uerè, inquit, cognatos
 nosse uultis, eosq; qui mihi sunt charissimi: hi sunt ma-
 ter mea, sorores meæ, fratres mei. Nullum hic sexus aut
 ætatis discrimen, nulla propinquitatis ratio. Quicumque
 paret uoluntati patris mei, qui est in cœlis, is mihi mater
 est, is soror est, is frater est. Spirituum affinitatē magni fa-
 cio, nō corporū. Hanc sibi quisq; parare potest. Ut quisq;
 illius uoluntati maxime obtemperat, ita mihi coniunctissi-
 mus est & charissimus.

C A P V T XIII.

Eodem tempore quum Iesus cerneret locum non esse
 tantæ multitudinis capacem, egressus domo concessit
 ad lacum. Quò cum uenisset, sedit in ripa docens popu-
 lum insatiabiliter inhiantem doctrinæ ipsius. Porrò quū
 uideret multitudinem adeo condensari, ut premerent
 ipsum, quo liberior esset à turba, ingressus est nauim, atq;
 ex ea uelut è suggesto locutus est multitudini stanti in lit-
 tore. Sic enim commodius à multis & uideri poterat, &
 audiri, quòd harena littoris paulatim insurgens, &
 ipsa littoris ora speciē quādam præberet amphitheatri.
 Quoniam autem in ea multitudine non erat eadem mens
 omnibus, multa proposuit eis per similitudinem inuo-
 lucra

Ecce exijt
qui seminat
seminare.

lucra: siue quòd hoc orationis genus familiare est propheta: siue quòd accommodatissimum est ad docendum, & ad flectendos animos populi, quòd collatio sumpta à rebus omnium etiam idiotarum sensibus notissimis, statim permoueat unumquemlibet: siue quòd hac illecebra, & iucundius irrepunt in animos hominum quæ dicuntur, & hærent tenacius: siue quòd hæc admonitio, nullum traducens, sed tacitè per imaginem taxans cuiusque conscientiam, minus offendere solet. Primum autem omnium parabolam proposuit, subindicans multos quidem undiq; confluere ad prædicationem Euangelij, sed tamen non in omnibus gigni fructum: id accidere, non docentis culpa, sed audientium uitio. Nec parem gigni fructum in ijs, qui audirent, sed ut quisque adferret animum à mundanis curis, & cupiditatibus uacuum, ita sermonis auditi maximum esse fructum. Hortatus igitur ut auscultarent, parabolam talem proposuit: Egressus est, inquit, quidam seminator in agrum, ut seminaret semen suum, & dum late spargit, grana quædam ceciderunt iuxta uiam. Ea quoniam manebant nuda, aduolarunt aues & comederunt. Alia rursus inciderunt in loca petricosa & aspera, quæ quum obsistentibus saxis, non tegerentur profunda terra, nec potuerunt altius agere radices, mox ad teporem solis ante tempus enata sunt in herbam: propterea quòd non esset multum terræ, quæ seruaret condita in tempus suum, nec radix profunda, quæ suggereret humorem. Rursus alia ceciderunt in terram spinosam, atque incrementibus spinis, suffocata sunt, nec potuerunt in liberiorum auram emergere. Alia porrò ceciderunt in terram bonam ac frugiferam, & feliciter enata produxerunt fructum, non parem quidem omnia, sed pro soli bonitate:

alia

alia centuplum, alia sexagecuplum, alia trigecuplum: sicut ex alio grano nasceretur spica ferens grana centum, ex alio, quæ sexaginta, ex alio, quæ triginta. Hæc loquutus Iesus, tum quidem non explicuit inuolucrum ænigmatis, sed suo cuique animo reliquit coniectandum. Tantum adhortatus est, ut quibus essent aures idoneæ, non oscitanter audirent eam parabolam: sed alio tempore, quum discipuli nacti essent Iesum solitarium, adierunt eum, rogaruntque quare populo per similitudinem ænigmata loqueretur. Quibus hunc in modum respondit Iesus: Quia se nondum satis idoneos præbent, quibus aperitur ueritas, qua non solum non fiunt meliores quidam admixti turbæ, uerum etiam iritantur, ut fiant sceleratiores. Propterea quales illi adferunt animos ad audiendum, tales illis propono sermones. Illi quæ sunt manifestissima nolunt intelligere, ego tenebris inuoluo sermonem, ut uel sic prouocent ad discendi uestigandique studiũ. Vos autem qui quod datur, simpliciter accipitis, digni estis quibus secretiora quædam euangelicæ philosophiæ comunicentur. Siquidem habenti dabitur, ut abundet: Qui enim ceterum nihil habenti, adeo nihil addetur, ut eo quoque quod habet dabi- habet dabi- habere uidebatur, sit spoliandus. In alijs facultatibus, cru- tur ei. dele est spoliare egentem: hic quoniam inopia nascitur ex egeni uitio, iustum est auferre, quod habet ingratus. Nos gratis offerimus aliqua rudimenta coelestis philosophiæ, nimirum pro capacitate simplicitateque animorum, ueluti semina quædam iacentes. Ea si quis auidis animis imbiberit, nimirum prouocat nos ut plura illi credamus. Contra qui quod gratis datum aspernatur, ac reijcit, sibi que uertit in occasionem maioris maliciæ, nonne dignus est, ut eo quod indignus habebat, spoliatur? Hac de causa loquor illis
per inuo

per inuolucra parabolarum, utpote ueritatem apertam, aut nullo fructu, aut suo etiam malo audituris. Fit enim illorum peruersitate, ut quum oculos habeant, ac manifesta signa cernant, tamen excecati inuidia, quod cernunt, non uideant: quumq; habeant aures, & audiant ueritatem irrefutabilem, tamen audientes non audiant, neque quod audiunt intelligant, etiam si intelligant. Nimirum **Esa. 6.** in istis completur, quod olim prædixit Esaias: Auribus audietis, & non intelligetis, & oculis cernetis, nec tamē uidebitis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus obsurduerunt, & oculos suos occluserunt, ne quando uideant oculis, & auribus audiāt; cordeq; intelligāt, tandemq; conuertantur ad me, & sanem illos. Sunt isti quidem igitur infelices, sed miserandi nō sunt. quanquam miserrimi, qui scientes ac uolētes sibi accersunt exilium, & reijciunt salutem. Contra, uestri oculi beati, quia uident quæ facimus: uestre aures beatæ, quia audiunt quæ loquimur: beata corda, quia intelligūt uoluntatem patris mei. Non est uulgaris ista felicitas: nimirū multi prophætæ, multiq; iusti sancti optarunt uidere quæ uos uidetis, nec uidere cōtiguit: audire quæ auditis, nec datū est audire. Atq; illi quidē utcunq; ueluti per somnium præsagiebant futurum, quod uos coram cernitis & auditis. Quando quidem igitur hoc promeretur uestra simplicitas, aueritasq; cognoscendi, uos audite, quid sibi uelit parabola, quam proposui de seminatore iacente semen suum. Tria sunt hominum genera, in quibus semen euangelici sermonis, aut nullum edit fructum, aut non perficit quod exortum est. Ac primum quidem est omnium sterilissimum. Hi sunt qui leuiter & ositanter audiunt uerba doctrinæ celestis, nec demittūt in animū suū, nec cogitatione infigūt, ut illic

ut illic radices agat: sed animum habentes nullo studio curaue septum ac munitum, nullis decretis armatum aduersus insultus inanium cogitationum, ad quãlibet occasionem sinunt proteri, conculcariq; quod seminatum est. Id sentiens ille malus, qui insidiatur, & inuidet exordijs melioribus, protinus immittit in animum curas aliquas uolaticas, quæ perdant semen prius quàm herbescat, aut radices agat, ut nihilo meliores sint, quàm si nõ audissent. Hos designat imago seminis quod cecidit iuxta publicam uiam, qua commeãt & homines, & bestia, hoc est, curæ quælibet, affectus cognatorum, & affinium, cura publici magistratus, amores, odia, suspiciones, aliaq; id genus. Hæc sermonem euangelicum penè prius expellunt ex animo, quàm receptus sit. Rursum est alius, qui sermonem euangelicum ueluti semen accipit auribus, atq; auidè demittit in animum suum, secum meditans ad illius regulam instituere uitam: sed quoniam non penitus infigit animi medullis, sed hominum more tēporario quodam affectu, leuiter agit quod agit, tantisper fouet semen acceptum, donec in herbam exeat, ac spem quandam præbeat euangelicæ pietatis, abstinēs à magnis uitijs, ac uirtutibus mediocribus enitescens. Verum si qua fuerit orta procella persecutionum, & ob Euangelij professionem intētetur exilium, carcer, supplicia, mors, aliaq; quæ firmū & inconcussū animi robur desiderant, tum uelut ad æstum solis neherentem, exarescunt ac deficiunt. Huius typum habebat terra petricosa, semen accipiēs quidem, ac proferens in herbam, sed aduersus solis æstum humore non ualens tueri, quum per petras non liceat altius tendere radices. Rursum est alius, qui & auidè audit sermonem euangelicum, & satis altè demittit in animū suum, diuq;

n   retinet,

retinet, sed perplexis huius mundi curis praesertim diuitiarum, irretitus animus, ueluti spinis quibusdam densissimis obrutus, non potest quod amat libere sequi. Has spinas inter se cohaerentes, sibi inuicem implexas, quoniam non patitur demeti, perit fructus iacti seminis. Hunc indicabat imago seminis excepti solo, spinis, ac uepribus obsito. Porro semen exceptum terra bona, signat illos, qui & audiunt sermonem euangelicum, quiq; secum repetunt & infigunt cogitationi, quiq; sic transfundunt in affectus animi sui, ut nec morte uelint ab eo deficere, quiq; semet explicant ab affectibus & sordidis curis diuitiarum, quae non sinunt animum esse liberum, sed totos se praebent auræ caelesti. Huiusmodi mentibus non est infrugiferum semē euangelicæ doctrinae: sed quēadmodum idem triticum non in quouis solo fert fructum parem, sed pro felicitate terræ minore aut maiore fœnore prouenit: ita pro pio studio captuq; eorū qui sermonē audiūt, fructus uberius pietatis prouenit. Hac parabola docuit nos Iesus, quo studio sit accipiendus sermo doctrinae caelestis, si cupiamus ex eo fructum exoriri. Hæc seorsum discipulis suis interpretatus est Iesus. Sed ut redeamus ad seriem sermonis superioris, proposuit & aliam parabolam dominus Iesus, ut ostenderet & aliam pestem esse cauendam, si quis uelit triticum purum ac syncerum reponere in horreum. Nam reliqua quidem mala tantum ledere semen recens iactum aut herbescens, hoc iam enatam & adultam segetem corrumpere. Ea pestis est, quum satanas, qui nec uolaticis & oscitantibus cogitationibus, nec persecutionum tumultibus, nec curis opum, honorum similiumq; rerum, quibus humana uita distinctur, potuit obruere semen euangelicæ doctrinae, per pseudapostolos,

Aliam parabolam proposuit illis.

& adultam segetem corrumpere. Ea pestis est, quum satanas, qui nec uolaticis & oscitantibus cogitationibus, nec persecutionum tumultibus, nec curis opum, honorum similiumq; rerum, quibus humana uita distinctur, potuit obruere semen euangelicæ doctrinae, per pseudapostolos,

postolos, ac impios episcopos, hæreticosq; cœlestem doctrinam ad suas cupiditates malas, interpretatione subdola detorquentes, ac uera falsis, syncera uitiosis admiscentes, conatur inficere. Parabola sic habet: Regnum, inquit, cœlorũ simile est homini patrifamiliã, qui quum bonus esset, bonum semẽ seminarat in agro suo. Cæterũ dormitantibus famulis, clam uenit inimicus quidam, qui male uolebat illi patrifamiliã. Is quoniam non potuit noctu tollere semen, quod iam terra conditum erat in tuto, dolo molitur lædere. Zizaniorum inutile semen inspergit, & admiscet seminato tritico, atque hoc factò abiit. Hunc dolum primum nemo sensit. Quum uerò iam semen emerisset in herbam, & culmi spicis essent onusti, tunc demũ simul enata zizania, prodita dissimilitudine, cœperunt apparere. Porro serui demirantes, unde id accidisset, adierunt patremfamiliã: Domine, inquiunt. non ne tu bonum semen seminabas in agro tuo? Vnde igitur admixta zizania? Dominus autem suspicans autorem noxæ: Inimicus, inquit, homo hoc fecit, qui mihi tam male uult, ut etiam nullo suo bono me gaudeat lædere. Tum serui: Vis ne igitur eamus & colligamus zizania, segeteniq; purgemus? Ait dominus, nequaquam, ne forte imprudentes, dum euellitis zizania, simul eradicetis & uicinum triticum. Sinite triticum simul & zizania crescere, usque ad tempus messis. Tum hoc negocij dabo messoribus, ut prius quàm demetant, sublegant prius admixta zizania, eaq; separatim cõpingant in fasciculos ad ignis alimoniam, ac deinde triticum purum recondant in horreum meum. Rursum Iesus significare uolens per similitudinem, euangelicam philosophiam, primum in specie rabolam. contemptam & humilem, per ignominiam crucis, per

n 2 paucos

paucos idiotas, quasi plantatam, ui ueritatis sic paulatim inualituram, ut totum orbem occuparet, nullumq; genus hominum non complecteretur, enigma proposuit huiusmodi: Regnum, inquit, caelorum simile est grano sinapis, quod homo quidam acceptum, seminauit in agro suo. Quod quidem per se minimum est inter omnia legumina. Ceterum ubi fuerit enatum, magnitudine superat omne genus holerum, & assurgit ad iustam magnitudinem arboris, adeo ut uolucres nidulentur in ramis eius. Iterum rem eandem Iesus inculcauit eis subsignificans quo pacto uis euangelicae doctrinae, clanculum irrepens, & per pauculos apostolos admixta, totum orbem transformatura foret in suam naturam, & quum maxime uidetur absorpta extinctaq; tum maxime exerit uim suam. Regnum, inquit, caelorum simile est fermento, quod exiguum mulier abdidit in farinae tribus mensuris, atque illic reliquit, donec exigua massa totam illam farinae uim paulatim afficeret, & in suam traheret naturam. Haec omnia Iesus parabolarum inuolucris differuit populo, neq; quicquam tum illi locutus est absq; parabola, quo simul & animos illorum obscuritate sermonis, ad discendi studium exciteret, nec ansam tamen daret occasionem uenantibus calumniandi. Atque hoc quoque praedixerat olim propheticum oraculum: Aperiam, inquit, in parabolis os meum, eructabo quae haecenus abstrusa fuerunt a mundo condito. Tunc Iesus dimissa turba, domum se contulit, nec illa sequuta est, quum nec intelligeret quid sibi uellet, nec ansa praerberetur calumniandi. Porro quum solus esset domi, adierunt illum discipuli familiares, rogantes ut explicabis parabolam naret ipsis parabolam, de zizanijs tritico permixtis. zizaniarum. Nam explicata parabola de semine uarie excepto, per se

satis

Aliam parabolam.

Ediffere no-

satis addiuinabant, quid sibi uellet sinapis granum, aut
 fermentum abditum. Iesus nihil grauatus enarrauit dilu-
 cide. Bonus, inquit, ille paterfamiliâs, qui seminauit bo-
 num semen, est pater cœlestis: ager in quo seminauit, est
 mundus totus, non solum Iudæa. Porro triticum quod
 enatum est bonum, ex bono semine, sunt ij, qui ex institu-
 tione euangelica sese dignos præbent regno cœlorum,
 professioni suæ uita factisq; respondentes. His admixta ex
 malo semine mala zizania, sunt improbi, qui non synce-
 re profitentur euangelicam doctrinam. Inimicus autem
 ille, qui nocte clam admiscuit suum semen, unde nascitur
 peruersa doctrina, est diabolus. Serui qui uolunt ante tem-
 pus colligere zizania, sunt ij, qui pseudapostolos, & hæ-
 resiarchas gladijs ac mortibus existimant è medio tollen-
 dos, quum paterfamiliâs nolit eos extinguere, sed tolerari,
 si forte resipiscant, & è zizanijs uertantur in triticum.
 Quod si non resipiscant, seruentur suo iudici, cui pœnas
 dabunt aliquando. Tempus messis est consummatio seculi.
 Messores angeli sunt. Interim igitur mali bonis admi-
 xti ferendi sunt, quâdo minore pernicie tolerantur, quàm
 tollerentur. Porro quum uenerit extremum illud tempus,
 quum separabuntur boni à malis, quum cuiq; pro factis
 sua dabuntur præmia, tunc filius hominis omnium iudex,
 mittet angelos suos, qui repurgent regnum ipsius, neque
 quicquam offendiculi sinet illic residere, quando quidem
 iam nec boni malis prodesse poterunt, nec mali sinentur
 amplius bonis negocium facessere: sed quicumque uiuen-
 tes inter bonos maluerint illis esse molesti, quàm eorum
 consuetudine fieri meliores, seperatos ab alijs congrega-
 bit, ac tradet illos incendio gehennæ. Ibi pro momētaneis
 falsisq; uoluptatibus, supplicijs nunquam finiendis affi-
 cientur,

cientur, submoti ex area ecclesiae, & coniecti in specum tartareum, hoc est, in regnum patris sui: ubi sera iam, & inutilis poenitentia fletum, eiulatum, ac dentium stridorem extorquebit à miseris. Porro qui ex bono semine prognati, perseverarunt ad finem usque, quanquam hic interim humiles uidentur, & ab improbis affliguntur, tunc deposita omni mortalitatis humilitate, fulgebunt ut sol in regno patris ipsorum. Hæc quoniam utrinque maxima sunt, non sunt oscitanter audienda. Ad omnium uel felicitatem perennem, uel exitium perenne pertinent. Proinde quisquis habet aurem non surdam & obturatam huius mundi cupiditatibus, audiat, ut fugiat æterna supplicia, & uitam

Simile est assequatur immortalẽ. Ad hæc, quo magis accenderet regnum cœ- animos suorum ad sitim euangelicæ pietatis, adhibet & lorum the- alias duas similitudines, quibus docet Euangelij professio sauro. nem non esse rem leuiter aut uulgari studio expetendam, sed omnibus omiſſis, hoc unum summo studio conandum, omniumque bonorum iactura, summum illud bonum esse comparandum. Quod quanquam non sit cuius obuium, tamen semel repertum, summam habet felicitatem: & quanquam interim latet apud homines, nec ostentat sese, tamen is qui possidet, tacitus apud se plaudit sibi, securus expectans illum diem, quo felicitas, quæ nunc in obscuro est, post proferetur in apertum. Regnum, inquit, cœlorum simile est thesauro defosso in agro, quem si quis forte natus fuerit, non iactat apud alios, ne quis sibi præripiat, sed in sinu gaudens, sibique gratulans abit ad eius fundi dominum, & diuenditis omnibus suis possessionibus, conflataque quanta potest pecunia, mercatur agrum illum, in quo nouit latere rarum thesaurum, sibique uidetur felix, qui nudatus multis mediocribus possessionibus, unico, sed insigni,

gni, licet ignoto, sit fundo ditatus. Rursum simile, inquit, est regnum cœlorum homini negociatori, qui delectabatur bonis margaritis. Cum autem nactus esset unam insigniter bonā, ilico diuenditis possessionibus omnibus, mercatus est eam. Nec sibi uisus est factus pauperior, quòd iam nihil haberet pristinarum opum: Imò tum demum opulentus sibi uidebatur, qui sibi conscius esset, quòd secreto possideret margaritum, quod quamlibet exiguum, tamen omnium illarum possessionum precium superaret. His adiecit & aliam parabolam, non absimilē illi de tritico, & zizanijs, adhortans suos quos ex piscatoribus fecerat apostolos, hoc est, piscatores hominū, ut studerent quàm plurimis attrahēdis ad professionem euangelicam, nec statim abijcerent, ac perderent malos bonis admixtos, sed eos, si tentatis omnibus, nolent resipiscere, seruarent suo iudici puniendos. Rursum, inquit, simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, quæ late sparsa, omne genus piscium inuoluit, & cōplectitur. Quam quū iam senserint impletam, tum ad littus pertrahunt, iamq; sedentes in sicco, bonos pisces seligunt, ac recondunt in uasa, malos & inutiles abijciunt. Itidem fiet in consummatione mundi. Exhibunt angeli, dispecturi quid trahat rete euangelicum. Nec sinent amplius malos bonis admixtos intra eandem sagem, sed ex meritis, non ex professione quemq; existimabunt. Malos semouebunt à consortio bonorum, atq; hos quidem recōdent domino suo, illos abijcient in fornacem ardentem: ibi erit cruciatus intolerabilis, qualem solet testari ploratus ac stridor dentium. Hæc dicta Iesus quo magis infingeret animis suorū, rogabat num hæc omnia satis intellexissent. Quū respondissent sese intellexisse, subiecit & aliā parabolam, qua

n * submo

submonebat eos, hæc & huiusmodi multa discenda, & in memoria penuario reponenda, quæ mox ad omnem occasionem possent depromere: siue præmijs alliciendus esset auditor, siue suppliciorum metu territandus. Nam pectus doctoris euangelici, oportere quendam esse mundum ac thesaurum diuitem & opulentum, unde nunc ex ueteris testamenti libris, nunc ex euangelica philosophia, facile depromant uaria, prout auditorum utilitas exegerit. Nec enim semper eadem dicenda, nec eodem modo, nec omnibus rebus omnes commoueri. Opus est igitur diuite quodam thesauro, omni doctrinarum genere instructo. Parbola sic habet: Habent, inquit, scribæ Iudæorum quod ex libris consulti respondeant. Sed quisquis uult esse scriba doctus in regno cælorum, ei non est satis, proferre uetera, nisi proferat & noua, similis opulento cuidam patrifamilias, qui nihil non habeat in thesauro, siue quis noua desideret, siue quis uetera malit, ut omnibus satis faciat.

Et cum con-
summasset.

Hisce tam uarijs parabolis quum Iesus satis instruxisset & populum, & discipulos suos, ut subinde mutato loco latius spargeretur euangelica doctrina, abiit in patriam suam, hoc est Nazareth. Vbi non auspiciatus est prædicationem, ne quid tribuere uideretur humano affectui: nec tamen præteritam uoluit, ut doceret omnibus esse beneficiendum. Ingressus igitur illorum conciliabula, cœpit eos docere, quemadmodum alios docuerat. Hic obfuit euangelico negotio, quod tamen prodesse debuerat, nisi uulgus hominum notis ac familiaribus inuidere mallet quàm fauere, quum exotica stultè miretur, hoc ipso præclarum esse iudicans aliquid, quod è longinquo uenerit. Quum igitur hic agnosceretur Iesus à nonnullis, qui nouerant humilitatem familiæ, ac parentum tenuitatem, simulq;
artem,

artem, qua Ioseph uulgo creditus pater, uxorem ac priuignum suum alebat, ~~et~~ nec unquam accepissent illum literis institutum fuisse, ita murmurant inter sese: Vnde isti tam insignis sapientia, aut unde uis edendi miracula? Non ne hic est Iesus ~~fabri~~, Ioseph fabri filius? non ne mater eius paupercula est & humilis apud nos, quæ dicitur Maria? Non ne consobrini illius apud nos sunt, Iacobus, Ioses, Simo, & Iudas? Non ne quotquot habet proxime cognatos, omnes hic degunt apud nos? Vnde igitur iste subito factus alius ad nos redit, docens ac miraculis pollens? An credit sese nobis ignotum esse? Ita Iesu cognatio fortunæq; humilitas fuit illis offendiculo, nihil adhuc nisi plebeium & humanum de illo suspicantibus, & ob pristinam uitæ humilitatem, nouæ claritudini subinuidentibus. Iesus autem taxans illorum crassum ac nimis populare iudiciū, qui hominem non ex ipsius uirtutibus, sed ex fortunis generisq; splendore aestimarent, ait illis: Non est propheta usquam contēptior, quàm in sua patria, propriaq; familia, & inter cognatos suos. Quumq; alibi promptam fidem reperisset, multisq; miraculis florisset, hic nulla potuit edere, nisi quòd impositis manibus paucos sanauit egrotos. Non quòd esset illius cōtracta potestas, aut mutata uoluntas: sed quòd obsisteret illorū incredulitas. Quēadmodū enim medicus non potest benefacere egroto, qui reijcit pharmacū: non quòd ars medici sit inefficax, sed quòd in culpa sit egrotus: ita quoniā fides est, cui datur miracula, incredulitas obstat, quo minus possit ea promere, cui uirtus alioqui nō dceat, nisi præpediretur aliena culpa. Itaq; tanquam maliciam illis exprobrans dicebat. Non nouum hoc est, quod mihi nūc accidit. Accidit idem olim sanctis-

simis prophetis, Heliæ & Helisæo, quorū sepulcra nunc colitis. Nam quum non pluisset annis tribus, ac mensibus sex, & ob id ingens fames regionem illam omnem occupasset, Helias fame periclitans, ad nullam uiduam iussus est ire, quū plurimas haberet Iudæa, nisi ad alienigenam illam Sareptanam, in regione Sidoniorū. Apud hanc unā receptus, fidem inuenit, & miraculum edidit. Porro uiuente Helisæo, complures erant leprosi in gente Israëlitica: nec ullus tamen ab hoc sanatus est, sed solus Naamā Syrus, cuius fides à propheta miraculum uelut extorsit.

CAPVT XIII.

INterim Herodes tetrarcha Galilææ, filius eius, qui pueros Bethlehemiticos trucidarat, audierat rumorē de doctrina, deq; miraculis ac prodigijs Iesu. De quo quum uariarent opiniones multitudinis, alijs dicentibus eum esse Heliam, alijs Hieremiam, alijs alium quempiam è priscis prophetis, nec deessent, qui prædicarent eum esse Ioannem, qui uitæ redditus, iam factus esset potentior: Herodes irridens illos aiebat: Ioannem ego decollauī, & quomodo uos arbitramini illum uiuere: & non solum uiuere, uerumetiam miraculis pollere? Mox ubi de tam crebris, tamq; insignibus prodigijs factus esset à multis certior, ut iam rumor non posset uideri uanus, dixit famulis suis: Hic de quo tam mira narrant, non est Iesus, qui iam pridem periit interfectus à patre, in turba puerorum Bethlehemiticorum: sed est Ioannes, qui surrexit à mortuis: & ideo factus diuinius, clarescit miraculis. Siquidem Herodes manus iniecerat in Ioannem

Herodes baptistam, & coniecerat illum in carcerem: quanquam enim tenuit uirum haberet in precio, nec pauca gereret ex illius consilio. Sed hic fauor tyranni uersus est in odium, ob incestam

cestam

cestam mulierculam, cuius plus apud regem ualuit turpi obsequio conciliata gratia, quam Ioannis autoritas. Siquidem Herodiadem Philippi fratris sui uxorem, unde & filiam sustulerat, uiuo fratre in illius odiū sibi adiunxerat: Ioannes libere admonuit regem, nepharium esse connubium, quum & uiueret frater, & superesset ex eo filia. Porro lex Mosaica, iubebat ut fratris defuncti uxorem duceret frater, si cōtigisset illum decedere absq; liberis. Herodes hoc insanius amans mulierē, quo minus licebat amare, uehemēter offensus est hac libertate, adeo ut fuerit illum interfectorus, ni metuisset tumultum populi, apud quem nouerat Ioannem esse uehementer gratiosum, quòd et baptizasset plurimos, & cōplures haberet discipulos, & à plerisque crederetur esse Messias. Nemo certe non existimabat illum esse uirum prophetici spiritus, ac sanctimonie singularis. Sed hunc metum post excussit luxus, & insanus erga puellam neptē fauor. Quum enim iuxta morem ethnicorum, celebraret diem suum natalem, in quo nihil uoluptatum genialium non adhibebatur, Herodiadis filia puella, lasciuia gesticulatione saltauit ad mensam regiam: adeo' que placuit Herodi, qui iam uino incaluerat, ut deieraret se nihil non daturum puellae petenti, etiam si dimidium regni sui postulasset. Puella ne perderet tantam occasionem, & mox hac regij petitoris abuteretur libidine, consuluit matrem, quid esset petendum. Illa uerita ne quando Ioanni reconciliatus regis animus, dirimeret incestas nuptias, suasit filiae, ne quid peteret, nisi ut absq; mora sibi daretur in disco caput Ioannis baptistae. Puella ex matris sceleratae cōsilio, prodijt in conuiuium, & expectantibus omnibus, quid nam esset optatura: petijt ilico sibi dari caput Ioannis

in di

in disco, uelut hunc missum pluris factura matre, quàm dimidium regni. Hoc præter omnem spem audito, rex uultu mœrorem simulat, ac iurisiurandi religione prætextit immanitatem, præsertim quòd tot conuiujs testibus interposuisset: itaq; ne leuis aut periurus uideretur, iussit fieri quod optarat puella. Illico spiculatores missi in carcerem: amputatum est caput innocētissimi uiri: allatū est in disco, datum est puellæ: puella tradidit matri, quæ totius huius fabulæ fuerat architectrix. Atque his auspicijs dedicatus est ille felix natalis Herodis. Hoc præmium datum est ad honesta uocanti. Hoc spectaculo pasti sunt oculi cōuiuorum, quos rex sua mensa dignos iudicarat. Caput igitur Ioannis cecidit incestæ. Porro corpus asportarūt discipuli Ioannis, ac sepelierunt illud. Hoc tam immane facinus, quum renunciantibus Ioannis discipulis cognouisset Iesus (nam uelut homo passus est sibi narrari quasi nesciret, quum præscisset etiam antè quàm fieret) secessit in nauim, ut semotus à turba, migraret in locum aliquem desertum: speciem quidem præbens humani timoris, sed re uera subtrahens occasionem scelerato regi, ne homicidium homicidio iungeret: præsertim quum Iesu tempus nondum adesset, simulq; docens nos aliquando principum furori cedendum esse, ne benefactis iritati, & ledant innoxios, & ipsi reddantur sceleratiores. Vitare licet impios, ad facinus paratos, quo prodesse liceat bonis. Atq; hic quidem secessus, quorundam eximiam fidem declarauit. Etenim simul atq; auditum est Iesum uitatis ciuitatibus in desertis agere, ob metum, ut putabant, Herodis, ipsi relictis ciuitatibus adibant eremum: & recondentem sese in abditis secessibus, quoniã nauibus aut uehicularis ob impedita loca peruenire nō poterāt, pedestres sunt insequuntur

Et cum au-

disset Iesus.

insequuti: nec itineris difficultate, nec inedia periculo de-
 territi. Adco iam doctrinam euangelicam coeperant esu-
 rire. Id ubi sensisset Iesus, prodit è latebris suis, & occur-
 rit auidis, qui se subduxerat impijs. Porro quum uideret
 eò quoque confluxisse frequentem hominum multitudi-
 nem, qui secum adduxerant multos uarijs morbis obno-
 xios, misericordia cōmotus est, & ex itineris difficultate
 perspectam habēs fidem illorum, ultro sanauit quotquot
 habebant ægrotos. Tantus autem fuerat ardor multitu-
 dinis, ut quum ægrotos pueros, ac mulieres plurimas
 secum adducerent in locum desertum, tamen nihil com-
 meatus secum ferrent. Itaque quum iam appeteret nox,
 & stomachus stimularet fame, discipuli tot conspectis
 miraculis, nondum satis perfecte sentientes de Iesu (sic
 enim uisum est sapientiæ diuinæ, paulatim illos ad per-
 fectionem fingere, quo firmior esset rerum gestarū fides,
 simulq; ipsos doceret, quibus rationibus aliorum infir-
 mitati mederentur) admonent præceptorem suum, insta-
 re noctem, turbam esse ingentem, iamq; plus quàm tem-
 pestiuum esse capere cibum, dimitteret eos, ut dilapsi
 in uicos finitimos, sibi quisque cibos emerent. Iesus au-
 tem quo miraculum fieret euidentius, respondit: Nihil
 est necesse ut quòquam eant. Quin ipsi potius date illis
 quod edant. Porro discipuli, uelut obliti omnium quæ
 uiderant, ne ad hanc quidem uocem expergefati, crasse
 quidem responderunt: sed ut horum imbecillitas illustra-
 ret miraculi magnitudinem: Nos, inquiunt, his tam mul-
 tis dabimus cœnam? Quum simus numero tredecim, ipsi Non habe-
 perparcum habemus commeatum, uidelicet nihil aliud, mus hic nisi
 quam panes ordeaceos quinque, & pisces duos. Ut hanc quinque pa-
 cœnam non fastidiant, quomodo sufficiet illis, quod uix nes.
 suffici

sufficiet nobis paucis? Tum Iesus iussit hoc quicquid esset ad se adferri. Discipuli simpliciter obtemperantes, neque responsantes, nos igitur enecas fame, si hoc pusillum quod habemus das istis: attulerunt uniuersum comeatum. Hic Iesus exhibiturus conuiuium euangelicum, in quo ut oportet abesse luxum omnem, ita decet aequalitatem esse omnium: iussit ut discumberent omnes in gramine, sic ut quinquageni simul accumberent, quo magis euidentis esset numerus conuiuarum, simulq; morem imitatus illorum, qui pluribus exhibituri conuiuium aut sportulam, in classes diuidunt multitudinem, ne cui desit aliquid, aut supersit. Quo facto Iesus tum demum futurus conuiuator, & corpora quoq; pascens, qui pascēdis animis uenerat, ut re quoq; ipsa doceret discipulos suos, nusquam omnino pabulum defuturū his, qui negotio euangelico intenti negligenter rem penuariam, quinque panes ordeaceos & duos pisces sumpsit in manus suas: primum ostendens omnibus, quo uictu oporteat esse contentos legatos apostolicos: deinde ponens ob oculos synceram multitudinis fiduciam, quæ quum uideret quantum esset cōmeatus, nec ignoraret quot essent hominum milia: tamen iussa discumbere, discubuit. Iesus itaq; conuiuator, manibus tenens panes & obsonium, sustulit oculos in cœlum, indicās à patre cœlesti proficisci, quicquid opus est humanis usibus, eiusq; benignitate laudata, fregit panes simul et pisces: atq; ita tradidit discipulis suis, ut apponerent multitudini, uelut ænigmate quodam admonēs quales oporteret esse doctores, qui pascūt sermone dei simpliciū animos. Ut enim Christus suspiciēs in cœlum, indicauit se nihil docere, quod non manaret à patre cœlesti: ita uiri apostolici, quoties uiderēt populum simplici

plici fiducia pēdere ab ore ipsorum, nihil eis promerēt, quod non accepissent à Christo, nec illis proponerent varias cupedias ex officinis philosophiæ mundanæ: nec è suis affectibus depromerent humana dogmata, sed simplicem & euangelicam doctrinam illis distribuèrent, quemadmodum accepissent à præceptore suo: nec aliter scinderent, quàm ille manibus suis fregisset. Siquidem ex huiusmodi demum apparatu & plurimi reficiuntur, & gloria redit ad Christum, non ad distribuētē. Quæris exitum conuiuij? Discipuli nihil hæsitantes distribuebāt: illi nihil addubitantes comederunt omnes: non ad luxum, sed ad saturitatē. Et adeo nihil defuit numeroso conuiuijo, ut peracta cœna, collecta fragmenta implerent cophinos duodecim. Porro numerus hominum erat quinque milium, exceptis mulieribus & paruulis. His rebus peractis, Iesus docere cupiēs ubi satisfactum est necessitati uentris, non ad lasciuiam, aut somnū, sed ad precationē esse fugiendum: precationi uero solitudinē maxime cōpetere, compulit discipulos suos (ægre enim à dilecto domino distrahebātur) abire ad lacum, & priores trāsmittere, se dimissa turba sequuturū. At illi quāquàm inuiti diuellebātur, tamē non obmurmurant, non excusant imminentē noctē: non rogant quādo ipse sequuturus sit, sed simpliciter iussis obtemperant. Illis itaq; digressis, Iesus dimissa turba, cui modis omnibus satisfecerat, conscendit in montem, ut illic oraret solus. Sic enim docuerat orare suos. In mōtis itaq; cacumine, bonam noctis partem solus agebat Iesus. Atq; interim absente domino discipuli nauigantes periclitantur in undis. Siquidē illis ingressis lacum, statim obortus est uentus aduersus, ac nauis intumescens fluitibus, non sine periculo iactabatur. Nox conduplicabat

Et statim

compulit Ie

sus.

metum

metum. Quid facerent? Vrgebat periculū, nec aderat cuius implorarēt opem. In hoc periculo totam ferē noctem Iesus suos reliquit, ut paulatim duraret eos aduersus omnes formidines, doceretq; nunquam defuturā opem diuinam periclitantibus, etiā si paulò serius obtingat. Quarta igitur demum uigilia noctis, penē desperantibus illis, ac iamiam despondentibus animum, uenit Iesus, non cymba uectus, sed ambulans super aquas. Illi quum per tenebras uidissent ambulantē aliquem, nec satis agnoscerent Iesum, magis etiam horruerunt, dicebantq; inter sese, spectrum esse quod uiderent, non hominem. Vulgus autem nautarum putat huiusmodi uisa praesens exitium portendere nauigantibus. Tantus igitur terror illos inuasit, ut uelut impotentes sui facti, praeformidine exclamauerint. Iesus autē non passus est illos diutius Periclitari, sed ilico locutus est eis, ut quem per caliginem uidere non poterant, indicio uocis agnoscerēt: Animo bono sitis, inquit: ego sum, nolite timere. Ad hanc uocem ilico redditus est illis animus. At Petrus qui semper singulari quodam amore flagrabat erga Iesum, nihil omnino credens difficile, quod ille iuberet: Domine, inquit, si tu es, iube me uenire ad te super aquas. Non enim mirabatur illum ambulare, sed sibi quoque licere putabat, illo uolente. At Iesus modis omnibus fingens ac formans illius imbecillitatem, ad robur perfectae fidei: Veni, inquit. Ad hanc uocem nihil contatus Petrus, deiecit se è nauicula, coepitq; properare ad Iesum, ambulans & ipse super aquas. Et quandiu nihil uacillabat illius fides, subserviebat illi liquidum elementum. Ceterum ubi dimotis paulisper oculis à Iesu, coepit circūspicere uentorum uehementiam, undarum tumultum, suamq; imbecillitatē, rursus extimuit:

coepit

cœpit subsidere, periclitariq; ne mergeretur. Metus à
 uentorum uehementia nascebatur, periculum à metu, me-
 tus à diffidentia. Ac rursus periculi magnitudo resuscita-
 uit igniculum fidei, iamq; penè undis obrutus clamitauit:
 Domine, serua me pereuntem. At Iesus admonens suum
 discipulum, periculum quod metuebat non esse ab undis,
 aut uentis, quæ prius subseruiebant, sed ab imbecillitate
 fiducia, porrecta manu corripuit, ac subleuauit illum, di-
 cens: O parum adhuc mihi fidens, quare uacillabas? Non
 enim satis est habere fidem uehementem ac tēporariam,
 sed oportet habere perpetuam ac constantem: neq; dispi-
 cere quantum sit periculi, aut quid tuæ uires possint fer-
 re, sed quid ego possim fidēti præstare. Mox igitur ut in-
 gressus est nauim, uenti conquierunt. Cæterum qui erant
 in nauim, conspecto tam admirabili prodigio, sentiens in
 illo quiddam hominem maius esse, prociderunt ad pedes
 illius, & adorauerunt eum dicentes: Vere filius dei es.
 Quumq; peruenissent ad littus, abiit in regionem Gene-
 zareth, ubi prius multa prodiderat miracula. Hi postea-
 quàm agnouerūt eum prius uisum, rursus adesse, miserūt
 qui per omnem illam regionem diuulgaret adesse Iesum,
 ut adducerent, si quos haberent ægros. Iam enim ex su-
 perioribus miraculis fides illorum sumpserat incremen-
 tum. Igitur undiq; confluentes, offerunt Iesu quotquot
 erant morbis obnoxij, rogantes illum ut liceret uel fim-
 briam uestis ipsius contingere, si molestum esset contin-
 gere singulos aut alloqui: tantum erat fidei robur. Nec
 fefellit eos sua fiducia, quotquot attigerant, sanati sunt.

C A P V T

X V.

HAec quo maiore cum gloria dei gerebantur, hoc
 magis urcbantur inuidia pharisei, uidentes hisce
 o rebus

rebus suam obscurari gloriam, qua se hactenus uendita-
 rant apud homines. Venabantur undique calumniam:
 sed quo magis impetunt Iesum, hoc magis traducunt
 suam cecitatem, adeo manifestam, ut populus etiam per-
 spiceret. Aliquot igitur pharisei Hierosolymitæ: nam
 illic erant arrogantissimi: simul adeunt Iesum, quo nu-
 merus fidem astrueret calumniæ. Porro quum Moses ue-
 tuisset, uerbis legis quicquam adimi, aut addi, phari-
 sei, quo uiderentur ipsi legum non interpretes modo,
 uerum etiam conditores, friuola quædam adiecerant.
 Quod genus sunt illa: Ne quis cibum capiat manibus im-
 puris: impuras autem appellabant illotas, quasi manus
 cibum aut hominem contaminaret, aut quasi liquor a-
 quæ sordes abstergeret animi. Item, ne quis à foro re-
 uersus, & in promiscua turba uersatus, cibum capiat,
 nisi prius abluto corpore: perinde quasi contactus ho-
 minum inquinaret hominem: aut quasi purus sit, qui lo-
 tus sit. Rursus, ut subinde lauarentur urcei, pocula, æ-
 ramenta, sella, lecticæ, reliquaq; supellex, cuius usus
 erat quotidianus. His atque huiusmodi multis superua-
 caneis, ac friuolis, onerabant simplicem plebem: qui-
 bus tantum tribui postulabant, ut harum præceptiun-
 cularum gratia nonnunquam ea negligenter, quæ præ-
 ceperat deus. Ergo quum non haberent quòd impinge-
 rent discipulis Iesu, transgressionē legis Mosaicæ, præ-
 ceptorem suggillant, quòd pateretur discipulos negli-
 gere constitutiunculas humanas: non quòd eas conte-
 mnerent, quanquam meritò contēnendas, sed quòd rebus
 serijs intenti, nonnunquam illa pro nihilo ducerent. Con-
 ueniunt igitur Iesum & aiunt: Quare discipuli tui non
 seruant instituta maiorū suorum? Nec enim lauant manus
 sumpturi

sumpturi cibum. Christus non ferens tam maliciosam de re nihili criminationem, percutit illos atrociore re-
 criminatione. Imò qua fronte uos qui hæc leuia calumni-
 ni, tanti facitis humanas constituiunculas, quæ nihil ad-
 ferunt, nisi molestam superstitionem, & ob eas uiolatis
 uel maximum dei præceptum? Siquidem deus naturæ le-
 gem corroborans, serio iussit, ut quisque patrem ac ma-
 trem honoraret, ac subsidio subleuaret, longæuitatem ac
 felicitatem huius uitæ pollicens hoc facienti, mortem com-
 minans secus agenti. Vos autem consulentes auaritiæ ue-
 stræ, quo, quod subleuandis parentibus erat impenden-
 dum, uertatis in lucrum uestrum, docetis homines san-
 ctius ac melius esse locupletare donarijs templum, quàm
 opitulari parentibus egenis: ac technam commonstratis,
 qua parentibus opem flagitantibus illudant filij: nimirum
 ut ita loquantur patri aut matri, munus quod offero tem-
 plo, tibi collatum puta. Siquidem quod deo offertur sum-
 mo parenti, recte collocatum est, ac filij pietas proderit
 & parētibus. Atq; hac arte sub prætextu falsæ pietatis,
 contra præceptum dei, deseritur pater, ut melius habeant
 sacerdotes. Res ad uos redit, ad parentes subleuandos
 præter uerba nihil redit. Et impium factum pietatis ima-
 gine prætextitis. Quid autem arrogantius, quàm uestras
 constitutiones anteponeere iussis dei, & harum prætextu
 sanctissimum dei præceptum abrogare? Iniquum erat istius
 modi constituiunculis onerare populum plus satis one-
 ratum legis onere. Sed impietatis est non ferendæ, uestris
 cōmentis antiquare legem diuinam, cum ipsa natura con-
 gruētē. Ista nimirum est uestra ista fucata religio, quæ nihil
 est minus, quàm quod uidetur. Hypocritæ non immerito
 de uobis uaticinatus est Esaias, dicens: Populus hic labijs

me honorat, cor autem illorum procul abest à me. Sed frustra me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum. His dictis Iesus uelut auersus à pharisæis, nihil aliud aucupantibus, quàm ansam calumniandi, iussit turbas propius accedere, dicēs: Audite, & intelligite, quàm sint friuola quæ uobis præscribunt pharisæi, de minimis anxij, maxima negligentes. Isti præpostero iudicio summam pietatis collocant in rebus externis, uelut in delectu ciborum, & ea quæ sunt animi, negligunt. Cyathos horrent illotos, & animos impuros negligunt: manus & cutem subinde lauant, animum patiuntur omnibus uitijs inquinari. Quod intrat in os, non reddit hominem impurum: sed quod egreditur ex ore, reddit hominem impurum. Non enim refert, quo cibo uescaris, sed quo animo. His uerbis quum uideretur Iesus iustam ansam dedisse pharisæis calumniandi, quòd tolleret ciborum delectum, quem lex diuina præscripsit: qua quidem in re non dissentiebant à pharisæis discipuli, facinus nepharium existimantes, cibus uesci communibus, quod quidem Christus nondum damnabat: tamen indicat illa non ex natura sua, sed ex incidentibus causis uel bona uel mala fieri: & ob id minoris esse facienda quàm ea quæ semper & sua natura pia sunt aut impia: iamq; tempus adesse, ut id genus legis præcepta, quæ ad tempus aliquod sint instituta, nec tam adferant sanctimoniam, quàm significant, iam incipiant obscurari, mox ad coruscantem Euangelij lucem prorsus interitura. Hoc nondum intelligentes discipuli adeunt dominum, ac priuatim admonēt de periculo: Scis pharisæos isto sermone tuo de cibo non pollente quenquam offensos esse, tametsi dissimulant? At Iesus docere uolēs aliquādo offendiculum improborū, ex rebus nihili

sumptum

sumptum, fortiter esse cum suis autoribus contemnendum: præsertim quum illis obsecundando, nihil aliud proficias quàm quòd alis illorum malitiam: non sine pernicie simplicium, qui fidentes obseruatiunculis huiusmodi, negligunt interim ueræ pietatis studium: hunc in modum respondit discipulis suis, qui & ipsi non nihil erant offensi: Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cælestis, radicitus euelletur: peribit omnis institutio, quam homines ad suum quæstum & gloriam ex sese, non ad ueram pietatem commenti sunt. Ista terram sapiunt, & carnalia sunt, pro tempore data coërcendæ crassorum hominum licentiæ. Lex euangelica spiritualis est, ac cælestis.

Horum igitur prima debet esse cura. Siquidem absq; his, nec illa quicquam profunt, nisi ad inanem ostentationem. Hanc igitur philosophiam cælestem, postea quàm cœpistis profiteri, nihil uobis est rei cum fucatis phariseis, qui talibus obseruatiunculis promittunt absolutam sanctimoniam, in quibus aut nihil est, aut quàm minimum pietatis. Iactant sese doctores, ac duces ad ueram religionem, quum ipsi nesciant quibus in rebus sit sita uera religio. Itaq; cæci sunt, cæcorum duces. Porro si cæcus cæco uia dux fuerit, quid futurum, nisi ut ambo simul incidant in foueam? Nesciunt quid doceat, & stultos crassosq; discipulos sibi adiungunt. Valeant igitur stulti pharisei, cum suis stultis & ineptis constitutiunculis. Vobis ea curæ sint, quæ uere purum & impurum reddunt hominem, hoc est, quæ polluunt aut purgant animum magis quàm corpus. Ad hæc Petrus, ob penitus à maioribus haustam superstitionem, nondum sibi persuadens absq; periculo posse negligi cōstitutiones eiusmodi, non ausus

Sinite illos,
cæci sunt, duces
cæcorum.

amplius refragari sermonibus Iesu, blāde rogat, ut quod
 inuolute dixerat apud populum, de ijs quæ intrant & ex
 eunt os, dignetur explanare. Iesus obiurgatiuncula uo-
 lens acuere studium suorum, quos oportebat iam in con-
 iectandis parabolis esse peritiores, & ex alijs alia diui-
 nare, Adhuc, inquit, & uos caretis intelligentia? Nec
 intelligitis, quòd cibus, qui manibus siue lotis, siue illo-
 tis sumptus intrat in os, demittitur in stomachum, deinde
 quod crassius est, per aluum in secessum eijcitur? Corpo-
 ralia sunt hæc, nec afficiunt nisi corpus. Animum nec iu-
 uant, nec ledunt, nisi si quis abutatur. Vt autem abutaris,
 non ciborum fit uitio, sed abutentis. Ceterum quæ pro-
 grediunt ex ore, sunt ea quæ loquuntur homines. Ora-
 tio nascitur non ex uentre, sed ex corde. Porrò quod est
 in corde hominis, id aut uerè purum est, aut uerè impurū
 est. Illic enim fontem suum habent noxiæ cogitationes,
 quibus fratri struunt insidias, homicidia, adulteria, stu-
 pra, furta, fraudes, doli, liuor, arrogantia, lites, falsa te-
 stimonia, blasphemia. Hæc etiam si non prodeāt per os,
 tamen impurum reddunt hominem, & abominandum in
 oculis dei. Si prorumpunt, uelut è putri cloaca pesti-
 lens halitus, ut declarant hominum esse impurum, ita
 contagio afflatuq; suo etiam alios inquinant. Porrò siue
 lotis manibus cibum capias, siue non lotis, modo ad
 usum naturæ sumas, non reddit hominem immundum.
 Nec potus ex illoto calice sumptus, inquinat hominem:
 modo modice sumas ad usum, non ad luxum. Itidem in-
 sidere illotæ sellæ, non conspurcat animum hominis, uti
 nec lota sella puritatem addit sedenti. Has igitur friuolas
 ineptias, cum superstitiose doceant ac seruent pharisei,
 tamen non exhorrent ea, quibus uere inquinatur animus.

Moliuntur

Moliuntur insidias benemerēti: subornant falsa testimonia: obtrectāt famæ proximi sui: & ita suæ cōsulunt gloriæ, ut inuideant gloriæ dei, calumniantes opera, quæ illius spiritu geruntur, & attribuentes Beelzebub. Hæc erant illis abominanda, si uere puri uideri uellent. Quod autem hoc est præposterum sanctimoniam genus, lotas habere manus, & mentē simul ac linguam habere tot sceleribus inquinatam? Hæc locutus Iesus reliquit eam regio Et egressus nem, & concessit in fines Tyri ac Sidonis, uelut ipso factum inde Iesus. Et uaticinās Iudæos ob superstitionem suæ legis expulsuros euāgelicam doctrinā, quam gentes essent per fidei sinceritatē sibi uindicturæ. Siquidem Tyrus & Sydon ab idololatriis incolebantur. Huc ita profectus est Iesus, nō ut prædicaret, quemadmodum fecerat in Iudæa, nondum enim illud tempus aducnerat, sed ut lateret. Nam domum ingressus est latere cupiēs, sed fama latentē prodidit. Hoc datum est inuincibili Iudæorum maliciæ, ne queri possent sibi prælatas nationes impias & prophanas. Itaq; miraculum quod illic gessit, non affectatum, sed casu oblatum, ac propemodum extortum uideri uoluit. Igitur ubi rumor late sparsisset adesse Iesum, cuius fama paulatim gliscens Iudææ terminos exierat, mulier quædam Chanaea, è finibus suis egressa, non est ausa propius accedere ad Iesum: ne impura purum contaminare uideretur: sed procul clamore miserabili compellat: Misere mei fili David: narrans sibi filiam esse domi misere uexatam à demonio. Hic Iesus ille misericors & exorabilis, qui solet omnibus obuius esse & expositus: quo simul & mulieris constantissimā fidē omnibus patefaceret, & Iudæis suam pertinacissimam incredulitatem exprobraret, simulq; doceret nos quantum ualcant apud deum improbæ preces ex humili

ex humili corde profusa: adeo contempsit supplicem, ac
 uociferantem præ dolore animi, ut nec responso dignare
 tur: uidelicet Iudaicam quandam arrogantiam specie ex-
 primens, quòd Iudæi Chananæos ueteres hostes, & ido-
 lorum cultores, habeant abominandos, seq; contaminari
 putent, si uel colloquium cum illis misceant. Et in hoc af-
 fectu tum temporis adhuc erant apostoli. Non destitit
 mulier, quamuis repulsa. Dolor & fides illam reddebat
 improbam. Sequitur à tergo, uociferatur lamētabili uoce:
 Misere mei domine, fili David. Discipuli nondum intel-
 ligētes quid ageretur, pudore commoti potius, quàm mi-
 sericordia, ob improbum clamorem alienigenæ mulieris,
 interpellāt Iesum rogantes, non ut misereretur calamito-
 se, sed ut improbam ablegaret aliquo responso. Iesus ita-
 que respōsum addit, repulsa priore durius, quo magis ac
 magis admirabilem redderet barbaræ mulierculæ cōstan-
 tiam ac modestiam; & huius exemplo Iudæis suam ex-
 probraret arrogantiam. Non sum, inquit, missus nisi ad
 oues perditas domus Israëliticæ. Nā hoc quoq; titulo si-
 bi mire plaudebāt Iudæi, quòd genus essent Israëlis. Mu-
 lier adeo non est defatigata tot repulsis, ut ausa sit pro-
 pius etiam accedere ad Iesum, & accidēs ad genua, Do-
 mine, inquit, opitulare. Non refellebat quod dixerat Ie-
 sus, sed precibus iteratis conabatur obtundere. Non ob-
 textit ius, nihil aliud flagitat quàm misericordiam. Nec
 his contentus Iesus, pergit adhuc tentare mulieris mo-
 destam improbitatem. Non decet, inquit, sumere panem
 filiorum, & proijcere canibus: panem appellās fructum
 euangelicum, qui fide cōstat: filios Iudæos, qui patre deo
 gloriabātur: canes alienigenas, à religione, cultuq; dei
 alienos. Quis Iudæorum huiusmodi conuitio non fuisset
 irritatus

irritatus? At mulier, nec recusat canis cognomen, nec Iudeis inuidet honorificum titulum filiorum: sed dominos etiam eos appellans, quos Iesus uocarat filios, amplectitur responsum in specie contumeliosum, & ex ipso, quo uidebatur omnino repulsa, arripit ansam, ne possit repelli. Nō inficior, inquit, Israëlitas esse filios, nos esse canes: & ideo non sum omnino repellenda. Non illis præripio suum panem delicatum, quo uescuntur accumbentes in mensa patris: hoc tantum peto, quod domini non solent negare canibus. Diues est mensa talium, mihi satis est, si contingant micæ, quæ decidunt de mensis illorum. Tunc Iesus admiratus tam infatigabilem constantiam alienigenæ, ueluti uictus dixit: O mulier nō possum amplius repugnare tuis precibus: magna est fides tua, qua me cogis. Fiat itaq; tibi sicut uis. Ac mox hoc ipso in tēpore cōper tum est filiam fuisse à dæmonio liberatam. Hoc unum miraculum quum Iesus ad suam gentem prouocandam in confinio Sidoniorum ac Tyriorum, ueluti coactus edidisset, in Iudæam sese recepit, ut declararet quanto propensior esset in suos, quàm in alienigenas, si modo beneficijs uinci potuissent. Venit autem ad lacum, qui dicitur mare Galilææ, atque illic conscenso monte, sedebat, ut secessu lociq; difficultate paulatim ad firmitudinem eueheret fidem suorum. Mox confluebant ad illum multi greges hominum, adducentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, aliosq; diuersis morbis obnoxios: quorum tam ingens erat multitudo, ut eos abijcerent ad pedes Iesu. Ille uel ex itineris difficultate, satis perspecta fide illorum, sanauit omnes: tanta celeritate tam multos, ut multitudo quæ uenerat, uehementer obstupesceret, quum uideret subito recepisse uisum, qui modo fuerant cæci: loqui,

o s qui sue

qui fuerant muti: ambulare recte, qui fuerant claudi: integri esse membris, qui fuerant debiles. Et glorificabant deum Israëlitici populi, qui tantis beneficijs dignaretur gentem suam. Hæc tituli gratitudo fecit, ut ultro beneficium beneficio cumularet. Quñ enim sciret Iesus multitudinẽ tertium iam diẽ hæerere sibi: tantus erat ardor erga Iesum: & si quid attulissent secũ uiatici, id iam dudũ esse consumptum: & multos periclitari fame: ad hæc, iter esse longũ, nec uicos ullos aut oppida esse in propinquo: conuocat ad se discipulos suos, & ait: Miseret me multitudinis. Iam enim triduum est, quòd hic mihi adherent in deserto, nec habent quod edant: nec eos uolo dimittere ieuinos, ne deficient in uia prolixiore, quàm ut à ieiunis peragi possit. His dictis submonebat discipulos suos superioris miraculi, quo pauerat aliquot hominũ milia. At illi rudes adhuc, & obliti priorũ, quasi iussi pascere tantam hominum turbam, solliciti perplexiq; respondet: Unde igitur nobis tantam uim panum cõpararemus, ut sufficiat tam numerosæ multitudini? Hæc simplicitas & obliuio discipulorum miraculi magnitudinẽ illustrauit. Desperantibus igitur illis, Christus peragit miraculi negotium. Rogat eos, quot haberent panes. Respondent, Septem, cum paucis pisciculis. Et continuo iubet eos discumbere in terra. Ac sumens in manus panes septẽ cum obsonio: postea quàm sublatis in cœlũ oculis gratias egisset patri, fregit, tradiditq; discipulis suis: illi distribuerũt populo. Comederunt omnes usq; ad saturitatẽ: & in tantũ non defuit quicquã, ut ex collectis his, quæ superfuerãt, implerẽtur corbes septem. Erant autem qui comederant numero quater mille, præter pueros ac mulieres. Iesus autem totã insignibus editis miraculis in mõte, ne plus satis accenderet.

Quot habentis panes.

deret populum in admirationem sui: præsertim quum hæc corporalia beneficia non in aliud adhiberentur, quàm ut euangelicæ doctrinæ, qua sanantur & pascuntur animi, conciliarent auctoritatem, dimissa turba, nauigio profectus est in terram Magedan.

C A P V T X V I.

Hic agentē adeunt rursus pharisæi quidam & Sadducei, secta quidem dissidentes, sed ad insidias struendas Iesu concordēs. Ac subdole rogant illū, ut signum aliquod ederet è cœlo: quasi posthac illi credituri sint, si id fecisset: cum nihil aliud captarent, quàm occasionem calumniandi. Iesus autem cum animaduerneret, post tot edita miracula, adhuc in sua perseuerare malitia, ingemuit spiritu, & ait: Hypocritæ, aliud ore promentes, aliud in corde celantes, in rebus leuioribus nostis, obseruato cœlo, prædicere, quod tempus postridie sit futurum. Etenim cum uidetis solem occidentem, dicitis, Cras erit serenitas: rutilat enim cœlum. Rursum ubi mane uidetis solem orientem, illico pronunciat, eo die futuram tempestatē, quòd rubeat triste cœlum. Ex habitu facieq; cœli conspecta nostis diuinare, an tempus idoneum sit futurum, itineri, nauigationi, sementi messi'ue, aut alijs rebus ad corporis usum pertinētibus: & in noscēdo tempore, quod adfert salutem animarum, tam estis stupidi, & oscitantes? Tenetis scripturas, uidetis quæ gerantur, conspicitis innouari mundum: & nondum intelligitis adesse tempus illud à prophetis prædictū, totq; seculis expectatum? Ex uno signo pronunciat futuram serenitatem, aut tempestatem: ex tot signis, quæ quotidie uidetis, non intelligitis id quod adest? Si prodigijs meliores reddi potuissetis, iam pridē crederetis mihi. Nunc signū flagitatis,

quo

quo reddamini deteriores. O nationem pravam & adulterinam, longeq; degenerãtem à maioribus suis, quorum titulis se uenditat. Ostentum subdole quærit è cœlo, quod calumniatur: sed hoc olim illi dabitur, quod horreat, non quod carpatur. Interim non dabitur illi portentũ nisi è terra, quod frustrabitur omnes illorũ conatus, cum uiderint rediuiuum, quẽ putabant extinctum ac sepultum. Prodigiosum illis uidetur, quod accidit Ionæ prophætæ. Dabitur illis simile prodigiũ, sed admirabilius. Hoc ænigmatè significabat dominus Iesus, se prius occidendum, ac sepeliendum ab illis, quem illi nihil aliud existimabant, quàm hominem, ac mox diuina uirtute reuicturum. His igitur cum sua cæcitate relictis, Iesus nauigio transmisit lacum: ac discipuli per obliuionem non prospexerant sibi de panibus prius quàm nauim conscenderent. Nam unicum duntaxat panem habebant in naui. Iesus igitur ut uellicaret illis memoriam: Cauete, inquit, etiam atque etiam à fermento pharisæorum ac Sadducæorum: uidelicet obscure taxans Iudaicam illorum superstitionem, quòd magnum quiddam esse putabant, his aut illis uesci cibus, cum antè docti fuissent, his quæ intrant in os, non inquinari hominem. Hoc dicto discipuli, quanquam quid sibi uellet, non intelligentes, tamen admoniti sunt, quòd obliti fuissent naui imponere commeatum. Hac igitur de re sollicitos Iesus obiurgat, incusans illorum tarditatem: qui toties docti dictis simul ac factis, penitus ex animo profligandam de uictu sollicitudinem, adhuc rerum huiusmodi cura distinerentur: O parum mihi fidentes, inquit, cur hæc cura torquet animũ uestrum, quòd panem obliti sitis, quasi quicquam nobis defuturum sit, etiam si uos non prospexeritis? An non docui, primum omnium

quæren

querendum regnum dei, hæc ultro adiicienda? An non
 bis iam uidistis, tantæ multitudini non defuisse cibum?
 Tot modis docti, monitiq; nondum intelligitis, nondum
 meministis? Adhuc cor habetis huiusmodi curis obcaca-
 tum: & pharisæorum more, quod cernitis oculis, non ui-
 detis: quod auditis auribus, perinde est quasi non audia-
 tis? An excidit, quod nuper uobis, non solum testibus,
 uerumetiam ministris gestum est: cum quinque panibus
 hordeaceis, ac duobus piscibus saturarentur quinque ho-
 minum milia? Quum esset tantus conuiuiarum numerus,
 quum esset tam paruus apparatus, quot cophinos imple-
 stis ex eius conuiuij reliquijs? Respondent illi, Duodecim.
 Ac rursum cum uobis distribuentibus septem panibus,
 & paucis piscibus, expleti fuissent quatuor hominum
 milia, quot cophinos implestis è reliquijs? Respondent,
 Septem. Cur nondum, inquit, agnoscitis genus sermonis *Quare non*
 mei, quem ad curam rerum corporalium trahitis, quum *intelligitis.*
 is prospiciat animis magis, quàm corporibus? Iam ex uo-
 bis oportuit coniectasse, quid sibi uellet ænigma quod di-
 cebam, cauendum à fermēto pharisæorum ac Sadducæo-
 rum. Iam docuerã nihil referre, quo cibo uescamur: iam
 multis modis inculcaram his qui rem tractant euangeli-
 cam, huiusmodi sordidas curas prorsus abiiciendas. Hac
 obiurgati uncula discipuli facti attētiores, intellexerunt
 quòd Iesus sensisset diligenter cauendum à doctrina pha-
 risæorum, quæ nihil habebat syncerum, sed ambitione,
 auaritia, liuore, cæteris que uitijs esset corrupta: quum
 euāgelica doctrina nihil huiusmodi sapiat. Illorum enim
 doctrina magis infici hominem quàm pasci: & ob id di-
 ligenter esse cauendum, quòd falsa specie pietatis solent
 incautos fallere, quum sit merum ueræ pietatis uenenum.

Hic ubi

Venit autē Hic ubi Iesus uenisset in regionem Caesareæ ciuitatis,
 Iesus. quam Philippus tetrarcha in honorem Caesaris sic appel-
 lauit, fratrem Horodem imitatus, qui ei cui prius fuit no-
 men Turris Stratonis, uertit nomen, & appellauit Cæsa-
 ream: uoluit periculum facere, quantum profecissent di-
 scipuli, ex tot sermonibus auditis, ex tot miraculis con-
 spectis: & an aliquid sublimius de ipso sentirent, quàm
 uulgus. Percontatur igitur illos, dicens: Quem dicunt
 homines esse filium hominis? Aiunt, Alij Ioannem bap-
 tistam: Sic enim suspicati sunt Herodiani: alij Heliã, quòd
 is raptus esset: & ideo nunc suspicarentur apparere iux-
 ta prophetiam Malachiæ: alij Hieremiam, quòd is ty-
 pum gereret Christi, quodq; de illo dictum esset, Ecce
 constitui te hodie super gentes & reges, ut euellas, & dis-
 sipes, & plantes, quæ uerè erant in Christo complenda.
 His auditis Iesus, ut certiores aliquam ac sublimiorem
 eliceret professionem: Vos, inquit, quos oportet me re-
 stius nosse, què me esse dicitis? Hic Simon Petrus, ut erat
 amantissimus Iesu, tanquam futurus ordinis apostolici
 princeps, omnium nomine respondit, Tu es ille Christus,
 filius dei uiui: non suspicionem proferens, sed certa & in-
 dubitata sententia profitens, illum esse Messiam à prophe-
 tis promissum, singulari quodam more filium dei. Hac
 tam alacri, tamq; solida professione delectatus Iesus: Bea-
 tus es, inquit, Simon fili Ioannis. Istam uocẽ non tibi sup-
 peditauit affectus humanus, sed pater cælestis, afflatu se-
 creto suggestit animo. Nullus enim digne sentit de filio,
 nisi patris instinctu, qui solus nouit filium. Atque ego ui-
 cissim, ne gratis me tam magnifico testimonio ornaris,
 illud affirmo, te uere Petrum esse, hoc est, solidum lapi-
 dem: non huc aut illuc uacillantem uarijs opinionibus
 uulgi

vulgi: & huic saxo tuæ professionis superstruam eccle-
 siam meam: hoc est, domum & palatium meum, quam ita
 communiam innixam immobili fundamento, ut nullæ vi-
 res regni tartarei valeant illam impugnare. Multis machi-
 nis uos impetet satanas: cōcitabit in uos impiorum spiri-
 tum cohortem, sed meo præsidio stabit ædificium meum
 inexpugnabile. ~~Et ego dico tibi quod quicquid ligaueris super terram, & c.~~ Re-
 gnum cœlestes est ecclesia: regnū diaboli est mundus. Ab
 hoc non est quod quisquam sibi metuat, modo Petrus sit: **Tibi dabo**
hoc est, tui similis. Atq; huius regni cœlestis clauēs tibi clauēs.
 sum traditurus. Cōuenit enim ut illhic primus sit autori-
 tate, qui primus est fidei professione & charitate. Et est
 quidem interim istud regnum cœlorum in terris, sed com-
 mercium habens cum cœlo, unde pendet. Proinde qui pec-
 catis adhuc obstrictus est, ad regnū pertinet inferorum:
 nec potest ingredi regnū cœlorum. Ingredietur autē, si
 apud te professus, quod tu profiteris, per baptismum sol-
 uatur à peccatis: atq; ita te duce, teq; fores reserante, in-
 gredietur regnum cœlorū. Hæc mea peculiaris est pote-
 stas, cōdonare peccata: sed hanc potestatem, tibi quadante-
 nus impartiam, ut quod tu meis clauibus acceptis solueris
 super terram apud homines, solutū sit & in cœlis apud
 deum. Contrā, quod tu in terris alligaris, alligatū sit &
 in cœlis. Comprobabit enim deus tuū iudicium, ab ipsius
 spiritu profectum. Hæc locutus Iesus præcepit discipulis
 suis, ut hanc magnificam de se opinionem, adhuc apud se
 seruarent: neq; cuiquam cæterorum aperirent, quòd ipse
 esset Messias. Prius enim erat peragendū sacrificium cru-
 cis, & declarāda naturæ humanæ ueritas: deinde per re-
 surrectionem, & spiritum sanctum declarāda diuinitas.
 Quanquā enim Petri uox collaudata est à Christo, ueluti
 iam

iam proficiētium, & paulatim emergētium ad perfectio-
ra, tamen adhuc somniabant regnum quoddam nō omni-
no diſſimile mundano. Et ob hæc Ieſus obſcure, quaſi per
ænigma Petro ius clauium pollicitus eſt, non cōtinuò tra-
didit. Nondum enim erat idoneus qui uteretur, haud dum
ſatis edoctus magiſterio ſpiritus cœleſtis. Atque ideo Ie-
ſus reuocat eos ad myſterium crucis, ac mortis ſuæ, quo
regnum illud erat parandum, deuictō diabolo, & aboli-
tis peccatis, quo minus animis perturbarētur, quum hæc
uiderent accidere, quæ ſciebant paulò poſt eſſe uentura.
Maluerant illi gloriari in potēte illo ac ſublimi filio dei
uiui: ſed in hoc nemo uere poteſt gloriari, niſi qui nō fue-

Exinde cœ-rit offenſus eiufdem humilitate. Cœpit igitur Ieſus ſuos
pit Ieſu ſtē ad hanc tempeſtatem, quæ imminebat, præparare, indi-
dere.

cans eis ſibi prius eundum eſſe Hierſolymam, ſeq; mul-
tis malis affligendum à ſcribis ac phariſæis, atque etiam
primarijs ſacerdotibus: denique & occidendum eſſe, ſed
tertio die reuicturum. Hunc ſermonem quum diſcipuli
carnales adhuc non ſatis intelligerent, quòd hæc iudica-
rent indigna eo, qui tot miraculis declarafſet ſe filium
dei: non auſi ſunt tamen interrogare dominum, quid ſibi
uellet mori, & reſurgere. Petrus itaq; quem præcipuus
quidam amor erga præceptorem ſemper fecit cæteris au-
daciorem, abducit eum à reliquis apoſtolis quaſi familia-
rius aliquid dicturus: & increpans illum, atq; abominās
mortis & afflictionum mētionem: Propitius, inquit, eſto
tibi domine: non cōtingent iſta tibi. Siquidem in te ſitum
eſt, ut non eueniant. Quanquam enim Petrus afflatu pa-
tris, magis quàm ſuo ſenſu pronunciauerit eum filiū dei
uiui, procul aberat tamē ab intellectu illius arcani, quòd
Ieſus ſua morte redēpturus eſſet genus humanū, & reſur-
rectione

rectione declaraturus orbi potentiam diuinæ uirtutis. Hunc igitur affectum ut in suis corrigeret Iesus, cōuersus est, & intuitus discipulos suos, quos sciebat similiter affectos esse, tametsi solus Petrus ausus fuerat increpare dominū, ait Petro: Abi post me satana. Desine aduersari uolūtati patris mei: tuum est sequi me, non præire. Nunc obsistis, impedire studēs, quod ob salutē humani generis & pater uult fieri, & me facere decet. Cupis esse socius regni, & obsistis ad crucē ultro properanti, quo regnū hoc asserā patri. Quā me uidetis ire, hāc est uobis quoq; tendendum ad regnum cœlorum. Tu uero nondum sapis ea quæ sunt dei, sed humanis affectibus ductus repugnas uoluntati diuinæ. Ne obsta igitur inutilis monitor, sed à tergo sequens, discipulum age potius quā magistrum. His dictis ubi Iesus retudisset intempestiuam Petri improbitatem, conuersus ad omnes discipulos, cœpit pluribus uerbis explanare, quid esset quod dixerat Petro: Vade Si quis uult post me. Quisquis uult, inquit, esse meus discipulus, & uenire post particeps esse regni cœlorū, sequatur me a uestigia: ac si me, cut uidet me, contēptis omnibus huius mundi bonis, etiā uitam meam ultro impendere saluti hominum & gloriæ patris, ita ille affectus omnes humanos abdicet oportet, paratus ad omnem mortis genus Euangelij causa: tollensq; & ipse crucem suam, me ad crucem euntem sequatur. Sic pati, beari est: sic affici ignomina, gloriosum est. Sic occidi, est lucrifacere uitam. Scio nihil esse uita charius, sed sic cuiq; sua perdenda est uita, si uelit eā seruare, perditurus nisi perdiderit. Lucro suo perdit, qui perdit ob Euangelium: uere perdit, qui deserto Euangelio, consulit uitæ tēporariæ, & dispēdium facit æternæ uitæ. Nemo tam stultus est, ut uitæ corporalis huius ac breuis iactura, uelit

p uniuers

uniuersum hunc mundum lucrificare? Quorsum enim opes, si interim perit ipse possessor? Ita dementis est tantum facere affectus suos, opes, aut etiã corpus ipsum, mox et alio qui periturum, etiam si nemo occidat: ut hominum gratia, æternæ uitæ faciat dispendium: quam qui non habet, frustra habet cætera. Nihil igitur cuiquam tam charum esse debet, cuius lucrum animæ suæ dispendio uelit commutare. Nam cæterarum rerum iactura, potest utcunque sarciri, animæ dispendium est irrecuperabile. Qui perdit uitam suam mea causa, non perdit, sed mihi fœnerat, recepturus cum lucro, cum apparuerit maiestas regni mei. Neq; enim est cur animo deiciamini, quod ostēderim ob Euangelium multa toleranda tristia. Habitura sunt hæc breui finem, et ignominiam temporariam sequetur æter-

Filius enim hominis uen-
turus est.

na gloria. Siquidem filius hominis, quem uidebitis conculcatum ab omnibus, et habitum pro uermiculo, aliquando uenturus est alia specie, demonstraturus omnibus maiestatem et gloriam patris, stipantibus eum satellitibus suis angelis. Tunc qui hic iudicatus erat, et condēnatus ignominiosa morte, iudicem aget omnium et uiuorum et mortuorum, redditurus cuiq; præmium pro factis suis. Tunc morti addicentur æternæ, qui hic uitam pluris fecerint, quam me, et uita donabuntur immortali, qui mea causa uitam corporis ad tempus contempserint. Nunc certaminis tempus est, erit olim præmiorum. Atq; hæc quidem felicitas tum absoluetur, cum uisum erit patri. Neq; enim uestrum est nosse tempus. Et tamen interim dabitur huius

Amen dico
uobis.

gloriæ gustus aliquis. Siquidem illud habete pro certo. Sunt hic quidam astantes qui non gustabunt mortem, prius quam uideant filium hominis, ostēdentem maiestatem regni sui, quatenus oculis corporeis cerni potest. Certe uidebunt

ante

ante mortem regnum dei promere uirtutem suam: iamq;
paulatim uincere potentiam huius mundi uniuersam.

C A P V T X V I I.

Post dies sex Iesus uolens aliquo pacto uelut per so-
mnum exhibere suis eam speciem, qua olim uentu-
rus est iudex orbis, tres è numero discipulorum selegit,
Petrum, Iacobum, & Ioannem huius fratrem: atque his
subductis in montem uehemèter excelsum, procul ab ho-
minum conspectu, transfiguratus est coram illis. Refulsit Et trāsfigu-
autem facies eius in morem solis, ac uestimenta niueo quo ratus est an-
dam candore relucebant, qualem nullus fullo super ter- te cos.
ram potest dare. Simulq; apparuit illis Moses & Helias,
colloquentes cum eo de gloria mortis, quam esset subitu-
rus Hierosolymæ. Hoc ita uisum est Christo, ut his auto-
ribus, quos plurimi faciebant omnes Iudæi, confirmaren-
tur apostoli, neque suspicarentur eum uelle legem abole-
re, cum adstaret illi Moses, neq; prophetas, quum ades-
set Helias: nec mortem ut ignominiosam abominarentur,
quam tanti uiri ut gloriosam prædicabant. Hæc uisa sunt
apostolis, ueluti recens experrectis à somno: nam oculi
grauabantur. Non enim capiebat mortalis infirmitas, ui-
sionis magnitudinem. Expauēfactis igitur & attonitis
tam incredibili spectaculo discipulis. Petrus nondū satis Bonū est no-
sui compos, sed totus raptus uoluptate ac maicstate spe- bis hic esse.
ctaculi, quæ procul abesse uidebatur à mentione mortis:
Domine, inqt, extruamus hic tria tabernacula: tibi unū,
alterum Mosi, tertium Helie. Hoc uisum est Petro con-
sultius, quàm Hierosolymis occidi. Nondum sermonem fi-
nierat Petrus, ecce nubes blanda obumbravit apostolos,
ne sublimitate spectaculi absorberentur. Et ecce uox pa-
tris de nube sonuit, iisdē uerbis testificans de filio, quibus

p 2 testi

testimonium illi præbuerat apud Iordanē baptizato: Hic est filius meus, unice charus, in quo sibi complacet animus meus, ipsum audite. Hanc uocem diuinæ maiestatis plenam, nec ferendam humanis auribus, quum audissent discipuli, procidentes in facies suas, maiorem in morē extimuerunt. Metuebant enim uitæ suæ, quòd didicissent deum ita loquutum: Non uidebit me homo & uiuet. At Iesus recepta priore specie cōtigit eos manibus, ne suspicarentur esse spectrum, ac uoce consueta notaq; consolatus est illos dicens: Surgite, neq; metuite quicquā. Porrò quum receptis animis attollerēt oculos suos, neminem uiderūt illic, præter solum Iesum, talem qualis uenerat in montem. Quum autem descēderent de monte, prius quàm redirent ad reliquum discipulorū cœtum, præcepit illis, ne cuiquam narrarent de his, quæ uiderant, donec filius hominis resurrexisset à mortuis. Nam ante id tēporis sermonem & fructu suo cariturū & fide. Ac discipuli quidē continuauerunt apud se, conferētes inter sese, quid sibi uellet hoc, quod dixerat Iesus, postquam resurrexerit à mortuis. Adeo cor habebant obuolutum, ut ea uox toties audita, nō descenderet in pectus illorum. Sed scrupulus quidam ceperat animos illorum, ex eo quòd Heliam conspexerant assistentem Iesu, hunc inter eundum proponūt illi. Quid est igitur, inquiunt, quod scribæ docentes aduentum Messiae, docere soleāt ex autoritate Malachiae, quòd prius quàm ueniat Messias, uenturus sit Helias Thesbites. At is non præcessit aduentum tuum, sed hodie demum uisus est in monte. Quibus Iesus respondens ait: Helias quidem uēturus est, quemadmodum dixit Malachias: & iuxta prophetiam præcurret aduentū meum, ac restituet omnia, cōuersis ad Euāgelium Iudaicæ gentis reliquijs,

Et interro-
gauerunt eū
discipuli.

ne condemnetur tota natio. Verum is aduentus erit olim, cum rursus adero, cū maiestate patris, redditurus unicuique pro suis factis præmia. Quanquam & hunc meū aduentum præcessit Helias quidam, quem æquè atq; me contempserunt, & fecerunt in illum, non pro meritis ipsius, sed quicquid ipsis collibitum est. Neq; mitius ab illis tractabitur filius hominis. Tunc intellexerūt discipuli, quòd Ioannem baptistam diceret Heliam ob uitæ similitudinē, & in carpendis regibus libertatem. Cæterū ubi iam iret Et quum uel Iesus ad discipulos suos, uidit ingentem hominum multitudinem circum illos, ac scribas disputantes cum illis. *Pobam.* Pulus autē admiratus quò abisset Iesus, accurrit & salutauit cū. Ille rogat quid esset, quod inter sese disputarent. Tum quidā è turba respondit: Magister, adduxeram ad te filium meum, qui misere uexatur ab immundo spiritu: qui quoties illum corripit, alliditur puer in terram, aliàs in ignem, nonnunquam in aquam impellitur, spumat, stridet dentibus, & contabescit. Et quoniam tui non erat copia, rogauī discipulos tuos, ut eijcerent dæmonium, nec potuerunt. At Iesus ut omnium incredulitati mederetur, uelut indignabundus exclamat: O natio incredula, quàm diu frustra uersabor apud uos, quàm diu feram mores uestros intractabiles? Tot miraculis editis nihil proficio. Simulq; iussit puerum adduci, quo miraculum redderet omnibus magis conspicuum, & insigne. Qui cum adductus esset, & à Iesu conspectus, protinus ibi in oculis omnium corripuit eum spiritus, & elisus in terram uolubatur spumans, miserabile spectaculum. Tum Iesus, quo magis etiam illustraret magnitudinem mali, percontatus est patrem, quantum esset temporis, quòd huiusmodi malo uexari cœpisset. Pater respondens: Ab infantia, *p 3* inquit,

inquit, nec sine uita periculo. Nam frequenter illum egit, nunc in ignem, nunc in aquam, ut perderet. Scio morbum atrocem esse, attamen si quid potes, opitulare, misertus nostri. Iesus audito, si quid potes, subtaxans imbecillitatē fidei, quasi morbus ullus esset potētior uirtute diuina, ait illi: Noli quærere quid ego possim efficere, sed uide num tu possis credere. Etenim si plene confidas, nihil est tam difficile, quod non possit contingere fidenti. Ad hanc uocem pater fiducia concepta, spēq; certiore, profusis lacrymis exclamans respondit: Credo domine, sed etiam si quid deest fiduciae meae, supple de tua bonitate, & adiuua incredulitatem meam. Interim quum Iesus conspiceret concurrentem populi multitudinem ad spectaculum, auidam uidendi, num succederet Iesu quod discipulis non successerat, comminatus est spiritui immundo, dicens: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo, & ne posthac repetas eum. At spiritus cum eiulatu recessit à puero, sed prius adeo uehementer discerpto, uexatoq; ut mortuo similis iaceret, multiq; confirmarent esse mortuum. Adeo tenax erat mali uis. At Iesus correpta manu pueri, erexit illum in pedes, & ille surrexit. Ut ægre credebat pater, ita ægre sanatus est filius. Interea mœror quidam occupauit discipulorum animos, metuentes ne qua culpa sua perdidissent potestatem edendi miracula, quum antea gloriati fuissent etiam demones sibi esse dicto audiētes: & apud multitudinē quidem pudore silent: cæterum ubi Iesus esset ingressus domum, adeunt magistrum, & interrogāt eum: Quare nos non potuimus hoc demonium eijcere, quum potestas hæc abs te nobis semel sit tradita? Iesus ut suorum etiam fiduciam confirmaret, quam oportebat esse tantam, ut nonnunquam & aliene dis

ne dis

nã diffidentia possset esse prasidio, ait: Imbecillitas fidei
 uestræ partim fuit in causa. Nã & morbi uis erat atrox,
 & patris erat uacillans fides: nec uestra tam erat pollēs,
 ut par esse possset utriq; difficultati. Est enim nonnihil di-
 luta humanis affectibus, & inanis gloriæ fermento uitia-
 ta. Quòd si habueritis fidem similem grano sinapis, quod
 quum sit cõtemptum ac minutum, tamen attritum exerit
 acrimoniam naturæ suæ, & humo conditum emergit in
 arborem spatiosam, nihil esset tam arduum quod non ili-
 co dicto conficeretur. Etiam si diceretis monti, moue te
 istinc, ac demigra in alium locum, facturus est absq; mo-
 ra, quod iussus est facere. Cæterum hoc genus demonio-
 rum, quo puer ille tenebatur, non eijcitur, nisi fides pre-
 catione & ieiunio confirmetur. Tenax erat mali uis, &
 iam multo tempore uersum erat in naturam. Aduersus hu-
 iusmodi uitia pugnandũ est ieiunijs, quæ corpus attenua-
 tum spiritui subiiciunt: & deprecatione, quæ diuinũ im-
 petrat subsidium. Hoc sermone docuit Iesus atrociam diuq; Cõuersanti-
 consuetam animi uitia, remedijs grauioribus oportere pro bus cum eis
 pelli. Cæterũ quum iam ageret in Galilæa, Iesus quo ma-
 gis præmuniret animos discipulorum suorum, ne supra
 modum conturbarētur morte sua, rursus iterat & incul-
 cat eis, quòd filius hominis tradēdus esset in manus homi-
 num, quodq; foret ab illis occidēdus, quodq; tertio die re-
 surrecturus à mortuis. Hic sermo maiorem in modum di-
 scruciabat animos discipulorum, qui sic adamabāt domi-
 num suum, licet affectu quodam adhuc carnali, ut aures
 illorum nullã paterētur mortis mentionē. Nondum enim
 intelligere poterant, quòd Moses & Helias Iesu mortē,
 gloriã appellarant: quodq; mors illa salutem esset paritu-
 ra toti mundo. Quanquam autem ut ad mentionem mor-

tis contristabantur, ita ad resurrectionis mentionem debent exhilarari: tamen in tantum abhorrebat animus à commemoratione supplicij, ut planè non caperent quid esset mori, ac mox tertio die reuiuiscere. Existimabant enim melius esse omnino nō mori, quādo id sibi prestare

Et quum ue poterat, qui poterat à morte reuiuiscere. Vbi uero uenisset Capernaum, qui Caesaris nomine tributa exigebāt, ueriti cōpellare Iesum, ob autoritatē, quam sibi iam miraculis cōpararat, adiere Petrum, quē uidebāt illi ferè proximum: Magister, inquiunt, uester num soluit didrachma? Petrus quum pecuniam non haberet, nec uellet offendere tributorum exactores, respondit illum soluere. Nam haectenus huiusmodi tributa soluerat etiam Iesus. Quumq; iam domū essent ingressi, nam illic domiciliū habebat Iesus, Petrus anxius, habebat in animo loqui Iesu de soluendo tributo: promiserat enim, nec habebat quod daret. Tum Iesus non inscius quid in animo uolueret Petrus, praeuenit illius interrogationem: Simon, inquit, quid tibi uidetur? Reges à quibus solēt accipere tributum, aut cēsum, à filiis'ne, an ab alienis? Ab alienis, inquit Petrus. Tum Iesus: Ergo, inquit, filij sunt immunes, obscure subindicans se terræ, maris'que, & omnium rerum dominum, nulli mortali principi debere tributum aut censum, nec suos discipulos aut filios regni teneri: sed tamen docere uolens in huiusmodi rebus, quæ nihil faciunt aduersus pietatem, nonnunquam obsequendum huic hominum generi, ne prouocati grauiora peccent, subiicit: Attamē, inquit, ne simus illis offendiculo, abi ad mare, & eum piscem qui primus ad te prodierit, tolle. Aperto ore eius inuenies staterem, hoc est, drachmas quatuor. Eum tolle, & da illis pro me & pro te. Hoc facto Iesus simul ostendit & suam

Reges terræ
à quibus.

tibi uidetur? Reges à quibus solēt accipere tributum, aut cēsum, à filiis'ne, an ab alienis? Ab alienis, inquit Petrus. Tum Iesus: Ergo, inquit, filij sunt immunes, obscure subindicans se terræ, maris'que, & omnium rerum dominum, nulli mortali principi debere tributum aut censum, nec suos discipulos aut filios regni teneri: sed tamen docere uolens in huiusmodi rebus, quæ nihil faciunt aduersus pietatem, nonnunquam obsequendum huic hominum generi, ne prouocati grauiora peccent, subiicit: Attamē, inquit, ne simus illis offendiculo, abi ad mare, & eum piscem qui primus ad te prodierit, tolle. Aperto ore eius inuenies staterem, hoc est, drachmas quatuor. Eum tolle, & da illis pro me & pro te. Hoc facto Iesus simul ostendit & suam

Et suam potētiam, qua nulli subijciebatur: Et modestiam qua cedi uolebat his, quos ob rem uilē Et aspernandam non expedit iritari. Etenim qui sic dare potest, maior est quā qui debeat: Et tamen quum dat quod non debet, docet, aliquoties esse pręstabilius de iure tuo decedere, quā cum improbis de iure contendere: pręsertim in hisce rebus, quę facultates atterunt, non lædant autem pietatem. Habet Et mundus ordinē suum, quem per occasionem euangelicę libertatis non oportet omnino cōfundi.

CAPVT XVIII.

His ita gestis subijt apostolorū animos humanus quidam affectus, ac stimulus liuoris, Et ambitionis. Audierant de regno cœlorum: uiderant tres apostolos seorsum abductos in montē: audierant Petro traditas claues regni cœlorum, eiq; dictum: Beatus es Simon Bariona, Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: conspiciabant illum familiarius quædam Et audacius colloqui cum domino, ac modo uiderant illū cæteris apostolis pręlatum in soluendo tributo, quodamq; modo æquatū Christo. Itaq; Petro subinuidebant, cui uidebatur principatus regni cœlorum destinatus, quum esset ille natu minor. Adcunt igitur Iesum, Et rogant quis esset futurus primas in regno cœlorum. Adhuc enim somniabant tales quasdam dignitates, quales uidemus in principum aulis. At Iesus ut penitus eximeret hunc affectum ex animis eorum, puerum quendam ad se uocatum statuit in medio discipulorum, paruulum, Et adhuc alienum ab omnibus affectibus ambitionis Et inuidiæ, simplicem, purum, soloq; naturę ductu uiuentem. Illud, inquit, habetote certum, nisi quis totus fuerit immutatus, ac prorsus abiecerit omnes affectus istiusmodi, transformatus que fuerit in habitum,

p s bitum,

bitum, & simplicitatē huius pueri, ne recipietur quidem in regnum caelorum. Tantum abest ut ambienda sit eminentia: proinde qui se deiecerit, & efficiatur huic paruo similis, hoc ipso maximus erit, quod sit minimus in regno caelorum. Etenim qui modestia minimus est, is uirtute est maximus. Principes amant sui similes, & apud hos maiore in precio est, qui caeteris submotis semet anteposit. Ego mei similibus delector. In aulis huius mundi, princeps ad sui contumeliam pertinere putat, si quis quem est summatis affecerit contumelia: & in se collatum officium interpretatur quod in illos fuerit collocatum. At hominum uere simplicium & humilium, tanta est apud me gratia, ut qui unum quemuis ex his receperit, mea causa, mihi uelim imputari, perinde quasi me receperit. Contra qui laeserit unum quemlibet ex his pusillis aut offenderit, qui mihi fidunt, toti quae pendent ex me, poenas daturus est atrociores, quam si saxo molari collo illius alligato demergatur in profundum maris. Quid enim sceleratius, quam eos offendere, qui nulli male uolunt, qui nulli inuident, nulli se praefereunt, qui omnes amant ex aequo? Sed heu male erit mundo ob scandala, offendiculaque similiarum paruulorum. Hominum peruersitas in causa est, ut fieri non possit, quin accidant offendicula. Erunt qui liuore odioque commoti, persequantur benemerentes, maledicant bene precantibus, occidant salutem aeternam afferentes. Atque haec quidem offendicula cedent in bonum eorum qui patientur, imò in bonum totius mundi, sed tamen male erit illi, cuius uitio natum fuerit offendiculum. Proinde qui cupiunt ingredi regnum caelorum, diligenter uitent offendicula pusillorum, sed potius alijs alij uicissim sint adiumento. Neque satis est cauere, ne quis
alteri

alteri sit offendiculo, uerumetiam ne quis ipse sibi accer-
 sat offendiculum. Tum enim uere sunt offendicula, quum
 sibi quis est offendiculo. Nullus igitur affectus cuiquam Si autem ma-
 adeo charus sit, quin amputetur illico, si fuerit offendicu-
 nus.
 lo properati ad regnum cœlorum: adeo ut si manus tua,
 aut pes tuus, uidelicet membrum in primis necessarium,
 tibi sit offendiculo, resecandus sit, & abiiciendus. Utilius
 enim est tibi, ut ad uitam æternam recipiaris mutilus, aut
 claudus, quàm ut integris manibus aut pedibus, totus con-
 iiciaris in ignem æternum. Oculus membrum est non so-
 lum necessarium ad usus, uerumetiam gratissimum homi-
 ni. Et tamẽ si hic forte tibi fuerit offendiculo, erue, & abij-
 ce. Magis expedit tibi ut luscus admittaris in uitam eter-
 nam, quàm ut utroq; oculo incolumi, totus præcipiteris
 in gehennæ incendium. Atque hæc dicens Iesus non sensit
 aliquod corporis membrum amputandum, sed affectus o-
 mnes amputandos, qui nos auocant à cura salutis eter-
 næ. Nam amicus quo carere uix possis, ueluti manus est
 homini. Pater cui inniteris, pes est: uxor aut filius quem
 tenerè deamas, oculus est. Ut igitur nihil tam preciosum
 tamq; magnificum esse debet homini, quo debeat auoca-
 ri à regno cœlorum: ita nemo quamuis pauper, obscu-
 rus, & humilis est contemnendus, sed adiuuandus po-
 tius, ut proficiat ad meliora. Habetis exemplum. Vide-
 te igitur, ne quem contemnatis ex huiusmodi pusillis.
 Quamuis abiecti sint apud mundum, tamen apud deum
 magna est illorum ratio. Nam illud pro certo dico uo-
 bis: angeli, qui tanquam ministri curam habent illorum,
 assidue contemplantur faciem patris, qui est in cœlis.
 Hinc æstimare licet, quãti sint apud deum, quũ illis tales
 addiderit custodes, ac pedagogos. Rudes quidẽ sũt, labi
 poss

possunt, falli possunt, sed simplicitas subsidio digna est, non supplicio. Nam ideo filius hominis uenit in terras, nō ut perderet quenquam, sed ut quod in ipso est, seruaret omnes. Sed multi seruari nolunt, & persequuntur seruare uolentē. Hi sunt quos mundus ut magnos suspicit. Auctoritate præminēt, opibus pollent, eruditione præcellūt, ut uideatur, admirabili quodam falsæ sanctimonie præstigio cōmendantur. Hos non oportet quidem ultro prouocare, sed contēnendi sunt fortiter, si metuentes suæ potentie, potentiam opprimunt dei, si suæ gloriæ consulentes inuidēt gloriæ Euangelij. Si suo quæstui seruiētes, obstant cōmodis omnium. Si dum suam iactāt inanem cruditionem, uitiant doctrinam Euangelicam. Si sub prætextu falsæ religionis, extinctum cunt ueram religionem: si beneficijs efferantur. Isti sibi imputēt oportet suum exitiū. Cæterum nobis hoc esse studio debet, ne quē perire sinamus è pusillis & infirmis, qui sic errāt, ut sint sanabiles, ouibus similiōres quàm lupis. Ex uestro sensu coniecturā

Quid uobis facite, quantopere sit hoc studio patri, qui natura bonus uidetur. est, ne quis hominum pereat: quos ideo condidit, ut essent beati. Etenim si quis sit uerus ac fidus pastor, dominus ouium centum, atq; ex tanto numero perierit una, non ne relictis nonagintanouem in montibus, abit quæsiturus eā quæ aberrauit à grege? Tanto que desiderio maceratur unius amissæ, ut reliquum gregem totum exponat periculo. Quòd si contigerit ut illam inueniat, pro certo dico uobis, quòd magis gaudebit ob unam receptam, quàm de cæteris omnibus, quæ non perierant. Proinde si sic est affectus homo pastor erga gregē suum, quem possidet tantum, non etiam condidit: quanto magis hæc est uoluntas patris mei, qui est in cælis, ne quis pereat ex his pusillis,

fillis, quos condidit: quos sic habet curæ, ut angelos suos
 horum custodiæ præfecerit, quibus ad salutem reuocãdis
 filiũ suum unicum impendit? Absint igitur à uestro con-
 tubernio offendicula, quæ pacem dirimũt fraternam, sed
 adsit mutua charitas, qua uicissim alij aliorũ erratis amã
 ter medeamini, si qua inciderint. Porrò medicandi modus
 hic erit. Si quid admiserit in te frater tuus quod sit ani- *Si autẽ pec-*
 maduersione dignũ, ne statim profilias ad uindictã, ne ue *cauerit in te*
rursus silentio tuo sinas illum perire, dum ueluti uinolent *frater tuus.*
 tus affectibus suis peccat impune: sed primum experire
 remedio quàm maxime blando, quod ne pudoris quidem
 incommodo fratrem aspergat. Adito illum solus solũ, &
 nullis arbitris rem inter uos transigito. Si nondum agno-
 scit culpam, argue illum & ob oculos pone, quantum ab-
 errarit ab officio fraternæ charitatis. Talis autem sit ad-
 monitio, ut declaret te nihil aliud quærere, quàm ipsius
 salutẽ, & amicitie pristinæ sarturam. Quòd si ille tam est
 sanabilis, ut ad hanc secretam admonitionem resipiscat,
 non est quod ulciscaris, aut quod illũ traducas: tibi satis
 est quòd lucrifeceris fratrem tuum. Interim & tuo lucro
 cõsulisti. Periturus enim erat tibi amicus, peritura erat
 deo anima. Quòd si grauior est morbus, quàm ut hoc le-
 uissimo remedio sanari queat, non est prorsus abijcienda
 spes, nec statim ad extrema remedia ueniẽdum. Sed si tibi
 soli non præbuerit aurem, rursus adito hominem, adhibi-
 to uno aut altero, siue ut pudore mediocri corrigatur,
 qui non progrediatur usq; ad infamiã, siue ut testimonio
 duorum aut trium possit reuinci. Quòd si tam est intra-
 ctabilis, ut nec pudore nec metu iudicij cõmoueatur, rem
 defer ad congregationem, ut uel multitudinis consensu,
 uel eorum autoritate qui multitudini præsunt, emende-
 tur,

tur. Quòd si usque adeo est insanabilis, ut nec secreta fraternaq; correptione, nec duorum aut trium conscientia consensuq; nec prolati criminis pudore, nec primorum autoritate corrigatur, illum suo morbo relinquito. Ampu-
tetur à familiari consortio, nec alio loco habeatur, quàm si sit ethnicus, aut publicanus. Sit hæc inter uos atrocissi-
ma pœna, quæ tamen non in aliud adhibetur, nisi ut aut pudore resipiscat frater, dum se uidet ab omnibus uitari, aut certe ne gregi admixtus alios inficiat suo contagio.

Amen dico uobis. Nec est quod aliquis dicat mihi, diluta & imbecilla sunt regni tui iudicia: imò seuerissima sunt, si quis contēnet ob-
stinate. Nam humanæ leges, quum atrox facinus puniunt capite, nihil aliud quàm corpus interimunt, & nonnun-
quam occidunt, quæ deus non cōdemnat, & occidunt tan-
tum, non emendant, posteaquàm non superest qui possit emēdari. At ista condemnatio quanquam lente procedit ad supplicium, tamē hoc nomine est seuerissima, quòd da-
mnatū, nisi resipiscat, manet æterna pœna, quam nulla ra-
tione poterit effugere. Quem Cæsar damnat, nonnunquã absoluit deus: & quem absoluit princeps aliquoties da-
mnat deus. Ille quem absoluit, relinquit hominum consor-
tio, quo faciat & alios sui similes: & quem occidit, tollit ex hominum cōsortio, non solum non sanans, uerū etiam efficiens ne sit qui sanari possit. Hæc sunt humana iudi-
cia necessaria magis quàm laudanda. At uestra sententia sic submouet hominem insanabilem, ut non possit synce-
ros inficere, & tamen sit qui possit resipiscere. propterea quòd uestræ potestatis sit, seruare, non perdere. Nec ta-
men impune peccabunt, quibus per uos licet uiuere. Ma-
net illos æternum supplicium, iudice deo, cuius sententia uestram sententiam approbabit, ni resipuerit damnatus.

Etenim

non commoti affectu humano, sed concorditer amantes ea quæ dei sunt: ij quæcunq; petierint, impetrabunt à patre meo, qui est in cœlis. A deo pater amat euangelicam sanctamq; concordiam. Quum igitur tatum ualeatis apud eum principem, qui potest omnia, nō est quod uos poeniteat uestræ potestatis: etiã si apud homines, imbecilles & impotentes uideamini. A Cæsare non protinus impetratur quod petitur, nec ille quicquid rogatur, prestare ualeat. Nec enim ille posset uel febrim depellere, uel muto linguam reddere. Nihil autẽ tam est arduum aut incredibile, quod pater meus non sit uobis præstaturus, si cōcor

Tunc accediter ab ipso petieritis. Hæc quum diligenter auscultasset dens Petrus Petrus, existimans ad se potissimũ pertinere, quod de po ad eũ dixit. testate dānandi & obseruandi differuerat Iesus, scrupulum aliquem conceperat in animo, propterea quod Iesus dicens, post tertiam correptionem sit tibi uelut ethnicus & publicanus, uisus est certum numerum præscribere: quem qui transgressus esset, etiam si resipisceret, qui peccarat, non esset recipiendus in gratiam. Hac igitur de re exactius docendus adiit Iesum: Domine, inquit, quoties cōdonabo fratri, si in me peccauerit, & post quotam culpam repelletur à uenia? Non post septimam? Hunc numerum proponebat Petrus, uelut abũde magnum, quum Iesus tertiæ duntaxat correptionis meminisset. Tunc Iesus ostendens in his quæ committuntur in nos, oportere nos esse facilimos ad ueniam: Non dico, inquit, ignoscendum usq; ad offensam septimam, sed usq; ad septuagesies septimam: indicans nullum esse præscribendum numerum ignoscentiæ Christianæ: sed quotiescunq; resipuerit qui peccauit, toties ex animo condonãdam esse culpam: penitus eximens ex animo Christiano omnem ulciscendi libidinem.

dinem. Atq; id ne quis existimaret esse durū & iniquum, Iesus adhibita similitudine docet esse æquissimum. Nam hanc non tam esse clemētiam, quā pensationem. Etenim quum nos aliquādo uicissim peccemus in proximum, sed multo tum crebrius, tum grauius in deum, in quem quoties delinquimus, hoc grauius peccamus, quo maior est is, in quem peccamus, quoq; maiora ab illo beneficia cepimus, indigni simus qui ueniam impetremus, uel à proximo, uel à deo: qui uel millies peccanti condonat, si modo resipiscat: si fratri tanto leuius peccanti grauemur offensam remittere: præsertim cum deus hac lege nobis ignoscatur commissa nostra, ut illius exemplo prouocati, faciles & exorabiles simus in proximum. Ideo, inquit, regnum cælorum simile est homini prædiuiti ac potenti: cui quum esset ingens familia, uisum est inire rationem cum seruis suis. Et cum cœpisset subducere rationē, repertus est quidam, qui debebat illi decem milia talentorum. Porro cum summa maior esset, quā ut debitor esset soluendo, dominus iussit & ipsum & uxorē & liberos, & quicquid habebat rerum, uenundari: ut ex cōflato precio satisfaceret creditori. Seruus autem ille supplex accidens ad genua domini: Quæso, inquit, ut mihi spatium aliquod concedas, & progressu temporis omnia tibi resoluam. Porro dominus misertus serui supplicis ac prouoluti plus indulgit quā ille petierat. Non solum enim illum non produxit in forum, uerum etiam cōdonauit illi totam summam. Porro seruus ille iam liber, quū esset digressus à conspectu domini sui, forte fortuna obuium habuit quendam è numero conseruorum suorum, qui debebat illi paucillulum pecuniæ, nempe denarios centum: hic oblitus dominicæ erga se clemētiae, protinus iniecta manu trahere cœpit

q

pit

pit miserum, dicens: Solue quod debes. Ille conseruus ad conserui genua procidens, totidē uerbis obsecrabat eū, quot ille dominum: Patienter age mecū, & omnia resoluam tibi. At creditor inexorabilis, repulit supplicem, & pertraxit in carcerem, donec reddidisset quod debebat. Porrò cæteri conserui, qui uiderant miram clemētiam domini in seruum, ubi uidissent tantam credulitatem conserui in cōseruum, dolore graui commoti, rem omnē denarant domino. Ibi dominus accensus ira, reuocauit ad se seruum, cui cōdonarat omnia. Serue, inquit, male, non ne ego dominus tantam summam tibi condonauī: non ob aliud, nisi quòd supplex rogaras me? non igitur par erat, ut tu conseruus conseruo paululum pecuniæ cōdonares: & supplicis misereris, quēadmodum ego tui misertus eram? Certe mea in te recens lenitas te docere debuit lenitatem in conseruum. Iamq; dominus implacabiliter iratus, tradidit eum tortoribus seruandum in carcere, donec resolveret totam summam prius cōdonatam. Ad hanc imaginem uobiscum aget pater uester cœlestis. Illi nemo uestrum non debet plura, in quem nemo non frequenter delinquit. Peccant & homines in homines, sed longe leuio-
ra. Quòd nisi quisq; fratri suo remisit leuiores offensas in se commissas, & remisit ex animo: pater non solum non condonabit uobis in se commissas grauiora, uerum etiam quæ condonarat, reuocabit.

CAPUT

XIX.

His sermonibus ubi Iesus ad beneficentiam erga simplices, ad lenitatē erga delinquētes instruxisset suos relicta Galilæa recepit sese in fines Iudææ, trans Iordanem, uelut occurrens ad futuram mortem, quam clanculum moliebatur pharisæi. At eò quoq; sequuti sunt numero

mero

merosi greges hominum deportantes secum uarios egrotos: & sanauit eos illic. Ac rursus uisis tot prodigijs, & studio multitudinis erga Iesum, recrudit phariseorum inuidia. Qui callide & insidiosè adorti sunt illum, occasione captata ex sermone, quo prius docuerat, non esse repudiandam uxorem. Proponunt igitur cornutum problema: num phas esset, quacūq; de causa repudiare uxorem. Si licet homini dimittere uxorem. Qui si respondisset esse phas, secum pugnare uideretur, re uxorem. quum docuisset non licere repudium: si negasset, uideretur aduersari legi Mosaicæ, quæ permittit quauis de causa dare repudij libellū, ac dimittere. At Iesus ita temperat responsum, ut nec Mosi ledat autoritatem, nec suum dogma recātet, et phariseis legis peritis autoritate legis obturet: An non legistis, inquit, quòd quum deus conderet hominū genus, sic instituit primū coniugium, ut unus uni indissolubili copula iungeretur? Ex eadem enim massa finxit masculum & fœminā, ut horum complexu propagaretur humanum genus. Ac mox copulā indiuulsam exprimēs mariti & uxoris, adiecit, non Moses, sed ipse conditor deus: huius mutue charitatis gratia deseret homo patrē ac matrē, & adglutinabitur uxori suæ. Tamq; erit arcta coniunctio, ut è duobus quodammodo fiat unus homo, qui prius fuerant duo. Itaq; semel matrimonio iuncti, iam non sunt duo, sed unum corpus: ut tam præter naturam sit uxorem à uiro diuellere, quàm membrum à corpore rescindere. Quod igitur deus tam arcto uinculo semel connexuit, ne separet homo. Hic pharisei iam ansum datam arbitrantes, qua Iesum prehenderent: Si deus, inquiunt, hoc uoluit quod interpretaris, quur igitur Moses fecit ius maritis, qualibet de causa abijcere uxorem, modo dent illi libellum repudij? Qua fronte

ausus est permittere, quod deus fieri noluit? Respondit Iesus: Non hoc uobis permisit, quòd rectum esset natura, sed sciēs duriciam cordis uestri, leuius malum indulgit, ne grauius à uobis cōmitteretur. Neq; enim is probat diuortium, qui hoc maluit admitti, quàm homicidium. Nec hoc efficit libellus repudij, ut rectum sit repudium: sed testis est tuæ duriciæ, qui quamlibet leui de causa expellas coniugem, & illi prospicit de nouo marito, tibi ius adimens, ne reuoces repudiatum. Verum ab initio, quum nondum increuisset hominum malitia, nec adhuc tot uitijs esset infecta natura mortalium: quoniam non erat tam atrox odium, ut ueneficia timerentur, aut homicidia, non erat repudij licentia: neq; nunc relaxabitur idem ius, postea quàm euangelica doctrina renouat ac perficit naturæ sinceritatem. Moses idem optabat, quod ego doceo: sed mores uestri nimium ad homicidium propēsi deterrebant illum, ne auderet hoc à uobis exigere. Ego qui non irrito legem, sed absolutiorem reddo, planè dico uobis nephas esse, & præter mentem dei, & præter uoluntatem Mosi, quod uulgo facitis, quauis de causa repudiantes uxores uestras. Nec enim ideo rectū est quod facitis, quia facitis impune. Multa sunt apud deū flagitiosa, quæ legibus humanis non puniuntur. Proinde scitote, quòd quisquis ob quamlibet causam abiecerit uxorē, & alteram duxerit, ut adulterium committit ipse, ita uxori præbet adulterij causam: ~~et si quis abiecit uxorem suam, quia non habet carnalem concubitum, et se iungat alteri, non adulterium committit, sed sicut in principio creauit deus hominem, masculinum et femininum, et uniuersum carnalem concubitum in se iungat, et non separabit, et uniuersum carnalem concubitum in se iungat, et non separabit, et uniuersum carnalem concubitum in se iungat, et non separabit.~~ Sed qui talibus de causis repudiarit uxorem: qualibus uos subinde repudiatis, si se iungat alteri, non matrimonium est, sed adulterium.

terium. Et qui sic repudiatam duxerit, non uxorem suam ducit, sed alienam: & ideo non contrahit matrimonium, sed committit adulterium. Sed horum malorum summa recidit in caput repudiatoris. Primum enim præfractus est, & immitis, qui uitium uxoris nec ferre potuerit, nec uoluerit mederi. Deinde domo depulsæ, quæ sine marito non potest uiuere, causam præbet adulterij committendi. His auditis, discipuli aiunt Iesu: Si hæc est conditio maritorum, ut ab uxore, si displiceat, non possint absolui, præstat abstinere à matrimonio. Dura siquidem seruitus est domi ferre morosam, rixosam, temulētam, aut alio simili uitio molestam mulierem. Iesus non improbat quidem responsum discipulorum, quos propter Euangelij prædicationem cupiebat esse liberos à matrimonij seruitute: uerum subindicat, non esse tutum uitare matrimonium: nisi si quis ita firmo sit animo, ut possit in totum temperare à coitu. Per paucos autē esse qui possint: propterea quòd hic affectus corporis sic omnium est comunis, ut non alius sit uiolentior, aut inuincibilior. Quanquam igitur liberius est non illigari matrimonio, tamen tutius est intra cōiugij cancellos contineri, quàm uago cōcubitu pollui. Iesus igitur subindicans quid esset optimum, & huc inuitans præmio libertatis, nō audet tamē exigere, quod quodammodo uires excedit humanas: Non omnes, inquit, capaces sunt huius sermonis, sed hi duntaxat, quibus hoc datum est diuinitus: quos tantus habet ardor euangelicæ sanctimonie, ut hunc etiam affectum sponte, uolentesq; negligant. Nec enim alioqui laudem habet, quāuis castus coelibatus, nisi fuerit susceptus studio pietatis euāgelicæ. Sūt enim eunuchorum tria genera. Vnum eorum, qui sic nascuntur, q̄ uitio nature frigidioris abhorrent à re uxoria,

q̄ 3 aut

aut alio quopiam occulto naturæ affectu. Alterum eorū, quos execuerunt homines. Horum castitas nullam meretur laudem, quòd à necessitate proficiscatur, non à studio uirtutis. Sed habet Euangelium & suos cunuchos planè beatos, qui neque natura spadones sunt, neq; ab hominibus execti, sed ipsi seipsos castrarunt propter regnū cœlorū: non amputato corporis mēbro, sed ob amorē Euangelij deuictō affectu rei uxoriæ. Videtis palmam in medio positam, certet qui uolet, ~~qui seipsum~~, auferrat brabium qui potest: fortiter, & ultro certantibus, non deerit fauor agonotheæ. Quoniam de puritate uirginea fuerat sermo, deq; sublimitate uirtutis heroica, quæ paucis cōtingat, tanquam per occasionem offertur exemplū simul & absolutæ puritatis, & summæ modestiæ: sine

Tunc oblatis qua uirginitas nihil promeretur laudis. Aderāt parētes, **Sunt ei par-** qui cupiebant infantes suos offerre Iesu, ut eis manus imponeret, & pro ipsis deprecaretur: existimantes fore, ut quemadmodum uiderant illius contactu fugere morbos, ita Iesu cōtactus seruaret eos à morbis, ruinis, demonio, ceterisq; malis, quibus ætas illa sæpenumero perit. At discipuli, qui quanquam toties audissent de summa modestia, nondum tamen penitus exuerant humanos affectus: existimantes indignum magnitudine domini sui, infantium ac matrum improbitate detincri lassariq; prohibebant accedere cupientes. Hoc animaduertens Iesus, quo magis ac magis infingeret animis suorum euāgelicam modestiam, quæ nullum quantumuis humilem fastidit: Sinite, inquit, ut pueri ad me perferantur: neq; prohibete, quominus me adeant. Etenim qui horum sunt similes, mihi gratissimi sunt: quos tametsi mundus habet despicabiles, ego tamen non alios dignor regno cœlorum. Quod his
prestat

præstat natura, hoc in uobis præstet pietas oportet, si
 uelitis admitti in regnum cœlorum. Adducti sunt igitur
 paruuli ad Iesum, & ille imposuit illis manus, sacri cor=
 poris contactu uirtutē occultam infundens puellis, ob sim=
 plicem parentum fidem. Quo factō discessit illinc, re ipsa
 docēs satisfaciendū quidem esse pusillis, sed nequaquam
 illis hærendum, quin magis properandum ad perfectio=
 ra. Et ecce pueris relictis, succedit adolescens, qui de per
 accedēs ait.
 fectione loquitur. At Iesus quemadmodum in paruulis
 proposuerat discipulis suis imaginē simplicitatis ac mo=
 destiæ, ita in adolescente studioso quidem perfectæ pieta=
 tis, sed diuitijs onusto, ponit ob oculos, quàm difficile
 sit, eos qui diuitijs seruiunt, eniti ad perfectionem euan=
 gelicæ pietatis: quantoq; sint expeditiores ad euangeli=
 cum negocium, qui nihil, aut quàm minimum huius mun=
 di possideāt: quanquam paupertas & opulentia, non tam
 in possessionibus est sita, quàm in affectibus. Erat adole=
 scens animo religioso præditus: sed quoniã è Christo au=
 dierat nescio quæ noua præcepta, adiit Iesum, & accidēs
 ad genua ipsius, rogat eum dicens: Magister bone, quid
 boni faciã, ut uitam assequar æternam? Adolescēs bonum
 appellabat Iesum, blandimento captans illius beneuolen=
 tiam: quum tamē nihil aliud esse suspicaretur illum, quàm
 purum hominem, quanquam cæteris præeminentē. Dein=
 de quum de bono percōtatur, non de quouis bono sentit,
 sed de insigni quopiam bono, quod promereatur uitam
 æternam. Atqui nullus mortalium absolute bonus est.

~~...~~
~~...~~
 Iesus igitur excitās adolescētē,
 ut magnificentius de ipso sentiat, & auocetur à fiducia
 operū suorum, ac uitæ spē potius collocet in beneficētia

q

↑

gratuita

gratuita dei, qui natura bonus, & gratis beneficus in omnes, respondit hunc in modum: Quid me bonum appellas, aut quid me percontaris de bono? Sed tamen si cupis admitti ad uitam æternam, serua præcepta. Quumq; adolescens rogasset, quæ nam essent illa præcepta: si quidem audierat illum docentẽ, præcepta legis Mosaicæ nõ esse satis ad consequendum regnum cœlorum: Iesus ut omnibus eximeret legis fiduciam, respondit: Non occides: non committes adulterium: non facies furtum: non dices falsum testimonium. Honora patrem tuum & matrẽ: & diliges proximum tuum sicut teipsum. Tum exhilaratus adolescens: Hæc, inquit, omnia seruaui à pueritia mea. Quid igitur præterea mihi deest? Expectabat ut Iesus responderet illi, nihil deesse. Sed dominus ostendens quantum intersit inter iustitiam Iudaicam, & euangelicam: inter bonum Iudæum, & bonum Christianum: Si uis, inquit, perfectus esse, uade, ac diuenditis omnibus quæ possides, distribue pecuniã pauperibus: nõ perdes opes tuas, quæ uis in multos dissipatas. Sic dissipare, recõdere est. Nam pro terrenis opibus habetis meliorẽ thesaurum in cœlis. Hoc ubi feceris, iam expeditus, ac nudus ueni me nudum sequuturus. Quum ait Iesus, Si uis, ostendit negocium arduum esse: sed adiecit præmium, Habebis thesaurũ in cœlis. Mox ad studiũ perfectæ pietatis hortatur, Veni sequere me. Hunc sermonẽ quum audisset adolescens, abiit animo deiecto mœstoq; quòd dominus esset multarũ possessionum, quas durum existimabat semel uniuersas relinquere. Auebat adipisci uitam æternã, ambebat perfectionis honorem: sed hunc affectum ueluti bonum semen obruebãt spinæ diuitiarum. Itaq; mœstus abiit domum, nequaquam intelligens Iesum dãnare non diuitias, sed affectum

Etum

Etum & amorem curasq; diuitiarum, quibus uix possunt non esse obnoxij, qui eas possident. Neq; enim semper uoluit eas relinquere, sed tamē semper cōtemni:relinqui etiā, quando nos auocent ab euangelica pietate. Adolescente digresso, Iesus conuersus ad discipulos suos: nam illis hoc spectaculum ediderat, ne quando pœniteret paupertatis suæ, aut tenerentur amore pecuniæ: Quam, inquit, difficile est, diuitem ingredi regnum cœlorum. Significās egre conuenire studium opulentia, & studium euāgelicæ philosophiæ: quòd hæc totum requirit hominē, illud ferè maximam hominis partē sibi uindicet. Atq; ut magis exaggeraret rei difficultatem, discipulis admirātibus adicit: Quin & amplius dico uobis: Facilius est ut camellus trās eat per foramē acus, quàm ut diues ingrediatur regnum cœlorum. Siquidem humilis & angusta est porta, nec recipit camelos opum sarcinis onustos. Sic enim notauit diuites auaros, quibus diuitiæ magis sunt oneri quàm usui: ut quas alijs baiulant potius quàm sibi. Hic sermo, qui non satis intelligebatur ab apostolis, iniecit & illorū animis mœstitudinem quandam, quòd dolerent tot homines diuitiarum gratia secludendos à regno cœlorū. Quum igitur uehemēter admirarētur discipuli, quid sibi uellet hoc quod dixerat Iesus de camelo & foramine acus: rogāt illū, Si sic habet res, quis igitur poterit saluus fieri? Quotus enim quisq; est mortalium, qui aut abijcere possit diuitias quas habet, aut non optare si non habet? At Iesus intuitus illos, quo leniret conceptum animo mœrorē, ostendit nonnullam esse spem diuitibus quoq; perueniēdi in regnum cœlorū. Apud homines, inquit, hoc impossibile est, non minus quàm ut camelus eat per foramen acus: sed apud deum nihil est impossibile. Solus ille mutat animos

Facilius est
camelum.

q 5 diuitum,

diuitum, ut alacres etiam uel abijciant quod possidēt, uel possideant tanquam communes, non proprias, semper parati relinquere, si quādo id postulet Euangelij negociū. Quur enim egre contemnant opes, qui non grauantur & uitam impendere? Hic sermo quem adolescenti dixerat Iesus: Vende quæ possides, & sequere me, nōnihil bonæ spei conciliauit Petro: qui quanquam diues non fuisset, tamē hoc ipsum quod habebat, alacer reliquit, nauim

Ecce nos & retia, ac dominū fuerat sequutus. Domine, inquit, ecce nos fecimus quod ab adolescēte flagitabas: reliquimus omnia.

omnia, et sequuti sumus te: quid igitur erit nobis præmij? At Iesum ostēdere studens hanc eximiam laudem non solum patere diuitibus, uerum etiam tenuibus: qui quicquid hoc est, quod possident, libenter habent pro derelicto ob Euāgelium, quum hæc uirtus magis æstimetur ab affectu relinquentis, quā à modo rei relictae: non reiecit orationem Petri, quā pro re magnificentiore: sed docens, pro uilibus illis prompto animo relictae, non uile præmium esse reponēdum, ait: Illud cōfirmo uobis, quod uos qui præter scaphā & retia, mea causa nihil reliquistis, sed tamen hoc animo, ut opes quantumuis magnas mea causa fueritis relicaturi, & nudi nudū estis hæctenus sequuti, si perseueraueritis, in futuro seculo, quū reuixerint mortui, dabiturq; cuiq; pro suis meritis præmiū, iāq; filius hominis, deposita quā nunc uidetis humilitate, consederit in sede maiestatis suæ, uos quoq; piscatores tum cōsortes honoris, qui nunc estis consortes afflictionū, sedebitis in duodecim sedilibus, et iudicabitis duodecim tribus Israëliticas: quod ex eadem stirpe progeniti, eiusdem legis periti, iisdem miraculis ac beneficijs prouocati, tamen nulla ratione perduci potuerint, ut crederent, quum

uos

uos humiles & idiotæ statim ad simplicem uocis iussum, etiam illa reliqueritis, quibus uitam sustētabatis. Neq; uobis solum hoc pramiij continget, uerū etiam quisquis hominum ob mei nominis professionem reliquerit domū, fratres aut sorores, patrem aut matrem, uxorem aut filios, agros aut aliam quamcunq; possessionē, adeo non perdet quod mea causa reliquit, ut magno potius lucro sit fœneraturus. Siquidem & in hoc seculo pro relictis centuplū accipiet, & in resurrectione uitam æternā possidebit. Nā pro relictis caducis ac uilibus possessionibus, & hic interim possessurus est preciosum illud margaritum euangelicæ mentis, nullis huius mundi mercibus æstimandum: pro una domo relicta, toto orbe plurimas domos uobis aperiet Euangelij doctrina. Pro unico fundo plurimi fundi seruient uestris usibus: pro unico patre aut matre tot habebitis, quot senes aut anus conuerteritis ad professionem euangelicam. Tot habituri fratres, sorores ac filios filiasq; , quot æquales aut minores uestra prædicatione perduxeritis ad uitam æternā. Hi passim & ultro suppeditabunt, si quid opus fuerit, longeq; uincant eorum affectus, quos nobis sola sanguinis propinquitas coniunxit. Arctior est enim euangelicæ societatis cognatio, quàm carnis affinitas: & uehemētius amat, quæ conciliauit pietas, quàm quem adiunxit natiuitas. Huic satis amplo præmio adiicietur & illud, omnium longe maximū, ut pro rebus mox perituris uitam æternam possideatis. Non hæc dico, quòd euangelica professio doceat esse spernēdos eos, quos nobis natura coniunxit: sed huiusmodi affectus negligendos, quoties auocant nos ab æternæ salutis negotio. Hæc tāta felicitas omnibus ex æquo proposita est. Nō erunt primi est discrimen fortunæ, conditionis, ætatis, aut personæ, nouissimi.

Sed

Sed in hac æstimatione, quæ fiet ab æquo iudice deo, multi tenebunt postremas, qui nunc uidentur tenere primas. Contrà multi qui nunc humiles, nihiliq; uidetur hominibus, illic erunt primi. Præferetur meretrix scribæ, publicanus pharisæo, ethnicus Iudæo, pauper diuiti, agricola regi: qui uidebantur esse proximi regno cœlorum, postremi ingredientur: & qui procul abesse uidebantur, priores introibunt. Ethnici fide anteuertent, Synagoga propter incredulitatem submouebitur.

CAPVT XX.

Quoniam autem ænigma uidebatur quod proposuerat de primis & nouissimis, explanat parabola, quod dixerat: qua declarat diuersis ætatibus homines fuisse uocatos ad cultum iustitiæ, omnibus tamen iustitiæ cultoribus idem esse præmium æternæ salutis: modo uocati gnauiter laborarint in uinea iustitiæ. Neq; enim minus habet qui uocati sunt tempore Christi, quam qui tempore Abrahamæ, aut Mosi, aut Dauid. Neq; minus habent qui senes trahuntur ad cultum Euangelij, quàm qui pueri aut iuuenes. Omnibus idem datur denarius æternæ uitæ. Et tamen qui serius uenerunt, hoc uidetur honoratiores, quòd domini liberalitas eos æquat his, qui prius uenerant. Iudæi prius uocati sunt, sed tamen gentes post uocatæ non solum æquatæ sunt illis, uerum etiam antepositæ Iudæis incredulis. Parabola sic habet: Simile, inquit, est regnum cœlorum homini patrifamiliâs, qui summo diluculo prodiit in publicum, ut cõduceret operarios in uineam suam. Et nactus aliquot, pactus cum eis, ut singuli singulos acciperent denarios pro opera diurna, misit illos in uineam suam. Rursus exit circa horam tertiam, quumq; uidisset quosdam in foro stantes ociosos, dixit illis:

lis: *Ite & uos in uineam meam: & quod iustum fuerit, reddam uobis.* Rursum exijt circa horam sextam, atq; iterum ad horam nonam, & idem fecit quod fecerat hora prima ac tertia. Rursum ad horam undecimam, uergentem iam die, egressus, reperit & alios quosdam in foro, quibus dixit: *Quid hic statis totum diē ociosi? Aiunt: Quia nemo nos cōduxit.* Dicit illis: *Ite & uos in uineam meam.* Porro sub noctē, dominus uineæ mādāt procuratori suo: *Voca operarios omnes, ac solue illis mercedem: sic, ut à nouissimis incipiens, peruenias usq; ad primos.* Vocati sunt igitur omnium primi, qui postremi uenerant, hoc est ad horam undecimam, minimumq; diei laborarant in uinea, & datus est singulis denarius. Hoc cum intellexisset hi, qui summo diliculo fuerāt uocati, existimabāt se, quia tanto priores uenerāt in uineam, pro temporis portione mercedem ampliorem accepturos. Sed datus est & horum cuiq; denarius. Itaq; quum sibi uiderent æquatos in præmio, qui non fuerant pares in tēporis spatio, abeuntes murmurāt aduersus dominum uineæ, dicentes: *Hi, qui uenerunt ad horam undecimam, non laborarunt nisi unā horam, & illos in præmio nobis æquas, qui & totum diē perdurauerimus in labore, & æstum meridianum pertulerimus, quum isti uenerint sub uesperam refrigeratio iam æstu.* At paterfamiliās uni cuidam illorum, pro omnibus respondit: *Amice, quur inuides alijs benignitatem meam? Mea in alios gratuita liberalitas te nō lædit. Nullam enim iniuriam facio tibi. Non'ne sic pactus sum tecum, ut pro opera diurna, denarium acciperes? Præstitisti operam, habes mercedem pactam: nihil tibi rei mecum est amplius: Tolle quod tibi debetur, & abi.* Mercenarius huc conductus es, ut præstares operā, non ut mihi præscri

præscriberes quid faciam. Sic mihi uisum est, ut huic qui
 postremus uenit, tantum mercedis dem, quantũ tibi. De
 tuo nihil decedit, si quid huic additur ex mea liberalita-
 te. An mihi liberũ per te non erit, de meo quod uolo face-
 re? An ideo oculus tuus liuore torquetur, quia me uides
 benignum in eos, in quos lubitum est? Hanc similitudinẽ
 adduxit Iesus, uolens illorum animis infigere, quòd deus
 natura beneficus in omnes, uarijs modis ac uarijs ætati-
 bus, non cessat inuitare mortales omnes ad cultum ueræ
 pietatis. In qua qui se gnauiter exercuerint, ijs præmium
 esse uitam æternam, à qua nemo secluditur, qui modo uo-
 catus audiatur. Hoc præmium ut non debetur omnino meri-
 tis nostris, sed potius beneficentiæ diuinæ, tamen non con-
 tingit citra conatum nostrum. Quanquam hoc quoq; de-
 bemus uocanti, quòd ad cultum pietatis accedimus, quòd
 in eo perseueramus, usq; ad diei uesperam. Nam qui uo-
 cati recusant ire in uineã, frustratur ipsi se suo præmio.
 Quanquam autem inter sanctos nec est liuor, nec mur-
 muratio aduersus deum, tamẽ huiusmodi dictis expressit
 summum honorẽ, qui nouissimis est habitus, ut in præmio
 locum primum sortirẽtur. Quæ dignitas tam insignis est,
 ut merito quis possit inuidere. Quanquam & boni Iudæi
 primum murmurabant aduersus gentes, quòd ex maiori-
 bus idololatriis orti, à lege Mosaica prorsus alieni, deniq;
 incircuncisi, subito pares haberẽtur ipsis in euãgelij gra-
 tia, & ad eandem salutem admitterẽtur, nullo legis one-
 re grauati: quum ipsi diu uersati in obseruationibus Mo-
 saicis, nihilo potiores essẽt, quàm ethnici, modo uita pror-
 sus impia, ad Euangeliij professionem admissi. Plus igitur
 gentibus condonatum est: sed non ideo Iudæis est quod
 cum deo expostulent, quum liceat & ipsis ad eam felici-
 tatem

tatem pertingere. Quòd si malint inuidere, quàm imitari, sibi imputent, quòd ob incredulitatem reijciuntur, gentibus ob fidei promptitudinem assequentibus, quod illi sibi solis deberi credebant. Statim igitur properet, quisquis uocatus fuerit: alioqui frustra fuerit uocatus, nisi det operam, ut sit etiam electus. Ac nulli non uocatur, sed pauci merentur, ut sint inter electos. Proinde Iesus parabolam hac clausula finiit, qua fuerat exorsus: Sic erunt nouissimi qui primi fuerant, & primi, qui nouissimi. Nam multi quidem sunt uocati, pauci uero electi. Post hæc Iesus aliquã= Et ascendes
 diu uersatus in Galilæa, cœpit propius ad mortis suæ lo= Iesus Hiero=
 cum accedere, Hierosolymam proficiscens. Quumq; iam solymam.
 discipulos suos multis modis instruxisset, de contēnendis diuitijs, de negligēdis parentibus, & cognatis, de castitate, de singulari modestia, de præmijs quæ manerent illos etiã in hac uita, seducit apostolos suos duodecim secreto, uelut hos selectos duxisset & idoneos, quibus crederetur mysterium crucis, quod turba nondum potuisset capere. Quãquam & populo prædixit mortē suam, quum loqueretur de Iona, & templo soluēdo, eodemq; in triduo instaurando: sed ita prædixit, ut non antè intelligerēt quid esset dictum, quàm posteaquam uiderēt factum. Discipulis uelut firmiter iam semel atq; iterum aperuerat arcanum suæ crucis, absq; inuolucro loquens. Sed quoniam facile obliuiscuntur homines, quod non libēter audiunt, nec facile demittūt in pectus, à quo abhorret animus, dominus Iesus quo suos cōfirmaret ad tēpestatem imminentem, clarius etiã ac distinctius aperit illis non solū instare mortē, uerū ludibria et afflictionē, quæ sæpenumero sunt ipsa morte grauiora: Ecce, inq̃t, adimus Hierosolymã & filius hominis prodetur primarijs sacerdotibus, ac scribis,

bis, qui iam dudum illi struunt insidias. Neq; conquiescēt illum criminari, donec adigant ad condemnationem capitalem, & tradant eum gentibus ut illudāt illi, ut flagellent, ut conspuant, & in crucem suffigant, atq; ille mortuus ac sepultus, tertia die resurget. Interea filij Zebedæi, Iacobus & Ioānes, quoniam audierant Petro tributas claves regni cœlorum, audierāt de honore duodecim sellarum, rudes adhuc & humana quædam somniantes, quum existimarent statim à resurrectione uenturum hoc regnū, & hos honores, quia dixerat, tertio die resurget, quo sibi quoq; præcellentem aliquam dignitatem impetrent, subornāt matrem quæ pro filijs interpellet Iesum. Quæ quum adorasset eū, obtestans, ne sibi negaret quod peteret, rogata quid uellet, ait: Iube, ut sedeant hi duo filij mei, alter ad dexteram tibi, alter ad læuam, in regno tuo, Iesus conuersus ad filios, à quibus sciebat matrem esse subornatam, respondit illis: Nescitis quid petatis. Delectat uos mentio regni, quod ipsum longe aliud est, quàm somniatis, sed in præsentia magis agendū est de afflictione, deq; cruce, qua est iter ad regnum. Præpropere postulatis brabium, quum prius certandū sit. Iam aperui quid mihi sit ferendum. Potestis'ne bibere de poculo, de quo ego bibiturus sum? Potestis'ne tingi tinctura, qua ego tingendus sum? Illi nondū gnari uirium suarum, sed præ auiditate quod petebant impetrandi, temere uerius quàm fortiter respondent, Possumus. At Iesus accepit quidem, quòd se dicerent esse promptos ad imitationē suæ crucis, sed de præmio, quoniam non intelligebāt, quid peterēt, quoniā non erat illius tēporis, negat hoc esse suum dare ipsis, sed eam dignitatem non obuenturam nisi ijs, quibus hoc datum esset à patre, ut insigni uirtute primum locum

mere

mererentur, uidelicet ut omnibus adderet stimulos ad summa contendendi: Calicem quidem, inquit, meum bibetis: cæterum ut sedeatis, alter ad dexteram mihi, alter ad leuam, non est meum dare his aut illis, sed hoc ijs continget, quibus datum fuerit à patre meo. Vt quisq; certauerit, ita feret præmium. Hæc quum ex interuallo audissent cæteri decem, indignati sunt duobus fratribus, quòd immodicam dignitatem sibi postulassent. Nondum acceperant spiritum sanctum: adhuc humanis quibusdam ducebantur affectibus, ambientes, & inuicem subinuentes. Atq; his affectibus Iesus diu passus est suos esse obnoxios, quo penitus eos eximeret ex animis omnium, qui in apostolorum uices essent successuri. Putabant autem & gaudebant ideo stipulationem Ioannis & Iacobi fuisse reiectam à domino, non quòd carnalia quædam somniarent, quum ageretur de regno spiritali, sed quòd honorem petissent, meritis suis maiorem, quem alij sibi potius deberi putabant. Iesus igitur sicut retudit ambitionem stulte postulatum, quòd nescirent quale esset quod postulabant, ita liuorem & indignationem cæterorum repressit, ex eodem ambitionis fonte scatentem, aperiens longe diuersam esse rationem regni mundani, & regni euangelici. Illic enim qui minor est, premi tyrannide potetioris. Hic primatum nihil aliud esse quàm summum studium benefaciendi omnibus. Ibi ut quisq; superbissimus est, ita uideri maximum: hic nullum esse submissiorem animo, quàm qui maxime meretur esse primus. Hanc doctrinam ut omnium animis infingeret, uocauit & cæteros apostolos ad se: Scitis, inquit, quòd qui principatum gerunt inter gentes, dominatum, ac tyrannidem exercent in illos quibus imperant: & qui primates sunt, potestatem suam exercent in sibi subiectos.

r

iectos.

iectos. Nam populi malo suæ consulunt auctoritati, eaq; curant non quæ conducant multitudini, sed quæ faciant ad strepitum fortunæ gloriæq; suæ. At non conuenit itidem fieri inter uos, sed quicumq; uoluerit inter uos gere re principatū, sit omnium minister, non sibi gerens honorem, sed populo cui præsidet. Et qui uoluerit inter uos haberet primū locū, sit omnium seruus atq; infimus. Nec enim in aliud sumit sibi primum locum, nisi ut omnium commodis inseruiat, nihil inde uenans nec honoris, nec compēdij. Quod si uobis durū uidetur, me uidete. Quum enim dominus sim ac magister uester, & (ut uerè profite mini) filius dei, tamen non arrogo mihi dignitatem, nec mea potestate abutor in commodum meum: sed ideo ueni, ut omnium commodis subseruiam, adeo ut nec uitam grauer impendere, quo iactura unius animæ multas redimam. Inter hos igitur qui sunt hoc affectu, nec est quur quisquam ambiat honorem, nec est quur quisquam inuideat alteri dignitatem. Quis enim illi inuideat, qui nihil aliud studet, quàm alteri prodesse, uel uitæ suæ dispendio? His etiam si defertur honor, hunc non arrogāt sibi, sed deo transcribunt. Quum autem unā cum discipulis exiret Hierico, sequuta est illum ingens hominum turba. Et ecce iuxta uiam sedebant duo cæci: qui cum ex strepitu sensissent immensam esse multitudinem, & percontati quid nam esset, cognouissēt adesse Iesum, qui illac faceret iter: cum illū uidere non possent, nec si uidissent, adire liceret præ turba, magna uoce compellarunt Iesum, dicentes: Domine miserere nostri Iesu fili Dauid. Dissimulauit clamorem illorum Iesus, quò magis esset omnibus perspicua fides & ardor illorū. Turba uidens Iesum ad clamorem nihil respondere, ac suspicans hoc illi molestum esse, quòd

Et egredien
tibus illis à
Hierico.

quòd duo cæci mendici publici sic occlamarent auribus ipsius, increpabat eos, iussitq; tacere. At illi cōstanti fiducia erga Iesum, quem audierāt esse beneficum in omnes, clarius etiam uociferabantur, ingeminantes, Domine miserere nostri fili David. Iesus igitur ubi satis spectatam reddidisset omnibus illorum fidem, nosq; illorum exemplo docuisset, feruenter & constanter pulsandas aures dei, si quid uelimus impetrare, constitit, quandoquidem illi sequi non poterant, nisi clamore tantum, iussitq; illos uenire ad se. Ad uocem ueniunt. Rogat eos Iesus, quid sibi uellent tanto clamore, quidq; sibi uellent ab ipso præstari. Non ignorabat Iesus quid optarent, sed uitiū, quo tenebātur, uoluit omnibus esse notum ipsorum confessione, quo certior esset miraculi fides. Domine, inquiunt, uolumus ut per te aperiantur oculi nostri. Hæc cum magno dicunt affectu, declarant sibi molestissimam esse cæcitatē. Et luci proximus est, quem uehementer tædet suæ cæcitatē. Tum Iesus uultu quoq; ipso & oculis præ se ferens affectum misericordiæ, quo decet unumquemq; uirum euangelicum indolescere malis alienis, tetigit oculos eorum. Moxq; apertis oculis uiderunt, simulq; cum cæteris sequuti sunt Iesum. Ita sanat animum cupiditatibus mundanis excæcatum, suo contactu Iesus, & in hoc datur lumē, ut illius sequamur uestigia.

C A P V T XXI.

Iesus igitur progrediens Hierosolymam, hoc sedulo agebat cum discipulis, ut animis illorum infingeret, se scientem ac uolentem ire in mortem, neq; quenquā nociturum ipsi fuisse, si uoluisset resistere. Ideo toties inculcatur, sibi eundum Hierosolymam, & illic oppetendā mortē. Quòd enim aliquoties uisus est se subducere periculo,

r 2 non

non erat formidinis, sed erat seruantis se tempori praefinito à patre. Quòd quum id temporis adesset, non solum non latitat, sed ultro se ingerit, & ita se ingerit, ut nouitate pompæ totius urbis animos in se concitaret. Nec cessat interim à miraculis, nec cessat à ueritate prædicanda: quin & liberius insectatur uitam phariseorum, & negociatores eijcit è tēplo, quibus rebus sciebat omnium illorum animos uehementius iritandos. Quos quia benefactis prouocauit ipse, non illos fecit innoxios, sed facultatem dedit, ut quod uolebant facere, possent etiam. Ergo iam uicinus urbi Hierosolymorum, uenit in montem oliuarū, ubi uisum est instruere nouam aduētus sui pompam, quæ factum huius mundi quodammodo derisit, & discipulis adhuc infirmis, aliquod solatiū præbuit hoc spectaculo, quo moderatius ferrēt domini sui mortem. Ex hoc igitur

Ite in castellum. monte legauit duos è discipulis dicens: **Ite**, inquit, in oppidulum, quod uobis est ex aduerso: & statim ingressi, reperietis illic asinam alligatam, & pullum cum ea, cui nullus adhuc hominum insedit: soluite utrunq; , & adducite huc ad me. Et si quis aliquid dixerit uobis, rogās, cur soluitis, quò, cui ue adducitis: nihil aliud respondete, quàm domino his opus esse. Ad hanc uocem statim illi sinent abduci. Hæc partim ideo facta sunt, ut intelligerent illi nihil esse incognitum, & habere potestatem imperandi quibuscunq; uellet, & quicquid uellet, si uoluisset uti uiribus suis: partim ut Iudæi uel hoc argumento agnoscerent illū esse Messiam, quòd uiderent hunc nouum ingressum olim à Zacharia propheta fuisse prædictum. Sic enim ille uaticinatus est: **Dicite filia Sion: Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus & humilis, insidens asinae, & pullo filio subiugalis.** Abiere discipuli, compererūtq; quicquid ipsis prædixerat

xerat

xerat Iesus. Statim ad mentionem domini, dimissa sunt iu-
 menta, cum nec dominus adesset, nec discipuli quicquam
 autoritatis præ se ferrent. Non nouerant quidem, sed ta-
 men senserunt illum dominum omnium hoc iubere. Disci-
 puli quo commodius sederet dominus, instrauerunt pallia
 sua, atq; ita collocarunt eum in tergo pulli, qui typum ha-
 bebat ethnicae nationis, immundæ, & omnibus malis cu-
 piditatibus turpiter seruientis, quæ contecta uirtutibus
 apostolicis, & recepto in tergum domino Iesu, desijt esse
 immunda, desijt seruire pristinis utijs facta iumentum
 eius, qui purgat et sanctificat omnia. Asina mater est pul-
 li, quia salus ex Iudæis: sed hæc erat alligata literæ legis,
 erat nuda uirtutibus euangelicis, sed iussu domini soluun-
 tur utriq; & apostolicis uestibus operiuntur. Hæc nondū
 intelligebant apostoli, sed tamen hoc iam designabatur
 post intelligendum. Vbi uerò Iesus iam uenisset ad radi-
 cem montis, ingens hominum multitudo progressa est illi
 obuiam, ex Hierosolymis. Tantus autē erat turbæ quo-
 que fauor, ut plerique uestibus suis uiam consternerent,
 nonnulli ramos ex arboribus resectos, sternerent in uia.
 Porro cateruæ, quæ præcedebant & quæ sequebantur,
 adgratulantes acclamabant illud è uaticinio psalmi: Os
 ana filio David, benedictus qui uenit in nomine domini.
 Os ana in excelsis. Alij clamabant: Benedictum quod ue-
 nit regnum patris nostri David. Alij: Benedictus qui ue-
 nit rex Israël: laudabantq; deum pro miraculis, quæ uide-
 rant edita per Iesum. Hoc honoris dominus Iesus, qui sem-
 per humilis uixerat, sibi passus est exhiberi, quo declara-
 ret sibi non defuturam fuisse gloriam huius mundi, nisi
 maluisset eam aspernari, quàm amplecti. Quò turpius ui-
 deretur hoc affectari, ab ijs qui se discipulos illius profi-

tentur, quod ille spreuit, qui solus promeruit. Decuit tamen honos hic aduētum eius, qui morte sua redempturus erat orbē uniuersum. Hac igitur noua pompa quū Iesus ingressus esset Hierosolymam, insolito spectaculo cōmota est uniuersa ciuitas dicens: Quis est hic? Turbæ quæ illum comitabantur, respondebant, Hic est Iesus propheta, natus in Nazareth ciuitate Galilææ. Hoc illis uisum est præclarū elogium, quum procul abesset ab illius magnitudine.

~~Quum supra hominum sensum, quod Iesus tempore uenit uitam suam, ne periret, sed diuinitatem suam, quæ se sua perfessit, ostendit, illum postea sibi~~

Hoc igitur strepitu Iesus ingressus est templum, atq; ibi

Et eijcibat mox regnum quoddam agere cœpit. Quum enim uideret euentes & in tēplo mercatus ac fori species: alios uendentes, alios euendentes. mentes, assidentes nummularios, Iesus indignitate rei cōmotus, iuxta illud prophetae: Zelus domus tuæ comedit me: facto è funiculis flagello, expulit omnes euentes, ac uendentes è templo unà cum suis mercibus. Mensas nummulariorum euertit, & æs in terrā effudit, sellas uendentium columbas desiecit, indignationis suæ iustam causam ex Esaia proferens, qui ait sub persona dei: Domus mea, domus precatationis uocabitur, uos autem fecistis eam speluncam latronū. Hoc facto lōge aliud significabat Iesus.

~~Ne enim~~

~~cinony~~

~~natum, sed ostendit~~

~~et~~

~~religio~~

Tum enim tēplum quod immolando deo uictimis spiritualibus cōsecratum est, uertitur in speluncam latronum, quādo sub pretextu

religio

religionis ac sacerdotij spoliatur populus. Nihil autē illic syncerum ac sanctum esse potest, ubi regnat pecuniæ studium. Atq; hoc malum iam fit intolerabile, quādo sub tecto templi cōmittitur: quando rapina tegitur religionis umbra. In nullum hominum genus acrius sæuijt Iesus, sed hos ipse sibi seruauit eijciēdos, quum uidebitur. Tum accesserunt ad Iesum in templo cæci & claudi, quos lex arcebat ab ingressu templi. Sed Iesu templum omnes recipit qui properant ad sanitatem. Venerunt enim, cæci ut uisu recepto, uiderent Iesum, quem audiebant sic prædicari. Veniebant claudi, ut illius uestigia sequentes, peruenirent in regnum cœlorum. Quotquot igitur adibant illum, sanabat. His rebus quibus oportebat illos tandem resipiscere, magis etiam exarserunt inuidia primores sacerdotum, & scribæ, quum uiderent tantis studijs undiq; applaudentem populum, & præsentē uim in sanandis claudis & cæcis, autoritatem in eijciendis mercimonijs, nemine auso resistere, pueros etiam in templo clamantes, Osanna filio David. Hæc indigne ferentes submonuerūt Iesum, ut eum clamorem compesceret, alioqui fore ut uideretur agnoscere tantum honoris, quo iudicabāt illum indignum, quum magis ipsorum fuerit, ipsum magnificentius prædicare, qui natu grādes ac legis & oraculorum periti, ex conspectis tot miraculis intelligere poterant hunc esse Messiam, quē tot seculis expectauerunt. Nunc pueri ~~instituta~~, uel potius afflatu numinis, hoc sonabāt, quod intelligere per etatē non poterant. Proinde cæci inuidia, & ira temulēti dicunt illi: Audis quid isti dicunt? At Iesus scripturæ testimonio illis os obturaturus, Nūquā, inquit, legistis, Ex ore infantium et lactētium perfecisti laudē? Vultis igitur ut his occludā ora, quæ deus ad

laudandam gloriam suam aperuit? Dico uobis, adeo deus non patietur per uestram inuidiam sileri laudes suas, ut si isti tacerent, lapides ipsi sint clamaturi, quibus uos estis duriores. His igitur cum suo liuore relictis abiit Iesus & egressus urbem Hierosolymorū petijt Bethaniā, atq; ibi commoratus est. Mane quum rediret in ciuitatem inter

**Et uidens eundum cœpit esurire. Quumq; uidisset arborem ficum
fici arborē.** proximam uiae, accurrit ad eum quasi sperans cibum. Quum autem uenisset ad eam, nihil inuenit in ea præter folia. Itaq; uelut indignans, ~~et~~, execratus est eam dicens: Ne quis posthac ex te fructum uideat in æternum. Quum autem eadem redirent discipuli, uidentes ficum cui imprecatus fuerat Iesus, iam folijs positis exaruisse, admirati sunt, dicuntq; ei: Ecce ficus, quam execratus es, iam exaruit. Atque ob hoc ipsum Iesus id erat passus fieri, ut discipulis etiam atq; etiam inculcaret fidem, quæ nisi accederet, sciret mortem quoq; suam in frugiferam fore mortalibus. Sitebat enim maiorem in modum salutē humani generis, & iam mortis tempus adesse cupiebat. Sed quum in Iudæis inueniret speciem religionis, fidei fructum, quem unice esuriebat, non inueniebat. Discipulis igitur admirantibus de ficu subito arefacta, respondit hunc in modum: Quid hoc admiramini quod non est magnum, exarescere arborē? Fidei uis maiora potest. Quam si fortem & constantem habueritis, non solum facietis quod uidistis accidisse ficui, uerumetiam si dixeritis huic monti, submoue te de loco, & abi in mare, ilico fiet, quod iusseritis. Et omnino quicquid petieritis in precationibus uestris, modo adsit fiducia, impetrabitis. Quum nisset in tem autē Iesus templū ingressus doceret populū, non ferentes eum illic in suo regno regnare impune: primores sacerdo

tum

tum, & quidam ex populi senioribus adeunt illum, & a-
iunt: Quamnam autoritate facis ista? Aut quis tibi tradidit
istam potestatem? Quum enim nullus hominum illi tradi-
disset eam autoritatem, supererat ut aut diceret sibi à deo
traditam, aut à Beelzebub. Si dixisset à deo, uerū quidem
dixisset, sed nihil aliud quam eos iritasset. Non enim ideo
rogant, ut credant, quod ex ipsa re poterant perspicere,
sed ut calumnientur. Iesus igitur huius rei non ignarus,
questionem questione, ueluti clauum clauo repulit. Per-
contabor, inquit, & ego uos quiddam, ad quod si mihi re-
sponderitis, tum respondebo questioni uestre. **Autoritas** **Baptismus**
qua baptizauit Ioannes, unde uenerat illi, è coelo, an ex **Ioānis unde**
hominibus? At illi deliberabant apud se, quid essent re-
sponsuri. Videbant enim questionem esse bicornem, ut in **erat.**
alterum cornu necesse esset incidere. Cogitabant autem,
si dixerimus è coelo, continuo dicet nobis: Quare igitur
non credidistis illi, si quidem ille prædicauit regnum dei,
& de me testimonium perhibuit? Sin dixerimus ex ho-
minibus, metuenda est populi seditio, quòd omnes persua-
sum habeant Ioannem fuisse prophetam. Itaque ne cape-
rentur, responderunt se nescire. Tum Iesus, Nec ego, in-
quit, dico uobis, unde mihi sit hæc autoritas. At quoniam
simplex ac manifesta percontatio non potuit elicere con-
fessionē ueri, proponit Iesus aliam sub ænigmate, ut im-
prudentes, contra se ferrent sententiam: Quid, inquit, Quid autem
uobis uidetur de eo quod nūc propositurus sum? Cuidam uobis uide-
erant duo filij. Is accedens ad alterum, dixit: Fili, abi, & tur.
hodie operare in uinea mea. Ille proterue respōdit, No-
lo. Sed idem mox pœnitētia tactus, abiit in uineam. Pater
itidē accedens ad alterum, ait: Abi, & hodie labora in ui-
nea mea. Ille prompte respondet, En abeo domine, nec a-

r s

biit ta

bijit tamen. Ex his igitur duobus uter uidetur satisfacisse uoluntati paternæ? Illi non intelligētes, quorsum hæc tenderent, responderunt: Prior ille, qui mox resipiscēs abijit in uineam. Tum Iesus in ipsos retorquens parabolā: Profecto uere dico uobis, quòd publicani, & meretrices præcedunt uos in regnum dei. Illi prius rebelles deo impia uita, tamen ilico tacti pœnitentia obtēperarunt euangelicæ doctrinæ. Vos qui titulo ac professione estis populus dei, quiq; & olim dixistis, & hodie dicitis, omnia quæcunq; dixerit dominus faciemus, qui' que semper habetis in ore præcepta dei, & templum domini, templum domini, templum domini, tot modis prouocati, non potestis ad pœnitentiam permoueri. Venit enim Ioannes ostendens uobis uiam iustitiæ & iram diuinam imminere, securim admodum arboris radicibus, ni statim resipisceretis. Vidistis publicanos & meretrices homines uestro iudicio deploratos, obtemperarunt illi. Vos nec singulari Ioannis sancti monia, nec illius salubri doctrina, nec minis, nec exēplo publicanorum ac meretricū prouocari potuistis ad pœnitentiam. Ita fit, ut illi fide præripiant uobis regnū dei, uos frustra deum ore profitentes ob incredulitatē animi uestri excludamini. Addidit alteram parabolam, æque obscuram, qua tacite recenset, & ob oculos ponit insignem illorum ingratitude, qui tot dei beneficijs prouocati non solum non resipuerint, uerum etiam prophetas alios post alios, qui missi fuerant, ut ad illorum prædicationem aliquando resipiscerent, crudeliter trucidarunt. Nec hoc contenti, ipsum denique dei filium essent trucidaturi, idq; eiectum è uinea, locum obiter indicans ubi erat crucifigēdus. Quo sermone declarat, & illorum inuincibilē maliciam indignam esse uenia, cum nihil esset

omissum,

omissum, quod illos ad meliorem mētem posset reuocare, & se nihil ab illis passurum, quod non præscierit. Parabola sic habebat: Erat, inquit, quidam paterfamiliās, qui plantauit uineam, ei circundedit sepem, & fodit in ea lacum excipiendo musto è botris expresso, & extruxit in ea turrim ad uineæ custodiam, atque ita pulchre instruatam, locauit agricolis, ut bona fide colerent, reddituri fructus domino. Hoc factō profectus est peregre. Ceterū cum appeteret tempus colligēdi fructus, misit seruos suos, ut ab illis acciperēt fructus. At agricolæ non solū non dederunt fructus debitos, uerū etiam seruis iniecerūt manus, & alios pulsarunt, alios occiderūt, alios lapidarūt. Hoc cognito, paterfamiliās non statim uocauit eos ad supplicium, sed expectans ut resipiscerent, misit ad illos maiore numerum seruorū, quàm antea miserat: sperans fore ut multitudine coërciti, facerēt officiū suum. At illi nihilo mitius tractauerunt hos quoq; quàm illos priores tractauerant. Tulit & hoc facinus paterfamiliās, ac postremo quo uinceret eos lenitate sua, misit ad illos filiū suum, dicens apud se: Quanquàm scouerunt in seruos meos, tamen reuerentur saltem filium meum, cum eum uiderint adesse. At agricolæ, quo magis prouocabātur ad resipiscētiam, hoc magis iritabātur ad scēuitiam. Quū enim uidissent filiū, adeo non sunt illum reueriti, ut mox inierint consilium de occidēdo eo, dicentes: Hic est hæres, uenite occidamus eū, & occupabimus hæreditatē illius. Moxq; iniecerunt illi manus, & protractū extra uineam occiderunt. Cum igitur, inquit, uenerit dominus uineæ, quid faciet agricolis illis? Respondēt pharisæi: Malos male perdet, & uineā suam locabit alijs, qui bona fide reddant locatori fructū tēporibus suis. Sic illi decepti enigmate ore proprio

proprio sese condemnant, pronunciantes sese ob inuincibilem animi prauitatem dignos esse supplicio, & merito gentes esse recipiendas ad Euangelij gratiam, meliore fide culturas uineam quam illi coluisset. Sub hac Iesus subindicans, se quidem illorum peruersitate damnatum ac reiectum, moriturum ignominiosamorte, ceterum resurrectione per uirtutem patris illustrandum per uniuersum orbem, tantaq; soliditate futurum, ut quisquis in ipsum impigerit, sibi sit exitium accersiturus: ad hoc iudicandum, quo minus offendat, adducit prophetiam e psalmo: Nunquam ne, inquiens, legistis in scripturis, Lapidem quem reprobauerunt aedificantes, hic factus est in caput anguli? A domino factum est hoc, & est mirabile in oculis nostris. Significans eos aedificare synagogam: sed eiecto Christo, sine quo nullum esset firmum aedificium, sed tamen illum reiectum ab ipsis lapidem magno in precio futurum in ecclesia gentium. Eoq; subiecit Iesus: Ideo dico uobis, auferetur a uobis regnum dei, quod oblatum spernitis, & dabitur alteri genti, quae dignos Euangelio fructus adferat. Atq; ut hic lapis salutem adferet ijs qui obediunt Euangelio, ita per incredulitatem repugnantibus adferet exitium. Quisquis enim impigerit in lapidem hunc, confringetur. Rursus in quem ille incidit, conteretur. Tandem ex huius sermonis clausula intellexerunt primores sacerdotum & scribae, quod superiores etiam parabolas, quibus decepti pronunciauerunt aduersus se sententiam, in ipsos dixisset. Eoq; exarserat eorum uesania, ut iam fuerint illi iniecturi manus, ni metuissent populum, quod a plerisque magni fieret Iesus, ac prophetae loco haberetur.

CAPVT XXII.

Porrò rursus aliam adiicit similitudinem, quo magis
infigat

infigat animis illorum obstinata malicia fieri, quod reijciantur ab euangelica salute: quodq; gentes sint occupaturæ, quo illi se reddidissent indignos. Nullum enim excludi à regno dci, sed hoc honoris habitum esse genti Iudaicæ, quod primum omnium est uocata, & uocata blande, non ad tristia aut abiecta, sed ad nuptias, hoc est, honorem, delicias ac libertatem Euangelij. Nec solum fuisse inuitatos per prophetam Ioannem, & ipsum Christum, uerum etiam post mortem per Apostolos esse uocados: nec prius Euangelij præcones deflexuros ad gentes, quàm apud suos diu pro suo officio, multis ludibrijs ac pœnis fuerint affecti, ut nulli queant imputare, quòd postea tot calamitatibus puniantur, qui toties ablatam dei beneuolentiam spreuerint. Similitudo sic habet: Regnum, inquit, cœlorum per uos simile factum est cuidam regi, qui filio suo nuptiale conuiuium exhibiturus, emisit seruum suum, qui multos inuitaret ad nuptias filij sui. At illi semel uocati, noluerunt uenire. Tum rex misit complures seruos, qui diligentius etiam illos inuitarent, ut properarent ad nuptias iam paratas, quiq; suis uerbis diceret illis: Ecce prædium apparatus est, tauri mei & altilia mea occisa sunt, ceteraq; omnia parata sunt. Nihil superest nisi ut ueniatis, ne ista sint frustra parata. At illi rursus neglexerunt inuitantem. Et quum instarent inuitatores, alius aliud excusabat: hic sibi uisendam uillam quam nuper emisset: ille sibi boues inspiciundos, quos esset mercatus: alius sibi nuper ductam uxorem, à qua diuelli non sustineret. Atq; hi tantum sibi dementes erant, qui tam felici conuiuio prætulerint curas quasdam rerum fluxarum, uiles ac sordidas. Sed alij crudelitatem addiderunt ingratitude. Seruos enim regios, qui semel atq; iterum inuitabant ad tantum honoris, mul

Simile factum est regnum cœlorum regi.

ris, multis affectos contumelijs, tandem etiam occiderunt. Id factum ubi rex audisset, uehementer est indignatus: uidelicet lenitate spreta, sese uertente in furorem: missisq; satellitibus suis perdidit homicidas illos: nec hoc contentus, ciuitatē illorum succedit igni. Hæc autem dixit Iesus, tecte illis prædicens excidium urbis Hierosolymitanæ, moxq; innuit undiq; uocandas ad euangelium gentes, ut pote Iudæis meliores. Tunc inquit seruis suis: Nuptiæ sunt paratæ: sed quoniã qui uocati sunt, declararunt se indignos hoc cõuiuium, quod ipsis tamē potissimū appara ueram: discurrete quoquò uersum, per compita & triuia, citraq; delectum, quoscunque repereritis, dignos, indignos, debiles, mæcos, cæcos, claudos, uocate ad nuptias, donec domus mea impleatur. Egressi serui congregarunt promiscuam multitudinem, undiquaq; collectam, & impletum est conuiuium discumbētibus. Post hæc Iesus quoniam superius ostenderat graues pœnas duros esse Iudæos, qui toties uocantes Apostolos afflixerint, ac demum occiderint: subindicat & illos manere graue supplicium, qui semel professi uitã euangelicam, redirēt ad pristinae uitæ sordes. Ingressus est, inquit, rex, ut uideret discumbentes conuiuas: ac inter cæteros, uidit ibi quēdam, non indutum ueste nuptiali: Amice, inquit, quomodo huc intrasti, quum non habeas uestem nuptialē? At ille confusus obmutuit. Tunc rex præcepit ministris, ut illū uinctis manibus ac pedibus, procul a cõuiuium submotū conijcerēt in dēsissimas tenebras, ubi flectus est & stridor dentiū, dignitate uidelicet luceq; cõuiuij in carcerē abiectissimum, & uoluptate summa in summum cruciatum commutata. Porrò quum plurimi sint uocati, pauci tamen sunt electi. Vltro uocatur omnes, sed electi non sunt, nisi qui uocati parent,

parent,

parent, quiq; usq; in finem respondent diuinæ erga se beneficentiæ, in pietatis euāgelicæ studio perseuerātes. His parabolis ubi se sentirent perstringi, adeo non sunt com Tunc abeun puncti ad pœnitentiam, ut nihil iam aliud cogitarent ani tes pharisæi mis, quàm de occidendo Iesu. Tantum malum est liuor & cōsiliū in= ambitio. Aderat illis homicidij uoluntas, sed deerat oporierunt. tunitas. Non metuebant deum talium facinorū ultorem, sed metuerunt populum. Visum est igitur illis ingredi di= uersa uia, sicq; rem cuniculis agere, ut inuidia facti in Cæ sare ac Cæsaris præfectos deriuaretur. Igitur in præsen tia quidem ira dissimulata abeunt, cæterum communica= to inter ipsos consilio, placuit ut Iesus per subornatos proposita quæstione, ex responso caperetur, fieretq; ob= noxius principibus: ut per illos ueluti maiestatis reus, ac seditionis autor occideretur, causa nihil ad pharisæos at tinente. Cōmentum autem erat huiusmodi. Quum Iudæa iam cœpisset esse tributaria Romanis, præfectus est ab Au gusto censui colligendo rex Herodes Antipatri filius. At que hac de re non erat omnium eadē sentētia. Quibusdā enim indignū uidebatur, populū deo sacrum, pendere tri butū principibus idololatriis. Atq; hac in sentētia erant, qui pharisæis adharebant. Rursus, erant qui Cæsari fa= uentes, dicerent oportere solui tributum: & huius opi= nionis defensores Herodiani dicti sunt, quòd Herodes tri buti colligendi præfectus esset. Extiterant autem paulò antè duo quidam, Theudas & Iudas, qui dum palàm de= fenderent, Iudæos populum deo dicatū, non debere tribu tum cuiquam prophano principi, uelut scditiosi, suppli= cio sunt affecti. Sperabant autē pharisæi, ut Christus re= ligioni fauēs magis quàm Cæsari prophano et impio, so lita libertate pronunciaret aduersus Herodianos, nō esse penden

pendendum tributum Cæsari: moxq; per illos deferretur Herodi, daturus pœnas, quas antè Theudas & Iudas dederant. Quòd si pronunciaisset esse reddendum tributum, iam calumniarentur illū adulari principibus impijs, minus fauentem religioni diuinæ. Subornant igitur aliquot è suis discipulis, qui præsentibus Herodianis, ac frequēte hominū multitudine, ne res careret testibus, fucate blanda oratione illum in nassam illiciant. Tanta erat cæcitas, ut toties re frustra tentata, non conquiescerēt. Nec pudet inconstantia, qua nunc magistrum appellant, quum antea calumniati sint illum spiritum habere Beelzebub. Et libertatem illius collaudant, ne uereatur Herodianos offendere: Magister, inquiunt, nouimus te ueracem esse, nec assentari cuiquam, nec mentiri quicquam: sed magna cum libertate doces, quod deo placitum est, non quod hominibus uidetur. Non enim uereris quēquam mortalium, nec est apud te respectus personarum. Dic igitur nobis quid tibi uideatur: phas est ut Iudeorum populus, diuinæ religioni deditus, pēdat census Cæsari, an non? Et dabimus posthac, an non dabimus? Iesus autē ut ostenderet se non fallere illorū insidiosam blandiloquētiam, ita tēperauit ressonsum admirabili sua sapiētia, ut neutri factioni se redderet obnoxium: sed utranq; moneret, quod magis ad illorū salutē attineret: nimirū ut deo principi summo soluerent census pietatis. Quid me, inquit, tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. Conabantur enim Iesum illaqueare uerbis ipsius. Ille uicissim eos illaqueat, ex ipsorum ressonsis. Obtulerunt igitur denarium, qui Cæsaris habebat imaginem, ac titulum. Utq; declararet sese non in hoc uenisse, ut leges ferret hisce de rebus, quæ nihil attinebāt ad pietatem, quæq; pro tēpore aut recte fieri

Licet cēsum dare Cæsari.

fieri possent, aut secus, nummo conspecto, quasi parum agnosceret eiusmodi literas atq; imagines, qui coelestia tractabat, rogavit, cuius esset inscriptio, & cuius imago. Responsum est, Caesaris. Tum Iesus, Reddite igitur, inquit, Caesari, si qua sunt Caesaris: sed in primis reddite deo, quae sunt dei: significans nihil officere pietati, si quis deo dicatus, det prophano principi tributum, etiamsi non debeat, males obsequi, quam prouocare: praesertim in ea re quae pauperiore reddit, non impium. Alioqui si exigat, quod nos reddat impios, non iam Caesaris tributum est, sed diaboli. Hoc audito responso, admirati sunt: primum quod intelligerent illum non latuisse dolosum commentum: deinde prudentiam admirabilem, cui frustra tenderet insidias humana uersutia. Mirati sunt quidem, sed non sunt immutati. Et relicto eo, desierunt prouocare quem uincere non poterant: sed non desierunt odisse, quem amare debebant. Phariseis igitur & Herodianis digressis, adoriuntur eum Sadducei. Ea factio est apud Iudaeos crassior & indoctior, dissentiens in hoc a phariseis, quod negat esse resurrectionem: adeo, ut nec angelos esse credant, nec animas extare semotas a corpore: nihil esse putantes, quod non uidetur. Hi quum audissent Christum crebro meminisse uitae aeternae, & futuri seculi, ac resurrectionis iustorum: adoriuntur illum, experimentum facturi, utrum cum phariseis sentiret, an sibi contraria doceret: ut uel carperent illum, si secum pugnaret: uel irriderent, si cum phariseis sentiret. Obijciunt igitur huiusmodi problema: Magister, inquit, Moses hanc legem edidit: Si quis uxore ducta decesserit absq; liberis, ut defuncti frater ducat a fratre relictam uiduam, & cum ea congressus suscitet posteritatem fratri defuncto. Fuerunt autem apud nos fratres

s   septem

septem, quorum primus uxore ducta, defunctus est absq; liberis. Hanc duxit proximus frater, qui & ipse decessit absq; liberis. Similiter accidit & tertio, & quarto, usque ad septimum, omnes decesserunt absque liberis. Tandem mortua est & mulier, quæ fuerat septē fratribus nupta. Itaq; in resurrectione quis omnium habebit hanc uxorem? neque enim potest esse communis omnium, & omnes ex æquo duxerunt. Ad hanc interrogationē, quoniam plus habebat ignorantia, quàm malitia, Iesus dignatus est respondere. Etenim qui per inscitiam errat, dignus est qui doceatur. Cæterum qui mera malicia sciscitatur, indigni sunt responso: Erratis, inquit, qui scripturas legitis quidem, at non intelligitis: & nihil imaginantes supra res corporeas, quas uidetis, nescitis uirtutē dei, qui mirabilior est in his quæ non uidentur. Hic ubi uices sunt nascentium ac morientium, coniugium adhibetur ad propagationem humani generis. Cæterum ubi iam erit absorpta mortalitas, & homines erunt spirituales, quod futurū est in resurrectione, quæ nos reddet eosdem quidem, sed immutatos, neq; ducet quisquam uxorem, neq; nubet uulla. Nihil enim illic opus coitu, ubi mors non erit. Cæterū quæ peculiariter ad resurrectionem iustorum pertinent, sic uiuunt absq; nuptiis, quæadmodum uiuunt angeli dei in cælo: iam hic pro sua uirili meditantes, quod in resurrectione sunt futuri. Malūt enim animas deo gignere, quàm corpora mūdo. Post hæc tacite notans hanc tam absurdam questionem esse natam ex falsa persuasionē, qua credebant nullam esse resurrectionē, non dedignatur & hanc opinionem ex animis illorum reuellere, docēs & hoc ex Mosi libris colligi, cuius autoritate fuerant aggressi Iesum. Cur autem perperā sentitis, inquit, de resurrectione

mortuo

mortuorum, quasi non & hanc palam docuerit Moses, cuius scripta crasse parumq; attente legitis. An non legitis quid apud hunc loquatur deus? Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Hi si toti perissent morte corporum, non diceret se esse deum illorum, sed fuisse. Quod si est deus illorum, utiq; uiuunt illorum anima, uiuunt & ipsi toti quodammodo spe resurrectionis futurae. Deus est uita, nec est deus mortuorum qui iam esse desierunt, sed uiuorum. Ita docuit illos, esse quidem resurrectionem, sed non esse talem qualem imaginabatur esse, cum proponeret stultam de septem fratribus questionem. Populus autem quum uidisset omnibus obturari os prudentibus responsis, admirabantur eius efficacem & ex- autem audiam promptam doctrinam. Non displicuit pharisaeis, quod os entes, obstruxisset Sadduceis, praesertim in argumento, in quo uelut ex diametro inter sese dissident. Ergo cum uiderent illos obmutuisse, exprobrata etiam inscitia scripturarum, rursum ueluti recepto spiritu sese pharisaeis conglomerant, ac unum quendam legisperitum subornant, qui doctus uidelicet questione Christum adoriretur, quo uel illum argueret inscitiae, uel ipse laudem eruditionis auferret: Magister, inquit, quod est praeipuum ac maximum praeceptum in lege? Iesus ostendere uolens illos, qui legis professione sese uenditabant, longissime abesse a maximi praecepti obseruatione, qui toti flagrarent liuore & odio proximi, caeterisque uitijs, quae nihil habent affine cum sincera charitate: nec quenquam amare deum, qui in proximum sit iniquus, respondit: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: hoc est primum & maximum praeceptum. Quod tamen nemo uere seruat, nisi seruet & secundum, illi simile. Siquidem alterum ex

altero p̄det: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Si quidem quicquid in tota lege præcipitur, quicquid docet propheta, hoc totum in his duobus præceptis comprehenditur. Quisquis enim deum toto pectore diligit, nihil negliget, quod ille præcepit: & qui proximum diligit tanquam seipsum, is nec furabitur, nec adulterium committet, nec falsum dicet testimonium, nec concupiscet rem alienam: in summa nihil alteri faciet, quod sibi fieri nolit. Tunc pharisæus ex tētatore iam propemodum factus discipulus, subiicit: Vere ac recte dixisti magister, quod unus sit deus: quodque non sit alius præter eum, quodque hic solus supra cuncta, totis cum uiribus diligendus, quodque omnes affectus nostri sint in unum illum transferendi: quodque diligere proximum perinde atque seipsum, maius sit omnibus holocaustis & sacrificijs. Iesus uidens quod prudenter respondisset, neque pergere insidiari, ait illi: Haud procul abes à regno dei. Intelligebat enim pharisæus quid esset optimum, tantum hoc deerat, ut affectu sequeretur, quod intellectu tenebat. Atque interim tacite mordet conscientiam quorundam pharisæorum, qui Iesu moliebantur insidias capitales. Eoque quum illi tantum interrogassent de summo mandato, cuius obseruationem sibi falso arrogabant, ultro adiecit & secundum de diligendo proximo. Nondum enim suspicabantur Christum esse deum, certe proximum, ac benemeritum negare non poterant, in quem tamē machinabantur, quod nemo sibi uellet accidere. Vbi uerò iam maior pharisæorum frequentia con-

Congregata=uenisset, Iesus tot questionibus ab illis tētatus, proposuit
tis autē pha & illis uicissim questionem, ~~quædam~~
risæis.

gna subindicans, quod post Apostolis explicandum reliquit suo tempore, sibi non solum esse naturam humanam
quam

quam uidebant, & in quam essent ſeuituri, uerumetiam diuinam, quam utcunq; ex ipsis factis poterant coniectare, nisi liuor, odium, ambitio, auaritia, cæteraq; uitia, animos eorum excæcassent. Rogat igitur simul collectos, quid illis uideretur de Messia, cuius filius esset: hoc est, è cuius stirpe progenitus aut progignendus? Respondēt incontinenter: Dauid. Tum Iesus: Quid igitur sibi uult, quòd Dauid in psalmo mystico spiritu cœlesti afflatus uocat eū dominū, quum sit filius? Ita enim scriptū est, Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis: donec reddam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Quī consistit, ut si filius est Dauid, pater filium appellet dominū? Nec erat quisquam illorum qui posset hunc dissoluere nodum, propterea quòd de diuina Messia natura, nihil adhuc suspicari poterant. Siquidē Christus ut secundum corpus humanum erat filius Dauid: ita secundum diuinam naturam dominus erat omniū, nō modo Dauid. Neq; quisquā posthac ausus est illum adoriri quæstionibus, quū uiderint insidias in illum intentas, in suum ipsorum caput recidere.

CAPUT XXIII.

Quum igitur toties illis obstruxisset os, teste multitudine, ne prorsus illorum autoritas concideret apud populum, cui doctores præsidebant, audiendos quidem docet, at non imitandos. Quanquam enim maxime conuenit, ut qui doctoris munus suscipit, integritate uitæ fidem & pondus conciliet suæ doctrinae: tamen non expedit omnino cōtemnere salutiferam alioqui doctrinam, ob doctoris improbam uitam. Reuerentia, quam illorum mores non promerētur, danda est auctori, cuius præcepta recitant. Neq; enim polluitur lex dei, si per os improbi doctoris proferatur. Ipsi quidem inutilis est, sed accipienti prodest

prodest. Aversus igitur à pharisæis Iesus, in quibus nul-
 lam uidebat esse spem uitæ emendatioris, turbis ac disci-
 pulis loquitur hūc in modum: Ipsi scribæ & pharisæi se
 uobis produnt, quàm sint animis corruptis, quàm inuidi,
 quàm auari, quàm inanis gloriæ cupidi. Sed tamē ob mu-
 Mosi seder. neris autoritatē audiēdi sunt. Occupant cathedrā Mosi,
 Scri. & pha- cuius legem docent: quæ docent, sancta sunt: docēt enim
 risæi. aliena, cæterum uita longe lateq; dissidet à doctrina. Pro
 inde quæ uobis præscribunt ex autoritate Mosi, seruate
 & facite: sed tamen interim caute, ne ad uitam illorū mo-
 res uestros componatis. Si uiuerent quemadmodum do-
 cent, totos oporteret imitari. Nunc quæ docent, ipsi non
 præstant. Ab alijs plusquam totam legem seuerissime exi-
 gunt, ipsi sibi indulgent. In alios austeri, in se lenissimi.
 Colligant enim fasciculos præceptorū graues & impor-
 tabiles, & imponunt humeris alienis, quos ipsi ne digito
 quidem dignantur attingere. Onerant enim legem, per se
 satis onerosam, suis constitutiunculis, quo sibi concilient
 opinionē eruditionis & sanctimonie. Quòd si qua præ-
 stant iuxta legis præscriptum, non id faciunt ex animo,
 sed ad laudē auramq; popularem. Histriones sunt, & ceu
 personati falsa religionis imagine, fabulā agunt, ut spe-
 ctentur ab hominibus. At legem non seruat, nisi qui hoc
 præstat, quod uoluit legislator. Is autem potissimum re-
 quirat sincerum animum. Isti uerò quicquid faciunt, fa-
 ciunt ad occupādam inanē apud plebeculam opinionem
 sanctimonie. Nam quum deus post præcepta legis edita
 subiecerit: Ligabis ea in manu tua, & erunt immota ante
 oculos tuos: nimirum illud sentiēs, non oportere unquam
 obliuisci præceptorum dei, sed ad horum regulam com-
 ponendas esse omnes uitæ actiones: isti quum prorsus ne-
 gligant

gligant obseruare iussa diuina, tamen specie falsa se id est
 Etant apud populum. Obambulant lata phylacteria cir-
 cumferentes, incedunt latis ac magnificis fimbrijs, in his
 precepta legis ostentant inscripta, cum in uita nusquam
 appareant. At hæc animis inscribi oportuit, uita decebat
 exprimi. Sic placerent oculis dei, cui uni uita nostra ce-
 fabula quæpiam agitur. Sed hoc spectatore contempto,
 uilissimam laudē affectant apud imperitam multitudinē.
 Et cum ubiq; deceat doctorem moribus, dictis, atq; ipso
 etiam uultu præ se ferre uirtutem eximiam, isti nusquam
 aliud agunt, quam quod est inanissimum ac uix etiam ui-
 ro dignum. Si quò uocantur ad cœnam, illi pueriliter am-
 bitiosi sibi placēt, quòd ipsis locus tribuitur honoratio-
 in synagogis & publicis cōuentibus amant primæ sedis
 honorē. Quum uersantur in foro, gaudent honorifice sa-
 lutari. Cristas erigunt quoties à populo audiunt magni-
 ficum illum titulum, Rabbi, quasi aut soli sint honore di-
 gni, aut soli sapiant: quū hoc ipso minimi sint apud deū,
 quòd sibi uidentur maximi: & hoc ipso maxime desi-
 piant, quòd sibi uidentur plurimum sapere. Soli deo de-
 betur honos, qui solus uerè magnus est, & honorandus:
 soli deo debetur laus sapientiæ, soli autoritas. Harum re-
 rum si quid est in hominibus, umbra quædã duntaxat est,
 si ad dei magnitudinem conferatur, & hoc ipsum à dei
 largitate profectum est. Proinde si quid honoris tribuunt
 homines hominibus ob dei dotes, quas in illis esse suspicā-
 tur, non debet sibi uindicare cui tribuitur, sed totum ei
 trāscribere unde totū et gratis habet, si quid habet boni.
 Vos autē mei discipuli nolim istorū esse similes: quin po-
 tius memores exēpli doctrinæq; meæ, fugite cognomē ar-
 rogās sapiētiae, neq; uobis ipsis placeatis, si quis appellet

Rabbinos, hoc est, magistros nostros. Unus est enim in quem uere nomē hoc competit: hunc magistrum habetis communem. Vos autem ad illum collati, nihil aliud estis, quàm condiscipuli ac fratres inuicem: inter quos mutua charitas omnia reddit paria. Nec decet ut quisquam semet anteponat alteri: sed longe diuersum certamen est, nimirum ut alius alij cedat honorem, & alius alium officio praeueniat. Itaque nec magistrum quenquam appelletis in terris, quādo quicquid habetis salutiferæ doctrinæ, id totū debetis deo. Ex hoc docet, quisquis recte docet. Illius afflatu proficit, quisquis uere proficit. Nec posthac patris honorificum uocabulum homini tribuatis in terris semel professi patrē coelestem, cui uere debetis & uitam, & quicquid habetis, & unde pendetis toti: ne quis igitur honorē soli deo debitum, sibi uindicet. Nemo homini tribuat, quod soli debetur deo. In hunc unum omnis laus, honor & gratiarum actio est transferenda. Si quis bene docet, laudetur in eo sapientia dei, quæ se per illum exerit communicatq; . Si quis cura sollicitudineq; patrem agit, laudetur in eo bonitas dei, quæ per illum uobis prospicit.

Qui maior est uestrum. Neq; uero hæc dixit dominus Iesus, quòd impium sit præceptorem præceptoris appellare uocabulo, aut parētem parētis nomine salutare: sed hoc sermone prorsus euellere studet ex animis suorum pharisaicam ambitionē, qui quod erat dei, sibi uindicabant, & honorem exigebant à populo, pro doctrina, non sua, sed dei: quasi ipsi essent auctores, ac nō potius ministri: tum plebis uel simplicitatem, uel adulationem notat, quæ laudibus immodicis illos uehebat, quasi hominibus plus deberent quàm deo. Quoniam autem intellexit, ex huiusmodi ambitione nasci pestes & exitia congregationum, ideo sermonem hac clausula absoluit

absoluit: Qui inter uos maximus est, is erit uester minister. Quod enim habet, aliunde accipit: & gratis accipit: & in hoc accipit, ut alijs impartiret. Itaq; quo maior est dotibus diuinis, non hoc erit arrogantior, sed sollicitior, ut communicet: hoc submissior, ne semel perdat arrogantia, quod diuina benignitas largita est. In autorem deum gloriam omnem transfert, sibi præter humilis ministri sedulitatem nihil uindicans. Is uerè magnus est, qui sibi minimus est. Atque is iam incipit esse minimus apud deum, qui suo iudicio magnus est. Quod si quis sese iactet, & efferat de gratuitis donis dei, spoliatus his, quibus se facit indignum, ex maximo fit minimus. Contrà qui se deiecerit, agnoscens, & exaggerans imbecillitatem suam, ac dotes dei, quibus magnus est, aut dissimulans, aut in fratrum utilitatem expromens: is quoniam sua modestia prouocat liberalitatẽ diuinam, auctis dotibus ex magno fit maior. Post hæc Iesus uersus ad scribas & pharisæos, *Væ uobis palam ac magna libertate inuehitur in malitiam eorum, scribæ & minitans illis ultionem diuinã, quo uel pudore resipiscãt, pharisæi, hypocrite.* uel metu suppliciorum uertantur ad meliora, & omissa simulatione sanctimonie incipiant esse pietatis Euangelice cultores. *Væ uobis, inquit, scribæ & pharisæi, hypocrite, qui quum profiteamini legis peritiam, & ob hoc quodammo teneatis claues regni cœlorum, non solum ipsi non intratis, sed alijs intrare uolentibus, quibus debueratis aperire fores, occluditis eas, & obsistitis ultro paratis, quos cessantes debueratis excitare. Quum enim conspiciatis iam adesse lucem euangelicam, tamen uestre gloriæ, uestri que lucri gratia, populum adhuc in umbris legis detinetis, excludentes à ueritate. Væ uobis scribæ & pharisæi, hypocrite, qui sub prætextu religionis, de-*

uoratis

uoratis domos uiduarum, quibus imponitis falsa specie sanctimonie. Simulatis enim longas preces in publico, quum interim animus nihil aliud spectet, quam preedam à stultis mulierculis, quæ uos credunt interim cum deo colloqui. Væ uobis scribæ & pharisæi, hypocritæ, propter quod obambulatis per terras ac maria, ut è gentibus unum aliquem pelliciatis ad legis professionem. Qui cum attractus fuerit spe discende religionis, superstitiosa uestra doctrina, peruersisq; moribus talẽ redditis, ut non solum non fiat purus dei cultor, & hæres regni cœlorum, sed sceleratior etiã Iudæus, quàm ethnicus, et magis etiã obnoxius gehænæ, quàm uos estis. Fit enim ferè ut discipuli malos præceptores uincant etiã plerunq;. Væ uobis cæci duces, qui professi doctores, ipsi nescitis quid doceatis, nimirum aberrantes à scopo legis, nec aliò torquêtes omnia, quàm ad questum uestrum. Dicitis enim, quicumq; iurauerit per templum domini, non tenetur iureiurando: sed qui iurauerit per aurum, quod est in templo, is demum tenetur iureiurando: præpostero iudicio pluris facientes, non ea quæ per se sanctiora sunt, sed quæ uestra auaritia gratiora. Alioqui respondete mihi stulti & cæci, utrum est sanctius, aurum, quod ornandi gratia additum est templo, quodq; uertitur in lucrum uestrum, inq; uestri luxus materiã: an templum ipsum, cuius sanctimonia facit, ut aurum etiam alibi prophanum, illic sanctum habeatur? Itẽ dicitis, qui iurauerit per altare, non tenetur religione: ceterum qui iurauerit per donum, quod impositum est altari, tenetur iureiurando. O cæci doctores, utrum enim pluris fieri debet donum, an altare, quod sanctificat ipsum donum? Neq; enim aliunde sanctum est donum, nisi quod sacro altari est impositum. Et hic præpostero iudicio uultis donaria uideri

uideri sanctiora altari, quod ea cedunt in usus uestros, quum templum & altare extructa sint in cultum & gloriam dei, quæ uobis curæ non est. His uestris commentariunculis quid aliud quam subuertitis legem dei, quæ prohibet omne periurium? Etenim quemadmodum interpretatione subuertitis præceptum de honorandis parentibus, ita hic docetis peierare. Perfectum erat omnino non iurare, sed tamen quisquis iurat per rem quancunque quæ sacra habetur apud eum cui iurat, periurus est, nisi præstiterit quod iurauit. Quisquis iurat per altare, iurat & per ea, quæ sunt in altari. Ita quisquis iurauerit per templum, iurat & per deum templi inhabitatorem. Quisquis iurat per coelum, iurat per thronum dei, & per consequens per eum qui sedet in illo. Quisquis iurat per caput alterius, iurat per rem deo sacram, cuius is qui iurat, nullam habeat potestatem. Væ uobis scribæ & pharisei, hypocritæ, qui in his quæ ad questum uestrum pertinent, minimum autem habent momenti ad ueram pietatem, etiam minutissima exigitis: in decimis extorquendis adeo supersticiosi, ut è uilissimis etiam oleribus, menta, ruta, anetho, & cumino, decimas colligatis. Atque interim ea, quæ maximi momenti sunt, & unde pendet uera iustitia, pro nihilo ducitis, iudicium, misericordiam & fidem. Iudicium, ne quem afficiatis iniuria. Eleemosynam, ut subueniatis oppresso, & egenti. Fidem, ne quem fallatis periurio. Hæc ita lex exigit, ut in primis uelit curari, quum illa ueluti minimi momenti horum gratia adiecerit. Hæc igitur in primis erant serio curanda, si minuta illa non uidebantur omittenda. Si cuncta seruaretis ad unguem, uideri potuerat religio: nunc quum omisis his, sine quibus nulla constat iustitia, curetis ea quæ leuissima sunt, hypocrisis est, non

non religio, imò religionis pernicies. Siquidē antequam instituerentur decimæ, tamen integritas, beneficentia, & fides exigebatur, & ad iustitiæ laudem pertinebant. O

Duces cæci duces cæcos, qui præpostere religiosi culicem excolatis, *excol. culic.* quum camelū deglutiatis, in minimo superstitiosi, in ma-
cam. autem ximo negligentes. Væ uobis scribæ & pharisæi, hypo-
glut. critæ: propterea quòd præpostere mundiciem curatis. Crebris enim lotionibus mundatis culices, & patinas & candelabra, quæ quoniam extraria sunt, non inquinant animum hominis: & id quod intus est negligitis illotum, nimirum animum uestrum. Non enim inquinat hominis animum, si quis bibat ex illoto calice, sed si quis bibat uinum fraude partum: si quis ad luxum bibat, non ad necessitatem. Identidem abluitis corpus, atque ea quæ corporis sunt, & animum non purgatis, rapina, libidine, cæterisq; ueris sordibus impurum & inquinatum. Pharisæe, te, inquam, appello pharisæe cæce, qui te titulo cultu' que iactas magistrū populi, cæce, prius hoc cura, quod unum ad rem pertinebat. Si placet uera mundicies, mūda prius quod est internum, & tum, si uidetur, munda quæ sunt externa, corpus, uestem, urceos, calices, patinas, sellas, reliquamq; supellectilem. Alioqui in his ostentare mundiciem, neglectis his, quæ sola nos reddunt apud deū mundos aut immundos, non mundities est, sed hypocrisis, ac ueræ mundiciei pernicies. His uerò uestris cōstitutiunculis corrumpitis animos simplicium, ut huiusmodi munditijs freti, negligant ea, quæ uel sola fuerant curanda. Væ uobis scribæ, & pharisæi, hypocritæ, qui tantum abestis à uera munditie, ut magis similes sitis sepulchris dealbatis, candidoq; tectorio foris falsam mundiciam præ se ferentibus, quum intus plena sint ossibus cadauerū, omniq;

spurcitie

spurcitie. Sic et uos prolixis precibus, latis phylacterijs,
 spatiosis fimbrijs, pallore, & ieiunio, similibusq; fucis, fo-
 ris uideamini religiosi & integri, quū animus undiq; sca-
 teat simulatione, omniq; genere uitiorū madeat. Væ uo-
 bis scribæ et pharisæi, hypocritæ, propterea quòd ad fal-
 sam ostentationem sanctimonie, magnifice extruitis se-
 pulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum,
 quos uestri maiores occiderunt: & simulantes uos fauc-
 re uirtuti interfectorum, ac detestati crudelitatem eorum,
 à quibus sunt occisi, dicitis: Si uixissemus ætate maiorum
 nostrorum, nequaquam consensuri fueramus in necem
 innocentium, quum nunc atrociora moliamini aduersus
 eum qui prophetas antecellit: & olim estis molituri ad-
 uersus eos, qui uobis æternæ salutis uiam aperient. Hoc
 animo quum sitis, nimirum declaratis uos germanos esse
 filios eorum, qui prophetas, à quibus liberè monebātur,
 occiderunt: nihilo meliores illis futuri, si uos contigisset
 illorum ætate uiuere. Agedum, respondete maioribus ue- Et uos imp.
 stris: & quod deest illorum extremæ crudelitati, uos, ne men. pa. ue.
 quid desit, implete. Illi prophetas occiderunt, uos eum
 quem prædixerunt propheta. O serpentes, uiperarum
 progenies, homicidarum filij homicidæ. Quum tam in-
 uincibili malitia sitis, quum nullis neque beneficijs, neq;
 miraculis, neque blandis sermonibus, neque austeris, neq;
 pollicitis, neq; minis possitis corrigi: ut interim effugia-
 tis iudicium hominum, quomodo effugietis iudicium ge-
 hennæ? Id uobis hoc magis exaggeratis, quòd nec maio-
 rum execrabili facinore deterremini ab occidendi libidi-
 ne. Tot propheta missi sunt, quorū multos interemistis.
 Tandem ipse ueni, in quem scitis quid moliamini. Nec
 hoc contentus, quo magis sit omnibus euidentis uos atro-
 cissima

cissima condemnatione dignissimos esse, ecce ego rursus
 mittam ad uos alios prophetas, sapientes & scribas, qui
 summa lenitate reuocent ab ista crudelitate, ad mentem
 meliorem: nec imputabuntur superiorum temporum par-
 ricia, si ad horum prædicationem egeritis pœniten-
 tiam. Verũ nec his parcetis, sed ex his alios gladio neca-
 bitis, alios lapidibus obruetis, alios crucifigetis, alios fla-
 gellabitis in synagogis uestris: & adeo non recipietis
 eos, ut persequuturi sitis è ciuitate in ciuitatem, donec
 illos insanabili uestra malitia compellatis ire ad gentes.
 Quibus rebus adeo prouocabitis iram dei in uos, ut quic-
 quid homicidiorum patratum est à maioribus uestris, à
 primo parricidio, quo Cain occidit Abel fratrem suum,
 usque ad cædem Zachariæ filij Barachæ, quem occidi-
 stis inter templum & altare, nec loci religione deterriti
 ab homicidio: horum pœna dilata refundatur in caput
 uestrum, qui maiorum omnium crudelitatem non solum
 retulistis, uerumetiam uicistis. Vestra igitur calamitas,
 tam erit insignis, ut totus mundus intellecturus sit quanta
 fuerit crudelitas huius nationis in optimum quenque ui-
 rum, quamq; pertinax rebellio aduersus deum, tanta leni-
 tate tam diu tolerantem, tanta beneficentia toties inui-
 tantem ad meliora. His dictis clementissimus dominus Ie-
 sus, qui pro sua bonitate nolebat quenquam omnino peri-
 re, considerans miserabile quod imminebat excidium ur-
 bis Hierosolymitanæ: nam illius oculis erant omnia præ-
 sentia: simulq; inexpugnabilem illorum peruicaciam,
 qua diuinam lenitatem uersuri erant in furorem, oratio-
 ne lamētabili deplorat Iudaicæ gentis uastationem, sub-
 indicans secundum aduentũ suum: sed Iudaicum demũ
 sero resipiscētibus, & Christũ, quẽ nunc negant, agno-
 scentibus

ſcentibus: quum magis in rem illorum fuerit, nunc confi-
 teri ſeruatores ſuum, à deo miſſum: atq; idem ex animo
 canere, quod indignabatur à pueris decantari: Benedictus
 qui uenit in nomine domini. Hieruſalem, inquit, Hieruſa-
 lem quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui miſſi ſunt
 ad te, quoties conatus ſum congregare filios tuos, quem-
 admodum ſollicita gallina metuens pullis ſuis, congregat
 eos, fouetq; ſub alis ſuis & noluiſti. A me nihil omiſſum
 eſt quo ſeruareris, ſed contra nihil abs te prætermiſſum
 eſt, quo tibi perniciem accerſeres, ſalutem excluderes. At
 cui ſemel data eſt arbitrij libertas, inuitus ſeruari non po-
 teſt. Oportebat meæ uoluntati ueſtrâ reſpondere uolun-
 tatem. Ecce nunc imminet uobis miſeranda calamitas. Re-
 linquetur uobis habitatio ueſtra deſerta. Relinquemini
 cecitati ueſtræ, donec aliquando uel tantis docti malis re-
 ſipiſcatis. Dico enim uobis, poſthac non uidebitis me,
 quouſq; uenerit illud tempus, quo me uidentes oculis fi-
 dei, dicatis: Benedictus qui uenit in nomine domini: quem
 nunc calumniâmini ueniſſe in nomine Beelzebub.

CAPUT XXIIII.

VT autem Ieſus & imagine quadam repræſentaret
 templum, & omnem Iudaicæ legis religionem bre-
 uiter abolendam, egreſſus è tēplo cœpit abire. Diſcipuli ue-
 rò, quoniam audierant nonnullam uaſtitatis mentionem,
 oſtendunt domino templi molē, opere tam admirabili, ut
 indignum uideretur, tum adeo firma ſtructura, ut non ui-
 deretur poſſe dirui. Ieſus autem reſpōdit: Videtis, inquit,
 hæc omnia? Illud habetote pro certo, nihil eſt omniū ho-
 rum tam munitum, aut pulchrum, aut ſanctum, quod non
 ſit demoliendum, adcoq; diſſipandum, ut nec lapis ullus ſuper lap-
 lapidi cohæreat. His dictis Ieſus abiit in montē, qui dici-
 tur

tur Oliueti. Hic quum sederet, templum habēs in proſpe-
 ctu, ad eunt eum ſeorſum diſcipuli quatuor, quos primos
 omnium uocauerat, Petrus, Iacobus, Ioannes, Andreas,
 cognituri certius aliquid de tēpore tantæ calamitatis uen-
 turæ. Suſpicabantur enim mox à uaſtatione ciuitatis Hiero-
 ſolymitanæ, templiſq; demolitione, ruruſus aduenturum
 Chriſtum cum maieſtate. Chriſtus autem quò redderet
 ſuos uigilantiores, ita temperat ſermonem, ut nolit eos
 ſcire tempus extremi aduentus, & tamen commemoran-
 dis malis efficiat illos ſolicitos, & ad malorum incur-
 ſionem paratos. Dicunt igitur diſcipuli: Dic nobis quan-
 do iſta, quæ prædicis, futura ſunt: & quo ſigno poterim-
 uſ noſſe tuum aduentum, ſeculi que finem imminere?
 At Ieſus ad id quod rogabant non reſpondens: ad illa
 magis deflectit, quæ pararent animos illorum ad perpe-
 tuam uigilantiam Euangelij: Sum omnino uenturus, in-
 quit, ſed uidete ne quis mentitus aduentum meum, uos
 fallat. Siquidem multi uenturi ſunt, qui ſibi uindica-
 bunt nomen meum, & dicent ſe eſſe Chriſtum, & inue-
 nient ſtultè credulos quos fallāt. Tumultus rerū omnium
 ſpeciem præbebit iam iſtantis mundi finis. Audietis e-
 nim bella, uariosq; bellorum rumores, rebus ipſis, ut
 ſit, atrociores. Verum ne protinus iſta deiſciant animos
 ueſtros, ut exiſtimetis inſtare tempus illud extremum.
 Oportet quidem hanc rerum perturbationem exoriri,
 ſed non ilico finis erit malorū. Latius uagabitur hæc tem-
 peſtas. Non enim Hieroſolyma tantum uaſtabitur, ſed to-
 tus orbis bellis ac cædibus miſcebitur. Inſurget gens ad-
 uerſus gentem, & regnū cum regno conſiſtabitur, maxi-
 mamq; malorum partem, homines ab hominibus patien-
 tur. Quin & deus ultor, addet ſua flagella, peſtilentiam,
 famem

famem, uarijsq; in locis terræ motus. Ne hæc quidem arguent mundi finem, sed tantum præludia sunt mali, uelut parturientis extremam illam mundi perituri tēpestatem. Nec uos interim eritis ab huiusmodi malis immunes. Si quidem in hoc rerum tumultu, pertrahent uos in uarias afflictiones: deniq; & occident: atq; interim eritis odio, non Iudæis solum, sed omnibus gentibus: non ob malefacta uestra, sed ob id, quòd profitemini nomen meum. Interim multis malis offensi, supplicijsq; uicti desciscent à professione mei nominis, aliusq; alium prodet, cognatus cognatum, amicus amicum, seq; mutuis odijs prosequentur, quos natura charitatis uinculis copularat. Quin & aliud grauius malorum genus erit. Exorientur pseudo-propheta, falsiq; doctores, qui simulantes sese prædicare euangelium meum, suæ gloriæ, sui quæstus, suiq; uētris agent negocium: proq; meo spiritu, satanæ spiritum inserent discipulis, pro regno cælorum regnū huius mundi docebunt. Horum technis illaqueabuntur etiam hi, quos tormenta superare non poterant. Nullus est enim capitalior hostis, quàm domesticus ac fucatus amicus. In his malis nec à fratribus atq; amicis multum expectabitur solatij. Siquidem exundāte multitudine uitiorum, multorum charitas refrigescet. Vobis tamē nihil erit periculi, modo constanti fortiq; animo perseueretis usq; ad finem. Nulla malorum uis quēquam poterit perdere, nisi quem animus rectus defecerit. Nec uos perire patiar, nec Euangelium opprimi. Imo his tumultibus magis ac magis inualescet Euangelij robur: nec aliud poterit in uos malorum procella, nisi quòd pietatem uestram reddet spectatiorē. Non enim uēturus est mundi finis prius, quàm hoc Euāgelium regni cælorum, per omnia regna mundi prædicetur,

t omnesq;

omnesq; nationes occuparit, ne qui parere noluerint, In testimo- prætexere queant ignorantiam. Hoc ubi factum erit, tum
 nium illis. ueniet mundi consummatio: cuius si signum quæritis, ac-
 cipite. Quum uideritis idolum abominabile, quod conabi-
 tur funditus subvertere religionem euangelicam, de quo
 uobis olim uaticinatus est Daniel, dicens: Et in dimidio
 hebdomadis auferetur sacrificiũ & libamina: & in tem-
 plo abominatio desolationum erit usq; ad consummatio-
 nem temporis. Hoc inquam idolum abominandum, quum
 uideritis collocatũ in templo, hoc est in arce sanctitatis,
 qui propheta uaticinium legit, intelligat. Sermo mysti-
 cus est, & spiritualement requirit lectorem. Cum igitur hæc
 tēpestas ingruerit, qui sunt in ciuitatibus Iudææ, relictis
 oppidis fugiant in mōtes: & qui in tectis sunt ædium, de-
 siliant, nec descendant, ut quicquam rerum secum tollant
 ex ædibus: & quos illud tempus deprehenderit in agro,
 ne recurrant in domũ, ut uestem auferant. Non enim tum
 uacabit rebus consulere. Magnum est si celeri fuga uitæ
 consulatur. Nam illa recuperari possunt, uita semel amissa
 Væ autem sa sarciri non potest. Proinde male erit prægnātibus, &
 prægnanti = mamma nutrientibus in diebus illis. Neque enim grauidæ
 bus. poterunt onus uentris abijcere, ut expedite fugiant: neq;
 lactantes sic possunt abijcere liberos, quos tenerius quàm
 seipsas amant, quemadmodum pecuniam aut uestem abij-
 ciunt. Vobis autem quos neq; domus, neq; possessiones,
 neq; liberi remorabuntur, tantum orandum est, ne uobis
 incidat, ut fugiendum sit hyeme aut sabbato. Nam & ce-
 leriter erit fugiendum & procul. Cæterum hyems ob ri-
 gorem, & lucis breuitatem incommoda est peregrinanti-
 bus: & sabbato legis obstat religio, quo minus procul au-
 fugiatis. Erit enim tunc afflictio uehemens, qualis à con-
 dito

dito mundo ad hunc usq; diem nunquam fuit, neque post
 futura est. Quòd si calamitas ut erit uehemēs, ita foret &
 diuturna, nullus hominum superesset incolumis. Mereba-
 tur quidem illorum malicia internicionem, sed propter
 electos quamlibet paucos, dies illi breuiabuntur. In hac
 confusione rerum quum expectabitur aduentus meus, ca-
 uendum est ne quis decipiatur arte impostorum: exorien-
 tur enim multi pseudo christi, qui se iactabunt esse Chri-
 stum, quum non sint, imò quum sint aduersarij mei: qui se
 dicent esse prophetas quum non sint, sed potius magistri
 errorum. Hi non solū erunt instructi dolis, falsaq; specie
 sanctimonie, uerumetiam prodigijs ac magicis ostentis
 imitabuntur meam potētiam: adeoq; multis ac miris præ-
 stigijs sibi uindicabunt personam meam, ut electi quoque
 si fieri possit, in errorē sint adducēdi. Vos igitur moniti fuerint dies
 caute, nam in hoc prædixi ut caueatis. Tum igitur si di-
 xerint, Ecce Christus est in deserto, nolite exire: ecce in
 penetrabilibus, nolite introire: ecce hic aut illic, nolite
 credere. Non erit talis aduētus qualē hunc uidiſtis, lentus
 & humilis, sed subitus ac maiestatis fulgure totū orbem
 subito complectens. Sicut enim fulgur emicans ab orien-
 te raptim penetrat usq; ad occidentem, sic erit aduentus
 filij hominis. Nec est quòd metuatis ne non sitis mecum,
 in tanta rerum confusione. Vbicuq; fuerit corpus, eò con-
 gregabuntur & aquilæ. Non deerūt capiti sua membra.
 Calamitatis autem magnitudinem sentient & corpora
 cœlestia. Nam & sol obscurabitur, & luna non dabit lu-
 cem suam, nimirū obscurato sole, unde lumen habet mu-
 tuum. Stellæ de cœlo decidēt, atq; ipsæ uirtutes cœlorum
 concutientur, ueluti de ruina periclitantes. Tunc inter
 densissimas tenebras coruscabit è cœlo signum filij homi-
 nis,

nis, signum inquam quo deuicit satanam, & omnem illius tyrannidem protriuit: signum, quo se frustra uicisse gloriabatur. Quo conspecto percutiēt sua pectora nationes totius terræ, quum uiderint Iudæi quem compunxerunt, quum uiderint gentes maiestatem crucis, quam irriserāt. Videbunt enim filium hominis, quem nunc humilem despicunt, in sublimi uenientem in nubibus cœli, cum ingentibus copijs angelorum, summa cum maiestate & gloria. Tum emittet angelos suos, qui uocali tuba congregent omnes electos eius, à quatuor uentis, à summis uerticibus cœlorum, usq; ad extremos terminos illorū. Sed quo tempore hæc sint futura, non est meum exacte præfinire. Sed tamen ex malis, quæ cōmemorauī, uelut ex proœmijs po-

Ab arbore teritis conijcere, tempus illud haud procul abesse. Quem-
fici discite admodum ficus indicijs quibusdam prædicit instare æstæ-
parabolam. tem, uidelicet quum ad Fauonij flatum, iam tenerescente
 ramo, protrudit gemmas, ac folia quodāmodo parturit. Ita & uos quū uideritis hæc omnia quæ prædixi, scito-
 te quòd aduentus filij dei est in foribus. Illud affirmo, non
 præteribit hæc generatio, quin omnia quæ prædicta sunt
 eueniant. Cœlum & terra peribunt citius, quàm mea uer-
 ba sint irrita. Vobis igitur satis est signa nosse, quæ diem
 aduentus mei portēdant, ne uos incautos opprimat. Cæ-
 terum exacte diem illum aut horam, qua filius sit aduentu-
 rus, non est uestrum inquirere, quando nec angelis cœlo-
 rum hæc scire datum est, atq; adeo nec filius hominis no-
 uit. Hoc sibi soli seruauit pater. Et sic expedit uobis, quo
 semper sitis parati. Dies ille subito ueniet, & inexpecta-
 tus alijs. Quemadmodum temporibus Noë, quum annis
 aliquot esset eis prædictum diluuiū, tamen arbitantes ne
 quaquam uenturū, edebant, bibebant, elocabant sponsas,
 & die

Et ducebant uxores usque ad extremum diem, quo Noë
 ingressus est arcam, neque crediderunt fore diluuium, donec
 uiderent iam adesse diluuium, quo perierunt uniuersi, qui
 noluerunt exemplo Noë parare sese aduersus eum diem.
 Quemadmodum autem tum pauci assumpti in arcam ser-
 uati sunt, ceteri foris relictii perierunt: ita tum subito di-
 uidetur perituri à seruandis. Erunt duo laborantes in eo-
 dem agro, socij mercedis et operæ, quorum hic assume-
 tur, alter relinquetur. Erunt duæ molentes eadem in mo-
 la, quarum una assumetur, altera relinquetur. Quin et è
 duobus, quos idem lectus iungebat, unus assumetur, alter
 relinquetur. Nō enim opus, aut locus, aut uitæ genus bea-
 bit hominē, sed affectus. Proinde quando quidē hæc absque
 dubio sunt euentura: nec potest sciri certum quo die uen-
 tura sint: semper uigilate, ne uos ille dies opprimat impa-
 ratos. Si uigilant homines ne pereat pecunia, quanto ma-
 gis uobis uigilandum est ne pereat anima? Quis est enim
 pater familiās tam supinus, qui si sciat furem nocturnum
 irrepturum in ædes suas, sterteret totam noctem ac pate-
 retur domum suam perfodi? Vobis igitur est omni uita ui-
 gilandum, quia certi estis præter expectationē uenturum
 diem illum. Sic enim uiuendum est, ut quodocunq; uene-
 rit ille dies, reperiat uos in officio, ut statim ad præmium
 possitis assumi. An non idem facturus sit seruus prudens
 ac fidelis, quē dominus peregre profecturus præfecit suæ
 familiæ, ut cæteris familiaribus, præberet cibum suo tem-
 pore? Non illi præscribit dominus, quando sit domum re-
 diturus, ne possit in officio cessare: sed quodocunq; redie-
 rit dominus, non ne beatus erit ille seruus, si offenderit eū
 fungentem officio suo? Pro certo dico uobis, quod exper-
 tus illius fidem, audebit illi maiora credere, præficietq;
 omnibus

Vigilate
itaque.

Quis putas
est fi. seruus.

omnibus bonis suis. Contrà, si malus seruus & infidelis, dixerit in corde suo: Diutius abest dominus, & fortasse nunquam est rediturus: atq; hac spe cœperit percutere cōseruos suos, & neglecta familia, bibat & edat cum temulentis: quàm is est futurus infelix, cū dominus uenerit, die quo non expectabat, & hora qua non suspicabatur eum rediturū. Non enim solum submouebitur ab officio suo, uerū etiam dominus dissecabit eum medium, & portionem illius adiunget hypocritis, qui titulū habent euangelicæ functionis, cū factis ipsis pugnent cum Euangelio. Illic pro male dulcibus uoluptatibus, quibus ebrius nō obseruarat aduentū domini, intolerabili cruciatu punietur, risu uerso in fletū, & cantilenis in stridorē dentium.

CAPVT

XXV.

AT que ut penitus infigeret animis suorum Iesus, non esse cessandum aut dormitandum in hac uita, sed assiduo cultu pietatis, & officijs in proximum, parandū uaticū in uitam futurā: nam in resurrectione, sero nos quaesituros, nisi dum tempus erat parauerimus: adiecit parabolam de decē uirginibus, quæ sumptis lampadibus suis, exierunt obuiam sponso. Sed ex ijs quinque erant fatuæ, quæ sibi de oleo non prospexerant, in sponsi aduentum suffecturo: quòd sibi persuaserant non ita subito proditurum sponsum, quin spatium daretur alicunde comparandi olei. Prudentes uerò scientes incertum esse tempus, quādo proditurus esset sponsum, ne possent imparatæ opprimi, simul cum lampadibus & oleum secum extulerūt in uasculis, unde deficientes lampades instaurarent. Quis igitur in longum differret exitum suum sponsum, dormire cœperunt uirgines omnes, ac tandem obdormierunt. Nocte uerò intempesta, subito clamor coortus est famulorum

lorum euocantium ad occursum: ecce sponsus adest, pro-
 dite obviam illi. Tunc expergefactæ uirgines omnes, ad-
 ornabāt lampades suas. Porro fatuæ quum uiderent sub-
 ito abscondum medio noctis, nec haberent oleum, iam de-
 ficientibus lampadibus, rogauerunt prudentes uirgines,
 ut sibi de suo oleo nonnihil impartirent. At illæ respon-
 derunt: Veremur, ne quod habemus non sit futurū satis
 nobis & uobis. Abite potius ad eos qui uendunt oleum,
 & ab illis emite uobis. Atq; interea dum irent emptum,
 uenit sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo
 ad nuptias, moxq; clausa est ianua. Tandem ueniunt &
 fatuæ uirgines, pulsantq; fores ac dicunt: Domine domi-
 ne, aperi nobis. Quibus sponsus respondit: Profectò non
 noui uos. Vos igitur ad exemplum prudētium uirginum,
 serui fidelis ac prouidi patrisfamiliās, uigilate & in tem-
 pore uobis parate bonorum operum cōmeatum, quia ne-
 scitis diem & horam illius aduentus: qui cum subito exti-
 terit, iam non erit amplius tempus benefaciēdi: sed cuiq;
 ferendum erit præmium pro retro gestis. Addidit Iesus
 & aliam parabolam, extimulans discipulos suos ad per-
 petuum studium bonorum operum, ne committerent ut
 doctrinam ac dotes ab ipso acceptas, sua negligentia si-
 nerent esse steriles, sed studio curaq; sua uerterent in uti-
 litatē proximi, seseq; præberēt idoneos maioribus donis:
 qui quod pro suo modulo captuq; accepissēt, collocassēt
 in lucrū domini sui, q̄ gaudet tali fœnore ditescere. Qui-
 dam, inquit, homo peregre proficiscens, uocauit seruos
 suos, quibus tradidit bona sua: non ut sibi profunderēt,
 sed ut inde domino suo lucrū referrent, unde sortē accepe-
 rant. Et huic quidē dedit talentū unum, illi duo, rursus aliq;
 quinq; prout quenq; iudicabat idoneū. Quo factō statim

ingressus est iter. Is igitur cui credita fuerant talēta quin-
 que, nō cessauit, sed statim abiit, & ad usuram mutuauit
 acceptam pecuniam: idēq; toties, ut tandem usura sortem
 æquaret: & ex quinq; talentis, fierent dcccm. Ad eundem
 modum cui duo credita fuerant talenta, sic usus est illis, ut
 usura sortem æquarit. Porro cui traditum erat unicum ta-
 lentum, per ignauiam abiit, & talentum acceptum defo-
 dit in terram, sat esse iudicās, si domino suo sortem resti-
 tueret. Post diutinam igitur peregrinationē dominus re-
 diit, & exegit à seruis suis dati & expensi rationem. Et
 accedens qui quinque talenta acceperat, ex usura retulit
 & alia quinq; rationem ita reddens: Domine, sortem de-
 deras quinq; talentorum, ecce tantundem ex his lucratus
 sum. Dominus collaudās serui industriam, ait: Euge serue
 bone ac fidelis, quoniam in paulo pecuniæ te cōperi fide-
 lem, plura credam tuæ fidei: intra in gaudium domini tui.
 Post hunc accessit & is, cui duo talenta crediderat domi-
 nus, & iussus reddere rationem, ait: Domine, sortem duo-
 rum talentorum credideras, ecce tantundem adieci ex usu-
 ra. Dominus & huius industriam collaudans, ait: Euge
 serue bone ac fidelis: quoniam in exiguo mihi perfecta
 est fides tua, posthac maiora tuæ cōcredam fidei: intra in
 gaudium domini tui. Tandem accessit & is qui talentum
 acceptum defoderat in terra, ac iussus rationem reddere,
 non solum non agnoscit culpam inertiae, uerumetiam do-
 minum insimulās austeritatis, & auaritiæ immodicæ, cri-
 men officij neglecti cōduplicat. Domine, inquit, sciebam
 quòd esses homo austerus, inde messem colligis, ubi non
 feceras sementē: & inde congregas lucrum, ubi non spar-
 seras sumptum. Proinde metuens, ne si sors aliquo casu
 perisset, seuires in me, abij defodiq; talentum tuum in
 terra

terra. Hoc malui, quàm dum usuram capto, periclitari de sorte. Ecce habes quod tuum est. Si non mereor laudem ob lucrũ additum, certe fors curavi ut esset in tuto. Hunc sermonem dominus in ipsius caput retorquens, ait: Serue male & piger: noueras, ut ais, me lucri esse auidum: colligere messẽ illic, ubi non feceram sementem: & congregare prouentũ illinc, ubi non feceram sumptum. Tanto magis oportuit te committere pecuniã meam nummularijs, & ego qui lucrũ uenor illic, ubi non feci sumptum, utique uenturus eram, ac meam pecuniam exacturus cum usura: hoc est, inde messurus, ubi seminaueram. Mea erat fors, nõ tua: industriam tuã seruus debebas domino. Tum uersus ad alios seruos, dixit: Auferte ab hoc inutili seruo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Admirantibus seruis, quòd ei iuberet addi, qui iam abundabat, ait dominus: Ita fiet in hoc opum genere. Quisquis habet, dignus est qui plus accipiat, ut exuberet: cæterum qui per ignauiam nihil sibi parauit lucri, etiam hoc, quod habere uidebatur, quoniam indignus est, spoliabitur. Porro seruum illum inutilem submouete ab oculis meis, & abijcite in tenebras externas. Ibi pro gaudio domini sui quod promereri noluit, cruciabitur fletu & stridore dentium. Huiusmodi parabolis dominus Iesus discipulos suos, & præmiorum magnitudine, & suppliciorum metu extimulauit ad studium euangelicæ pietatis, & ad benemerendum de proximo: atque à cessatione, & malefaciendi licentia deterruit. Sed idem multo dilucidius fecit extrema narratione: qua & maiestatem aduentus sui, & segregationẽ bonorum à malis qui nunc in ecclesia permixti uiuunt: & utriusq; partis diuersa merita diuersaq; item præmia, breuiter totã iudicij supremi imaginẽ sub-

t s ijcit

ijcit oculis, non ignarus instare diem mortis suae, quo tot sermonibus instructi non omnino deijcerent animos ob ignominiosam mortem crucis: sed praesentem afflictionem uenturae felicitatis, praesentem ignominiam futurae gloriae contemplatione consolarentur. Neque molirentur, aut optarent ultionem improbis, quos in illo iudicio scirent pro suis meritis aeterno supplicio plerendos. Quum autem uenerit, inquit, filius hominis, quem prope diem uidebitis humilimum & abiectissimum, cum maiestate sua, stipantibus illum omnium angelorum agminibus: tunc uti iudex omnium sedebit in sede maiestatis suae, & in conspectum illius conuocabuntur omnes totius orbis nationes. Nullus enim hominum quamlibet excelsus aut humilis poterit illud iudicium effugere. Id non humanis coniecturis, sed exacto dei iudicio peragetur, cuius oculis omnia sunt conspicua. Ac primum separabit bonos a malis, quemadmodum pastor gregem suum dinumeraturus, separat oues ab haedis. Et oues quidem, hoc est, innoxios ac beneficos statuet ad dexteram: haedos, hoc est, nocentes ac maleficos ad sinistram. Itaque uniuerso mortalium genere in duos ordines distributo, tamquam iustus iudex utrisque rationem proferet sui iudicij: ut boni cognoscant, quibus officijs promeruerint tantam felicitatem, & mali audiant, quibus culpis comeruerint aeterna supplicia. Ac dextrum quidem ordi-

Venite benedicti. nem placido letoque uultu salutans: Venite, inquit, amici mei, quos mundus quidem despiciat & execrabiles habuit, sed pater meus pro honoratis et laudabilibus habet. Nunc pro malis quae mea causa perpessi estis, accipite hereditatem regni caelestis, quod uobis diuino consilio paratum fuit a deo, omnium rerum praescio, ante conditum mundum. Hoc tanto premio compensare uisum est officia charitatis

erga

erga me uestræ, ne uobis perisse putetis. Siquidem olim cum esurirẽ, uos mihi dedistis cibum: cum sitirẽ, dedistis potum: quum hospes essem, tectoq; egerẽ, uos me collegistis in domos uestras. Quum nudus essem, operuistis me: quum egrotarẽ, inuistis me: quum essem in carcere, uos consolandi gratia uenistis ad me: impertistis mihi uestra qualiacunq; ego uobis nunc uicissim cõmunico totum regnum, quod mihi est cum patre cõmune. Hæc quũ audierint iusti, qui exercēt opera pietatis, ut quodam modo se fecisse nesciāt, respondebunt ei, dicētes: Domine quando te uidimus esuriẽtem, & pauimus: quãdo sitiẽtem, & dedimus potum? Quando te uidimus hospitẽ, & collegimus sub tectum: aut quando nudum teximus: quando uisimus egrotum: quãdo carcere clausum adiuimus? Tum rex palam confitebitur sibi uelle imputari, quicquid unicuilibet fuerit impensum ex his, quos mundus quidẽ ob inopiam & humilitatem habuit despiciatissimos: ipse tamen a deo non habuit pro contemptis, ut fraterni cognominis honore dignetur. Pro certo, inquiet, dico uobis, tametsi ego nullius egebam subsidio, qui dominus sum rerũ omnium: tamen quandiu ista mei respectu fecistis unicuiquam ex hisce minimis fratribus meis, mihi fecistis. Tum horribili uultu uersus ad eos, qui stabũt ad læuam, sententiã proferet formidabilẽ: Discedite à me, quibus mundus applausit, ceterũ patri meo mihiq; execrabiles, ite in nunquam extinguendũ incendium, quod paratũ erat ab orbe condito diabolo & angelis eius, quibus adherere maluistis quãmihi. Etenim quum esurirem, non dedistis mihi cibum: quum sitirem, non dedistis mihi potum: uagus eram ac tecto egens, nec collegistis me. Nudus eram, nec operuistis me: egrotus eram, & in carcere, nec inuistis me.

Tum

Tum & hi totidem uerbis respondebunt iudici, quibus responderant iusti: Domine, quando te uidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut egrotum, aut in carcere, & non ministrauimus tibi? Tunc rex respondebit & illis: Quicquid horum officiorum negatum est unicuiquam ex hisce minimis iuxta mundum, sed tamen fratribus meis, mihi negatum esse duco. In his egebam, in his refocillari uolui. Hac prolata sententia, à qua nulla est appellatio, ibunt qui à sinistris sunt in ignem æternum, iusti autem in uitam æternam.

C A P V T X X V I.

QUum itaq; Iesus finisset huiusmodi sermones, quibus tot modis confirmarat animos suorum aduersus afflictiones imminentes, ne planè deijcerentur, cum

Scitis quia mox uiderent dominum suum rapi ad ignominiosum suppositum bid. puplicium, tandem palàm ausus est illis aperire diem ac modum mortis suæ, cuius mentionem inculcat animis discipulorū: ne quum eam uiderent, uelut ad rem prorsus inexpectatam sic expauescerent, ut penitus desponderent animū: præsertim quum intelligerēt Iesum ultro uenisse ad mortem, quam alio qui licuisset effugere: neq; prius occidi potuisse, quàm adesset ille dies, quem ipse suæ morti præfinierat. Is autem erat dies paschæ, qui magna religione celebrabatur apud Hebræos anniuersariam memoriam sibi renouantes eius diei, quo quondam apud Aegyptios agni sanguine postibus illito, liberati sunt ab angelo interfectore, & incolumes mare rubrum transierunt. In huius rei memoriam quotannis immolabant agnum anniculum immaculatū, eumq; ab angeli transitu, mariq; feliciter transito, uocabant phase. Ceterū hæc erat imago Iesu Christi, totum orbē à peccati tyrannide suo sacrosan

ero sancto sanguine redempturi, qui solus omnium à peccatorum maculis fuit immunis. Huiusce rei discipulos submonens Iesus, ait: Scitis post biduum immolandum esse pascha, atque eo die filius hominis tradetur ad crucifigendum. Quum igitur immineret dies ille sacer, ac lætus, cui celebrando conveniebat pijs operibus preparari, congregati sunt principes sacerdotum & seniores: quorum auctoritate decuerat populi furorē cohiberi, si quis extitisset. Congregati sunt autem in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas. Nam hi potissimum conspirarunt in Iesum, quod metuerēt, ne si ille esset incolumis, sibi suus periret quæstus & autoritas. Illic igitur impio consilio decretum est, ut non palam ac vi, sed dolo Iesu manus iniicerent, & occiderent. Ergo cum de homicidio Non in die conveniret inter male concordēs proceres, consultatum festo. est de tempore. Quanquam enim vehementer sitiebant sanguinem innoxium, liuore & odio rabidi, tamen visum est in aliud tempus differre cedere, quod immineret in proximo dies ille præcipue sacer ac festus Iudæis. Verebantur enim, ne si illum aggressi fuissent, eo die quo populus solet frequentissime convenire, tumultus aliquis exoriretur, propterea quod non pauci essent in populo, qui miraculis conspectis, & audita doctrina mirabili, & animadversarum incredibili mansuetudine, magnifice de illo sentirent. Metuebant plebem, qui non metuebant deum: nec verebantur homicidio polluere diem festum, qui non ausi fuissent vesci panibus fermētatis. Hoc consilium illis satanas suggestit, cupiens occultare victimam illam, orbi salutem allaturam. Sed aliter visum est consilio diuino. Neque enim decuit eam hostiam furtim abijci, quam pater uoluit non pro Iudaicæ gentis tantum, sed pro totius etiam mundi

mundi

mundi salute immolari. Quū igitur Iesus esset in Bethania, uicinus Hierosolymis, ubi erat crucifigendus, & accumberet in domo Simonis cuiusdam cognomento leprosi, adiit eum mulier quædam habens alabastrum ungueti preciosi, fracta q̄; alabaastro, unguentum effudit in caput eius. Discipuli quum uiderent rem tanti precij semel effusam, obmurmurant indignantes. Sciebāt enim Iesum huiusmodi delicijs nequaquam uti solitum & magis ex animo illius futurū fuisse, si mulier alabastrum integram tradidisset, ut unguenti diuenditi precio subleuarentur inopes: Quorsum, inquiunt, tam preciosa rei iactura? Poterat enim uendi magno, ac precium dari pauperibus. Hæc discipuli non intelligētes, quo consilio passus sit hoc Iesus. Neq; enim huiusmodi delitijs capiebatur, sed hoc honore decorari uoluit mortē suam, quam nulla necessitate, sed sponte pro totius mundi salute passurus erat. Quum enim per omnem uitam humilime se gesserit, mortem tamen qua deuicturus erat diabolum, aliqua magnificentia cohonestauit. Eo q̄; semel cum triumphali pompa uectus est Hierosolymam: & tum sepulturæ suæ honorē uelut anticipās ungueto perfusus est: et mortuus in sepulchro nouo, exciso lapide, recondi uoluit: & sindone munda inuolui, & nobilis uiri cura sepeliri. Solēt autē diuitum & honoratiorum cadauera unguentis preciosis oblini, siue honoris gratia, siue quo tueantur corpus aduersus putrefactionem. Quoniam autem sciebat se prius reuicturum, quàm hoc honoris exhiberēt amici, ante mortē sepulturæ pompam exhiberi passus est: uidelicet ut multis modis mortis suæ mentionem suorum animis infigeret, & horrorē eius mitigaret honore. Quum igitur discipuli rerum harum ignari, de sumptu murmurarēt, cohibuit eos Iesus,

eos Iesus,

eos Iesus, dicens: *Quur estis huic mulieri molesti? pium officium mihi morituro præstitit. Non decet ut hunc honorẽ ultimũ mihi inuideatis. Pauperes uulgares semper habetis uobiscum, quibus licebit benefacere, me nõ semper habebitis. Non perijt hoc unguentũ, sed mulier hæc bebitis, ceu præfagiens me breui moriturum, præuenit officio sepulturam meã: & uiuo infundit, quod mortuo solet infundi. Nolite itaq; huius obtrectare pietati: quæ adeo grata est deo, ut posteaquã Euangelium mortis meæ prædicitur per uniuersum mundũ, simul & huius mulieris futura sit mentio, quæ pio sanctoq; officio meam præueniret sepulturam. Hæc oratio quum repressisset aliorũ indignationem, qui simpliciter errabant, ignari mysterij, tamen Iudam Iscariotem nequaquam placabat, qui falsò prætexuerat curam pauperum, quum illi magis esset cordi lucrum. Nam is gestabat loculos, suffurari solitus non nihil ex his, quæ pauperibus distribuẽda dabantur à munificis amicis Iesu. Hinc ille sibi paulatim censum augebat. Quum igitur esset totus addictus teterrimo auaritiæ morbo, quod sibi in unguento perisse credebat, id ex domini precio pensare uolens, adiit principes sacerdotum ac magistratus, quos sciebat certis animis conspirasse in necem Iesu: neque quicquam esse in mora, nisi ut sine tumultu caperetur. Ad id efficiẽdum nemo magis idoneus, quã aliquis ex eorum numero, qui proxime familiaritate domino iungebantur, quos non fallebat, quò se solitus esset cõferre Iesus. Habebat enim secessus suos ad precandũ: & inuentus est in illo selectissimo choro duodecim, quos sibi Christus omniũ primos asciuerat, cui charius esset impiũ lucrũ, quã dominus tã mitis ac beneficus. Tãta pestis est auaricia, si cuius animum penitus occuparit.*

Voluit

Voluit autem Iesus hac imagine significare, futuros qui sermonem euangelicum proderent, studio pecuniae corrupti: & hoc facinus maxime profecturum ab his, qui quum sint ecclesiasticae religionis proceres, conscij uidentur arcanorum domini sui: cui sic sunt familiares, ut eius doctrinam perperam interpretando, prodant impijs ac prophanis magistratibus, nihil aliud captantibus quam exitium euangelicae ueritatis. Aditis igitur magistratibus dixit: Quid dabitis mihi mercedis, si uobis eum in manus tradero? Atq; illi pacti sunt cum eo triginta denarijs. Tanta tula mercede ad facinus immaniſſimum conduci poterat, tamq; uili aestimatus est preciosus ille sanguis, qui sufficebat uniuerso mortalium generi redimendo. Auidus igitur & inhians promissae pecuniae Iudas, statim ex eo tempore captabat oportunitatem prodendi Iesum. Quum igitur adesset primus dies e septem, quibus solenne erat Iudaeis abstinere a pane fermentato, etiam post esum agni paschalis, ad eum Iesum discipuli, dicentes: Domine, quo loco uis paremus tibi conuiuium ad celebrandum pascha? Tanta erat inopia, ut nec ipse, nec discipuli domiciliu haberent proprium, quo se reciperent. At Iesus ut ostenderet totum negociu esse mysticum, nec casu geri, nec necessitate, sed omnia ex praescientia consilioq; diuino, respondit illis: Ite in ciuitatem: ac mox ingressis, occurret homo quidam baiulans hydriam aquae, eum sequimini, & quocunq; fuerit ingressus, ingrediemini, dicetisq; patrifamilias: Magister dicit: Tempus meum instat, apud te celebros pascha cum discipulis meis. Is uobis ostendet coenaculu inges, & adornatu, ibi parate pascha. Abierunt discipuli, & ceperunt omnia, quae praedixerat illis Iesus, ac loco quo iusserat, appararunt illi conuiuiu. Sub uespera autem eum se contulit Iesus,

Quid uultis mihi dare.

Iesus, & cœnaturus accubuit cum duodecim discipulis suis. Iamq; cœnantibus illis ait Iesus: Unus uestrum me proditurus est. Hoc dixit, ut declararet se nihil omnino latere, simulq; ut tacta cōscientia proditoris resipisceret ad pœnitentiam. Hoc audito sermone, mœror ingens cepit animos omnium. Sibi quisq; suspectus erat, ac diffidebat, conscius imbecillitatis humanæ. Cupiētes igitur hac mœstitudine liberari, rogare cœperūt singuli, Num ego sum domine? Tum Iesus ut ceteros mœrore propemodū exanimatos, aliquo pacto cōfirmaret acriusq; feriret Iudæ conscientiam, si fortè possit ad pœnitudinem commoueri, signo certiore designauit autorem eius facinoris, simulq; cōmonescit arctissimæ familiaritatis, quæ debuerat illum à tam uesano scelere reuocare. Qui manum, inquit, intinxit mecū in catino, & non mensæ solū, sed & catini sodalis est, hic est me proditurus, proq; familiaritatis officio, plus quàm hostilia redditurus, cū panis & salis cōmunio soleat etiam ignotos amicitiaæ fœdere iungere. Atq; hæc quidem ut acciderent filio hominis, sic olim erat præfinitū à patre, sic prædictū à prophetis. Sed tamē uæ homini illi, cuius scelere filius hominis proditur. Væ autem
ho. illi p quē
fil. homi. tra. Abutitur quidem illius impietate sapiētia diuina, ad salutē humani generis: sed non ideo minus nocens ille, qui sua malicia ad hoc facinus perductus est: cum à me nihil sit omissum quod illius animo mederi potuisset. Itaq; manet illū pro factō tam impio, pœna crudelissima, nisi resipiscat, ut præstiterit illi non omnino fuisse natū. Hac oratione quæ uel pudore sanare poterat improbū, uel pœna deterrere impium, adeo non est correctus Iudas, ut impudentiam etiam addēs sceleri, quasi nullius mali sibi cōscius, rogauerit dominū: Num ego sum is Rabbi? Nec hic suæ lenitatis

u   oblitus

oblitus Iesus, respondit, Tu dixisti: indicās eum esse magis quā explicans: ac suspicionem simulat, dissimulans scientiam. In hac igitur extrema cœna, quam Iesus egit cum discipulis suis ante mortem suam, instituit sacrosanctum illud symbolum mortis suæ: ut subinde renouatum inter eos esset perpetuum monumentum immensæ charitatis ipsius, qua non dubitavit uitam suam impendere redimendo mortalium generi: ne quando posset elabi ex animis nostris diuini illius sacrificij memoria, qua purissimus agnus nouum ac uerum pascha semetipsum immolauit in ara pro nobis deo patri, quē suo sanguine nobis ex irato propiciū reddidit, pro nostris commissis ipse dependens pœnas, quæ nostris sceleribus debebantur. Hoc autem symbolum arcanum duabus rebus cōsecrauit, quibus inter homines olim solet amicitia cōciliari: ut ea charitas, qua Christus seipsum impedit suis, nos quoq; copularet: qui frequenter & ipsi ex eodem pane comedimus, deq; eodem poculo bibimus: Simulq; spiritali quadam imagine referens ritus Mosaicæ legis, iuxta quam nulla fiebat expiatio à peccatis, nisi per sanguinē hostiæ: præterea significans sese nouum fœdus euangelicæ professionis, huiusmodi mysterio consecrare. Moses enim cum recitasset uolumen quo continebātur præcepta legalia, populusq; respōdisset, Omnia quæ locutus est dominus faciemus, & erimus obediētes: ex uictimis quas mactarat, parte sanguinis cratere hausta, aspersit populū, dicēs: Hic est sanguis fœderis, quod pepigit dominus uobiscū super omnibus sermonibus his. Atq; hæc quidē omnia figuris quibusdā & umbris designarāt hanc sacrosactam hostiā, qua dominus Iesus suū corpus sponte tradēs in mortē, & sanguinē suū effundēs, expiaturus erat totius mūdi peccata, cunctos

cunctos homines gratuito reconcilians deo, quicumq; fœdus hoc noui testamēti profiterentur. Eam uictimam, hoc fœdus signis quibusdam mysticis cōmendari uoluit animis suorum discipulorum, antequam immolaretur: ut intelligerent suam mortem non esse uulgarē, nec ociosam, sed efficacem uictimam, ad expianda peccata, non solum Iudeorum, sed omnium gentium ac seculorum. Cæterum quoniā mors Christi non erat iterāda, ne quando tantum beneficium elabi posset ex animis hominū, ne ue sacrosancti fœderis semel initi, cum salutis suæ autore possent obliuisci, instituit, ut crebra communionē sacri panis & calicis, memoria renouaretur inter euāgelicæ legis professores. Atq; hoc signū inter suos milites sacrosanctum esse uoluit, adeoq; uenerandū, ut quemadmodum multum diuinæ gratiæ adderetur ijs, qui pure digneq; sumerent corpus & sanguinem domini, ita qui sumerent indigne, sibi grauem damnationē accerserent. Accepit igitur Iesus panē in manus suas, cumq; deo laudis sacrificium obtulisset, fregit ac distribuit discipulis suis, dicēs: Accipite, comedite, hoc est corpus meum. Deinde accepit & poculum in manus, quumq; gratias egisset patri, præbabit ac porrexit illis, dicēs Bibite ex hoc poculo omnes. Hic est enim sanguis meus, noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionē peccatorū. Hoc quotiescūq; facietis, facite in memoriā mei. Quoties enim edetis ex hoc pane, & ex hoc poculo bibetis, mortē domini annūciabitis, donec adueniat, non iā seruator, sed iudex. Interim non erit expectanda alia hostia pro peccatis, quando quidem hæc una sufficit pro abolendis peccatis totius mundi. Dico autem uobis, non edam posthac ex hoc pane, donec edero uobiscum completū in regno patris mei, nec amplius bi-

bam ex hoc fructu uitis, donec bibero uobiscum nouum
 in regno patris mei. Nec Iudam proditorē ab hoc sacro
 symbolo semouit clementissimus dominus, ut hac tanta le-
 nitate corrigeretur. Sed quoniam ille fœderis signum ac-
 cepit, quum proditiōē haberet in animo, discessit impu-
 rior, quàm uenerat. Quumq; cecinissent hymnum in lau-
 dem dei, surrexerunt, & abierunt in montē oliueti, quem
 locum sciebat esse notissimū proditori, ne uideretur lati-
 tare uelle, ueluti mortis metuens: sed ultro se subducit in-
 locum solitariū, ut quod illi captabāt, absq; populi tumul-
 tu capi posset. Ibi rursus prædicit discipulis fore ut mox
 grauitur turbarentur, uiso domini supplicio: sed ne peni-
 tus abijciant animum, consolatur eos prophetia, & mox
 futura resurrectione, simul tempus, locumq; uicinum de-
 signans, ubi rursus ipsum essent conspecturi: Omnes, in-
 quit, uos turbabimini hac nocte mea causa: sic enim deus
 pater prædixit per os Zachariæ propheta: Percutiam
 pastorem, & dispergentur oues gregis. Sed non est quod
 desperetis, mors animos uestros conturbabit, sed mox
 consolabitur resurrectio. Resurgam enim tertio die, &
 ubi resurrexero præcedam uos in Galilæā. Ibi me uobis
 conspiciendum offeram. In hanc perturbationem Iesus
 passus est omnes suos incidere, quo factis ipsis doceret
 eos, quanta sit imbecillitas humanæ naturæ, quàm sit stul-
 tum hominē sibi fidere, quo, sui factō periculo, discerent
 & aliorum infirmitatem subleuare. Petrus itaq; non satis
 sibi notus, fortitudine quadam humana ac temporaria, ne-
 gat futurum, quod Christus ex prophetia futurum prædi-
 xerat: quodq; maioris erat temeritatis, unum se cæteris
 omnibus anteponit: Et si omnes, inquit, perturbati fue-
 rint tua causa, ego tamē non perturbabor. Ad quē Iesus,
 Quid

Quid ais Petre, tu solus omnium non perturbaberis? Imò
 illud pro certo dico tibi, priusquam gallus hac nocte bis *Antequam*
 cantet, ter me abnegabis. Ac ne sic quidem Petrus agno- *gallus cātet.*
 scens imbecillitatem suā, pertinaciter respondit: Etiam si
 mihi tecum moriendum fuerit, non te abnegabo. At Petri
 temeritatem imitati sunt & reliqui apostoli, Christū &
 ipsi abnegaturi, si similis illos arctasset necessitas, quæ Pe-
 trum. Tum Iesus sciens instare tempus, quo uentura esset
 tēpesta suprema, abduxit discipulos suos undecim (nam
 Judas exierat à cœna) in uillam quæ dicitur Getsemani.
 Hic iussit octo subsidere, qui tamen ægre diuellebantur à
 magistro, quem amabant uehementer quidem, sed tamen
 affectu adhuc humano: Commoremini, inquit, hoc loco,
 donec secedam in locum solitum, & orem illic. Non au-
 sus est enim hos uelut imbecilliores agonis sui testes face-
 re, ne deficerent animis, sed tres duntaxat secum assumit,
 Petrum ac duos filios Zebedæi, ut quos in monte specta-
 tores adhibuerat suæ maiestatis, nunc testes haberet ex-
 tremæ imbecillitatis humanæ: simulq; doceret, ut quoties
 ingruit huiusmodi malorum tempesta atrocior, quam ut
 humanæ uires ferre possint, prorsus diffisi nobis, totos
 nos diuino præsidio committamus. Est autem mortis hor-
 ror, si quando corripuit hominem, uel ipsa morte acer-
 bior. Hic igitur tum cœpit inuadere Iesum, sensitq; mirū
 animi dolorem ac mœrorem. Nec enim animi cruciatum
 obscurum esse uoluit suis amicis selectis, quo planè uide-
 rent illum esse uere hominem, corporis pariter atq; ani-
 mi affectionibus obnoxium: Mœsta, inquit, est anima mea
 usque ad mortem. Subsistite hic & uigilate mecum, tem- *Tristis est*
 pus enim hoc non somnum postulat, sed uigilantem & *anima mea.*
 intentam deprecationem. Progressus igitur pusillum
 Iesus

Iesus à tribus discipulis, prono capite, faciem deflexit in terrā, atq; ita prostratus patrē deprecatus est dicens: Pater mi, si fieri potest, transfer hoc mortis poculum à me, nam sentio corporis affectū uehementer abhorrentem à morte. Veruntamē fiat, nō quod ego uolo, iuxta corporis imbecillitatē, sed quod tu uis ad salutem humani generis. Hæc precatus redijt ad discipulos suos, ac reperit eos dormientes: dixitq; Petro: Siccine, qui modo iactabas te moriturū mecū, non potuisti uel unam horā uigilare mecum? Ego pro uobis uigilo & oro. Vos unā mecū uigilate, & orate patrē, ne incidatis in tentationem, & superemini. Non nisi uigilantibus cōtingit uictoria: Spiritus quidem promptus est, sed caro est infirma. Hæc igitur ne spiritū obruat, uigilādum est, & spiritus auxilio diuino fulciendus. Sic excitatis suis, rursus abiit Iesus, atq; iterū totidē uerbis orauit patrē: Pater mi, si fieri non potest, ut poculum hoc trāseat à me, nisi bibero ex eo, fiat uolūtas tua. Deinde denuo reuersus est ad discipulos suos, ac rursus eos reperit dormiētes. Erant enim oculi eorū uehemēter grauati, mœrore conduplicante somnolentiam. Itaq; relit illis, tertio abiit solus oraturus pro suis, quandoquidē illos carnis imbecillitas obruebat. Ac tertio precatus est eodē sermone, quo nos doceret pertinaciter ad uehemēter orandum, quoties imminet procella tētationis: tum enim adsunt angeli, & robur addunt spiritui. Mox redijt ad discipulos & exprobrauit illis intempestiuā somnolentiam, quum tempus summam exigeret uigilantiā: Iam inquit adest tempestas, quæ uos imparatos, & ideo impares, reperiet: Iā, inquit, dormite & quiescite. En adest hora, qua filius hominis innocēs tradetur in manus impiorū. Surgite igitur, eamus obuiā ueniēti malo. Ecce in proximo

ximo

ximo est, qui me prodit. Nondū finierat hunc sermonem Iesus, & ecce Iudas Iscariotes unus è numero duodecim, uenit, dudum Iesum ducem sequens, nunc factus sceleratæ turmæ dux sceleratior. Sequebatur enim illum ingens turba satellitum, cū gladijs & fustibus, quos in hoc miserant principes sacerdotum, ac seniores populi, ut absq; tumultu populi caperetur Iesus. Quanquam enim decreuerant facinus hoc in aliud tēpus proferre, tamen oblata proditoris oportunitate, mutauere sententiā. Eo q; Iudas & noctem delegerat, & locū in quo solitus erat cū paucis orare. Deniq; ne uel in persona errarēt, proditor docuerat illos, quo signo Iesum agnoscerent: Cuicumq; inquit, dederō osculum, ille est, iniicite illi manus. Præcessit igitur Iudas Iscariotes, ac ueluti salutandi causa adiit Iesum dicens, Aue rabbi: simulq; dedit osculum, quod olim honoris & officij gratia fieri cōsuevit à salutantibus. Iesus autē quo perfectū ubiq; mansuetudinis exēplar præberet suis, nec impiū discipulū ab osculo repulit, nec exprobrauit illi suam uesaniā, sed blādo dicto tetigit illius cōsciētiam, dicēs, Amice cuius rei gratia uenisti? Sic enim accesserat cū osculo, quasi nouæ rei quippiā dicturus. Ad hoc signum accurrit turba, & manus iniecerūt in Iesum, ac tenuerūt eum. Ad hunc tumultum uehementer cōmoti sunt discipulorū animi, quos ideo Iesus passus est in hunc affectū prolabi, ut omnē ulciscēdi defendendiq; sui cupiditātē penitus ex animis eorū reuelleret. Ac Petrus quidē, uel quia cæteris ubiq; feruētior, uel quia magnifica quædam de se pollicitus fuerat, ne domino suo deesse uideretur, educto gladio percussit Malchū seruū Caiaphæ, & amputauit auriculam eius dextram, sic ictum moderante Iesu, ut et leue uulnus esset, et id quicquid erat mox sarse

rit, restituta auricula. Cæterum Petrus pio quodam erga dominũ amore errauerat, & hunc errorẽ propemodum ex uerbis Iesu non intellectis hauserat. Iusserat enim eos diuendita tunica emere gladios: cũq; respondissent adesse gladios duos, aiebat, sufficit. At illi putãtes de ferreo gladio loqui, quũ Iesus de gladio spiritali sentiret, à cœna gladios secum extulerant, defensuri dominũ suum, si res ita tulisset, aut si ille iussisset. Vt igitur hunc affectum penitus reuelleret ex animis omniũ discipulorũ, acriter obiurgauit Petrum: Repone, inquit, gladium in locũ suum. Qui gladio rem gerunt, gladio percunt, ultionis talione reciprocante in caput ipsorũ. Nobis non est opus isthac defensione, qui tolerando melius uincimus, quàm occidendo. Alioqui an mihi putas defutura præsidia, si placeret ista defensio? An non possem rogare patrem meum, & is mihi pro duodecim discipulis, mitteret auxilio duodecim legiones angelorũ? Sed ita uisum est patri, ita prædictum est à prophetis. Neq; quicquam horum casu fortuito uergeritur. Tum Iesus conuersus ad turbam dixit: Nunc armati gladijs & fustibus prodistis ad comprehendendum me. Atqui quum quotidie sederẽ apud uos in templo docens, & sanans ægrotos, non mihi iniiciebatis manus. Nunc nocte intempesta, silentem quæritis in secessu. Sed hæc omnia fiunt, non uestra uiolentia, sed dispensatione cõsiliij diuini, de quo iam olim uaticinatae sunt scripturæ prophetarum. Hoc audito, discipuli uidentes nullam esse spem Iesu sese offerente ad necem, deserto domino fugerunt. Illi uero nec commemoratione doctrinæ beneficentiæq; Iesu deliniti, captum abduxerunt ad domum Caiaphæ principis sacerdotum, quò scribæ & seniores cõuenerãt. Petrus autẽ solus, nã cæteri discipuli metu territi,

alius

alius aliò fugerant, tametsi non successerat pugna, tamen non poterat omnino abijcere curam domini, quem uehementer amabat: nec rursus audebat adesse: sequitur tamē utcunq; procul, ac tandem per tenebras ingressus est ignotus in atrium Caiaphæ. Mox ingressus intrò, sedebat admixtus ministris, ad prunas, calefaciens se, ut quando non poterat defendere Iesum, saltem uideret quis esset exitus iudicij. Siquidem adhuc nonnulla spes alebat animum Petri. Porrò principes sacerdotum totumq; concilium, quo speciem aliquam legitimi iudicij prætexerent, subornare studebāt falsos testes aduersus Iesum, cuius tanta erat innocentia, ut hoc quoq; difficile fuerit sic de illo mentiri, ut aliquam ueri faciem haberet mēdacium. Quumq; multi prodissent falsi testes, sed quorum ipsa se testimonia refellerent, adeo male composita, ut nec apud illos iudices, & apud talem coronam haberentur idonea: tandem prodeunt duo falsi testes, qui dixerūt: Hic dixit, Possum destruere templum dei, & post triduum instaurare illud. Huius mendacij occasionem sumpserant ex uerbis Christi, qui dixerat: Soluite templum hoc, & in triduo suscitabo illud: nimirum significans se quidem ab illis occidendum, sed intra triduum reuicturū. Ea uerba nō intellecta, deprauabant etiā testes, quo res esset odiosior. Non enim dixit, possum destruere, sed soluite uos: nec dixerat reedificabo, sed suscitabo, alludens ad corpus exanimādum, & reuicturum. Hoc igitur testimoniū, quoniam aliquid pōderis habere uidebatur, nec reperiēbatur aliud magis idoneum, surrexit princeps sacerdotum, & iudicis æquissimulans imaginem, quasi Iesu facturus potestatem defendendi sui, dixit: Nihil respondes ad hæc testimonia, quæ feruntur aduersus te? Iesus autem obticuit, sciens quicquid

u s quid

quid dicturus esset, rapiendum in calumniam. Tum princeps sacerdotum cupiens extorquere nonnihil unde condēnaretur Iesus, iam enim illius uesaniae longa erat omnis mora, ait illi: Adiuro te per deum uiuum, ut dicas nobis, an tu sis Christus filius dei. Erat hoc insidiosum problema pontificis impij. Si negasset se filiū dei, exclamasset, cur igitur tibi sumis quod non es? Si affirmasset, calūniaturus erat blasphemiam. Si obticuisset adiuratus, uisus fuisset contemnere deum, & autoritatem summi sacerdotis. Qualis autē erat qui adiurabat? Scelestus pontifex, qui honorē annuum pecunia mercatus fuerat ab Herode: & per deum adiurat, qui filiū dei oppugnabat. Iesus tamen ueluti deferens honori quem gerebat, rogatus an esset Christus filius dei, respondit: Tu dixisti: sic confitens esse se quod erat, ut tamen uitarit arrogantiae notam. Et adiecit, quod impium pontificem ab instituto facinore debuerat reuocare: Attamen, inquit, illud dico uobis, posthac uidebitis filium hominis assidentem dextrum uirtuti dei, cumq; maiestate ueniētem in nubibus caeli. Subindicabat se tum humilem, & ab impijs condemnatum, olim uenturum cum potestate diuina, iudicem totius mundi. Hoc sermone magis etiam irritatus princeps sacerdotū, quo ficto religionis studio, Christi crimen faceret atrocius, discidit uestimenta sua, & ait: Loquutus est blasphemiam. Vsurpat sibi diuinos honores, cū sit homo. Quid praeterea testibus opus est? Ecce nunc audistis blasphemiam manifestariam. Quid uobis uidetur? Illi responderunt: Commeruit mortem. Tunc uelut in iure damnatum sauire ceperunt ludibrijs, quorum nihil non mansuetissime passus est Iesus, ut absolutum exemplum tolerantiae suis exhiberet. Expuebant in faciem eius, & uelata facie eius, impingebant

bant illi colaphos. Rursus alij palmas incutiebant in faciem eius, dicentes: Vaticinare nobis Christe, quis est, qui te percussit. His contumelijs exprobrabant ei, quod Messias haberi uoluisset, quod propheta titulo fuisset a populo honoratus. Interea Petrus sedebat foris in atrio, procul contemplanus triste spectaculum, & oppericens exitum rei, nec audens accedere propius, ne a ministris agnosceretur. Et adiit eum ancilla quæpiam, noscitans illum, & ait: Tu quoque fuisti affectator istius Galilæi. Hic Petrus ad ancillæ uocem exanimatus, & oblitus illius magnificæ uocis, qua dixerat Christo, Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo, coram omnibus abnegauit dominum suum, dicens, Nescio quid dicas. Et continuo gallus cantauit. Quum autem parat exire, in ipsis foribus uidit illum altera ancilla, quæ prodens illum ministris astantibus, ait, Et hic erat cum Iesu Nazarano. Et rursus abnegauit, adiurans se non nouisse hominem. Ac paulò post quidam ex his qui astant, agnoscentes Petrum, dicebant: Profecto & tu ex hoc numero es. Siquidem non facies solùm, sed & sermo tuus te prodit, quod Galilæus sis. Tunc magis etiam expauesfactus Petrus, cœpit non solùm abiurare Iesum, sed & execrationibus deuouere seipsum, si nouisset hominem. Et continuo gallus iterum cantauit. Post hæc intuitus est illum Iesus, & oculis illi loquens, admonuit. Tunc demum Petrus ad se reuersus, recordatus est quod ipsi prædixerat Iesus iactanti fortitudinem suam, Priusquam gallus bis cantet, ter me negabis. Quoniam autem expauesfactus metu peccarat imbecillitate humana, non destinata malitia, meruit misericordiam. Passus est hoc Christus in suo apostolo selecto, ne quis, quamuis grauitè lapsus, desperaret de uenia, modo resipiscat, & animi maculam lacrymis abluat

Et recordatus est Petrus.

abluat. Petrus enim qui sibi uelut exciderat, ad intuitum Iesu, statim resipuit. Et egressus foras, fleuit amarè.

CAPUT

XXVII.

His igitur impijs & crudelibus factis ea nox peruigi-
lata est religionis antistitibus. Porro quū appeteret
dies, rursus inierunt consilium principes sacerdotum, &
seniores populi aduersus Iesum, ut eum morti traderent.
Vinctum itaque tradiderunt Pontio Pilato præfidi, ut in
damnatū animaduerteteret. Hic Iudas, qui prodiderat eū,
uidens quòd iam damnatus esset, & ad extrema pertende-
rent, actus pœnitentia, retulit triginta argenteos princi-
pibus sacerdotum, & senioribus populi, dicens: Peccaui,
qui prodiderim sanguinē innoxium. Huius certè confes-
sio debuerat commouere principum animos. Fatetur aud
ritiæ morbo factum & innocentem fatetur, quem prodi-
dit. At illi prorsus efferati, nec aliud, quàm innoxium san-
guinem sitiētes, responderunt: Quid nostra refert, an no-
centem prodideris, an innocentem? Tu uideris. Iudas iam
lucris pœnitēs, cupiebat pacta rescindere, sed illorum cru-
delitas, nullo modo potuit mitescere. Iudas igitur abie-
ctis ad pedes illorum argēteis, recessit, & impium scelus,
grauiore scelere cumulauit. Agnouit magnitudinē scele-
ris sui, sed nō agnouit magnitudinē misericordiæ diuinæ.
Fleuit Petrus amarè, & misericordiam consecutus est.
Fleuit & Iudas, sed abiectio magis animo, quàm cōuerso,
& ideo digressus, suspēdit se laqueo, & crepuit medius,
& effusa sunt uiscera eius. Hinc rursus consultatio inter
principes sacerdotū, qui, quo notior esset omnibus ipso-
rum immanitas, nihil absq; cōmuni consilio peragebant.
Deliberant in quē usum essent collocandi triginta argen-
tei, quos Iudas ad pedes illorum abiecerat. Et præposte-
rè reli

re religiosi, quum illis nulla esset religio occidere innoxium, & sic de ipsis meritum: Non est fas, inquiunt, pecuniam hanc referre in corbonam, hoc est, in donaria templi, quibus multum religionis tribui uolebant. Est enim precium sanguinis. Non oportet autem templi sanctimoniam sanguine pollui. Atque interim produit sceleratam conscientiam suam, confitentes innoxium, cuius proditionem emerant. Itaque ne non esset scelus omnium commune, coacto concilio, mercati sunt ea pecunia agrum figuli cuiusdam: uidelicet in pios usus, ut illic sepeliretur peregrini, ueluti scelus, quod erat in manibus, hoc officio persaturi. Et tamen hac uia pessime consuluerunt suae fame. Nec enim alio pacto poterant magis traducere suam impietatem. Siquidem res adeo uenit in fabulam uulgi, ut hodie quoque ager ille Syris dicatur Acheldema, hoc est, ager sanguinis. Nec hoc fortuito factum est, siquidem hoc fore praedixerat Hieremias: Et acceperunt triginta argenteos precium apreciati, quod appreciauerunt a filiis Israël, & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi dominus. Quum igitur Iesus staret ante praesidem, ueluti reus, instanter accusabant eum de multis, silentes interim de blasphemia, de religione templi uiolata, deque aduentu filij hominis, quibus rebus sciebant Pilatum alienum ab huiusmodi superstitione leuiter commouendum esse, ingerunt alia ficta crimina, quae praesidis animum in Iesum possent accendere. Hunc, inquiunt, comprehedimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Caesari, & dicentem se Christum regem esse. Pilatus audita mentione regis, quonia hoc ad Caesarem pertinere uidebatur, rogauit Iesum: Tu ne es rex Iudaeorum: Iesus ne nihil respondendo superbus uideretur, ait: Tu dicis. Non omnino negans se regem, sed tamen addens

Tu es rex

Iudaeorum.

addens

addens regnum suum spirituale esse, non mundanum, ut hoc nihil ad Caesarē aut Herodē pertineret. Rursus quū instarent accusatores, Pilatus cupiēs ex ipso elicere, quo liberaretur: Non audis, inquit, quā atrociam crimina impingunt isti? Iesus autē ad haec nihil omnino respōdit, ita ut uehementer admiraretur praeses hominē innoxium, in periculo capitis, tanta mansuetudine obticescere. Pilatus ex ipso uultu habituq; Iesu perspiciēs illū procul abesse à suspitione affectati regni, ait ad principes sacerdotum, & horū comites: Non reperio quicquā noxiae capitalis in hoc homine. At illi tanto magis inualescebāt, dicentes: Seditiosus est, cōmouit populū doctrina sua, obambulās per uniuersam Iudaeam, exorsus à Galilaea, ad hunc usq; locum. Pilatus intelligens innoxium esse Iesum, sed sacerdotes & scribas inuidia stimulos moliri quod moliebantur, ideoq; captans occasionē absoluendi Iesum, aut certe à suo tribunali ablegādi, quum audisset nomē Galilaeae, rogabat cuius esset Iesus: cumq; cognouisset, quòd esset oriundus ex ea parte Galilaeae, cui imperabat Herodes, remisit eum ad Herodē, qui tum fortē Hierosolymis erat. Herodes autē cōspecto Iesu uehementer gaudens est. multū enim tēporis erat, quòd tenebatur cupiditate uidēdi Iesu, propterea quòd fama prodigiosa quaedā de illo sparserat. Itaq; sperabat fore, ut apud se quoq; miraculū aliquod ederet. Quūq; multis de rebus percōtaretur illū Herodes, Iesus nihil respondit, qui non in hoc uenerat, ut principū curiositatē delectaret, sed ut hominū saluti consuleret. Quumq; & apud hunc multis nominibus accusaretur, neq; quicquam responderet, spreuit illum Herodes cum sua cohorte: ac ludibrii causa ueste alba indutū, remisit ad Pilatum. Atq; hac occasione facti sunt amici Pi-

latus

Iustus & Herodes, quum antea dissidium fuisset inter eos. Pilatus itaq; cōuocatis principibus sacerdotum, & magistratibus ac plebe, testatus est se nihil comperisse in Iesu criminū, quæ illi multa obijciebāt: quin & Herodē uelut insontem dimisisse, non facturū, si cui capitali crimini iudicasset obnoxium. Vt autē placaret inuidiā Iudæorum: Emendatum, inquit, illum dimittam. Cumq; nihil his uerbis proficisceretur, quærit aliam ansam liberandi Iesum. Mos erat apud Iudæos, ut in die festo religionis gratia, præses dimitteret eis unum aliquē ex ijs, qui seruabantur in uinculis. Habebat autē tum in uinculis insignem quendam ac famosum latronē, cui nomen Barrabas, quod nomen sciebat inuisum populo. Conuocatis igitur ad se Iudæis, rogabat, utrum uellent sibi cōdonari, Barrabam, an Iesum, sperans fore, ut præ tam infami notæq; uiolentiæ latrone, mallent absolui Iesum. At iterum sedēte pro tribunali præside, mittit ad eū uxor, qui diceret illi suo nomine, ne se cōtaminaret sāguine hominis innoxij: se enim uisis horribilibus ea nocte fuisse Iesu causa uexatam. Nec hoc temere accidit, sed dispēsatione diuina, ne quis esset, unde non haberet testimonium innocētiae suæ Iesus. Illud enim magnopere referebat, ut constaret omnibus, mortem eam nobis redimendis fuisse gratis impensam. Cumq; populus nutaret, utrum mallent sibi donari, suasu sacerdotum & seniorum factum est, ut sibi poscerent Barrabam, & huius loco Iesus occideretur. Tale est iudicium, & hæc gratitudo populi: hæc est simulata sacerdotum, ac maiorum religio. Religio erat illis ingredi prætorium Pilati, quò puri comederēt agnum paschalē: & religio non erat innoxiiū, tot uirtutibus ac beneficijs spectatum, tanta uesania ad mortē adigere. Pilatus itaq; rursus proposuit

Nihil tibi et
 iusto illi.

posuit, utrum uellent dimitti, Barrabā an Iesum. Illi acclamabant, Barrabā. Rursum Pilatus: Quid igitur faciā de Iesu, qui dicitur Christus? sperās fore, ut mitiore quadam pœna forent cōtenti. At illi magno uocum consensu acclamarunt, crucifigatur. Erat hoc supplicij genus ut atrox, ita cū primis infame. Rursum Pilatus: Crucifigam innoxium? Quid commeruit? nihil in eo comperio dignum supplicio capitis. Castigatum itaq; dimittam illum. His uerbis magis etiam accendebatur insania populi uociferantis: Tolle, tolle, crucifige hominē. Pilatus animaduertens quòd tentatis omnibus nihil proficeret, sed magis excitaretur populi tumultus, prius absoluit Iesum, quàm damnaret. Siquidem præsente populo sumpta aqua, lauit manus suas, dicens: Innoxius ego sum à sanguine iusti huius, uos estis mortis autores, nō ego, in uestrum caput recidit ultio sanguinis innoxij. Nec hac uoce deterriti sunt infelices Iudæi, sed simul uniuersus populus exclamauit: Veniat sanguis eius super nos & super filios nostros. Sibi ac posteris suis imprecati sunt exitiū. Sed Christus clementior in illos, quàm essent in sese, neminē repulit à uenia, modo resipisceret. Cōplures enim post adorauerunt crucē Christi, qui tunc in turba clamauerāt, Tolle, tolle, crucifige. Pilatus itaq; uictus illorum pertinaci uesania, condonauit illis Barrabam, autorē seditionis & homicidam, & omnium iudicio damnatum, etiā ante iudicium: Iesum autem ex more Romano flagris cæsum, tradidit, ut crucifigeretur. Tunc milites præsidis, cum accepissent Iesum in prætorio, congregauerunt ad eum uniuersam cohortem, ut ex innoxijs ludibrijs crudeliſsimā caperent uoluptatē, partim ingenio suo obsequentes, partim à Iudæis instigati. Quoniam autem audierunt quòd se regem faceret

Sanguis eius
super nos.

faceret Iudæorū, uelut exprobraturi homini tam contem-
 pto, superbiam affectati regni, spoliatū uestibus suis, in-
 duūt chlamydem coccineā, uidelicet pallium regale. Dein
 de diadematis loco coronā imponunt capiti è spinis con-
 textam. Sceptri loco, arundinē dant illi in dextrā. Iamq̄;
 ueluti consalutantes nouum regem, flexis genibus coram
 eo, illudebant dicētes, Aue rex Iudæorum. Nec his cōten-
 ti contumelijs, expuerunt in eum, & arundine, quam sce-
 ptri uice dederant, percutiūt spinis coronatū caput eius.
 Cumq̄; nihil cōtumeliæ omitterent, ille summa mansuetu-
 dine passus est omnia, quo suis ederet absolutum exēplar
 tolerantia. Posteaquā igitur milites, omni ludibriorum
 genere satiassent animos, & oculos cohortis, rursus de-
 trahūt illi chlamydē, & induerunt eum uestimentis pro-
 prijs, quo magis agnosceretur ab omnibus. Educunt igitur
 Iesum è prætorio baiulantē crucem suam. Atq; inter
 eundū repererunt Simonem quendam Cyrenæum, quem
 compulerunt baiulare crucem Iesu, & uenerunt in lo-
 cum ubi crucifigendus erat, qui Syris dicitur Golgatha,
 id est, Caluarie locus, quòd funestus esset ossibus, & cal-
 uarijs intersectorū. Hic ne qua pars esset corporis à cru-
 ctatu libera, aut ne quid omitteretur ludibrii, porrexe-
 rūt illi poculū ad bibēdum, aceto ac felle temperatum, ut
 impleretur quod scriptū est in uaticinio: Dederūt in escā
 meam fel, & in siti potauerūt me aceto. Vbi uero gustas-
 set Iesus, noluit bibere. Cæterum posteaquā crucifixis-
 sent eū, partiti sunt inter se uestimēta Iesu. Cæterū pro
 tunica, quæ sic erat contexta, ut dissui non posset, sortiti
 sunt: ut perficeretur qd' dixerat prophetia: Diuiserūt si-
 bi uestimēta mea, et super uestē meā miserūt sortē. Et assi-
 dentes cruci seruabant eum, ne quis tolleret eū. Quin &

x

titulus

tulus ludibrii causa impositus est cruci: Hic est Iesus rex Iudaeorum: qui tamen ipse honorificentior erat quam ut ferre possent Iudaei. Siquidem apud Pilatum egerant, ut is titulus corrigeretur, nec poneretur Rex Iudaeorum, sed Hic fecit se regem Iudaeorum. Atque hac una in re passi sunt Pilatum uincere. Quin & hoc curatum est à Iudaeis, ut simul cum eo crucifigerentur duo latrones, sic ut Iesus medius, à dextris haberet unum, ad leuam alterum: ut omnibus & ipse uanus, & impostor haberetur, & illorum similis, quibus erat adiunctus. His tantis malis nondum erat saturata Iudaeorum crudelitas. Insultant crucifixo, ac praetereuntes conuitia iaciebant in eum, motis capitibus subsannantes eum, ac dicentes: Vah, tu ille, qui demoliris templum dei, & in triduo rursus instauras? Pollicebaris alijs salutem, nunc saluum fac te metipsum. Iactabas te filium dei, nunc igitur descende de cruce. Similiter & principes sacerdotum unà cum scribis, & senioribus populi, conuitijs insultabant illi: Alij salutem contulit, nunc sibi ipsi non potest esse saluti. Si rex Israel est, ut uideri uoluit, declaret nunc quid possit, descendat de cruce, & credemus ei. Confidit in deo, quem iactabat patrem suum, liberet eum nunc, si diligit eum. Atque ut omni ex parte conuitijs incesseretur innocentissimus Iesus, latrones quoque supplicij socij similia quaedam exprobrabant illi. Quae omnia pertinaci patientia tolerauit Iesus, ut perageret salutiferum illud pro omnibus sacrificium. Continuit uirtutem diuinam, & humanam naturam totam omnibus cruciatibus exposuit. Et adeo non regeffit, aut ultus est tam atrocem maledicentiam, etiam morienti irrogatam, & ipsa cruce acerbiorē, ut patrem interim deprecatus sit pro militibus ac Iudaeis insultantibus.

bus,

bus, & alterum è latronibus resipiscentem receperit in paradysum suum. Sol ipse sensit innoxij suppliciũ, & huius facinoris tam impij non sustinuit esse spectator. Obduxit atra nube faciem suam, & ~~caligo~~ caligo quædam obtexit, ab hora sexta usq; ad horam nonã. Nec interim discuti potuit caligo Iudaicarum mentium. Porro circiter horam nonam Iesus clamat uoce magna dicẽs illud è Psalmo: Heli heli lamazabatani, Deus meus, deus meus, quare me deseruisti? Quidam autẽ astantes, & audientes procul Heli, ac suspicantes eum implorare auxilium Helie, dicũt, Heliam uocat iste. Videamus an ueniat inuocatus, & opituletur illi. Tum Iesus ut ostenderet ueram esse mortẽ, quam pro omnibus oppetebat, clamauit, Sitio. Solet enim sitis uulnera & sanguinis profusionem comitari, quæ nonnunquam est illis suppliciũ morte atrocius. Et accurrens quidam spongiã imbutam aceto, impositam summæ arundini admouit ori pendẽtis. Vehemẽter sitiebat Iesus salutem hominum, sed Iudæi præter fel, & acetum nihil offerunt. Itaq; post gustatum acetum dixit, Consummatum est, significans nihil esse prætermissum, quod ad eius sacrificij ritum pertineret. Moxq; ut declararet sese sponte ponere animam suam, ubi spiritũ suum patri commendasset, emissa magna uoce, & inclinato capite mortuus est. Ac protinus omnia testata sunt mortem efficacẽ domini Iesu. Siquidem uelum tẽpli quod separabat sancta à reliqua parte tẽpli, ultro scissum est in duas partes, indicans Mosaicæ legis umbras posthac euanituras, ad coruscantem Euangelij lucẽ: ad hæc terra concussa est, & petre scissæ sunt, Iudæis exprobrãtes cordis inuincibilem duriciem. Monumẽta aperta sunt, multaq; corpora sanctorũ qui mortui fuerãt reuixerunt, & egressi è

monumentis post Christi resurrectionem uenerūt in san-
ctam ciuitatem Hierusalem, & apparuerunt multis, præ-
cones ac socij resurrectionis Iesu. Porrò Centurio & hu-
ius comites, qui aderant, ut seruarēt Iesum, sentiētes ter-
remotum, tenebras, petras scissas, cæteraq; prodigia, ue-
hemēter timuerunt dicentes: Vere filius dei erat iste. Ade-
rant autem illic & fœminæ cōplures, procul spectantes
quæ gerebantur, quæ sequutæ fuerant Iesum à Galilæa
subministrātes illi necessaria: inter quas erat Maria Ma-
gdalene, & Maria mater Iacobi & Ioseph, itē mater fi-
liorum Zebedæi, cumq; his aliæ complures. Quum autē
immineret nox, diues quidam decurio Arimathiensis no-
mine Ioseph, qui & ipse fuerat discipulus Iesu, adiit præ-
sidem petens sibi donari corpus Iesu. Pilatus admiratus
si iam esset mortuus, uir florēti ætate, & cuius crura non
fuisent fracta, simul atque ex Centurione certò cogno-
uit esse mortuū, iussit illi donari corpus exanime. Ille acce-
ptum inuoluit sindoni mundæ, ac reposuit illud in monu-
mento nouo, quod exciderat in solido saxo. Et aduoluto
saxo ingenti ad ostium monumenti, abiit. Et hoc actum
consilio diuino, ne scuirēt in cadauer, aut ne quis suffos-
so sepulchro posset furtim tollere. ~~Abiit autem~~
~~et~~ perseverauerunt illic duæ, Maria Magdalene &
altera quædam, sedentes è regione sepulchri, & annotan-
tes locum ubi recondèrent corpus, quo suo tēpore præ-
starent officium unctiois: & harum uigilantem seduli-
tatem in hoc excitarat dominus, quo certior esset resur-
rectionis fides. Postridie uero parasceues, rursus princi-
pes sacerdotū & pharisei cōueniunt ad Pilatum, confir-
maturi resurrectionis ueritatem, dum eam conantur im-
pedire, dicuntq; præsidi: Domine, recordamur quòd im-
postor

postor ille, dum adhuc uiueret, dixerit se post triduum resurrecturum. Iube igitur custodiri sepulchrum usque in tertium diem, ne ueniant discipuli eius, & suffurentur corpus eius, plebiq; persuadeant eum resurrexisse. Quod si fiat, nihil promouerimus, sed erit error posterior peior priore. Ait illis Pilatus, Habetis custodiam, ite custodite sicut nostis. Illi uero dum resurrecturo conantur exitum occludere, auxerunt miraculum & fidem resurrectionis: adhibitis custodijs munierunt sepulchrum, lapide quoq; qui claudebat os sepulchri obsignato, ne quid fraudis esse possit uel in custodibus.

CAPUT XXVIII.

QUUM autem adesset uespera sabbati prioris, cuius finem excipiebat diluculū diei sequentis, qui primus erat hebdomadæ successuræ, Maria Maddelena, & illa altera Maria, nocte paratis aromatibus, mane rursum adierunt sepulchrū, ut uiderēt quid esset actum, & unguerent corpus Iesu. Et factus est terræ motus ingens. Quumq; mulieres inter se cōsultarent, quomodo possent amoliri lapidem ab ore monumenti (erat enim maior, quàm ut foemineis uiribus posset amoueri) ecce angelus domini descendit de cœlo, amouitq; saxum ab ostio monumenti, ac deinde insedit illi. Erat autē facies angeli similis fulguri, ac uestimenta eius niueo candore lucentia. Ad huius aspectū expauesacti sūt custodes sepulchri, adeoq; exanimati, ut mortuis similes stupefacti iacerēt. Angelus autem consolatus est mulieres, dicens: Isti merito exanimantur ad gloriam resurrectionis, qui perseuerant in incredulitate sua. Cæterum nolite timere uos, scio enim quòd Iesum quæritis, qui crucifixus fuit. Iam reliquit sepulchrum, ac præstitit quod se facturū promiserat, hoc

x 3 est

est tertij diei diluculum. Itaq; resurrexit. Venite, uide-
 locum, qui corpore uacuo, corporis adhuc habet uesti-
 gium: habet & corporis exuias, lintea quibus fuit inuo-
 lutus. Hæc uobis fidẽ facient, si mihi parum creditis. Sed
 propere abite & annũciate hæc quæ uidistis, reliquis di-
 scipulis, morte domini sui mœstis, quòd resurrexit. Quẽ
 si uidere cupitis, ecce præcedet uos in Galilæam, quem-
 admodũ ante mortẽ pollicitus fuerat. Ibi licebit eum aspi-
 cere uiuum, quẽ luxistis mortuũ. Ecce prædixi uobis. Et
 inspecto monumento uacuo, quod occlusum cõpererant,
 celeriter regressæ sunt, partim pauidæ ob magnitudinem
 miraculi, partim ingēti gaudio correptæ, ob desiderium
 ac spem uidendi dominum rediuiuũ curruntq; ut hoc gau-
 dium communicent discipulis Iesu. Atq; inter eundũ, ob-
 uisus fit illis Iesus, quo certior a nunciare possent. Quibus
 pauidis, ut animũ redderet, dixit: Auete. Illæ uiso et agni-
 to domino, adierunt, & amplexæ pedes, adorauerunt eũ.
 Rursum Iesus, ut illis omnem pauorem adimeret, quo re-
 stius perciperent, quæ essent dicenda, ait: Nolite timere.
 Ite nũciate fratribus meis, quæ uidistis, ac iubete eos pro-
 ficisci in Galilæam, ibi me uidebunt. Quæ cum abissent,
 quo resurrectionis fides etiam inimicorũ testimonio con-
 firmaretur, quidam è custodibus relicto sepulchro, abie-
 runt Hierosolymam, ac renunciauerunt principibus sa-
 cerdotum quæ gesta fuerant, quemadmodum clauso, &
 obsignato sepulchro, non esset repertum corpus. Et quẽ
 admodum angelus mirabili specie submouerit saxũ, deq;
 terræ motu, & quemadmodum metu fuissent exanimati,
 & quẽadmodum audierint angelum cum mulieribus col-
 loquentẽ. Hæc ubi audisset à custodibus sacerdotes, inito
 rursus consilio cum senioribus, cum res esset manifestior,
 quàm

quàm ut posset dubitari, mendaciũ ab illis pecunia redimunt, quemadmodum antè proditoris operã pecunia redemerant: nisi quòd maiore summa redimunt operam mentientium, quàm prodentis. Tacete, inquiunt, quæ uidistis, sed in uulgus spargite, quòd discipuli eius noctu uenerint, & suffurati sint eũ uobis dormientibus. Quòd si hoc cõmentum fuerit delatũ ad præsidẽ uestrum, nos illi persuadebimus, uosq; liberabimus omni periculo negotij. Milites igitur accepta pecunia fecerunt, quemadmodum fuerant edocti, & inuenit commentum tam friuolum in populo fidem. Nam rumor hic in hodiernum usque diem diuulgatus est apud Iudæos incredulos. Porro discipuli undecim moniti à mulieribus, profecti in Galilæam, conscenderunt montem, quem illis designarat Iesus. Illic sese conspiciendũ præbuit. Viderunt & agnouerunt eundem dominum suum, & adorauerunt ueluti iam sublimem ac cœlestem. Nonnulli tamen adhuc dubitabant, donec plurimis ac certissimis argumētis & illis fides facta est. Quam & illorum dubitatio profecit ad fidei nostræ certitudinem. Accedens igitur propius ad illos Iesus, non solum cominus se conspiciendum, & contrectandum præbuit, uerum etiã uoce nota consuetaq; locutus est eis: declarans sese morte sua consecutum regnum, & autoritatem in cœlo pariter atq; in terra. In cœlo, ubi semper regnarat cum patre: in terra, ubi posthac regnaturus esset, non præsijs tyrannicis, sed per fidem credentium, atq; huius euangelici regni functionem impartiturus & discipulis, suis uestigijs ingressuris, mandans eis officium Euangelij prædicandi, non solum apud Iudæos, sed apud uniuersas gentes, autoritatem baptizandi, & per spiritum sanctum condonandi peccata omnibus, qui sincero

pectore profiteretur euangelicam uitam, & hos erudien-
 di formandiq; non iuxta legem Mosaicam, neq; constitu-
 tiones pharisaicas, sed iuxta praecepta ipsius, donec ado-
 lescerent, usq; ad perfectionem euangelicæ philosophiæ.
 Ac, ne quid diffideret, quod non iam cum eis assidue uer-
 satus esset, promittit nec illorum sodalitiũ unquam in-
 teriturum, nec se suis unquam defuturum: sed spiritu uir-
 tuteq; semper suis fore presentẽ, usq; ad huius mundi fi-
 nem extremũ: Data est, inquit, mihi omnis potestas in cœ-
 lo & in terra. Vidistis per imbecillitatem carnis esurien-
 tem, sitiẽtem, lassescentem, egenum, contemptũ, captum,
 uinctum, consputum, damnatũ, cæsum, crucifixum, omni
 contumeliarum genere coopertum, & quodãmodo in-
 fra infimos deiectum homines. Hæc omnia quoniam uo-
 lens ac sponte toleraui pro salute mortaliũ, pater me su-
 scitauit à morte, & immortalitatis gloria donatũ euexit
 ad regni sui consortium, meaq; potestati ac ditioni sub-
 iecit omnia quæ cœlo terraq; continentur. Non habetis
 autorem cui debeatis diffidere, nõ habetis dominum pœ-
 nitendum. Vt pro omnium salute sum mortuus, ita nulla
 est natio gentiũ, quæ mei iuris nõ sit. Vestræ partes crũt
 mihi uindicare, quod in uobis est, omne hominum genus.
 Vindicabitis autem non armis bello'ue, sed iisdem ratio-
 nibus, quibus ego mihi ius hoc peperì, doctrina sacra, ui-
 uentes docta Euangelio digna, beneficentia gratuita, tolerantia ma-
 cete omnes lorũ. Ite igitur tanquam bonæ fidei legati, ac me autore
 freti docete, primum quidẽ Iudæos, mox finitimos, dein-
 de cunctas totius orbis nationes: docete quid de me cre-
 dere, quid ex me sperare debeant. Primum ut agnoscant
 patrem cœlestem rerum omnium uisibilem, & inuisibi-
 lium conditorem, moderatorem & instauratorem. Cu-
 ius

ius potentiae nemo resistere potest, quum sit omnipotens: cuius scientiam nemo fallit, quum nihil non uideat: cuius iudicium nullus effugiet, à quo ceu fonte manat quicquid bonae rei est usquam: cui debetur omnis honos, laus, & gratiarum actio. Agnoscant & filium illius Iesum, per quem aeterno suo & inscrutabili consilio, statuit hominũ genus liberare à peccati mortisq; tyrãnide, & per euangelicam doctrinam aperire uiam ad aeternam felicitatem. Qui hac de causa ex illius uoluntate descendit in terras, natus est homo uerus è uirgine Maria, diuq; uersatus homo inter homines, docuit cœlestẽ philosophiam, quæ sola beatos reddit. Et innocens pro totius mundi peccatis afflictus est, & in cruce mortuus. Conditus sepulchro, surrexit tertia die, iuxta uaticinia prophetarum. Hinc, dies complures uersatus cum suis, ac certis argumentis declarata resurrectionis ueritate rursus ascendit in cœlũ, ubi ueluti consors regni gloriæq; paternæ dexter assidet patri omnipotenti. Olim denuo uẽturus in mundum, non humilis, ut antè, sed cum maiestate diuina: non seruator, sed iudex, & eorum, quos ille dies reperiet in uiuis, & eorũ, quos iam mortuos angelica tuba subito reuocabit ad uitam. Ut illius ineuitabili iudicio, quisq; mercedem recipiat suis factis dignam. Agnoscant & spiritũ sanctum, quẽ uobis iam ex parte impertij, copiosius impartiturus ubi me recepero in cœlum, cuius arcanus afflatus cõsolabitur, docebit, & corroborabit animos mihi fidentiũ, & infusus per animos omnium, mutua charitate conglutinabit, & confœderabit, quotquot euangelicã fidem ex animo fuerint professi, quacunq; ex gente sint oriundi. Et si quis quid deliquerit per humanam imbecillitatem, ueniam suorum peccatorum consequetur, modo ne se sepa-

ret à fœdere contubernioq; sanctorum. Et quicumque ad hoc fœdus sese adiunxerit, illi gratis condonabuntur omnia superioris uitæ peccata. Deniq; nequis in hac uita putet expetenda benefactorum præmia, aut ultionē molitur aduersus maleficos, sciant hoc olim in ipsis futurū, quod in me factum uidetis. Reuiuiscunt mortui, & sua quæq; anima corpori restituetur. Quod simul atq; factū erit, quicumq; pertinebunt ad hanc sanctam sodalitatem, mihiq; constanter adhaerint, mecum ad uitam æternam transferentur, ut participes sint felicitatis, qui socij & æmuli fuerunt afflictionum. Hæc ubi illos docueritis, si crediderint, quæ docuistis, si pœnituerit uitæ prioris, si parati fuerint amplecti doctrinam euangelicam, tum tinguite illos aqua, in nomine patris, & filij et spiritus sancti, ut hoc sacro symbolo confidant sese liberatos ab omnium peccatorum suorum sordibus gratuito beneficio mortis meæ, iamq; cooptatos in numerum filiorū dei. Nemo circuncidatur, nemo baptizetur in nomine Mosi, aut cuiusquā hominis. Agnoscant omnes, cui debeant salutē suam, unde pendere totos oporteat. Nec onerentur Mosaicis, aut humanis ceremonijs. Sufficiat hoc symbolum omnibus ad Euangelij professionem transeuntibus, quod ubiuis facile est parabile. Cæterum nequis satis esse putet ad salutem, semel esse tinctum ac professum euangelicam fidem, rursus docēdi sunt, quibus modis tueri possint innocentiam, quibus rationibus progredi queāt ad perfectionem euāgelicæ pietatis. A me nihil ommissum est quod pertineat ad parandam salutē æternam. Nec spiritus ille cælestis, quē accipietis, patietur uos obliuisci quod à me didicistis. Quicquid igitur ego præcepi uobis, id illis seruandum tradite. Non autem præscripsi uobis Mosaicæ legis

ceremo

ceremonias, quas iam uelut umbras ad lucem euangelicæ ueritatis euanescere oportet, non pharisaicas cōstitutiu- culas, sed ea quæ sola præstant ueram innocētiam ac pie- tatem, quæq; sola uos deo charos reddant, uereq; felices. Hæc igitur docete nomen meum professos, non oratione tantum, sed & uita, quemadmodum ego quicquid docui, factis præstiti. Dum hæc agitis, dumq; mortales cœlo asse- ritis, coorietur in uos mūdus, sicut in me coortus est. Non enim cōuenit sp̄ritui meo, cū sp̄ritu huius mundi, meaq; doctrina tota pugnat cum affectibus eorum, qui diligunt ea, quæ sunt huius mundi. Hi magnis tumultibus coorien- tur in uos, uerum non est quur diffidatis, quamlibet humi- les, quamlibet idiotæ, quamlibet imbecilles, quālibet pau- ci. Ego uici mundum, & uos meo præsidio meoq; exem- plo uincetis. Mea uirtute, nō uestra superabitis quicquid hic mundus habet formidabile. Quanquam autē corpus hoc subducturus sum in cœlum, quòd sic expediat uobis, tamen nunquam uos destituam. Nam posteaquam in cor- pore desiero esse uobiscum, tum efficacius adero sp̄ritu meo. Adero autem usque ad mundi finem. Porro quando sit futurus mundi finis, nec refert, nec expedit uos scire. Interim agite quod uobis mandatum est, semper in illum diem parati. Qui quan- docunq; uenerit, tum uos quoq; de- posita mortalitate, toti mecum eritis, consortes regni paterni, cuius nullus erit finis.

F I N I S.

REVERENDISSIMO D. D.

Matthæo Cardinali Sedunensi Des.

Erasmus Roterodamus

S. D.

TA N D E M ausus sum me committere itineri Germanico, quum tota uia undique militibus esset operta. Adeo multos contemnebam, quos paucos metuissem. Misere cupiebam adesse nouo Testamento iam tertio renascenti. Græcus ille malebat ter in acie stans Martis aleam experiri, quam semel parere. At quanto nos infeliciores, quibus idem foetus toties est parturiendus? Cæterum quum asina per medios ignes suis pulvis succurrere tradatur, non mirum si nos per tot pericula subinde transcurramus ad foetus nostros. Sed parum absuit, quin frustra periculosum ac molestum iter suscepimus: mox enim ad nidorem hypocaustorum egrotare cepimus, uixque recreatos morbus sic repetijt, ut non abessemus à periculo uitæ. Sed interea tamen semianimes paraphrasim in Euangelium Matthæi absoluimus, quam operam et ego tibi Bruxella receperam, et tu Mediolanum proficiscens, Germania meo nomine promiseras. Neque nescit tua celsitudo, quam illa sit improba flagitatrix. Eadem igitur opera tuam simul et meam fidem liberare studui. Valetudini congruebat argumentum, in quo uel emori pium et optabile. Sumus utrique in negotio nescio quam simili, certe toti. Utinam utriusque succedat, quod agit, imò utinam in Christi gloriâ æque cedat, quod agimus omnes. Nescio quod sydus infaustum, quis uel genius
malus

malus hos tantos tumultus excitat inter mortales. Nec satis est sic bellis intestinis, regna, ciuitates, summos orbis monarchas, inter se collidi, nisi studia literarum, nisi religio fidesq; Christiana tam periculosis dissidijs concuterentur. Equidē si tantis malis nullum adhibere remedium possim, certe me duce aut autore nullus erit factiosus. Video seculum hoc esse malum ac periculosum. Quid moliantur quidam, aut quid parturiat mundus, nescio. Ego, quod semper feci, non desinam fauere gloriæ Christi. Homunculus sum misellus, qui minus possim, quàm nihil, tamē uoluptati est mihi, reflorescere, ac uelut *ὡς αὐτὸς πνεῦμα* doctrinam euangelicam. Quam quidem ad rem, utinam liceat tantundem adferre momenti, quātum cupimus. Certe sedulo bonaq; fide conamur. Hic animus sibi conscius est, & testem habet Christum, quòd nec opes ambit, quarum nunquam fuit auidus: nec honores, à quibus semper abhorruit: uoluptates multo minus, quæ nec etatē hanc deceant, si libeat frui, & breui mihi sciam esse relinquendas. Illud mihi potius studio est, commeatum aliquem parare, quo instructus hinc feliciter emigrem ad Christum, cui nostra desudant studia. Utinam pariter succedat hic conatus noster, ac successit in epistolis apostolicis. Iam enim passim teruntur manibus etiam laicorum. Atq; utinam per istas negociorum procellas amplitudini tuæ liceat hoc agere, quod solum erat agendum. Et tamē, quantum licet, scio te fauere negotio Christi: proinde non dubito quin faueas & Erasmo. Opus dicauius optimo principi Carolo, partim quòd diuinarē, ut est pietate singulari, hoc illius maiestati fore gratissimum: partim ut tam fauorabili titulo plurimum animis commēdaretur. De
Leo

Leone nostro cœptus est hic spargi rumor, quem magno
 pere cupiam esse uanum. Nihil illius ingenio mitius. uni-
 ce fauebat honestis literis. In me peculiari quodam animi
 fauore propensus erat. sed mortalis erat. Si uisum est deo
 pastorem suum ad solidiorem felicitatē euocare, precor,
 ut nobis contingat aliquis tui similimus, si quis ta-
 men tui similior esse potest, quàm es ipse tui.

R. D. T. diu florentem & incolumem
 seruet dominus Iesus. Basileæ postri
 die Id. Decembr. Anno

M. D. XXI.

